

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKA IR MEDIJOS MAGISTRO PROGRAMA

RŪTA PETRONYTĖ

II kurso studentė

**VISI UŽ VIENĄ, VIENAS UŽ VISUS: 2019 METŲ LIETUVOS ŠVIETIMO SRITIES
PROTESTŲ SOLIDARUMO SAMPRATOS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: Prof. Dr. Natalija Arlauskaitė

Vilnius, 2021

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas *Visi už vieną, vienas už visus: 2019 metų Lietuvos švietimo srities protestų solidarumo sampratos yra:*

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Rūta Petronytė
Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Petronytė R. Visi už vieng, vienas už visus: 2019 metų Lietuvos švietimo srities protestų solidarumo sampratos Politikos ir medijų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė N. Arlauskaitė – V., 2021. – 179 p.

Reikšminiai žodžiai: švietimo sritis, protestas, politinis ritualas, politinė kolektyvinė tapatybė, tapatumo naratyvas, medijos, solidarumas, solidarumo normos, solidarumo funkcijos, strategija proteste, grupės potencialas.

Šiame darbe nagrinėjama 2019 metų Lietuvos švietimo srities protestuotojų veiksmų sampratos. Nustatoma, kokia yra kolektyvinės tapatybės reikšmė protestuotojų veikimui, bei kaip grupės ar jos nario operacijos protestuose yra paremtos strategija, kurios tikslas - solidarumas bendruomenei. Solidarumo samprata darbe suprantama kaip strategija, kuria tarpasmeniniuose ar tarpgrupiniuose santykiuose siekiama išlaikyti „nario“ statusą, tai yra, veikti bendrai. Kiekvienas asmuo ar grupė kodifikuoja solidarumo normų veikimą, taip yra palaikomi specifiniai ryšiai. Kiekvienas visavertis bendrumas turi atlikti instrumentinę, autotelinę, socio-moralinę ir politinę funkcijas nariui ar bendruomenei.

Giluminiai interviu su 2019 metų švietimo srities protestų aktyvistais yra interpretuojami pagal tai, kokia yra jų grupių veikimo strategija palaikant vidinius santykius tarp narių ir su kitomis grupėmis. Atsakymai kategorizuojami pagal tai, kokia yra jo ar grupės veikimo logika, kokią motyvaciją bei tikslą atskleidžia. Tokiu būdu išsiaiškinama, kodėl 2019 metais švietimo protestuose dalyvavusios grupės atliko skirtingus veiksmų repertuarus, kurie bendrumai turėjo visas funkcijas, o kurių buvo stokojama. Taip yra atskleidžiama, kokios solidarumo sampratos parodo visą įmanomą bendrumo potencialą.

SANTRUMPOS

KTU – Kauno technologijų universitetas

LAMPSS – Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas

LLTI – Lietuvos literatūros ir tautosakos institutas

LMS – Lietuvos medikų sąjūdis

LMTA – Lietuvos muzikos ir teatro akademija

LSS – Lietuvos studentų sąjunga

LŠDPS – Lietuvos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga

LŠMPS – Lietuvos švietimo ir mokslo profesinė sąjunga

MRU – Mykolo Romerio universitetas

SAM – Sveikatos apsaugos ministerija

ŠMSM – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija

VDU – Vytauto Didžiojo universitetas

VU – Vilniaus universitetas

VU SA – Vilniaus universiteto studentų atstovybė

VU TSPMI – Vilniaus universiteto tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas

TURINYS

ĮVADAS. ŠVIETIMAS IR PROTESTAI LIETUVOJE	7
1. KOLEKTYVINĖ TAPATYBĖ PROTESTE.....	13
1.1. Politinis grupės tapatumas.....	13
1.2. Politinė tapatybė protestų formų kaitoje	16
2. BENDRUMAS KAIP SOLIDARUMAS	18
2.1. Individo valia bendrume.....	18
2.2. Solidarumo strategijos proteste	19
2.3. Solidarumo funkcijos	22
3. 2019 METŲ ŠVIETIMO SRITIES PROTESTŲ SOLIDARUMO SAMPRATOS.....	25
3.1. Solidarumas proteste	26
3.2. Instrumentinės funkcijos dominavimas.....	27
3.3. Autotelinės funkcijos dominavimas	31
3.4. Socio-moralinės funkcijos dominavimas	36
3.5. Politinės funkcijos dominavimas	37
3.6. Visas funkcijų paketas.....	44
IŠVADOS	46
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	50
SUMMARY	57
PRIEDAI	59
1 PRIEDAS. 2019 metų protestų reikšmingų įvykių chronologija.....	59
2 PRIEDAS. 2019 metų tyrimui reikšmingų protestų formų vizualinė medžiaga.....	61
3 PRIEDAS. Tyrimui reikšmingų organizacijų reikalavimų sąrašai 2019 metų protestuose	65
4 PRIEDAS. Tyrimo dalyvių sąrašas	67
5 PRIEDAS. Orientacinis interviu klausimynas	68
6 PRIEDAS. Giluminio interviu su Ainiumi Lašu transkripcija.....	69
7 PRIEDAS. Giluminio interviu su Artūru Žukausku transkripcija	75
8 PRIEDAS. Giluminio interviu su Birute Ambrazevičiūte transkripcija	87
9 PRIEDAS. Giluminio interviu su Dariumi Lavrukaičiu transkripcija	94
10 PRIEDAS. Giluminio interviu su Egidijumi Milešinu transkripcija.....	103
11 PRIEDAS. Giluminio interviu su Eigirdu Sarkanu transkripcija.....	111
12 PRIEDAS. Giluminio interviu su Gintautu Mažeikiu transkripcija.....	121
13 PRIEDAS. Giluminio interviu su Justinu Žilinsku transkripcija	127
14 PRIEDAS. Giluminio interviu su Jonu Jasaičiu reziumė.....	132

15 PRIEDAS. Giluminio interviu su Klaudijumi Meliu transkripcija.....	136
16 PRIEDAS. Giluminio interviu su Liutauru Gudžinsku transkripcija.....	144
17 PRIEDAS. Giluminio interviu su Lina Leparskiene transkripcija.....	152
18 PRIEDAS. Giluminio interviu su Rūta Žiliūkaite transkripcija.....	161
19 PRIEDAS. Giluminio interviu su Živile Gudlevičiene transkripcija.....	166
20 PRIEDAS. Giluminio interviu su anonimiškumą norėjusiu išlaikyti informantu reziumė.....	178

IVADAS. ŠVIETIMAS IR PROTESTAI LIETUVOJE

Švietimo sritis Lietuvoje yra viena jautriausių temų politiniame diskurse. Tikriausiai nė vienas iš politikos dalyvių nedrįstų pasakyti, kad švietimo sistemos tobulinimas nėra jų prioritetas. Tą dažnai galima girdėti dabartinio Lietuvos Respublikos prezidento Gitano Nausėdos retorikoje¹, o 2020 metų gruodžio 11 dieną susiformavusi LR Vyriausybė tam savo programoje skiria išimtinai svarbią vietą (švietimas yra nurodomas kaip prioritetinis darbas)², linksniuodama „nacionalinio susitarimo“ šiuo klausimu reikšmę³. Tai, kad švietimo struktūroje ir įvairiuose jos sluoksniuose yra pastebimos problemos, liudija ir nemažai per pastaruosius metus įvykusių su šia viešojo sektoriaus sritimi susijusių akcijų. „Mokytojų streikai, rengiami tai vienu, tai kitu, tai visų profsąjungų kartu nuo 2014-ųjų metų vyksta kasmet“⁴. 2017-ais metais balandžio mėnesį mokslininkai ir akademinė bendruomenė surengė protesto akciją „Maršas už mokslą“⁵, bei tais pačiais metais Vilniaus universitetas iniciavo „Aukštojo mokslo laidotuvės“⁶, prie kurių jungėsi ir daugiau universitetų. Sąrašą galima papildyti politologų išrinktu vienu reikšmingiausiu 2018-ųjų metų Lietuvos viešosios politikos įvykiu - tų metų pabaigos mokytojų protestais, kada grupelė mokytojų kelias savaites nakvojo Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje (toliau ŠMSM), o visuomenininkai surengė jų palaikymo akciją „Paskutinis skambutis“.⁷ 2019-ųjų metų rudens ir žiemos švietimo srities protestų akcijų virtinė, kurią vainiko Vilniaus universiteto simbolinis uždarymas, kol kas sąrašą pabaigia, nes 2020-ais metais užklupusi covid-19 pandemija, numanoma, pristabdė švietimo sektorių ir sutelkė jį savo energiją naudoti pakitusioms mokymo sąlygoms. Tai, jog protestuoja įvairios šios srities grupės, leidžia daryti prielaidą, jog švietimo sąvoką ne tik apjungia skirtingas bendruomenes, bet sufleruoja ir apie problemų kompleksiskumą.

¹ Monika Kasnivkoskytė „Bedė pirštu į švietimo problemas: tai jau tapo nacionalinio saugumo klausimu.“ Vilnius, 2019 <<https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/1022480/bede-pirstu-i-svietimo-problemas-tai-jau-tapo-nacionalinio-saugumo-klausimu>> [Žiūrėta 2020 11 15].

² Lietuvos Respublikos Seimas „Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ projektas ir programa“ Vilnius, 2020 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3955e800388111eb8c97e01ffe050e1c?positionInSearchResults=0&searchModelUID=e85b6310-266f-44d5-ac11-9c2f00c4b291>> [Žiūrėta 2020 12 19].

³ Augustas Stankevičius „G. Nausėda nacionalinio susitarimo dėl švietimo tikisi kitų metų pradžioje“ Vilnius, 2020 <<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/g-nauseda-nacionalinio-susitarimo-del-svietimo-tikisi-kitu-metu-pradzioje-993187>> [Žiūrėta 2020 11 15].

⁴ Profesinių sąjungų naujienos „Švietime vėl gresia streikas“ Vilnius, 2017 <<http://www.lprofsajungos.lt/index.php?lang=lt&mID=1&id=5281>> [Žiūrėta 2020 10 20].

⁵ BNS „Mokslininkai kviečia į solidarumo akcija – Maršą už mokslą.“ Vilnius, 2017. <<https://sc.bns.lt/view/item/230171>> [Žiūrėta 2020 10 20].

⁶ Simona Voveriūnaitė „Lietuvos aukštojo mokslo laidotuvės – mokslininkai uždirba kaip vairuotojai.“ Vilnius, 2017. <<https://lietuvsdiena.lrytas.lt/aktualijos/2017/12/11/news/lietuvsdiena-ukstojmo-mokslo-laidotuves-mokslininkai-uzdirba-kaip-vairuotojai-3846904/>> [Žiūrėta 2020 11 15].

⁷ Vaidotas Beniušis „Žurnalistai: Lietuvos metų įvykis – popiežiaus vizitas, pasaulio – Skripalių apnuodijimas“ Vilnius, 2018. <<https://www.bns.lt/topic/1911/news/57475663/>> [Žiūrėta 2020 12 19].

Į švietimo bendruomenės sudėtį įeina tiek universitetų, tiek mokytojų, tiek įvairių institutų bendruomenės, o štai jos skyla į dar smulkesnes grupes: mokytojai, dėstytojai, administracijos darbuotojai, mokslininkai, mokiniai, studentai, galima paminėti ir mokinių ar studentų tėvus. Apjungus tiek daug socialinių grupių, imama pastebėti, jog švietimas bei problemos, su kuriomis susiduria suinteresuotos grupės, negali būti suvokiamos kaip vienalytis darinys. Švietimo bendruomenės atstovai pliūpteli skirtingų streiko ar protesto akcijų, kurios dažnu atveju yra specializuotai nusitaikius spręsti vieną ar kitą švietimo srities klausimą, koncentruotos aktualizuoti kelias švietimo bendruomenės dalies problemas, o ne visos sistemos. Švietimo srities keblumą kompleksiskumą įrodo ir tai, kad ši sfera gali būti vertinama ir viešojo sektoriaus, į kurį įeina medikai, pareigūnai, socialiniai darbuotojai, kultūros darbuotojai ir t.t., diskurse.

Statistikos departamento duomenimis, 2019-ieji metai pasižymi tuo, jog oficialių (organizuojamų profesinių sąjungų) streikų iš vis nebuvo, o išpėjamieji buvo tik 2 (palyginimui – 2018-ais metais tikrų streikų vyko 149, išpėjamųjų – 47).⁸ Nors 2019-aisiais metais įvairių grupių nepasitenkinimą įreiškiančių akcijų viešojoje erdvėje buvo gana gausu, tik 2019-ųjų metų lapkričio 28 dieną vykdytas išpėjamasis streikas buvo įtrauktas į oficialią statistiką. Tada išpėjamajame streike dalyvavo virš 6000 švietimo darbuotojų.⁹ Tai įrodo, jog didžioji dauguma protesto akcijų vyko ne darbo kodekse numatyta tvarka.¹⁰

2019-ais įvairių švietimo grupių nepasitenkinimą liudijantys veiksmai ypatingai suintensyvėjo rudenį, po to, kai tų metų liepos mėnesį dar kartą atnaujintos švietimo kolektyvinės sutarties nepaisė 2020-ų metų biudžetą formavusi Vyriausybė, ir, anot kai kurių švietimo atstovų, nevykdė savo įsipareigojimų.¹¹ Tai, kas kėlė didžiausią nepasitenkinimą tarp švietimiečių, buvo maži švietimo darbuotojų (tiek akademinės bendruomenės, tiek administracijos, tiek mokslininkų) atlyginimai, mažos studentų stipendijos, nedidelės investicijos į mokslinę universitetų veiklą.¹² Taip pat protestų banga retkarčiais buvo papildoma nepritarrimu dėl įvesto etatinio mokytojų darbo

⁸ Lietuvos statistikos departamentas „Streikų skaičius“ Vilnius, 2020 <<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R482#/>> [Žiūrėta 2020 11 20].

⁹ Lietuvos statistikos departamentas „Streikų, juose dalyvavusių darbuotojų skaičius, nedirbtas darbo laikas ir vidutinė streiko trukmė pagal ekonominės veiklos rūšis“ Vilnius, 2020 <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d30e83c8-e502-4176-9884-6bfab7eaca86#/> [Žiūrėta 2020 11 20].

¹⁰ Tarptautinė darbo organizacija „Lietuvos respublikos darbo kodekso 76, 77, 80, 107, 108, 109, 115, 127, 147, 149, 150, 151, 202, 293, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 1231 straipsniu įstatymas“ http://ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/87432/100828/F1845989948/LTU87432_lit.pdf. Vilnius, 2020. [Žiūrėta 2020 11 20].

¹¹ Rūta Žiliūkaitė. Vilnius, 2019. <<https://www.facebook.com/ruta.ziliukaite/posts/1016228222440237>> [Žiūrėta 2020 09 20].

¹² Peticijos.lt „Už Lietuvos aukštąjį mokslą!“ Vilnius, 2019 <<https://www.peticijos.lt/visos/75679/uz-lietuvos-aukstaji-moksla/?fbclid=IwAR3Ygqs-gJ0RSMXxpJqZbmeSawG0rZUTf5StQj6pNUo2d2vbZAATF1s-k0s.>> [Žiūrėta 2020 09 20]

apmokėjimo, didelio mokinių skaičiaus klasėse¹³. Nepasitenkinimas buvo reiškiamas skirtingo mastelio akcijomis, įvairių švietimo ir viešojo sektoriaus grupių nariai veikė daugybiniais komunikaciniais kanalais viešojoje erdvėje, o tai ir skatina aktyviau pažvelgti į tuo metu vykčius įvykius. Išskiriamos problemos priklausė nuo to, kas tų problemų matymo iniciatoriai ar šalininkai, o iš to galima daryti prielaidą, jog kiekviena atskira švietimo bendruomenės grupė galimai turėjo skirtingus interesus, tačiau neretu atveju išreiškė palaikymą viena kitai, prisidėjo prie akcijų, ar bendradarbiavo kitais būdais. Negana to, anot švietimo atstovų, vyriausybės atsakomoji reakcija buvo paremta apeliavimu į viešojo sektoriaus dalyvių konkurenciją – „Jeigu šioje valstybėje belikęs vienas pasirinkimas – tarp mokslo finansavimo ir vaiko pinigų – tuomet sprendimas tiek pat liūdnas“¹⁴, taip siekiant šį sektorių skaldyti ir kelti abejones dėl protestuojančiųjų veiksmų tinkamumo.

Tų metų protesto įvykius iniciavo tiek mažesnės, tiek didžiosios profesinės sąjungos, neformalios organizacijos, o akcijos pasižymėjo įvairove bei kūrybiškumu. 2019-ieji metų įvykiai, priešingai nei iki tol buvę švietimo srities judėjimai, išsiskyrė tuo, jog juose aktyviai veikė tiek mokytojai, tiek dėstytojai, tiek mokslininkai, tiek studentai. Tai, jog tais metais reikalavimus kėlė ir akcijas vykdė skirtingo pobūdžio organizacijos, kelia svarbų klausimą – kodėl jų veiklos ir formos išsiskyrė? Kodėl nebuvo prisijungta prie didžiųjų šakinių profesinių sąjungų, kurios turi darbo kodekso paremtą teisę vykdyti šakos lygmens kolektyvines derybas su Vyriausybe?¹⁵ Kas skatino tam tikras organizacijas konsoliduotis, o kitas – veikti atskirai? Kaip galima paaiškinti jų ryšių motyvus?

Pastebimi tarpasmeniniai ar tarpgrupiniai ryšiai ir skatina smalsumą šiame tyrime koncentruotis būtent į 2019 metų švietimo srities protestus. Internetinėje erdvėje esančių straipsnių, interviu su *švietimiečiais*, pasisakymų socialiniuose tinkluose, oficialių kreipimūsi, raštų, peticijų ir kitų formų bei stilių dokumentų spektras liudija *palaikymo* formų žanrų įvairovę ir skirtingus jų *adresatus*. Viešojoje erdvėje buvo kviečiama „vienytis“, „jungtis“, „prisidėti“, „pagelbėti“, „solidarizuotis“. Negana to, tų metų protestai pasižymėjo ir tuo, jos kai kurios bendruomenės išreiškė nepritarimą vykstančioms akcijoms. Taigi profsąjungos, organizacijos, akademiniai vienetai, politikai ir kitos visuomenės grupės tarpusavyje pynėsi tam tikrais konsolidaciją žyminčiais ryšiais, kurie turėjo tiek skirtingų motyvų, tiek specifinių funkcijų. Kaip teigia Marco Giugni, Maria T.

¹³ Saulius Jakučionis „Politikai ir profsąjunga nesutaria, ar pažadas kelti pedagogų algas teisiškai galioja“ Vilnius, 2019. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/politikai-ir-profsajunga-nesutaria-ar-pazadas-kelti-pedagogu-algas-teisiskai-galioja-56-1221968>> [Žiūrėta 2020 09 20].

¹⁴ Indrė Jurčenkaitė „T. Tomilinas opozicijai ir viešajam sektoriui: „Lieti krokodilo ašaras labai lengva“. Vilnius, 2019. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/t-tomilino-pamokymas-opozicijai-ir-viesajam-sektoriui-lieti-krokodilo-asaras-labai-lengva-o-paimti-pinigus-yra-labai-sunku-56-1239032> [Žiūrėta 2020 11 07].

¹⁵ LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija „Kolektyvinės derybos ir kolektyvinių sutarčių sudarymas. Vilnius, 2020 <<https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/darbo-rinka-uzimtumus/darbo-teise/socialine-partneryste/socialines-partnerystes-formos/kolektyvines-derybos-ir-kolektyviniu-sutarciu-sudarymas>> [Žiūrėta 2020 11 09].

Grasso gali būti pačių įvairiausių jungimosi į protestus paskatų kategorijų: noras pakeisti aplinkybes (instrumentinė), siekis dalyvauti kaip grupės nariui (identiteto formavimo) arba išreikšti savo pažiūras (ideologinė). „Motyvacijos lygmuo gali priklausyti nuo ginamo intereso, noro išreikšti solidarumą, moralinio arba jausminio įsipareigojimo.“¹⁶

Iš viso to kyla keli klausimai. Ar 2019-ųjų metų protestuose, kada buvo formuluojami aiškūs reikalavimai, veikimu kartu su tam tikra grupe buvo siekiama tik jų įgyvendinimo? Ar gali būti taip, kad bendrumu buvo siekiama kitokių tikslų? Jei daroma prielaida, kad *Švietimas* vienija tiek daug grupių, tikėtina, turinčių skirtingus interesus ir matančias skirtingas problemas, kaip savo veikimą organizacijoje supranta protestų iniciatoriai? Kodėl organizatoriai pasirinko veikti su tam tikromis grupėmis, kokie jų motyvai ir tikslai? Ar protestas yra terpė, kurioje gali formotis nauji konsoliduojantys santykiai?

Taigi šio **tyrimo tikslas** yra pabandyti suprasti, kaip 2019 metų švietimo srities protestų metu atsiradę tarpasmeniniai ir tarpgrupiniai ryšiai gali būti paaškinami per solidarumo koncepciją, ir pateikti analizę, kokios solidarumo sampratos cirkuliavo tarp protesto dalyvių, kaip tai galėjo motyvuoti jų veiksmus bei kokios yra solidarumo funkcijos protesto ar net viso Lietuvos švietimo kontekste.

Tyrimo tikslo įgyvendinimui buvo išsikelti šie **uždaviniai**:

1. Susisteminti solidarumo tipologijas, kreipiant atskirą dėmesį į solidarumo funkcijas.
2. Identifikuoti 2019-ųjų metų švietimo srities protestuose aktyviai veikusias grupes ir jų atstovus.
3. Atlikti pusiau struktūruotus giluminius interviu su aktyviais protestų veikėjais ir agentais.
4. Atlikti interviu pateiktų pasakojimų apie bendrumo formas analizę pagal dominuojančias solidarumo funkcijas.
5. Sudaryti su 2019-ųjų metų švietimo protestų įvykiais susijusių asmenų solidarumo sampratų žemėlapi.

Literatūra ir metodologija

Pasauliniai tyrimai protestų srityje pasižymi įvairiapusiškumu. Pabandžius peržiūrėti naujausius ir aktualiausius tyrimus „Social movement studies“¹⁷ žurnale, sunku aptikti vieną tendencingą temą. Tačiau galima tvirtai teigti, jog nei viename numeryje neapsieinama be tyrimo, kuris fokusuojasi į pasipriešinimo veiksmo persikėlimą iš fizinių erdvių į virtualias bei nuotolumo ir

¹⁶ Marco Giugni ir Maria T. Grasso. „Street citizens: Protest Politics and Social Movement Activism in the Age of Globalization“. kn. Marco Giugni, Maria T. Grasso (sud.) *Street Citizens: Protest Politics and Social Movement Activism in the Age of Globalization* Cambridge: University Press, 2019, 11.

¹⁷ Žurnalas „Social movement studies“ 2020, London. <<https://www.tandfonline.com/toc/csms20/current?nav=toCList>>.

„realaus“ veiksmo kombinavimo. Šių darbų autoriai ieško atsakymų, kaip protestų kaita perkonstruoja aktyvistų veikimo, mobilizacijos, strategijų modelius. Tačiau Paolo Gerbaudo ir Emiliano Treré mano, jog pastarieji tyrimai apie protestus per mažai dėmesio skiria kolektyvinės tapatybės svarbai bandant analizuoti aktyvistų mobilizacijos motyvus. Tiriamojo lauko pokytį nulėmė protestų formų kaita – nemažai tyrėjų savo žvilgsnį nukreipė į „silpnųjų ryšių“ gausą protestuojant.

Negana to, Douglas Bevingtonas ir Chris Dixonas išreiškė susirūpinimą bei tą pačią idėją pratęsė Josh Brem-Wilsonas, kad tyrimai protestų srityje pernelyg koncentruojasi į kiekybinę prieigą, todėl nėra naudingi patiems protestuotojams. Taip pat pastebima, jog kiekybiniai tyrimo metodai nesukuria prielaidų suprasti, su kokiomis problemomis susiduria aktyvistai, dėl to yra siūloma tyrėjams ne tik diskutuoti su pačiais protestuotojais, tačiau taikyti dalyvavimo jų veiklose praktikas. Kokybinė tyrimo prieiga suteiktų tinkamas sąlygas suprasti simbolinius, kultūrinius veiksnius, kurie gali lemti pasipriešinimo veiksmų raidą bei jų išraiškos formas.

Šiuolaikinių Lietuvos protestų tyrimų laukas yra ypatingai skurdus. Ainė Ramonaitė ir Jūratė Kavaliauskaitė daugiausia koncentruojasi į Sąjūdžio judėjimo analizes. Kelis darbus, susijusius su protestų veiklomis nepriklausomoje Lietuvoje, yra pristatę Remigijus Riekašius, Jūratė Imbrasaitė, Jolanta Bielskienė. Toks akademinis protestų ignoravimas galimai yra nulemtas to, kad ši pilietinio dalyvavimo forma Lietuvoje nėra populiari ir dažna taktika. Santūrus tyrimų kiekis yra priežastis, kodėl sunku suprasti, su kokiais iššūkiais susiduria protestuotojai Lietuvoje, bei kokios temos analizė būtų jiems aktualiausia.

Šio tyrimo ašimi tapo kolektyvinės tapatybės reikšmė kaip mobilizacijos proteste sąlyga. Pirmojoje tyrimo dalyje apžvelgiama, kaip formuojasi politinis kolektyvinis identitetas ir kaip per simbolinį veikimą proteste jis yra patvirtinimas. Remiantis E. Durkheimio, S. Lukeso ir D. Kertzerio ritualo ir politinio ritualo sampratų teorinėmis priegomis, protestai apibrėžiami kaip politiniai ritualai. Pasitelkiant B. Simono ir B. Klandermanso idėjas, paaiškinama, kaip atsiranda politinė kolektyvinė tapatybė. Z. Tufekci, E. Morozovo, D. Rucht, V. Barassi, L. Zamponi tyrimai, kurie apžvelgia įvairius protestų formas kaitos kampus, padėjo atskleisti, kokia medijų svarba kuriant ir palaikant tapatumą, formuojant veikimo grupėje sampratą. Taip bandoma įrodyti, jog protestuotojų noras patvirtinti kolektyvinį identitetą yra svarbus faktorius, nulemiantis jų įsijungimo bei veikimo strategijas.

Protesto metu atsirandančius bendrumo ryšius ir to galimos implikacijos buvo aiškinamos pasitelkus solidarumo sampratos teorinę prieigą. Šiuolaikinės solidarumo sampratos tėvas Emile Durkheimas akcentuoja, kad būvimas kartu nėra deterministinis, asmuo laisva valia pasirenka, kokiuose santykiuose jam veikti yra efektyviau. Tolimesni gausūs tyrimai solidarumo tema pateikia prieigas, kaip suprantamas bendrumo būtinumas. Darbe pateikiami G. Khushfo analizuoti individų solidarumo motyvai, H. Thome ir S. Lindenbergo solidarumo normų idėjos, A. Laitineno ir A. B.

Pessio solidarumo makro lygmenys. Visi šie solidarumo sampratos veikimo pjūviai finalizuojami R. C. Baum'o bendrumo funkcionalumo paradigma, kuri yra grįsta keturiomis bendrumo funkcijomis. Papildydamos viena kitą ir koegzistuojamos kartu, šios funkcijos gali atskleisti grupės potencialą.

Antrojoje dalyje pateikiamas kokybinis tyrimas, kurio objektas yra protestuotojų bendrumo kartu sampratos 2019-ųjų metų švietimo protestų kontekste. Sudalyvauti 2019-ųjų protestuose galimybės nebuvo, todėl buvo pasirinkta atlikti pusiau struktūruotus giluminius interviu su aktyviais jų dalyviais, taip surenkant duomenis apie jų pačių patirtis. Kokybinis metodas pasirinktas dėl kelių priežasčių. Pirmiausia tai nulėmė tyrimų apie protestus Lietuvoje stoka - sudėtinga suprasti, kokias aktualias problemas protestų metu galima tirti. Toks metodas suteikė duomenų apie protestuotojų aktualią patirtį, patiriamų iššūkių įvairumą. Protestų tyrimai turi būti aktualūs patiems veikiantiesiems, taigi tokia analizės technika padeda suprasti jų taktikas.

Šio tyrimo imtis – penkiolika 2019-ųjų metų protesto dalyvių, kurie buvo pasirinkti taikant kritinę atranką. Atlikus antrinių duomenų - rašytinių ir vaizdinių laisvai prieinamų internete dokumentų, susijusių su tų metų švietimo srities protestais, analizę, buvo suformuluoti keli vertinimo kriterijai: dalyviai turėjo gausesnėmis ar mažesnėmis formomis būti veikę proteste bei viešai išreiškę savo poziciją. Taip pat buvo siekiama atskleisti kuo daugiau skirtingų grupių perspektyvų, tad dalyvių ieškota įvairiose švietimo bendruomenėse. Keli dalyviai į tyrimą buvo įtraukti netaikant jokių kriterijų – jie netikėtai išreiškė norą sudalyvauti. Nors šie asmenys neveikė aktyviai, tačiau yra susiję su švietimo sritimi, todėl tai leido šį darbą papildyti *neprotestuotojų* patirtimis.

Prieš pradėdant interviu sesiją, buvo atliktas žvalgomasis pokalbis, kuris padėjo performuluoti klausimus bei jų pateikimo eigą. Su tyrimo dalyviais buvo atliekami pusiau struktūruoti giluminiai interviu taikant „piltuvėlio“ (angl. *funneling*) techniką. Pirmiausia buvo klausiama apie bendrai matomas problemas, kurias norima spręsti protestuojant. Tai padėjo dekonstruoti, kokios švietimo srities problemos yra aktualiausios. Gauti atsakymai buvo užuominos, į kuriuos specifinius, smulkesnius dalykus reikia gilintis toliau, juos siejant su 2019 metų įvykiais bei kiekvieno tyrimo dalyvio veikimo modeliais. Taip buvo siekiama suprasti, kodėl protestuotojai veikė pasirinkdami tam tikrus santykius, kokią reikšmę sukūrė savo veiksmų priemonėms ir kanalams. Reikia pridurti, jog keturiolika informantų sutiko, kad tyrimo tikslais būtų atskleisti jų asmeniniai duomenys.

Interviu medžiaga buvo analizuojama pasitelkiant R. C. Baum'o solidarumo funkcionalumo idėjas. Jo sukurta solidarumo paradigma bei empiriniam tyrimui reikalinga instrukcija tapo įrankiais interpretacijai. Informantų atsakymai buvo tipologizuojami sekant hermeneutinę prieigą - buvo koduojami pagal temas – išskirtos jų protesto išraiškos, kurios siejamos į kategorijas – koks buvo veikimo tikslas ir motyvas. Manoma, jog tyrimo dalyviai protestų metu turėjo specifinę grupę, su kuria galėjo dalintis kolektyviniu tapatumu ir interesais, o veikimu įtvirtino santykius su grupėmis ir jų nariais. **Solidarums veikimas šiame tyrime suprantamas kaip strategija, kuria buvo įrodomi**

narystės ryšiai. Tai galėjo būti tiek verbalinis, tiek neverbalinis aktas protesto kontekste. Buvo vertinama, koks strategijos tikslas, ir, tuo pačiu, interpretuojama, kokias funkcijas atlieka **tarpasmeniniuose ir tarpgrupiniuose santykiuose.** Suprantant, kokie buvo tyrimo dalyvių protesto **solidarumo motyvai bei tikslai,** galima paaiškinti, **kokia strategija buvo paremti santykiai, ir kuri ar kurios bendrumo funkcijos juose dominuoja. Taip buvo suformuluotos 2019-ųjų metų švietimo srities protestuose cirkuliavusios solidarumo sampratos.**

1. KOLEKTYVINĖ TAPATYBĖ PROTESTE

1.1. Politinis grupės tapatumas

Pastarųjų metų tyrimai apie protestus nemažą dėmesį skiria jungimosi į protestus motyvacijos analizei. Protestų persikėlimas į medijas sukuria galimybes *tinklaveikai*, o ne grupiniam veikimui. *Tinklaveiką* gana išsamiai aprašo Zeynep Tufekci, kuris teigia, jog socialiniai tinklai, tokie kaip *Facebook*, padeda susisiekti ir protestuoti kartu niekada iki tol nebendravusiems ir nepažįstamiems asmenims. Jo nuomone, atsiranda, „silpnieji ryšiai“, kurie nebūtinai vystosi dėl bendros kolektyvinės tapatybės dalybų¹⁸.

P. Gerbaudo ir E. Treré mano, jog tyrimai, kurie dėmesį skirtų kolektyvinei tapatybei ir jos palaikymo bei raiškos proteste svarbai, pastaruoju metu yra marginalizuojami.¹⁹ Protestuotojų veikimo logikos analizės, kurios dėmesį kreipia į protestuotojų individualia, instrumentine motyvacija paremtas strategijas, anot jų, nėra visiškai teisingi. Jie mano, kad negalima atmesti to, jog žmonės protestuose dalyvauja, nes nori patvirtinti savo kolektyvinį tapatumą, užtikrinti vertybes, apginti interesą.

Kolektyvinis tapatumas yra tai, kaip asmuo supranta savo vietą pasaulyje. Jis pripažįsta save kaip specifinės grupės narį ir tai padeda jam identifikuoti savo vertybes, interesus, žadina pareigos jausmą. Grupė identifikuoja save pagal standartus, o jos nariai taip atskiria ją nuo kitų bendruomenių, ir tokia skirtis - dar labiau sustiprina kolektyvinį tapatumą. Ainė Ramonaitė teigia, jog „dalyvavimas opoziciniuose tinkluose visų pirma sustiprina protestuotojų tapatybę, išgrynina interesus ir suformuoja pradinį nusiteikimą dalyvauti protesto veikloje“²⁰. Protestai, kaip pilietinio dalyvavimo veiksmai, pasižymi tuo, jog sugeba įtraukti įvairias grupes. Jie išsiskiria operacijomis, kurios turi atpažįstamus veikimo modelius – yra sukuriamas antagonistas, išeinama į gatves, naudojami plakatai, šūkių. Pasipriešinimo veiklą galima suprasti kaip politinį ritualą, kurio samprata padeda paaiškinti,

¹⁸ Zeynep Tufekci *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. New Haven ir London: Yale University Press, 2017, 21.

¹⁹ Paolo Gerbaudo, Emiliano Treré „In search of the ‘we’ of social media activism: introduction to the special issue on social media and protest identities“. *Information, Communication & Society*, 18 (8), 865.

²⁰ Ainė Ramonaitė „Stipriųjų ir silpnųjų ryšių svarba protesto mobilizacijai: Sąjūdžio genezė ir raida 1987–1988 metais.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2001, 2 (29), 201.

kaip protestuotojai simboliniais veiksmais patvirtina savo priklausomybę kolektyvui ir yra sukuriama bendruomenės ryšiais paremta dalyvavimo proteste premisa.

Sociologas Emile Durkheimas svarsto, kaip per ritualą, kuris yra kupinas simbolių veiksmų, individas ima jaustis grupės dalimi. Anot Durkheimo, „nėra visuomenės, kuri nejaustų poreikio išsaugoti ir reguliariai patvirtinti kolektyvinius jausmus ir kolektyvines idėjas, kurios sudaro jos vienovę ir individualybę“.²¹ „Ritualai yra elgesio taisyklės, nurodančios, kaip žmogus privalo su šventais daiktais elgtis“²². Šventi daiktai yra simboliniai, o jiems bendruomenė suteikia sakralią prasmę, kuri atsiranda iš bendruomenės vertybinių sistemų. Sekant šiuo Durkheimo požiūriu, protesto vietos ir veiksmų standartams bendruomenė suteikia simbolines reikšmes, kuriomis yra patvirtinama jų vertybinė sistema. Tų simbolių veiksmų praktikavimas grupei suteikia vieningumo įspūdį. Stevenas Lukesas pateikia ne ką mažiau nuo Durkheimo požiūrio nutolusią *neo-durkheimininkų* politinio ritualo sampratą - „vertybių konsensusai solidarizuoja visuomenę, daro ją integralia, o tie vertybių konsensusai pasirodo ir reiškiasi per politinius ritualus.“²³ Taigi yra du svarbūs aspektai, kurie nulemia, kaip protestų metu yra patvirtinama kolektyvinė tapatybė – vertybinių sistemų ir jas patvirtinančių simbolių veikimų sandūra.

Davidas Kertzeris įveda papildančius protesto, kaip politinio ritualo, sampratos aspektus. Anot jo, „ritualai suteikia galimybę išreikšti savo socialinį priklausomumą“²⁴ – protestų metu gali būti suvokiamas ir palaikomas bendrumas, stiprinama ir formuojama kolektyvinė tapatybė. Ši samprata netolima *durkheimininkams*. Bet jis priduria, jog „ritualas įgyvendina svarbius veikimo poreikius, padeda legitimuoti veiksmus, tuo pačiu metu mistifikuojant galios santykius, lengvina visuomenės solidarumo sąlygas, net jei akivaizdžiai nėra sutarimo, ir tai skatina žmones suvokti savo politinę visatą“²⁵. Taigi Durkheimas ir jo šalininkai teigia, jog grupės veikia pagal specifines vertybines ir simbolines sistemas, kurių praktikavimas padeda paaiškinti socialines struktūras, jausti bendrumą, o Kertzeris priduria, jog asmuo, dalyvaudamas proteste, ne tik patvirtina savo tapatumą, bet ir tampa politinio lauko dalyviu.

Jei asmuo save ir savo interesus, kuriuos, dalyvaudamas politikoje, nori patenkinti, supranta dėl turimos kolektyvinės tapatybės, reiškia, kad dėl to jis pasirenka skirtingas taktikas. Simon ir Bert Klandermans savo straipsnyje „Politinė kolektyvinė tapatybė“ teigia, jog dabartinėje *multitapatybinėje* aplinkoje neįmanoma turėti tik vieną identitetą „ir yra galimybė, kad tapatinimasis

²¹ Emile Durkheim *Elementarios religinio gyvenimo formos*. Toteminė sistema Australijoje Vilnius: Leidykla Vaga, 1999, 472.

²² Ten pat, 45.

²³ Steven Lukes „Political ritual and social integration.“ *Sociology*, 9 (2) 1975, 299.

²⁴ David Kertzer *Ritual, Politics and Power* New Haven: Yale University Press, 1988, 9.

²⁵ Ten pat, 153.

su viena grupe persidengs su kita, persikirs arba net ims konfliktuoti“.²⁶ Jie taip pat priduria, jog tapatybė nėra permanentinė, ji gali skirtis priklausomai nuo socialinio konteksto: „kuris konkretus kolektyvinis tapatumas tampa ryškiausias, o kiti lieka neveiksniūs, priklauso nuo to, kuri narystė grupėje persikelia į psichologinį pirmą planą, o tai priklauso nuo dviejų kintamųjų: žmogaus valios ir socialinio konteksto“.²⁷ Grupė, kuri nori pagerinti savo sąlygas prieš kitas reikalingas grupes, tampa politinė, o asmuo save priskirdamas vienai iš jų, formuoja politinį identitetą, kuris *prisloptu* socialinėms sąlygoms vėl tampa kasdieniškomis, šiuo atveju - pasibaigus protestui. Kita šiam tyrimui, kreipiančiam dėmesį ir į tai, kaip protesto veiksmais buvo siekiama bendruomenės konsolidacijos, svarbi autorių mintis yra ta, kad politinis kolektyvinis identitetas nesiformuoja veikiant tik dviem konfrontuojančioms grupėms²⁸: „konflikte neveikia tik dvi antagonistinės pusės. Yra ir visuomenė (didesnė bendruomenė), kurią viena iš oponentų, per autoritetą ir elitizimą, bando kontroliuoti“.²⁹ Taigi tam, kad formuotųsi individo politinis tapatumas, reikia dviejų oponuojančių bendruomenių, kurios savo įtaką viena kitos atžvilgiu įrodo demonstruodamos hegemoniją.

Asmuo proteste dalyvauja, nes priklauso grupei ir siekia patvirtinti savo narystę joje. Gerbaudo ir Treré primigtinai siūlo atsižvelgti į tai, jog kolektyvinis identitetas yra neatsiejamas faktorius vykdant pasipriešinimo veiklą. Jie teigia, jog noras išlaikyti tapatumą „skatina ryšių glaudumą, įvairių dalyvavimą ir lyderiavimą imantis veiksmų“.³⁰ Nenutolstant nuo šio tyrimo pagrindinio objekto, galima sakyti, jog protestuotojas save supranta kaip, studentą, mokytoją, dėstytoją, viešojo sektoriaus atstovą, mokslininką, akademiką, o protestuodami kartu su kitais asmenimis ar grupėmis – dalinasi kolektyviniu arba politiniu kolektyviniu identitetu. Pasirinkdami veikti su tam tikra organizacija ir atlikti jai simbolinius veiksmus, protestuotojai suranda vertybinį konsensą, vadinasi mezga „stipriuosius ryšius“, arba „silpnuosius pasitikėjimo ryšius“. „Stiprieji ryšiai“, anot A. Ramonaitės, apibrėžia santykius, kurie atsiranda dėl „asmeniškumo, tarpusavio pasitikėjimo ir įsipareigojimo“, o „silpnieji pasitikėjimo ryšiai“ - ne tik dėl kontakto, bet tarpusavio pasitikėjimo egzistavimo.³¹

2019-ųjų metų protestuotojai reikalavo švietimo permą, tačiau kiekviena aktyviai prisidėjusi grupė išreiškė skirtingus reikalavimus (žr. Priede nr. 3). Taip pat kai kurios bendruomenės neformulavo savo specifinių reikalavimų, o jungėsi prie kitų, prisidėjo rengdamos akcijas arba

²⁶ Bernd Simon, Bert Klandermans „Politicized Collective Identity. A Social Psychological Analysis.“ *American Psychologist*, 2001, 4 (56), 321.

²⁷ Ten pat, 321.

²⁸ Grupės formavimosi per konfliktą teorija teigia, jog grupės atsiranda tada, kai imama kovoti dėl materialaus ar simbolinio gėrio ir grupei, kuriai priklauso individas, jis ima jausti stiprų prisiryšimo jausmą. Taip formuojasi jo tapatumas. John T. Jost, Mahzarin R. Banaji, „The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness“. *British Journal of Social Psychology*, 1994, 33, 6.

²⁹ Simon ir Klandermans, 322.

³⁰ Gerbaudo ir Treré, 869.

³¹ Ramonaitė, 203.

oficialiai išreikšdamos palaikymą. Taigi skirtingi bendrumai buvo nulemti to, kad protesto dalyviai turėjo skirtingus interesus, motyvus, ir, tuo pačiu, skirtingas tapatumo sampratas. Tačiau šiuolaikinė protestų kultūra kombinuoja *realų* dalyvavimą su nuotoliniu. Reikia neatmesti to, kad virtuali erdvė gali stimuliuoti Tufekci analizuotą „silpnųjų ryšių“ atsiradimą, tačiau nuotolinis veikimas taip pat tarnauja ir kolektyvinės tapatybės palaikymui.

1.2. Politinė tapatybė protestų formų kaitoje

Šiam tyrimui yra svarbu visi verbaliniai ar neverbaliniai veiksmai, susiję su 2019-ųjų metų švietimo srities protestais ir ženklinę prisidėjimą, palaikymą ar reikalavimų kėlimą, arba kaip tik, nepalaikymą, kitokios pozicijos išreiškimą. 2019-ais metais buvo įgyvendintos tik kelios didesnės *realaus* protesto akcijos, kuriose būtų išeinama į miesto erdvę, skanduojami šūkių, mosuojama plakatais. Tačiau net ir jos buvo teatrališkos, kūrybingos, todėl tapo patrauklios, ir jas intensyviai viešino žiniasklaidos priemonės (žr. priedą nr. 1). Kiti protesto veiksmai buvo persikėlę į virtualią erdvę (žr. priedą nr. 2). Kai vyksta *realus* protestas – labai paprasta atskirti, kaip asmenys ar grupės vienijasi – arba ateinama į miesto aikštę, arba ne. Tačiau medijos sukuria prielaidas vienybei būti ne tik „vykdomai“, bet ir komunikuojamai, o 2019-ieji metai pasižymėjo tuo, jog tarpasmeninis ir tarpgrupinis palaikymas dažnai buvo išreiškiamas socialiniuose tinkluose. Tačiau ar tokios protesto formos sukuria sąlygas visavertiškam politiniam dalyvavimui ir kolektyvinio jausmo palaikymui?

Nemažai tyrėjų mano, jog nuotolumas performuoja protesto dalyvavimą, nes veikia „silpnųjų ryšių“ pagrindu. Tufekci tvirtina, jog medijos padeda lengviau komunikuoti, burtis į bendraminčių grupes, kelti pasipriešinimo idėjas, ir taip skatinti protesto judėjimus.³² Dieter Rucht teigia, jog socialiniai tinklai, internetas praplečia galimybes mobilizuoti ir jungtis į protestus, nes virtuali erdvė turi efektyvius įrankius gauti ir platinti informaciją.³³ Vis tik ji papildo, jog internetas yra ne toks efektyvus įtikinant dalyvauti proteste tuos, kurie yra apolitiški ar neaktyvūs visuomenės nariai, todėl pagrindinis protestuotojų tikslas turėtų būti mobilizuoti kuo didesnes grupes „veidas į veidą“ forma, o ne didinti jų *gerbėjų* būrį virtualioje erdvėje. Evgeny Morozov priduria, jog internetas prisideda prie „tingiojo aktyvizmo“³⁴ įsigalėjimo, numalšina idėjas, todėl politinis dalyvavimas tampa vangus. Įsitraukimas į eitynes, mitingus ar kitas realaus kontakto reikalaujančias akcijas yra imlus tiek laikui, tiek finansiniams ištekliams, tad virtuali erdvė sukuria prielaidas atsirasti didesniam „gerbėjų būriui“, kuriam yra sukurtos sąlygos sudalyvauti proteste neišeinant iš namų. Jolanta Bielskienė mano, jog

³² Tufekci, 3-28.

³³ Dieter Rucht „Protest movements and their media usages“, kn. Bart Cammaerts, Alice Mattoni ir Patrick McCurdy (sud.) *Mediation and Protest Movements*. UK, Bristol, 2013, 260.

³⁴ Evgeny Morozov „From slacktivism to activism“ Washington, 2009. < <https://foreignpolicy.com/2009/09/05/from-slacktivism-to-activism/>>. [Žiūrėta 2020 10 15]. Terminas „slacktivismas“ (angl. tingus aktyvizmas) – distopinis požiūris, jog „tinklinė“ komunikacija (pvz., socialiniuose tinkluose), nebūtinai išlaisvina idėjas ir mintis, o priklausomai nuo aplinkybių, gali jas numalšinti.

„individualistinio pilietinio dalyvavimo pavyzdžiai būtų piniginės dotacijos, peticijų pasirašymas ir boikotavimas.“³⁵

Tačiau ne tik „silpnieji ryšiai“ ar „tingusis aktyvizmas“ gali apibrėžti virtualų dalyvavimą proteste. Gerbaudo ir Treré teigia, jog net ir nuotoliniu protestu galima patvirtinti kolektyvinę tapatybę. Jie mano, jog pasipriešinimo veikla yra „operacijų junginiai, kuriais socialiniai judėjimai apibrėžia savęs suvokimą, kas jie yra ir už ką jie yra“³⁶, taigi palaiko grupės vertybes. Iš to išsirutulioja dar vienas tyrimui svarbus aspektas – asmuo, pavyzdžiui, organizuodamas akciją, arba pasidalindamas žinute socialiniame tinkle, atlieka simbolinį veiksma, ir taip gali patvirtinti savo priklausomybę grupei bei demonstruoti savo kolektyvinę tapatumą.

Veronica Barassi ir Lorenzo Zamponis mano, jog tapatumo palaikymui reikalingi grupės naratyvai, Jie teigia, jog pasakojimai yra kuriami laiko perspektyvoje - grupės tapatumas palaikomas per supratimą „kokia ji buvo, yra ir bus“, taigi istorija kuriama daugiau už jos ribų taip stiprinant grupės pozicijas tarp kitų bendruomenių. Kolektyvo naratyvas gali būti kuriamas ir kontekste su kitomis grupėmis – „esi tai, kuo nesi“³⁷, taigi daug laiko skiriama vidinių vertybių identifikacijai. Interneto erdvė yra palanki naratyvų kūrybai, nes turi galimybę archyvuoti medžiagą, todėl taip yra palaikoma grupės istorinė atmintis. Ir nors virtualioje erdvėje protestuotojai kartais išlieka anonimiškais, Barassi ir Zamponis neatmeta, jog jie vis tiek veikia palaikydami kolektyvinę tapatumą, tačiau siekia išvengti diskreditacijos, jei jų skirtingi identitetai proteste konfliktuoja tarpusavyje. Siekiant įvertinti, kodėl grupės protestuoja pasirinkdamos skirtingas strategijas ir išraiškos metodus, svarbu suprasti, jog taip jos patvirtina savus naratyvus. Bendruomenės, veiksmis referuodamos vertybes, interesus, tikslus, išskiria save iš kitų, o medialumas pagerina sąlygas išreikšti tai įvairiais žanrais.

Taigi šiame skyriuje buvo bandoma įrodyti, jog asmens protestavimo operacijų pasirinkimas priklauso nuo to, kuris tapatumas jam yra reikšmingiausias, veikia tokiais modeliais, kuriais patvirtina savo narystę kolektyve bei taip palaiko grupės naratyvą, Tai gali būti daroma tiek virtualioje, tik nevirtualioje erdvėje. Sekant tokia logika, galima teigti, kad asmuo, nesijungdamas į protestą, vis tiek palaiko tapatumą, nes, pavyzdžiui, jo grupė nedalyvauja, ir jis per vertybinę skirtį - „esu, kas nesu“, palaiko jos naratyvą. Taip pat galima daryti prielaidą, jog jei asmuo jaučiasi politinės grupės, kuri konfliktuoja su antagonistu, nariu, jo veiksmai gali būti intensyvesni, nes grupė siekia įrodyti savo pranašumą viešumoje.

³⁵ Jolanta Bielskienė „„Profesionalaus“ pilietinio dalyvavimo įtaka demokratijos deficitui.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2016. 1 (38). 56.

³⁶ Gerbaudo ir Treré, 865.

³⁷ Veronica Barassi, Lorenzo Zamponi „Social media time, identity narratives and the construction of political biographies“, *Social Movement Studies*, 2020, (19) 5-6, 595.

Antrinių internetinių dokumentų, susijusių su 2019-ųjų metų pasipriešinimo veiklos įvykiais, analizė atskleidė, jog aktyvistai atliko skirtingus protesto repertuarus ir mezgė įvairius tarpgrupinius ryšius. Tačiau ryšiai negali būti paaiškinti tik tuo, kad buvo dalintasi politiniu tapatumu. Pavyzdžiui, kodėl studentai ir dėstytojai protestavo išvien, nors kėlė skirtingus reikalavimus, taigi nebūtinai dalinosi tuo pačiu kolektyviniu tapatumu? Arba kodėl skyrėsi operacijų išraiškos – vieni veikė kūrybiškai, kiti – griežtų derybų keliu? Galiausiai, kodėl vieno grupės pasiekė to, ko reikalavo - pasirašė šakos kolektyvinę sutartį, o kitos net ir po to tęsė protestus (žr. Priedą nr. 1)? Scott A. Huntas ir Robert D. Benfordas mano, jog fizinį dalyvavimą, per kurį yra patvirtinamas kolektyvinis tapatumas, galima paaiškinti pasitelkiant solidarumo sampratą³⁸, o siekiant nustatyti minimų protestų metu atsiradusius tarpasmeninių ir tarpgrupinių strategijų skirtumus pasirinkta per solidarumo funkcijų koncepciją.

2. BENDRUMAS KAIP SOLIDARUMAS

2.1. Individo valia bendrume

Solidarumo sampratų įvairovė stebina, o solidarumas, pirmiausia reiškia bendrumą. Ilgą laiką bendrumas buvo suvokiamas kaip tam tikras „emocinis visos žmonijos ryšys“³⁹, kuris „referuoja į neindividualistinį, nekonkurencingą ir neišskirtinį elgesio idealą“.⁴⁰ Pavyzdžiui, krikščioniškoji etika teigia, jog visi mes esame Dievo vaikai, o utilitaristinė moralė skelbia, jog žmogus save suvokia kaip bendruomenės narį: „individas siekia daryti gerą ir gauti iš to naudos, o naudą gauna iš visuomenės, nes tų gerų veiksmų vertintojai yra kiti žmonės“.⁴¹ Vėliau sociologai nuo deterministinės solidarumo sampratos perėjo prie asmens laisvos valios požiūrio ir ėmė suprasti, kad solidarumas yra abipusiškas naudos siekimas - „visi už vieną, vienas už visus“⁴². Ilgainiui solidarumas tapo neatsiejama sąvoką bandant aiškinti socialinių grupių formavimo reiškini: „solidarumas - terminas, savo *karjerą* padaręs dėl to, kad reikėjo kokio nors pozityvios brolystę, socialumą ir bendruomeniškumą“⁴³ apjungiančios sąvokos.

E. Durkheimas, yra požiūrio į solidarumo sampratą kaitos pradininkas. Jo atspirties taškas – industrializacijos amžiuje prasidėjęs socialinių grupių formavimasis, kurį nulėmė darbų

³⁸ Scott A. Hunt ir Robert D. Benford „Collective Identity, Solidarity, and Commitment“ kn. David A. Snow (sud.) *The Blackwell Companion to Social Movements* Oxford: Blackwell, 2004, 439.

³⁹ Kurt Bayertz „Four uses of Solidarity.“ kn. Kurt Bayertz (sud.) *Solidarity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1999, 6.

⁴⁰ Ulrich Steinvorth „The Concept and possibilities of solidarity“ kn. Kurt Bayertz (sud.) *Solidarity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1999, 29.

⁴¹ Patrick Cingolani „Solidarity: History of the Concept.“ kn. James D. Wright (sud.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam: Elsevier: 2015, 1.

⁴² Arto Laitinen ir Anne Birgitta Pessi „Solidarity: Theory and Practice. An Introduction.“ Kn. Arto Laitinen ir Anne Birgitta Pessi (sud.) *Solidarity: Theory and Practice*, Lenxington books, 2014, 1.

⁴³ Steinvorth, 29.

pasidalijimas. Jis solidarumo principą skaido į mechaniškąjį ir organiškąjį. Pirmasis taip vadinamas, nes jis veikia inertiškai – žmonės nesuvokia savęs kaip atskirų be grupės galinčių veikti individų, ir vidinės grupės jėgos juos suvienija. Toks solidarumas, anot Durkheimio, yra „pastebimas archajiškose visuomenėse“⁴⁴ ir taip pavadinamas dėl savo mechaniškumo – bendrume nėra akcentuojamas individo autonomiškumas. Modernioje visuomenėje dėmesio centre atsiduria asmenybės valia, todėl jungimasis į grupes yra paremtas skirtingų organizmų strateginiais veiksmais ir, anot Durkheimio, „atsiranda tuomet, kai žmogus ima matuoti, kaip svarbu yra stiprinti savo grupę. Kiekvienas organas toje grupėje iš tikrųjų turi savo ypatingą pobūdį ir autonomiją; ir organizmo vienybė priklauso nuo to, kiek ryškus yra jo dalių individualumas“⁴⁵. Tokį solidarumą jis pavadina organiškuoju ir teigia, jog „nėra konflikto tarp autonomiško individualizmo ir organiško solidarumo“⁴⁶ o visuomenės egzistavimo pagrindas yra abu solidarumo principai, veikiantys kartu: „mechaniškojo solidarumo atveju, visuomenė yra daugiau ar mažiau glaudžiai organizuota įsitikinimų ir sentimentų visuma, būdinga visiems grupės nariams <...> organiškojo solidarumo atveju ji yra diferencijuotų ir specializuotų funkcijų sistema, sujungta apibrėžtuose santykiuose.“⁴⁷

Šiuolaikinės solidarumo sąvokos naudojimo intensyvumą pabrėžia Kurtas Bayertzas. Ji gali žymėti „broliškumą, darbą, prisirišimą, bendruomeniškumą, socialinę kooperaciją, labdarą.“⁴⁸ Dabartinė solidarumo samprata yra formuojama individo valios pagrindu - asmuo yra prisitaikęs gyventi tarp kitų, bendruomenėje, ir jo nesavanaudiški veiksmai kito asmens, grupės ar visos visuomenės atžvilgiu padeda jam patenkinti savo interesus ir, tuo pačiu, stiprina bendruomenės galimybes pasinaudoti simboliniu ar materialiu gėriu. Tampa aišku, jog bandant suprasti asmens norą būti bendruomenėje, negalima eliminuoti nei normatyvių, kylančių iš emocinio prisiryšimo, nei funkcionalių, atsirandančių dėl strategiškai apgalvoto intereso patenkinimo, priežasčių.

2.2. Solidarumo strategijos proteste

E. Durkheimas teigia, jog solidarumo pagrindas yra suvokimas, jog pasidalijus darbais galima operatyviau pasiekti tikslų. Siegwartas Lindenbergas mano, jog egzistuoja daugiau bendrumo standartų, nei Durkheimio sampratos atveju. Jis teigia, jog tai yra dalinimasis, pagalba ir bendradarbiavimas ir papildoma, jog pasitikėjimo, pagarbos ir vienas kito abipusiu supratimo normomis yra išvengiama melo, manipuliacijos ir sukčiavimo.⁴⁹ Anot Lindenbergo, per kalbą asmuo arba grupė

⁴⁴ Emile Durkheim „Forms of social solidarity.“ Kn. Anthony Giddens (sud.) *Emile Durkheim. Selected writings.* Cambridge: Cambridge University Press, 1972, 139.

⁴⁵ Ten pat, 140.

⁴⁶ Bayertz, 15.

⁴⁷ Durkheim „Forms of social solidarity“, 138.

⁴⁸ Bayertz, 3.

⁴⁹ Siegwart Lindenberg „Solidarity: Unpacking The Social Brain.“ Kn. Arto Laitinen ir Anne Birgitta Pessi (sud.) *Solidarity: Theory and Practice*, Lenxington books, 2014, 35 - 41

koduoja šiuos standartus ir „taip grupės nariams galima gana lengvai išvelgti tikslus, o tai leidžia žmonėms keisti grupes, lanksčiai susitapatinant su besikeičiančiais grupės siekiais ir savo vaidmeniu padedant juos įgyvendinti“.⁵⁰ Galima manyti, jog simboliu protesto veiksmu asmenys užkoduoja solidarumo normas, ir parodo, kad vertybinis konsensusas pasiektas. Tačiau jei kažkurios pusės pasitikėjimas susvyruoja, tuomet bendrystė gali ir neišvykti.

Reikia turėti omeny, jog grupei norint išsaugoti solidarumo standartus, palaikymas turi būti iš aplinkinio konteksto: „vyriausybės, socialiai panašių ir nepanašių grupių“⁵¹. Ir čia labai svarbu suprasti, kodėl protestuotojai siekia bendradarbiauti su kitomis grupėmis, tikisi palaikymo iš visuomenės bei pagarbos ir supratimo ir vyriausybės atstovų. Kitu atveju grupės vertybės gali po truputį eizėti, taip sukuriant prielaidas individualiam savanaudiškam veikimui arba grupės narių pasitraukimui.

Tačiau ar solidarumas vyksta tik tarp vienos grupės narių? Arto Laitinen ir Anne Birgitta Pessi knygos „Solidarumas: teorija ir praktika“ įžangoje teigia, jog solidarumas galimas įvairiomis makro lygių apimtimis.⁵² Dažniausiai solidarumas vyksta grupėje, kurios narius sieja bendri interesai, įsitikinimai, tradicijos ar kalba. Bet autoriai išskiria ir *kovojantį* arba *politinį* solidarumą, kuris yra „skatinamas arba stiprėjantis atsiradus antagonistui“.⁵³ Kovojimas su priešiška grupe nebūtinai yra motyvuotas matomos neteisybės, bet gali kilti ir norint išsaugoti turimas privilegijas. K. Bayertzas jį vadina išlaisvinančiuoju, ir teigia, jog jis padeda visiems vienyti „vardan bendro intereso, dėl vieno bendro tikslo.“⁵⁴ Taigi protesto sąlygomis asmuo prioretizuoja vienas tapatybes prieš kitas (B. Simono ir B. Klandermanso mintis, jog tapatybės prioretizavimas yra nulemtas pasikeitusių socialinių sąlygų, pavyzdžiui, kai suprantama, jog grupei iškyla grėsmė), taip jo identitetas tampa politinis. Per vertybinio konsensuso suradimą protestuotojai bendradarbiauja tarpusavyje, nes dalinasi tikslais ar interesais. Taigi solidarumas įmanomas ir tarpgrupiniame lygmenyje. Tai reiškia, kad, pavyzdžiui, studentas ar dėstytojas, net ir suprantantys savo interesų skirtumus, veikdami išvien palaiko savus tapatumus.

Tačiau asmenys ir grupės elgiasi lanksčiai, apsvarsto savo taktikas. George Khushfas priduria, jog kartu su grupe veikiama ne tik dėl moralinių paskatų.⁵⁵ Jis teigia, jog asmens motyvacija būti socialiai pripažintam gali būti paveikta *racionalia strategija* (individas ar grupė laikinai suspenduoja

⁵⁰ Lindenberg, 36.

⁵¹ Ten pat, 47.

⁵² Laitinen ir Pessi, 9 -11.

⁵³ Ten pat, 10.

⁵⁴ Bayertz, 18.

⁵⁵ George Khushf „Solidarity as a Moral and Political Concept: beyond the liberal/communitarian Impasse.“ Kurt Bayertz (sud.) *Solidarity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1999, 67 – 69.

savo individualumą tam, kad būtų pasiekti bendri rezultatai). Motyvaciją solidarizuotis taip pat gali skatinti *socialinių sankcijų baimė* (individas ar grupė jaučia grėsmę, kad jeigu nesisolidarizuos, bus sumažinta galimybė „socialinei integracijai, kuri yra svarbi identiteto formavimosi procesui“)⁵⁶ ir *legalinių sankcijų baimė* (solidarumas yra skatinamas įstatymine baze). Visais atvejais asmuo ar grupė turi abipusiškai palaikyti solidarumo standartais paremtus santykius.

Šiame tyrime protestuotojų veiksmų taktiką norima suprasti pasitelkus solidarumo funkcijų koncepciją, o Rainer C. Baumo idėjos tampa atramine to gija.⁵⁷ Jis teigia, jog solidarumo visuma – integrali subsystema, kurios funkcionavimas padeda palaikyti visuomenę. Autorius mano, jog solidarumas yra strategija, kaip išlaikyti „narystės statusą“ ir turi daugybę paskirtį - taip yra patenkinamas žmogaus noras priklausyti ir skatinamas pasitikėjimas mažinant socialinių sistemų kompleksumą, funkcionuoja formalizuodamas individualias roles, stiprina kolektyvo tapatumo pagrindus. Grupė, pasikeitus socialiniam kontekstui, o šio tyrimo atveju, protestuojant, ima keisti savo kasdienio veikimo taktikas, o jos narys – deklaravimo, kad jai priklauso, strategijas.

Apibendrinant solidarumo ir protesto santykį, galima pradėti nuo to, kad protestas yra terpė, kurioje grupė veikia, nes jaučia grėsmę netekti simbolinio ar materialaus gėrio, arba yra sąlyga jam iškovoti. Individas, manydamas, jog grupei yra iškilusi rizika, „prioritizuoja“ ją „savo kolektyvinių tapatybių kontekste“. Protestuotojai veiksmais įrodo narystę specifiniame bendrume, kuriame yra dalinamasi solidarumo normomis. Taigi skirtingomis strategijomis jie siekia patvirtinti savo rolę, palaikyti unikalumą, tapti politikos laukio dalyviais ar pasiekti konkrečių tikslų. Veikimo repertuarai gali skirtis ir dėl to, jog vieni solidarizujasi dėl emocionalaus prisiryšimo prie grupės narių, kiti - įstatyminiu pagrindu. Galiausiai per simbolinį veiksma protestuotojai ne tik patvirtina vertybinį konsensumą, bet tuo pačiu siekia pagerinti sąlygas savo arba grupės socialinei integracijai.

Veiksmai, kurie yra netraktuojami kaip solidarumas, S. Lindenbergo terminais - hedonistiniai, arba racionalaus pasirinkimo teorijos šalininkų – oportunistiniai⁵⁸. Tačiau vis dar išlieka klausimas, kaip vertinti „silpnuosius ryšius“, ir ar jie yra oportunistinio veikimo atitikmuo? Viena vertus, tinklaveikos veikimas paremtas individualumu, kita vertus – negalima atmesti fakto, kad taip yra palaikomas kolektyvinis tapatumas. J. Bielskienė mano, jog individualistinis dalyvavimas „nėra ideologiškai informuotas, neieško susidariusios problemos priežasčių ir dažniausiai nesiūlo platesnių toliaregiškų politinių sprendimų situacijai pakeisti.“ Sekant visomis įžvalgomis, „silpnieji ryšiai“ gali būti palaikyti oportunistiškais. Tačiau veikiant pasirinkus santūrias operacijas, pavyzdžiui, parašant peticiją, taip pat yra išreiškiamas solidarumas ir patvirtinamas kolektyvinis tapatumas, todėl negalima

⁵⁶ Khushf, 68.

⁵⁷ Rainer C. Baum „The system of solidarities“. *Indian Journal of Social Research*, 1975, 16 (1-2), 306 – 353.

⁵⁸ Michael Hechter „Sociology of Solidarity.“ kn. James D. Wright (sud.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam: Elsevier: 2015, 23, 6 – 8.

atmesti, kad jis vyksta dėl pagarbos ar išipareigojimo jausmų. Taigi kiekvieną kartą asmens motyvaciją protestuoti reikia vertinti atsargiai, ir tam tikrų jo psichologinių subtilybių neapibendrinti pagal universalius standartus.

2.3. Solidarumo funkcijos

Atlikti solidarumo strategijų diferenciaciją padės R. C. Baumo solidarumo funkcijų tipologija. Grupės funkcionalumą Baumas vertina pagal du kintamuosius: „Laiko panaudojimas“ ir „Informacijos apie kitus panaudojimas“. Baumas teigia, jog tai yra grupės ir asmens santykių legitimavimo pagrindas, kuris yra būtinas, kad abi pusės suprastų veikimo kartu prasmę.⁵⁹ Jei kažkurio iš šių kriterijų bendruomenės veikimas neatliepia, tuomet yra rizika, kad bendrumas nebus visavertiškai funkcionalus.

Anot R. C. Baumo, šie kintamieji parodo, kaip gali skirtis solidarumo logika (žr. paveikslą nr.1). „Vienas gali manyti, jog bendrumu jis sutaupys laiko, o kitas - kaip tik norės praleisti kuo daugiau kartu. Taip pat ir su informacija – vienas norės kuo daugiau sužinoti apie savo bendramintį kaip socialinį asmenį, o kitas – norės kuo mažiau žinoti“.⁶⁰ „Laiko taupymo“ kriterijus referuoja į grupės instrumentinį veikimą ir jos aistoriškumą, o jo naudojimo standartas, atvirkščiai, diktuoja unikalumo puoselėjimą. „Informacijos panaudojimas“ atliepia viską, kas gaunama iš žinių apie kitus, nes taip patvirtinimas socialinis statusas. Ir priešingai, jei grupės veikimas yra paremtas informacijos saugojimo norma, nėra akcentuojama, kuo yra paremti jos narių socialiniai santykiai. Šiuos kintamuosius galima susisieti su šio tyrimo skyriuje „Politinė tapatybė protestų formų kaitoje“ pateikta grupės tapatumo naratyvų teorija, kurios idėja, jog grupė supratimą apie save konstruoja per laiko perspektyvą ir per informacijos apie kitus aspektą. Taigi šie kriterijai atskleidžia, kokiomis vertybėmis gali būti paremta grupės veikla ir nurodo, kaip galima pamatuoti veikimo logikų skirtis.

R. C. Baumo suformuoja solidarumo paradigmą, kurioje kiekvienas kintamasis nurodo skirtingą funkcijos tipą: autotelinį, instrumentinį, socio-moralinį ir politinį (paveikslas nr. 1). Jis teigia, jog pilnai socialinius lūkesčius išpildantis bendrumas turi atlikti visas keturias paskirtis. Anot jo, „kiekviena organizacija turi savo struktūrą, ir kiekviena funkcija turi užtikrinti kitos funkcijos veiksnumą.“⁶¹ Hermut Thome, straipsnyje „Solidarumas: teorinės perspektyvos empiriniam tyrimui“ šias funkcijas susieja su Axel Honnetho suformuluotais solidarumo standartais: draugyste, teisių supratimu, socialine pagarba ir taktu (šį aspektą prideda teksto autorius T.Thome)⁶². A. Honnethas mano, jog šių normų laikymasis grupės veikloje, parodo, jog asmuo yra socialiai pripažintas, taigi

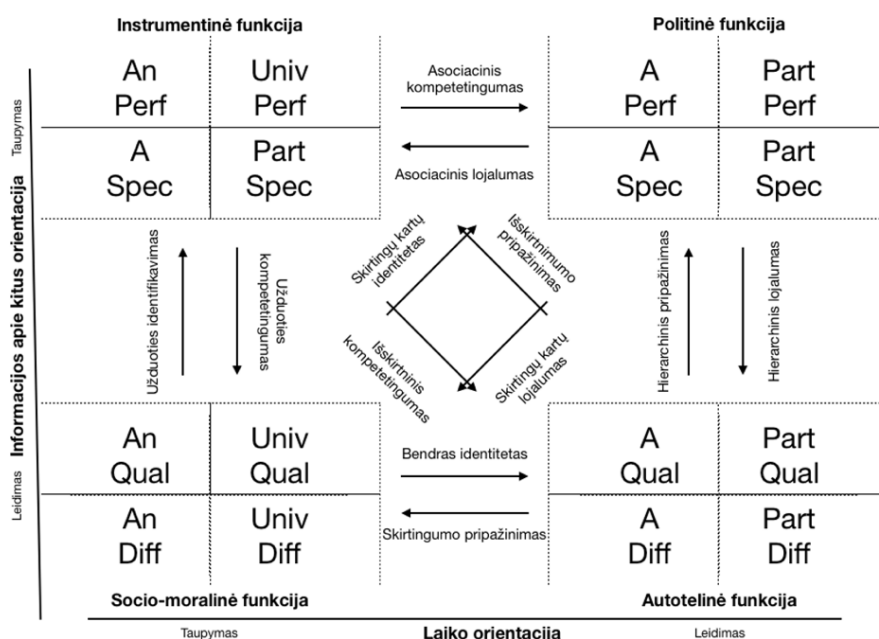
⁵⁹ Baum, 326.

⁶⁰ Ten pat, 326.

⁶¹ Ten pat, 337.

⁶² Helmut Thome „Solidarity: Theoretical Perspectives for Empirical Research“ kn. Kurt Bayertz (sud.) *Solidarity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1999, 114.

turėtų sudaryti tinkamai funkcionuojančio bendrumo vertybių sistemą. Ši papildanti idėja padės dar labiau išskleisti kiekvienos funkcijos tipui būdingus aspektus.⁶³

An - ang. Affective neutrality (liet. Emocinis neutralumas), A - ang. Affectivity (liet. emociingumas)*, Uni - ang. Universalism (liet. Universalizmas), Part - ang. Particularism (liet. Partikuliarizmas), Perf - ang. Performance (liet. Vykdymas, atlikimas), Qual - ang. Quality (liet. Kokybė), Spec - ang. Specificity (liet. Specifiškumas), Diff - ang. Difuseness (liet. Išsisklaidymas).*

*Pagal Parson, tai yra kokie santykiai yra grupėje - ar jie suformuoti labai specifiškai - paremti, pavyzdžiui, konkrečiomis profesinėmis pareigomis), ar yra įvairiapusiai, pavyzdžiui, organizacijoje, kurioje yra ir šeima, draugai ir pan.

Paveikslas nr. 1. *Modernių visuomenių solidarumo funkcionavimo paradigma*. Rainer C. Baum „The system of solidarities“. *Indian Journal of Social Research*, 1975, 16 (1-2), 338.

Autotelinė/ savitikslė funkcija⁶⁴ padeda bendrumui kurti ir palaikyti individualų identitetą, prisideda prie supratimo, kaip bendruomeniškas gėris tarnauja asmeniniam tobulėjimui, unikalumo puoselėjimui. Tinkamai veikiant šiai funkcijai yra akcentuojamas partikuliarizmas, skatinamas narių atsakomybės jausmas, emocionalus prisirišimas. A. Honnetho manymu, tokią funkciją suteikia meilės ir draugystės norma - solidarumo pagrindas. Baumas įsitikinęs, jog ryškus šios funkcijos dominavimas pastebimas religinės bendruomenės.

Panašiai kaip ir E. Durkheimio organinio solidarumo atveju⁶⁵, su instrumentine funkcija bendrumas pasipildo supratimu, kad kiekvienas turi atskirą pareigą grupei ir pasidalijus darbais bus pasiektas bendras interesas, o A. Honnethas tai vadina socialine pagarba. Kadangi darbais yra pasidalijama, tai, siekiant tikslų, yra mažinamos laiko ir pastangų sąnaudos. Toks bendrumas atlieka

⁶³ R. C. Baumo solidarumo sistemos konstrukcijos pagrindu yra Talcott Parsonso teorija, apie tai, kaip kiekviena socialinė sistema turi įgyvendinti keturias funkcijas. Ši sistema yra vadinama AGIL – visų keturių funkcijų akronimas. Tačiau šiam tyrimui AGIL socialinio funkcionavimo schemas nėra aktualios, todėl toliau į jas gilinamasi nebus.

⁶⁴Aprašant visas funkcijas yra remiamasi ir perfrazuojama iš Rainer C. Baum „The system of solidarities“. *Indian Journal of Social Research*, 1975, 16 (1-2), 308 – 353.

⁶⁵ Thome, 108.

svarbų vaidmenį siekiant konkrečių rezultatų. Baumas teigia, jog organizacinė struktūra, prioretizuojanti šią funkciją, dažniausiai esti biurokratinėse įmonėse.

Socio-moralinė funkcija prisideda prie grupės idealų įtvirtinimo, tačiau asmens unikalumo puoselėjimas paliekamas autotelinei funkcijai. Kadangi socio-moralinė solidarumo paskirtis pasižymi aistoriškumu, tai ši funkcija prisideda prie to, kad grupė atsiriboja nuo praeities ryšių, jos bendrumas yra išlaikomas čia ir dabar. Ši funkcija bendruomenę papildo grupės vertybių puoselėjimo, siekio paaiškinti, kodėl visi yra bendrai, normomis. H. Thome, papildydamas A. Honnethą, tai pavadina pagarbos, kito orumo išsaugojimo norma, o Baumas teigia, kad tokio bendrumo kriterijais yra paremti kultūrinių grupių veiksmai.

Politinė funkcija grupei atlieka vaidmenį, kuris užtikrina lojalumą, norą puoselėti grupės istoriją. Ši paskirtis pasižymi tuo, jog suteikia nariams atsakomybės jausmą – jie turi būti pasirengę „prisidėti prie aukščiausio lygio kolektyvo stiprinimo, saugumo ir tęstinumo“.⁶⁶ A. Honnethas papildytų, jog taip yra pripažįstamos asmens teisės, o R.C. Baumas mano, jog tokios funkcijos dominavimas dažnas politinėse organizacijose.

Taigi solidarumas turi užtikrinti visų šių keturių funkcijų koegzistavimą. Tik garantuojant tai, galima sakyti, kad bendrumas yra visavertis ir grupė gali atskleisti visą potencialą. Vis tik prieš pereinant prie empirinės tyrimo dalies, lieka vienas neatsakytas klausimas – kaip šiame darbe suprantama *grupė ir bendrumas*.

Kadangi solidarumu turi būti užtikrinta nauda tiek grupei, tiek asmeniui, bendrumo sąvoka šiame darbe yra dviprasė. Pirma, jei proteste organizacija veikia autonomiškai, tuomet, išanalizavus, kokiais kriterijais yra paremta jos strategija, galima atskleisti, kokią funkciją ji išpildo savo nariams. Tačiau Baumas mano, jog autonomiškai veikianti asmenų grupė nebūtinai bus pajėgi atlikti visas funkcijas, todėl reikalingas tarpgrupinis bendradarbiavimas, kuris padėtų tiek grupėms, tiek joms nariams socialiai integruotis. Taigi bendrumu šiame darbe yra apibrėžiami tiek tarpasmeniniai, tiek tarpgrupiniai santykiai, ir anot Thome, viskas, kas mena „pagalbą, palaikymą, kooperaciją ar kolektyviškumą (bendruomeniškumą), kas yra grindžiama ar yra susiję su įsipareigojimo ar vertybėmis pagrįstu jausmu“.⁶⁷ Bendrumo strategija atsiskleidžia per atlikėjų veiksmus, vertybes ir norimus pasiekti tikslus - tai yra, kokiais kriterijais yra paremtas jų protesto veiksmas, o tai referuoja, kokios bendrumo funkcijos dominuoja, o kurių – stokojama, ir kodėl grupė neatskleidžia viso įmanomo pajėgumo. Anot Baumo, „labiausiai teršiančios“ solidarumo funkcijos yra autotelinė ir instrumentinė. Aptikus jų perteklinį dominavimą, galima pamatyti, kaip yra mažinamas bendrumo potencialas.

⁶⁶ Baum, 307.

⁶⁷ Thome, 102.

Taigi 2019-ųjų metų protestuotojų bendrumo sampratų - „patirčių ir veiksmų dalybų“⁶⁸ - vertinimo kriterijus – kurias iš keturių bendruomeniškumo funkcijų veikimo strategija atliepia. Tačiau Baumas pilnai nepaaiškina, kaip jo solidarumo paradigmą galima panaudoti empiriniam tyrimui. Jis daug dėmesio skiria analizuodamas, kokie tarpininkai kontroliuoja ir užtikrina funkcijų mainus tarpgrupiniame veikime ir mano, kad tai daro pinigai, įsipareigojimai, valdžia ir įtaka. Taip pat Baumas akcentuoja, kokios funkcijos hierarchiškai yra *įtakingesnės*, ir kad kiekvienos funkcijos dominavimas yra tipiškas tam tikroms konkrečioms organizacijoms (tai buvo nurodyta aprašant kiekvieną funkciją). Šiame tyrime šie aspektai yra ignoruojami ir, pasirėmus H. Thome patarimu, kad paradigmą galima perfrazuoti, tik tam tikri jos elementai panaudojami kaip tyrimo įrankiai.⁶⁹

3. 2019 METŲ ŠVIETIMO SRITIES PROTESTŲ SOLIDARUMO SAMPRATOS

Empirinėje šio darbo dalyje buvo interpretuojama asmenų, kurie 2019-ais metais protestuose veikė kaip kažkurios organizacijos nariai bei atstovai, strategijos (žr. priedą nr. 4). Siekiant įvairovės šio tyrimo dalyviais buvo pasirinkti asmenys iš skirtingų organizacijų, socialinių grupių, taip atliepiant skirtingas numanomas tapatybes švietimo bendruomenės kontekste, taigi, ir turintys skirtingą sampratą, kokias funkcijas atlieka bendrumas. Jų atstovaujamos organizacijos kėlė nevienodus reikalavimus protestuose (žr. priedą nr. 3), todėl veikė turėdamos skirtingus interesus. Buvo pasitelktas kokybinio interviu metodas – su tyrimo dalyviais atliekami pusiau struktūruoti giluminiai interviu. Interviu buvo vykdomi neturint jokios išankstinių įsitikinimų, siekiant, kad protestuotojai patys paaiškintų savo veiksmų motyvus. Sekant hermeneutine tyrimo prieiga, interviu metu buvo ne tiesiogiai klausiama, ką ir kaip dalyviai palaikė, tačiau gauta įvairiapusių samprotavimų apie 2019-ųjų metų įvykius. Klausimai buvo abstraktesni, siekiama išgirsti, kaip informantai supranta savo veikimo strategiją, pasirinktas priemones. Taip pat buvo nevengiama nukrypti į ankstesnius metus, jei pasirodydavo, kad interviu dalyviui tai yra reikšmingos patirtys.

Analizuojant tyrimo dalyvių veiksmus, pirmiausia, buvo žiūrima, su kokia grupe jie veikė ir kokią logiką – motyvą ir tikslą, jis turėjo, tai yra, kokia buvo veiksmų strategija, bei kuri kolektyvinė tapatybė buvo „prioritetinė“, skatino pasirinkimą. Tada buvo interpretuojama, kokiais kriterijais buvo paremta asmens strategija, kodėl jis solidarizavosi su tam tikra grupe ar jo grupė su keliomis, ir tai siejama su tuo, kokios specifinio bendruomeniškumo funkcijos buvo išpildomos, o kokių stigo. Solidarumo sampratos buvo tipologizuojamos pagal tai, kuri funkcija (autotelinė, instrumentinė, socio-moralinė ir politinė) dominuoja dalyvių nurodytame bendrume.

⁶⁸ Baum, 308.

⁶⁹ Thome, 109.

Daugumos informantų retorika išdavė vienos ar kelių solidarumo paskirčių vyravimą, o kitos - nežymiai svarbios arba išvis jų buvo stokojama. Jei interpretacijos metu paaiškėjo, kad kažkuri funkcija buksuoja, tuomet bendrumas buvo vertinamas kaip nevisavertis, kažkuri pusė (narys arba agentas) galėjo jausti nepasitenkinimą, todėl grupės veikimas ir tikslų siekimai galėjo nevykti sklandžiai, mažėti pačios jos potencialas. Taigi atsekant tyrimo dalyvių tikslus, buvo galima strategijas tipologizuoti pagal dominuojančias funkcijas ir taip suformuluoti 2019-ųjų metų švietimo srities protestuose cirkuliavusios solidarumo sampratas.

3.1. Solidarumas proteste

Prieš tipologizuojant 2019-ųjų metų protesto solidarumo sampratas, buvo išsiaiškinta, kaip tyrimo dalyviai suprato tarpgrupinius ir tarpasmeninius santykius švietimo srityje. Iš to sužinota, ar protesto metu, kai specifinės problemos buvo keliamos viešojoje erdvėje, buvo labiau katalizuojamas solidarumas, tai yra, ar protesto aplinkybės suaktyvino norą būti bendruomeniškais. Buvo daroma prielaida, jog dažnas sektoriaus atstovas pirmiausia turėjo atstovauti savus interesus bei vertybes labiausiai atitinkančia grupe, taip patvirtindamas savo kolektyvinį politinį tapatumą.

Dauguma tyrimo dalyvių sutiko, kad švietimo sektoriuje yra pastebimas vyraujantis susiskaldymas, tarpgrupinės įtampos, bendrų interesų neieškojimas. Informantai vieningumo stoką apibūdino nevienareikšmiškai. Justinas Žilinskas teigė, kad egzistuoja galios žaidimai: „Vienybė turi būti nuoširdi. O pas mus galios žaidimai universitetiniame sektoriuje taip pat yra labai smarkiai žaidžiami. Ir kartais tai yra priežastis, kodėl trūksta tos vienybės“. Kiti išskyrė individualistinių veiksmų gausą. Rūta Žiliūkaitė teigė, kad „mokslininkai yra tie žmonės, kurie nemoka susitelkti beveik ir dirbti ties viena tema. Jie veikia labai atskirose srityse. Ji yra išsitaškę. Ir tai yra nuovargis, ir kiti dalykai“. Lina Leparskienė manė, kad mokslininkai pernelyg linkę į partikuliarizmą: „tam nuolatiniam darbui tai mes nesame vieningi. <...> sakyčiau, individualizmas, kuris yra būdingas šios srities atstovams.“ Liutauro Gudžinsko nuomone, akademikai yra linkę išlikti autonomiškais: „O mokslininkai ir dėstytojai tai dažnai, iš tikrųjų, nu individualistai yra <...> visą laiką atsiras dešimt tokių, kurie sakys: „Ne, čia nesąmonė. Nėra prasmės“. <...> Ir sugalvos tam labai rimtą ir gilią teoriją, kodėl nereikia veikti“. Jonas Jasaitis išreiškė rūpestį dėl perteklinių organizacijų susiskaldymo: „Trys lietuviai, penkios partijos. Tai turime daugybę profsąjungų. <...> Tai palaukit, susėskit. Juk tikslai tie patys“. Tyrimo dalyviai patvirtino, jog švietimo srities multigrupiškumas persikėlė ir į 2019-ųjų metų protestus.

Dauguma tyrimo dalyvių pripažino, kad 2019-ais metų protestai buvo palanki aplinkybė veikti kartu, ieškoti problemų sprendimo būdų, solidarizuotis. Sally Scholz nuomone protestas yra sąlyga „išryškinti žmonių atsidavimą“⁷⁰. L. Gudžinskas pripažino, kad jungtinė veikla buvo reaktyvi:

⁷⁰ Sally Scholz *Political Solidarity*. University Park: Pennsylvania University Press 2008, 233-238, cituota iš Laitinen ir Pessi, 10.

„kažkoks būna veiksmas, į kurį kažkas tai reaguoja, tarkim politikų kažkoks sprendimas ar atsakymas, o tada jau kiti žiūri, kiek gali, tiek prisijungia“. D. Lavrukaitis pridūrė, jog būtent protesto metu jų tikslas buvo tarpgrupinis susivienijimas: „mes bandėm suklijuoti tą solidarumą tarp dėstytojų ir studentų, kad kažkaip juos į vieną masę taip sukurti, taip vadinamąją Aukštojo mokslo bendruomenę“. E. Sarkanais pripažino, jog tų metų protestuose aktyviai įsitraukė skirtingos švietimo bendruomenės „jie apjungė visą švietimo bendruomenę ir mokytojus, ir studentus, ir mokinius, ir t.t.“. K. Melys tvirtino, jog tais metais organizacijos veikė išvien, nes buvo iškelti aktualūs reikalavimai: „priedo su bendruomenėmis, profesine sąjunga, universitetu ir mes tiesiogiai iškėlėme prioritetus, kurie buvo svarbūs valstybei“. Švietimo bendruomenė matė tam tikras pūliuojančias sistemos problemas, o protestu buvo siekiama jas spręsti, reikalauti permainų. A. Lašas teigė, jog „tiesiog reikalingos tokios priemonės, protesto priemonės, kurios leidžia susikurti kažkokius tai svertus, atkreipti dėmesį į egzistuojančias problemas“. Šios išvalgos patvirtino, jog nors ir egzistavo švietimo tarpgrupinis susiskaldymas, proteste aktyviai veikė nemažai organizacijų, taigi bandė įtvirtinti save kaip politiška grupę, o aktualius interesus bandė ginti tarpusavyje suradamos vertybinį konsensuą.

Empiriniu duomenų analizė atskleidė, jog dauguma tyrimo dalyvių aiškiai identifiko savo *prioritetinę tapatybę* 2019-ųjų metų protestų kontekste. Palaikydami, bendradarbiaudami, padėdami ar kitaip solidariai veikdami, dauguma jų turėjo politinius motyvus ir taip stimuliuo bendrystę. Prisiminus A. Laitinienės ir A.B. Pessio mintį, solidarumas dažniausiai yra reiškiamas grupei, su kuria dalinamasi interesais, vertybėmis, istorija, o protestas yra sąlyga ir tarpgrupiniam solidarumui. Tyrimo dalyviai buvo suinteresuoti veikti kartu įvairiais makro lygmenimis, o jų strategijos atskleidė, kokia buvo bendrumo misija. Galima pridurti, jog vienais atvejais asmenys buvo bendrumo iniciatoriai ir lyderiai, veiksmams skatimo narių ar kitų grupių vienijimąsi, kitais - jungėsi prie veiksmų, išreiškė palaikymą. Kiekvienas tyrimo dalyvis įvardijo nevienareikšmiškas veikimo kartu strategijas, kurios pasižymėjo formų ir komunikacinių kanalų pasirinkimo įvairove.

3.2. Instrumentinės funkcijos dominavimas

Ieškant veikimo strategijos, kurioje dominavo instrumentinė funkcija, dėmesys buvo kreipiamas į tuos pasakymus, atskirus žodžius, kurie sufleravo, kaip solidarumas greitai gali padėti grupei pasiekti konkrečių rezultatų, kurie leistų tapti pranašesnei už kitas grupes (pranašumas gali būti suprantamas ir kaip geresnių nei buvo iki protesto sąlygų susikūrimas). Anot Baum, kai veikimo kartu pagrindas yra instrumentinės funkcijos palaikymas, yra pastebima asmens tapatumo ar pačios grupės vertybinių struktūrų auginimo svarbos stoka, atskiras narys turi ribotą atsakomybę už veiksmus.⁷¹ Tokiam bendrumui yra tipiška siekti išorinio rezultato, nėra svarbūs socialiniai vidiniai

⁷¹ Baum, 339.

grupės ryšiai, trūksta narių lojalumo, emocionalumo, grupės identiteto formavimo aspektų. Tam, kad būtų galima modeliuoti, kokiam 2019-ųjų metų protesto metu veikimui instrumentinė solidarumo funkcija buvo tipiška ir kaip ji suprantama, reikia diferencijuoti švietimo protestų grupes, kurių narių strateginis veikimas buvo sukoncentruotas į išorinį veikimą.

Solidarumo instrumentinė funkcija, anot Baumo, būdinga tokiam bendrumui, kurio santykių pagrindas yra veikimas kartu dėl visiems universaliai priskiriamų interesų.⁷² Egidijus Milešinas, Lietuvos švietimo ir mokslo profesinės sąjungos (toliau LŠMPS) prezidentas, teigė, jog jam svarbiausia buvo jo narių interesas: „bet yra taip ir įstatymu priimta, kad profesinės sąjungos atstovauja visus švietimo sektoriaus darbuotojus, bet gina savo narius“. Jo solidarumo motyvas – įstatyminė bazė, bet ne emocinis pareigos jausmas. Vėliau jis paaiškino savo atstovaujamos organizacijos veikimo strategiją ginant narių interesus 2019 metų protestuose. Pirmiausia jie veikė neviešai: „mes pradėjome kolektyvinės sutarties atnaujinimo procedūras <... > ir susitarėme tam tikrais klausimais“. Tai nesuveikė, todėl buvo organizuojama vieša akcija visuomenei: „spalio pabaigoje buvo *Moliūgų akcija*“ (žr. paveikslą nr. 2). Po tokios akcijos vėl buvo veikiama uždariai „tada vyko tam tikri kalbėjimai su vyriausybe“. Tačiau pamačius, kad ir tai nebuvo produktyvu tikslų siekimo procese, buvo surengtas įspėjamasis streikas „priklauso pagal visas procedūras paskelbėm, kad bus įspėjamasis streikas“. E. Milešinas patvirtino, kad jei visi šie veiksmai nebūtų suteikę reikiamų rezultatų, būtų vykdytas tikrasis streikas, tačiau 2019 metais jo neprireikė, nes „po to, per keturias dienas, mes su Vyriausybe radom susitarimą, kompromisą ir tie pinigai biudžete atsirado“. Taigi E. Milešinas identifikavo savo politinę grupę – tai jo profesinės sąjungos nariai, bei nurodė, kokia buvo jo grupės veikimo logika.

LŠMPS prezidento pasakojime atskleista organizacijos veikimo strategija buvo tipinė instrumentinę funkciją atliekančiam bendrumui. E. Milešinas akcentavo konkretaus grupės tikslo siekimo svarbą: „Bet esmė yra tokia, kad mes niekad nedarom kažkokių tai renginio, protesto akcijos ir panašiai su tikslu nepasiekti nieko. Vien dėl įvaizdžio, kad va, kažką padarom. <..> Nes mūsų tikslas, sakau, yra rezultato siekimas. Galbūt ne 100 procentiniu, galbūt pasieksim 80 ar 90 procentų. Nors pernai kaip buvo, tai kažkiek nusileidom, bet praktiškai išėjom ant 100 procentų“. Jo strategijos pasiekimai buvo pamatuojami procentine išraiška nuo to, ko buvo reikalaujama, o tikslai – išoriniai. Jo bendrumo sampratoje nebuvo koncentruojamasi į grupės tapatumo svarbą – *Moliūgų* akcija buvo skirta rezultato siekimui, o ne simbolinis veiksmas, kuriuo palaikomas grupės naratyvas. Anot Baumo, kai nėra kreipiamas dėmesys į individo ar grupės identiteto ugdymą, tai, pirmiausia, yra

⁷² Baum, 330.

universalizmo grupės viduje dominavimo bruožas⁷³. Taigi E. Milešino veikimas turėjo požymių, kuriais buvo homogenizuojami visų mokytojų interesai.

Paklausus, ar nebūtų buvę efektyviau veikti drauge su kitomis profesinėmis sąjungomis, E. Milešinas pripažino: „kada to tokio vieningumo, solidarumo trūksta, tai turim, kaip sakyti, dar augti ir stiprėti“. E. Milešinas patvirtino, kad, jo supratimu, reikia palaikyti santykius su kitomis organizacijomis, tačiau jų prisijungimas būtinas ne dėl papildomų bendrumo funkcijų užtikrinimo, o kad LŠMPS taptų skaitlingesne ir produktyvesne siekiant tikslo. Jis pridūrė, kad kai jo organizacijos nariai buvo palaikomi opozicinių partijų, tai juos „įkvėpė“ toliau veikti, tad savo bendrumo supratimą jis papildė mintimi, kad papildomas palaikymas stiprina narių prisirysimą. Tačiau E. Milešino solidarumo sampratoje trūko dėmesio kitoms funkcijoms, o „platesnio masto susivienijimo“ su kitomis organizacijomis reikėjo tam, kad būtų galima „pasiekti rezultatą“.

Tokiois E. Milešino solidarumo sampratos, kuria jis patvirtino save kaip LŠMPS narį, pagrindas buvo koncentracija į tikslo siekimą, o tai neišpildo viso galimo bendrumo potencialo. Jo grupės veikime galima pastebėti politinės funkcijos apraiškų, pavyzdžiui, kai buvo tikimasi, kad pasiekti rezultatai grupės narius padarys lojaliais: „kad ir po truputį, bet mes parodom nariam, kad tikrai verta būti profsąjungos nariu <...> tai augins demokratiją“. E. Milešinas, „gindamas narius“ ir „demonstruodamas pasiekimus“, bandė užtikrinti narių ištikimybę, tačiau jo organizacijos veikla stokojo partikuliarizmo, didelis dėmesys buvo skiriamas išoriniams rezultatams, strategiškai apgalvotam veikimui, taigi stigo autotelinės ir socio-moralinės funkcijų.

Tokias išvadas iliustravo didžiumos tyrimo dalyvių argumentacijos, kodėl jie nesijungė į *didžiąsias* profesines sąjungas (dauguma informantų priklauso mažesnėms organizacijoms, o *didžiosiomis* šiame tyrime yra laikoma LŠMPS, Lietuvos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga (toliau LŠDPS) ir Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas (toliau LAMPSS)) ir taip nesiekė savo tikslo, jie teigė, kad netiki, jog profesinės sąjungos sukurtos ginti grupės interesus, pasigedo lojalumo aspekto, sunkiai identifikavo jų paskirtį, taigi pritrūko kitų solidarumo egzistavimui reikalingų elementų. Tokio pobūdžio organizacijų instrumentinis veikimas neatitiko kitų tyrimo dalyvių socialinių lūkesčių bei solidarumo normų.

Pavyzdžiui, B. Ambrazevičiūtė teigė, jog profesinės sąjungos sukuria aplinką, kurioje yra ribotas atskiro nario atsakomybės jausmas - „aš nieko nedarysiu, sumokėsiu mokesčius, ir jie apgins“, taigi trūksta autotelinės bendrumo funkcijos. A. Žukauskas manė, jog jos tinkamai negina švietimo bendruomenės interesų, tokios profesinės sąjungos negali formuoti aukštojo mokslo politikos Lietuvoje, nes nėra suinteresuotos veikti politiškai: „nieko jie neatstovavo, tai yra apsišaukėliai, mano galva, kurie, reiškia, teigia, kad jie atstovauja švietimo ir mokslo sistemą“. J. Žilinsko teigimu,

⁷³ Baum, 331.

profesinės sąjungos neturi vertybinių struktūrų: „ir labai dažnai net nežinai, kurios profsąjungos yra padorios, o kurios yra kažkokios kitokios“, taigi grupės stokojo socio-moralinės funkcijos. Gintautas Mažeikis manė, jog švietimo dalyvių jungiamasis į profesinę sąjungą gali būti suprastas kaip demonstruojamas *nesolidarumas*: „bendradarbiavimas su rigidiškomis ir itin konservatyviomis profesinėmis sąjungomis, veikiau gali būti laikoma tai, kad tu priešiniesi modernizacijai, arba priešiniesi emancipacijai <...>, kad galėtum pakenkti šitiems solidarumo judėjimams“. R. Žiliūkaitės pastaba papildė G. Mažeikio mintį – profesinėse sąjungose nesukuriama tinkama vertybinė sistema, atitinkanti šių tyrimo dalyvių moralinių normų: „save gerbiantis liberalus mokslininkas taip neturėtų daryti.“ Emancipuoto veikimo ribojimas, elgesio reguliacija, vertybinių idealo nekūrimas – visi šie tyrimo dalyvių įvardinti didžiųjų profesinių sąjungų bruožai liudijo, jog, jų manymu, tokio pobūdžio organizacijos nesukūrė tinkamos solidarumo funkcionavimui aplinkos.

Lietuvis medikų sąjūdžio (toliau LMS) atstovės Živilės Gudlevičienės atvejis švietimo protestų kontekste yra įdomus tuo, jog iš visų tyrimo dalyvių ji vienintelė 2019-ųjų metų proteste veikė kaip viešojo sektoriaus bendruomenės atstovė. Šis precedentas tyrimui naudingas, kad būtų galima suprasti, ar tokioje multigrupinėje bendruomenėje, kurios narių interesai turėtų radikaliam skirtis, yra įmanomas pilnavertiškai veikiantis solidarumas. Jos organizacija daugiausiai bendradarbiavo su iniciatyvine grupe „Paskutinis prioritetas“ ir LŠDPS.

Ž. Gudlevičienė įvardijo, jog nuo 2017-ųjų iki 2019-ųjų metų tarp jos ir švietimo bendruomenės buvo emocionalus ryšys, kurį ji pavadino „žavėjimusi“. Šiuo laikotarpiu LMS ir švietimo sektoriaus grupės veikė kartu, nes turėjo bendrą tikslą – viešojo sektoriaus skiriamų biudžeto lėšų didinimą: „mes vis dėlto kovosime visi kartu už bendrą viešojo sektoriaus gerinimą: tiek finansine prasme, tiek kitomis prasmėmis“. Tačiau Ž. Gudlevičienė viso interviu metu taip ir neužsiminė, kad bendru veikimu siekė formuoti „viešojo sektoriaus“ grupės tapatumą, stiprinti supratimą, jog šio sektoriaus interesas turėtų būti daugumos piliečių akiratyje. Tačiau ji akcentavo emocionalų ryšį su švietimo organizacijomis, atskirai minėjo asmenis (Andrių Navicką, L. Gudžinską), su kuriais LMS dalinosi idėjomis ir tikslais, taigi veikė solidariai. Minimuoju laikotarpiu solidarumas turėjo autotelinių, politinių, instrumentinių funkcijų bruožų.

2019 metais Ž. Gudlevičienės viešojo sektoriaus bendrumo sampratoje ėmė dominuoti instrumentinė funkcija, o tą patvirtino interviu metu pasidalintos strategijos interpretacija. Pirmiausia, bendrumo nauda buvo matoma trumpalaikiu metu: „tuoj prasidės tie biudžeto svarstymai, aš tikrai manau, kad mes vėl visi apsijungsime, susijungsime“. Jos tikslas 2019 metais buvo daryti įtaką biudžeto formavimo procese. Kitaip tariant – ji akcentavo ne vidinių grupės santykių palaikymo svarbą, o siekė išorinio rezultato sporadiškais, konkrečiais strateginiais veiksmais: „eisime visi kartu viešasis sektorius, tai tikrai pasieksime daugiau negu kad kiekvienas atskirai“. Ž. Gudlevičienė patvirtino, jog nors LMS jautė bendrumą su viešojo sektoriaus atstovais, tačiau ilgainiui atskirų bendruomenių

interesai išsiskyrė: „kiekvieno finansavimas ir vat na tie mokesčiai yra skirtingi, ir jau tu čia nebegali rasti to sąlyčio taško“.

Ž. Gudlevičienė retorika išdavė, jog švietimo bendruomenę ji laikė „socialiniais partneriais“, arba, A. Honnetho terminais - pademonstravo „socialinę pagarbą“ jiems, tad bendrumas buvo parentas socialinių funkcijų identifikavimu. Solidarumas šiuo atveju neatsirado iš Ž. Gudlevičienės noro palaikyti viešojo sektoriaus tapatumo ir narių unikalumo, neskatino lojalumo. Kai pasibaigė protestai ir buvo priimtas biudžetas, LMS bendrumas su švietimo sektoriumi aprimo. Įsimintiniausias veiksmas 2019 metais, anot informantės, pasirašyta deklaracija už viešojo sektoriaus padėties gerinimą,⁷⁴ taigi strategija buvo formali. Deklaracija buvo pasirašyta kartu su kitais viešojo sektoriaus atstovais, tad buvo demonstruojamas LMS, kaip viešojo sektoriaus nario, tapatumas. Toks pobūdžio bendras veiksmas turėjo politinės funkcijos bruožų. Tačiau tai, kad tarp LMS ir švietimo atstovų organizacijų nebuvo išgryninti veikimo kartu motyvai, stigo vertybinių sistemų aiškumo, o strategija buvo paremta vieno konkretaus tikslo siekimu, liudijo socio-moralinės ir autotelinės funkcijų stoką.

Taigi minimų grupių atstovų strategiškai apgalvoti veiksmų repertuarai rodo, kad jų sampratos paremtos instrumentine solidarumo funkcijos logika. Tokias išvadas nulėmė ir tai, kad pasirinktoms protesto išraiškoms nebuvo skiriamas didelis dėmesys, jas tyrimo dalyviai vertino kaip vieną iš strategijos elementų tikslų pasiekimui. Minimi protestuotojų nedetalizavo protesto formų pasirinkimo motyvacijos, nes, jų manymu, tai viena iš patikrintų spaudimo priemonių, o ne grupės naratyvo kūrimo instrumentas. Šie informantai įrodė, jog jų sampratų bendrumas pasitarnavo universalių grupės interesų tenkinimui, tačiau stokojo dėmesio grupės tapatumo ugdymui. Taigi šiais atvejais atsiskleidžianti solidarumo samprata - konstruktyvaus veikimo kartu strategija, kuria buvo siekiama tikslo. Tačiau tokia logika paremtas bendrumas neišpildė viso funkcijų paketo. Kaip įrodė kitų tyrimo dalyvių pasisakymų interpretacija, jie minimų grupių veikloje neįstengė identifikuoti solidarumo funkcionavimui būtinų normų.

3.3. Autotelinės funkcijos dominavimas

Anot R. C. Baum, solidarumas atlieka autotelinę funkciją, kai grupė puoselėja individo tapatumą. Bendrume asmuo turi užčiuopti buvimo grupėje prasmę bei suprasti savo unikalų indėlį jos veikloje. Autotelinės funkcijos esmė – supratimo, iš kur yra nario unikalumas ir kaip jis yra ilgai vystomas laiko perspektyvoje, puoselėjimas⁷⁵. Todėl bendrumo egzistavimas neturėtų būti parentas tik strategiškai efektyvių veiksmų atlikimo logika. Kai bendrume dominuoja autotelinė funkcija, nariui pakanka tiesiog būti kartu, solidarumu nesitikima pasiekti kitų papildomų tikslų. Autotelinės

⁷⁴ Lietuvos medikų sąjūdis „Viešojo sektoriaus darbuotojus atstovaujančių organizacijų kreipimasis“ Vilnius, 2019. <https://sc.bns.lt/view/item/327539?fbclid=IwAR31jvYzQY3te_x7APN2zuQAmOQL15o-byEasLSKn20o3Zu6SErAwdUOVyU> [Žiūrėta 2020 09 21].

⁷⁵ Baum, 328.

funkcijos vyravimą, interpretuojant tyrimo dalyvių atsakymus, atskleidė tie kalbos vienetai, kurie žymėjo jų emocionalių įsipareigojimą, unikalių savybių ir gebėjimų svarbą būnant bendrume. Toks, H. Thome žodžiais sakant, „save apdovanojantis bendrumas“⁷⁶, yra pasirinkimas – kiekvienas asmuo nusprendžia, kas jį tenkina, taigi grupėje prioretizuojamas partikuliarizmas.

2019-ųjų protestai buvo sąlyga, skatinanti veikimą kartu. Tačiau keli tyrimo dalyviai palaikė iniciatyvą, tačiau neįvardino, su kokia organizacija ar asmenimis dalinosi kolektyviškumu, todėl buvo sunku identifikuoti jų bendrumo sampratų tikslus. J. Žilinsko teigė: „mano pačio pozicija buvo labai aiški - aš esu protesto pusėje, kur galėjau - truputį sudalyvavau, ką galėjau - šiek tiek pasakiau“, o pasiteiravus, ką jis palaikė protestų metu, buvo gautas atsakymas „tai žmonės, kurie kalba apie reformas, kurie siekia situacijos pagerėjimo“. Interviu metu buvo nelengva atpažinti šio tyrimo dalyvio *prioritetinę tapatybę* protestų metu. Tačiau jei laikomės prielaidos, kad individui neįmanoma savęs netapatinti su niekuo, tai galima manyti, jog J. Žilinskas save suprato save kaip „rašantį žmogų“, kuris gali prisidėti prie švietimiečių jam artimiausiu ir priimtinausiu būdu: „daugiausia viešumoje išlendu su savo rašinėliais, tai, man atrodo, kad ne kiekviename rašinyje jis yra paminimas - kad mokytojų atlyginimai turi būti pakelti“. Jis savo rašymo veiklai sukūrė papildomas simbolines prasmes taip legitimuodamas prisidėjimą prie protesto. Tačiau J. Žilinsko veikimas nebuvo nukreiptas į jokią konkretų objektą, kitaip sakant – jis dalinosi savo patirtimi dėl to, kad patvirtintų kolektyviškumą, taigi buvo savitikslis poelgis. J. Žilinsko solidarumas paremtas racionalia motyvacija – jis trumpam pamiršo individualumą palaikant visą švietimo bendruomenę ir siekiant jos gerbūvio, tačiau aktyviems protesto veiksmams pasibaigus – grįžo prie savo autonomiškumo.

J. Žilinskas protestų metu buvo vienas iš peticijos sukūrimo iniciatorių⁷⁷. Vis tik šį veiksmą jis buvo kiek primiršęs, o paklausus, kam to reikia, atsakė, jog tai „geriau negu nieko“. Taigi J. Žilinsko atveju nepastebima aiški strategija, veiksmas – momentalus: „O gal pavyks, o gal tas momentas“. Jo repertuarų simboliškumo išpūdį sustiprina ir tai, jog jis prisidėjo prie M. Jastramskio rengiamos akcijos „Dėstytoją pakeis telefonas“⁷⁸, tačiau retorika neišgrynino papildomų tokios taktikos tikslų. J. Žilinsko bendrumo su protestuotojais samprata priminė „silpnuosius ryšius“. Vis tik nors ir pasigesta aiškių politinių tikslų, noro imtis lyderystės, tačiau jo protestas buvo vedinas pagarbos jausmo, taip indikuojant savo narystę grupėje.

⁷⁶ Thome, 108.

⁷⁷ Peticijos.lt „Už Lietuvos aukštąjį mokslą!“ Vilnius, 2019 <<https://www.peticijos.lt/visos/75679/uz-lietuvos-aukstaji-moksla/?fbclid=IwAR3Ygqs-gJ0RSMXxpJqZbmeSawG0rZUTf5StQj6pNUo2d2vbZAATF1s-k0s.>> [Žiūrėta 2020 09 20]

⁷⁸ Jurčenkaitė, Indrė „Dėstytojo protestas prieš netesybas: 10 proc. paskaitos laiko ves ne jis, o telefonas.“ <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/svietimas/destytojo-protestas-pries-netesybas-10-proc-paskaitos-laiko-ves-ne-jis-o-telefonas-233-1228512?copied&fbclid=IwAR0WM7TsiWCxcLu5PkvZJkR3aXwGbYWoJHAZfRNQU6PrLnZcZgiiiQG8HR4>>> Vilnius, 2019. [Žiūrėta 2020 09 20].

Mokytojos ir administracijos darbuotojos Birutės Ambrazevičiūtės pavyzdys išsiskyrė, nes ji nedalyvavo 2019 metų protestų akcijose, nors juos sekė ir ne ką blogiau atsiminė įvykius nei kiti tyrimo dalyviai. Jos atvejis buvo įdomus, nes ji savo bendrumą įprasmino per nuolatinį darbą mokykloje: „mano darbo diena yra labai intensyvi <...> ir tada mano tas protestas, iš tiesų, labiau pakenks vaikam ir mokiniam, negu duos efekta, tarkim, kaip streiko dalyvės“. B. Ambrazevičiūtė solidarumą reiškė ne proteste, o savo mokytojos tapatumą augino ir stiprino per veikimą už jo ribų: „tai aš renkuosi konkretų veiksma čia ir dabar <...> aš šiaip esu labiau už tai, kad geriau ieškoti, ką padaryti“.

B. Ambrazevičiūtės mokytojos tapatumas leido jai suprasti savo pareigą per visuomenės edukaciją: „tu turi ir pats suvokti, nes tu atlieki veiksmus visuomenėje, kurie turi pasekmes“. B. Ambrazevičiūtės retorika buvo emociškai įkrauta, ji kūrė idealizuotos mokytojos portretą, pastebimas didelis dėmesys partikuliarizmui: „o yra kurie suvokia tą profesiją kaip pašaukimą ir jie neiško tų alternatyvų, kaip apsukti, padaryti ar ką nors. Tai jie irgi turi turėti visuomenėje galimybę gyventi tokį gyvenimą, kad jų savivertė nekristų dėl to.“ Tačiau tuo pačiu ji suprato, kad mokytojai turi veikti bendradarbiaudami ir pastebėjo jų „nekolegiškumą“, o toks jos bendrumo supratimas patvirtino socio-moralinės funkcijos prioretizavimą. Taigi ji per nepertraukiamą vaikų edukavimą puoselėjo mokytojos idealą, tačiau šis pareigos jausmas nepadėjo jai pagrindo solidarizuotis su protestuojančiaisiais.

Šis tyrimas analizuoja, kaip protestuotojai suprato bendrumą 2019-ųjų metų protestų kontekste ir kokias narystės patvirtinimo strategijas jie pasirinko. Ši tyrimo dalyvė juose nedalyvavo, taigi jos solidarumo samprata atskleidė nuostatas, kad bendrumas proteste nėra daugiafunkcis. Ji nesitapatino su jokia protestų metų veikusia grupe, taigi jos tikslai nebuvo paremti noru dalyvauti politikoje. Ji bendrumą suprato kaip normatyvų veiksma, teigė, jog „gerai, kad mokytojai susitelkė.“ Tačiau ši tyrimo dalyvė pripažino, jog susitelkus visai švietimo bendruomenei, būtų „visai kitoks efektas“. B. Ambrazevičiūtė savo interviu pasakojime nuolat pabrėžė, kad bendrumas už protesto ribų buvo efektyvesnis, o protestų aktyvistų veikloje ji neidentifikavo grupės ir jos solidarumo normų, kurios žadintų norą bendradarbiauti.

Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininko Jono Jasaičio samprata – panaši kaip B. Ambrazevičiūtės. Šio tyrimo dalyvio atstovaujama organizacija 2019 metų protestų metu neveikė aktyviai. J. Jasaičio interviu duotų atsakymų leitmotyvas buvo pedagogo orumo atstatymo svarba: „pats pagrindinis dalykas buvo būtent pedagogo statuso, švietimo – nuo žodžio šviesti – statuso atstatymas.“ Jis tvirtino, jog yra iškreipta mokytojo paveikslas visuomenėje: „į mokytoją pradėta žiūrėti ne kaip į intelektualą, kuris ugdo visuomenę pačią, o kaip paslaugos teikėją“. Šis tyrimo dalyvis ypatingai idealizavo mokytojo profesiją.

Priešingai nei daugelis informantų, J. Jasaitis sunkiai identifiko savo kolektyvinį tapatumą. Jis, kaip Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas, tvirtino, jog mokslininko pareiga yra prisidėti prie valstybės politikos: „Mokslininkų uždavinys – dalyvauti valstybės strategijoje“. Tačiau tuo pačiu išreiškė kritiką dabartinės mokslininkų bendruomenės veiklai, o interviu metu grįždavo prie mokytojo reputacijos atstatymo prioriteto. Panašu, kad jis tapatino save tiek su mokytoju, tiek su mokslininku, tiek su akademiku bendruomenėmis, bet nei viena tapatybė protestų kontekste „neiškilė į pirmą planą“, netapo politine, nesužadino noro inicijuoti protesto veiksmų ar aktyviai prisijungti prie protestuojančiųjų. Lietuvos mokslininkų sąjunga proteste atliko tik vieną aiškiai identifikuotą veiksmą – kartu su kitomis organizacijomis pasirašė viešą kreipimąsi⁷⁹, tačiau J. Jasaitis interviu metu šią veiklą padėjo į tolimą planą, užsiminė apie ją tik atskirai paklausus - „tai vat toks viešas kelių ar keliolikos organizacijų kreipimasis, jis visada skatina pajusti, kad tu turi bendrus interesus“. J. Jasaitis savo sampratoje solidarumui proteste nepridėjo papildomos vertės, jam vieningumas buvo reikalingas tam, kad kolektyviškumas būtų „pajuntamas“, taigi pastebimas autotelinės bendrumo funkcijos dominavimas.

Gintautas Mažeikis 2019-ųjų metų protestuose pradėjo veikti dėl profesiskai ir emociškai jaučiamo ryšio su grupe: „o man tai buvo labai svarbu, todėl, kad tai buvo VU Filosofijos fakultetas ir aš laikiau šventa pareiga solidarizuotis, visų pirma, su VU filosofijos fakultetu, jį palaikyti“. Pareigos jausmas jam, save tapatinusiam su filosofų bendruomene, buvo svarbus ne tik dėl profesinių sumetimų, tačiau ir „apskritai kaip kažkokia nuostata“. Nuostata suprantama kaip įsitikinimas, jog jo veikimas turėjo būti paremtas jo, kaip filosofo, misija ir vertybėmis. Vis tik protestų metu G. Mažeikis tapatinosi ne su konkrečia grupe, tačiau su akademikais filosofais plačiąja prasme, kurie, jo nuomone, turėjo atlikti pareigą ir ugdyti institucijas, kurioms jie priklauso. Jo atveju – Vytauto Didžiojo universitetą (toliau VDU). Paklausus, kodėl VDU, kaip institucija, neišreiškė solidarumo Vilniaus universitetui (toliau VU) gausesniais veiksmais, jis atsakė, jog pasirinko solidarizuotis autonomiškai, nes „šitos individualios akcijos, nors ir yra lietaus lašai, kartais ir dideli lašai, bet jos veikia instituciją ir institucijai primena jos atsakomybę ir charakterį.“

G. Mažeikis, save suprasdamas kaip akademišką filosofą, jautė pareigą būtų tuo, kuris formuoja grupės nuostatas ir jautė atsakomybę už jos vertybinio idealo kūrimą – taip ši autotelinė bendrumo samprata pasipildė socio-moralinės funkcijos bruožais. 2019 metais jis dėstė paskaitą VU simbolinio užsidarymo metu - „mano ta akcija buvo labiausiai matoma, nes vis dėlto aš nuvažiauvau asmeniškai ir buvau kartu su VU žmonėmis, skaičiau paskaitas, diskutavau ir demonstravau savo solidarumą“. Forma, kuria jis išreiškė solidarumą, atliepė šio protestų dalyvio pasaulėvaizdį,

⁷⁹ Lina Leparskienė, „Valdžia sulaužė pažadą akademinėi bendruomenei. Planuojamas biudžetas nuskurdins mokslininkus ir dėstytojus.“ Vilnius, 2019. <http://mokslolietuva.lt/2019/11/valdzia-sulauze-pazada-akademinei-bendruomenei-planuojamas-biudzetas-nuskurdins-mokslininkus-ir-destytojus/> [Žiūrėta 2020 11 07].

reflektavo akademinės grupės vertybes. Tai yra būdas, kuriuo G. Mažeikis, pirmiausia, ugdė savo tapatumą ir taip skatino atstovaujamos institucijos vertybes būti puoselėjamos pagal jam suprantamą idealą: „Aš manau, kad ne visi dalykai VDU vyksta taip, kaip aš manyčiau turėtų vykti ir atitiktų mano vakarietiško universiteto, Artes Liberales universiteto charakterį“.

G. Mažeikis apgailestavo, kad jo institucijos požiūris į bendrumą taip pat neatliepė politinės funkcijos, veiksmis nebuvo siekiama vertybių puoselėjimo, trūko lojalumo: „VDU nuolatos save eksponavo ir rodė kaip itin vakarietišką universitetą, todėl iš jo aš ir laukiau kažkokių tai solidarumo formų ir supratimo, kas vyksta Lietuvoje, būtent per protestą.“ G. Mažeikis tokia strategija siekė palaikyti asmeninį tapatumą ir formuoti grupės charakterį, taigi sampratoje pastebima dominuojanti solidarumo autotelinė funkcija. Santykis tarp jo ir VU bendruomene atliepė socio-moralinę paskirtį. Jei aktyviau būtų įsijungęs VDU, G. Mažeikio bendrumas būtų pasipildęs politine funkcija, taigi būtų galėjęs pademonstruoti visą įmanomą potencialą. Galbūt VDU aktyvus įsitraukimas į protestą būtų padaręs reikšmingų pokyčių įvykių eigai.

Autotelinę arba instrumentinę bendrumo funkcijas nuo savanaudiškais motyvais paremtų ryšių skiria labai plona riba, todėl tokiems bendrumams ypatingai svarbu atlikti papildomus vaidmenis (galima prisiminti Baumo mintį, kad šių funkcijų dominavimas sudaro prielaidas solidarumo potencialui mažti). Individas išreiškia solidarumą norėdamas suteikti geresnes sąlygas grupei, kuri jam, kaip grupės nariui, taip pat padėtų siekiant simbolinio ar materialaus gėrio, tai yra „supratimas, jog bendrumas yra naudingiau nei individualus veikimas.“⁸⁰ Tačiau buvo sudėtinga atskirti, ar tyrimo dalyvių veikimas buvo oportunistiškas – norint sau naudos ieškota kelių, kurie nuvedė į bendradarbiavimą, nes tai tą akimirką galėjo būti produktyvu. Kaip buvo apibrėžta teorinėje tyrimo dalyje, racionaliai besielgiantis individas trumpam pamirš savo individualumą tam, kad padėtų grupei. Tačiau jei jo narystė nuoširdi ir vedina solidarumo normomis, jo motyvas nebus vien tik asmeninis interesas ir noras manipuluoti.

Šio tyrimo interviu metu dalyviams buvo nurodoma, jog juos norima palikti neanoniminiais, todėl tai galėjo nulemti tyrimo ribotumą oportunistiško veikimo atskleidimui. Tad visais atvejais savanaudiško veikimo užuominų nebuvo randama (buvo vertinamos tik interviu metu atsiradusios prasmės, nesiekiami vertinti konteksto ir palyginti su tuo, kas buvo pastebima internete randamų dokumentų turinio analizės metu). Tačiau kai kurie informantai atskleidė, kad jie numano kitų asmenų oportunistinę strategiją (pavyzdžiui, profesinių sąjungų veikloje), ir tai nulėmė jų *nesolidarumą*.

⁸⁰ Khushf, 66.

3.4. Socio-moralinės funkcijos dominavimas

Bendrumė dominuojant socio-moralinei funkcijai grupėje, nėra akcentuojamos socialinių ryšių atsiradimo ištakos, tad stokojama atidumo asmens unikalumui, o centrine ypatybe tampa pačios jos vertybių kūrimas⁸¹. „Laiko“ kriterijus nėra esminis grupės veikloje (žr. paveikslą nr. 1). Prioretizuojant tokią bendrumo paskirtį, yra rizika pamiršti, kokio tikslo grupė siekia bendrumu, todėl ši funkcija, anot Baumo, turėtų pasipildyti kitomis funkcijomis.⁸² Instrumentinės funkcijos tipas bendrumui turėtų suteikti tikslo formulavimo aspektą, o autotelinės funkcijos pridėjimas sukurtų vietos narių personalizuotiems veiksmai kuriant grupės idealus. Bendrumo socio-moralinė funkcija sukuria pernelyg daug galimybių asmeniui palikti grupę, nes ši yra per daug „susikoncentravusi“ į savo tapatumo kūrimą, ir pamiršta, kad bendrumu taip pat svarbu ugdyti ir asmens savimonę. Grupė, turi suprasti, kad veikia istoriniame procese, kuriame svarbu išlaikyti aiškiai apibrėžtas tradicijas ir kursą ir taip palaikyti narių lojalumą, todėl turėtų atlikti ir politinę funkciją. Bandant identifikuoti šios funkcijos vyravimą tyrimo dalyvių solidarumo sampratoje, dėmesys buvo teikiamas tiems kalbiniais konstruktais, kurie žymėjo norą palaikyti grupės vertybes „čia ir dabar“.

Lietuvos studentų sąjunga (toliau LSS) strategiškai apgalvotai, santūriai dalyvavo protestuose. Kaip teigė Eigirdas Sarkanas, LSS prezidentas, šios organizacijos interesai nebuvo taip aktyviai ginami ir girdimi 2019 metų protestų metu, todėl ši studentų grupė buvo šiek tiek atsitraukusi nuo visų įvykių: „mes prisidėjome, kiek mūsų supratimu, na, atrodė naudinga yra prisidėti tam, kad galbūt, na, ir nepersūdytume savo dalyvavimo visame tame reikale ir galbūt nepakenktume kitoms organizacijoms“. Jis teigė, kad protestų dėmesio centre buvo ne jo grupės interesai, tad dalyvavimas išreikštas formaliai: „mes lygiai taip pat, kaip ir sakiau, siuntėme raštus, mes dalyvavome įvairiuose susitikimuose“⁸³. Argumentą papildė jo kontekstinis pasakojimas apie 2017 metų protestus, įrodantis, kaip aktyviai gali veikti studentai, jei jie mato konkrečią naudą savo grupei.⁸⁴ Šiuo atveju E. Sarkanas patvirtino, jog protestų lyderiais 2019 metais buvo akademikai ir VU, „tačiau jie apjungė visą švietimo bendruomenę ir mokytojus, ir studentus, ir mokinius, ir t.t.“ (2018 m., anot jo, lyderiais buvo mokytojai, o 2017 m. – studentai). Paklausus jo, ar LSS palaikė VU užsidarymą, buvo atsakyta, jog „kaip savivaldos mes į tai, kokios pozicijos laikosi universitetas, šiuo atveju VU, mes atsitraukėme, pavadinkime taip, nuo to“. E. Sarkanas pridūrė, kad atsiribojo ir nuo Vilniaus universiteto studentų atstovybės (toliau VU SA) veiklos: „kada mes kalbame apie VU, tai VU SA nėra mūsų nariais. Tai

⁸¹ Baum, 332.

⁸² Ten pat, 340.

⁸³ Tačiau kaip jo dar kartą buvo paprašyta priminti, kokioje akcijoje jie stovėjo su plakatais kartu su dėstytojais, 2019 metai nebuvo paminėti.

⁸⁴ LSS informacija „Sumesim centus“. Vilnius, 2017. < <https://www.facebook.com/watch/?v=1757269047619033>> [Žiūrėta 2020 10 30].

mums net nekilo čia tokios dilemos <...> Mes tiesiog palaikėme bendrai visą akademinę bendruomenę“.

E. Sarkanai pripažino, kad, jei studentų atstovybių pozicija nesutaptų su universitetų nuomone, jie palaikytų studentų savivaldą: „ir šioje vietoje, tarkim, mes vienareikšmiškai kaip sąjunga palaikome tokiu atveju tą pačią SA, o ne aukštąją mokyklą“. LSS, nesijungdama nei su VU SA, kurios neatstovauja, nei su universitetais, labai aiškiai norėjo išskirti savo institucinę tapatybę. Ši organizacija formaliais protesto būdais⁸⁵ solidarizavosi su švietimo bendruomene labiau dėl normatyvaus supratimo, jog jie irgi to dalis, negu iš noro pasiekti konkrečių rezultatų. LSS institucinė tapatybė nebuvo kaip nors „aktyviai“ ginama, o išsaugota per *nesolidarumą*. Šios organizacijos formalus palaikymas buvo simbolinis, labiau referuojantis grupės vertybinį, o ne politinį tapatumą. E. Sarkano solidarumo strategija, kokia ji apibūdinta interviu metu, atskleidė socio-moralinės funkcijos dominavimą.

Taigi šio tyrimo dalyvio retorika išdavė, jog jo organizacija labiausiai tikėjosi ne materialaus, apčiuopiamo rezultato, tačiau simbolinio – svarbiausia buvo išlaikyti grupės idealus „čia ir dabar“. Toks tapatumas buvo stiprinamas per vertybinės priešpriešos su kitomis grupėmis (VU ir VU SA) kūrimą, o išpildomas – formaliais repertuarais. Taip LSS galėjo pamesti savo diskursyvų statusą – savivaldos turėtų skatinti studentų pilietiškumą, tačiau 2019-ųjų metų protestuose šios organizacijos pasirinkta taktika – atsitraukimas. E. Sarkano pasakojime atsiskleidusi solidarumo samprata stokojo politinės funkcijos.

Informantų interviu apie 2019-ųjų metų protestų bendrumą daugiau socio-moralinės funkcijos dominavimo nebuvo atrasta. Nors kai kurių tyrimo dalyvių solidarumo strategijos nestokojo šios funkcijos, vis tik galima daryti išvadą, jog protestuotojai veikė tikslingai siekdami apčiuopiamų rezultatų, todėl grupės tapatumo ugdymo klausimas galėjo būti nustumtas į antrą planą.

3.5. Politinės funkcijos dominavimas

Baumas teigia, kad jei socio-moralinės funkcijos dominavimo atveju grupės nariai lengvai ir lanksčiai gali keisti grupes, tai jei bendrumas atlieka ir politinę funkciją, tuomet grupėje yra užtikrinamas narių lojalumas⁸⁶. Tokia funkcija yra palaikoma per istorinį tapatumo naratyvą – suprantama, kad grupė egzistuoja ilgai, todėl jos tradicijas reikia puoselėti ir ateities kartoms. Bendrumas, kuris atlieka politinę funkciją, papildo grupę supratimu, kad ji turi būti pripažinta ir už jos ribų. Protesto atveju, jos tikslas gali būti nuskausminti oponentą arba kiti išoriniai veiksniai, kurių egzistavimas sumažina jos galimybes integracijai, pakerta tradicijas. Priešingai nei instrumentinės

⁸⁵ LSS pozicija „Dėl Lietuvos švietimo sistemos problemų bei būtinų pokyčių.“ Vilnius, 2019. <<http://www.lss.lt/wp-content/uploads/2019/11/DĖL-LIETUVOS-ŠVIETIMO-SISTEMOS-PROBLEMŲ-BEI-BŪTINŲ-POKYČIŲ-2.pdf>> [Žiūrėta 2020 09 21].

⁸⁶ Baum, 340.

atveju, ši funkcija prisideda prie to, kad yra palaikomas atskiro nario atsakomybės veiksmams jausmas, užtikrinamas jo „partikuliarizuotas įsipareigojimas“⁸⁷. Tam, kad bendrumas, kuriame dominuoja politinė funkcija, veiktų visavertiškai, kitos funkcijos grupei suteiktų papildomų aspektų. Instrumentinė funkcija formuotų narių organizacinės rolės supratimą, tam, kad jų partikuliarizuotas įsipareigojimas atitiktų grupės standartus, o autotelinė – nariams suteiktų tolerancijos jausmą aplinkinių unikalumui. Politinės funkcijos dominavimo atveju, bendrumas gali tarnauti perteklinei galios demonstracijai, todėl labai svarbu, kad grupė puoselėtų savo tapatumą ir atliktų socio-moralinę paskirtį.⁸⁸

Tik keli tyrimo dalyviai tvirtai nurodė antagonistą ir įvardino, jog jie veikė tam, kad jį nugalėtų ir taip padidintų grupės šansus pasiekti savų tikslų ar pagerintų padėtį juos įgyvendinant. Tyrimo duomenys rodo – oponentais buvo įvardijami tie, iš ko nesitikėta solidarumo (supratimo, pagarbos), manyta, kad jų egzistavimas kelia grėsmę bendruomenei.

Artūras Žukauskas, tuo metu VU rektorius, aiškiai įvardijo, jog savo protestu norėjo sutelkti „Lietuvos visuomenę ir žiniasklaidą“, kad ateinančiuose LR Seimo rinkimuose nebūtų balsuojama už to meto dominuojančią politinę jėgą: „aš tą valdžią jau tada buvau nurašęs <...> Ir tikiuosi gal nors kažkiek ta akcija prisidėjo, nors gal trupinėliu, nors per nago juodimą prie to, kad dabar mes tos valdžios atsikratėm“. Rūta Žiliūkaitė, kuri buvo VU uždarymo iniciatorė ir veikė bendrai su A. Žukausku, pritarė jam, nurodė antagonistą, kuris kelia grėsmę mokslui - „su šita valdžia jų (pasiekimų) nebuvo <...> ir nebalsavau būtent į jų požiūrio į mokslo politiką“. Abu tyrimo dalyviai save identifikavo mokslo bendruomenės nariais, nes buvo ginami būtent šiųjų interesai, kurie, veikiant tuometinei valdžiai, buvo pažeidžiami. A. Žukauskas grėsmę, atsiradusią iš oponentų, įvardijo kaip „visišką nesupratimą, kas yra švietimas, kam reikia tų universitetų, kam reikia to mokslo“, R. Žiliūkaitė - kaip sąlygų, kurios „sukurtų tas normalesnes prielaidas apskritai mokslo sistemai gerai veikti ir duoti normalią grąžą tai pačiai šalies raidai“, nesukūrimą. Taigi šių informantų bendradarbiavimas buvo paremtas politiniu interesu.

VU uždarymas buvo didžiausią ažiotažą spaudoje sukėlęs tuometinių protestų įvykis, todėl šiam įvykiui tyrime skiriama daugiau dėmesio. A. Žukauskas savo inicijuotą VU uždarymą suprato kaip atsaką valdžios atstovų palaikomam diskursui, kuriame nebuvo kreipiama dėmesio į mokslo naudą valstybės raidai: „vieną kartą parodyti, vis tik tai ne tik šitai valdžiai, bet ir ateities valdžioms, kad nu negalima šitaip žiūrėti į <...> vertės generavimo tą vietą, kur žinojimas randasi ir iš kurio atsiranda ir ekonomika“. Šis jo veiksmas taip pat ženklino nepritariamą kolektyvinę šakos sutarties,

⁸⁷ Baum, 339.

⁸⁸ Ten pat, 340.

kurioje nebuvo atsižvelgta į VU ir „Paskutinio prioriteto“ reikalavimus, pasirašymui.⁸⁹ A. Žukausko simbolinis VU uždarymas pasižymėjo radikalumu (uždarydami VU jie galėjo pažeisti studentų teises)⁹⁰.

Tokias griausmingais veiksmais buvo siekiama delegitimizuoti valdančiųjų sprendimą. A. Žukauskas pabrėžė, jog VU uždarymui pritarė universiteto bendruomenė: „atliko apklausą ir trys ketvirčiai universiteto darbuotojų pritarė šitam, kad būtų stabdom“. Jis taip pat pridūrė, kad šio veiksmo idėjos autoriais buvo iniciatyvinė grupė „Paskutinis prioritetas“. Taigi A. Žukausko strategija buvo paremta ne tik politine, bet ir instrumentine funkcijomis, nes veikimo bendrininkai ne tik suprato savo pareigas, bet ir institucines roles. Vis tik A. Žukausko solidarumo sampratoje stigo socio-moralinės funkcijos – bandymo realizuoti veikimą kartu ne tik dėl politinių, bet ir grupės tapatumo auginimo tikslų, o tai privedė prie išvados, kad taip norėta dalyvauti viešojo diskurso galios santykiuose.

„Solidarumo funkcijų“ skyriuje buvo rašoma, kad R. C. Baumas solidarumo paradigmą formuoja pagal laiko ir informacijos kintamuosius. Ši idėja buvo papildyta teorija, kuria aiškinama, kaip gali būti kuriamas grupės tapatumo naratyvas („esi, kas nesi“ ir „esi tai, kas buvai, esi ir būsi“). Grupei, kurioje vyrauja politinio bendrumo funkcija, yra tipiška tausoti informaciją apie kitus – vadinasi, ji stokoja aiškiai identifikuojamų, nuo kitų besiskiriančių vertybinių sistemų ir supratimo, jog vertybės gali būti palaikomos bendradarbiaujant su kitais atrandant vertybinį konsensumą. Kai grupės tapatumas formuojamas per laiko perspektyvos sampratą, taip yra ugdomas narių lojalumas, atsakomybės jausmas, tačiau pamiršamas labai svarbus aspektas – nariai turi aiškiai suprasti, jog jų moralinės normos atitinka grupės idealus.

Grįžtant prie A. Žukausko atvejo ir jo inicijuoto VU uždarymo, reikia suprasti, kad VU (ką interviu metu patvirtino J. Žilinskas, L. Leparskienė⁹¹) turėjo geriausias pozicijas politiniame lauke lyginant su kitais Lietuvos universitetais. A. Žukausko retorika išdavė, kad VU bendruomenė nesilygiavo į kitus universitetus ir veikė savarankiškai. Nors tuometinis rektorius patvirtino, jog jis kvietė kitus universitetus prisijungti, bet jiems to nepadarius, VU vis tiek buvo uždarytas. Jis suprato, kad VU, dėl savo istoriškumo⁹² bei gerų pozicijų, turėjo pareigą formuoti aukštojo mokslo politiką Lietuvoje, o tai, kad jų bendruomenė nebuvo įtraukta į kolektyvinės sutarties derybų procesą,

⁸⁹ LRT.lt „Dėstytojai Vyriausybės ir švietimiečių sutartį vadina kapituliacija: eilinį kartą tik pabarsto pinigų“. Vilnius, 2019. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1121535/destytojai-vyriausybes-ir-svietimieciu-sutarti-vadina-kapituliacija-eilini-karta-tik-pabarsto-pinigu>> [Žiūrėta 2020 12 20].

⁹⁰ Steinvorth, 30. *Solidarumo išraiškų intensyvumas plačiai aprašo U. Steinvorth. Jis mano, kad radikali išraiška yra tokia, kuri gali ne tik kovoti už grupės teises, bet pažeisti kitų.*

⁹¹ Žr. 13 priedas 130 p. ir 17 priedas 157 p.

⁹² VU istoriškumo diskursas buvo nuolatos pabrėžiamas spaudoje, akcentuojant, kad įstaiga uždaryta tik trečią kartą per visa jos egzistavimo laikotarpį.

sumenkino įstaigos prestižą, pamynė tradicijas: „Vienu žodžiu, man pats tas formatas buvo labai keistas, kad tikri atstovai akademinės bendruomenės nebuvo įtraukti“. Taigi A. Žukausko strategija atskleidė, jog bendrumas jam buvo reikalingas darbų optimizavimui ir tikslų pasiekimui. Galima tik spėlioti, ar tuometiniam rektoriui supratus, jog kitų universitetų solidarumo reikia, kad VU tapatumas būtų palaikomas ir vertybiniu pagrindu, nebūtų proteste atnešę džiugesnių rezultatų.

Tai, kad nei vienas kitas universitetas neužsidarė ir nesisolidarizavo su VU, parodo tiek antrinių dokumentų, straipsnių internete, tiek tyrimo dalyvių interviu analizės. Atskleisdami motyvus, kodėl nebuvo aktyviai jungiamasi prie universiteto protesto tuo metu, kai jis buvo uždarytas, kai kurie informantai kaip priežastį pateikė numanomus savanaudiškus rektoriaus interesus. Vieni manė, jog tai yra rektoriaus viešųjų ryšių akcija: „mes palaikome tik tuos protestus, kurie yra racionalūs ir griežtai derybiniai, o ne priemonė pigiam *PR'ui* pasiekti“. Kitas informantas teigė, jog tai buvo rinkiminės agitacijos dalis: „jis taip norėjo galbūt auginti, ugdytis tą savo politiko įvaizdį ir kaip gero rektoriaus kitai kadencijai“. Šie tyrimo dalyviai rektoriaus veiksmuose pasigedo aiškių grupės interesų ginimo, manė – jog A. Žukausko strategija nepasižymėjo noru įtraukti kitus universitetus į veiklą, taigi priskirti jiems roles bandant pasiekti proteste iškeltų reikalavimų.

A. Žukausko strategija neveikė solidarumo normomis. Tyrimo dalyviai atskleidė, kad su VU nenorėjo vienytis dėl grupės idealus žeidžiančių (pritrūko socio-moralinės funkcijos), motyvų. Jų manymu A. Žukausko veiksmų strategija buvo paremta oportunistišku veikimu, o ne solidarumo principais, bei stokojo bendrumo paskirčių. Todėl abejonė, ar bendrumas būtų pasiteisinęs, juos sustabdė nuo bendradarbiavimo. Tuo pačiu tyrimo dalyviai, kurių organizacijos nesivienijo su VU, išlaikė savo bendruomenių tapatumą, vertybes, taigi tokia strategija patvirtinto narystę kitose grupėse.

D. Lavrukaitis, neoficialios studentų grupės „Šauksmas“ vienas iš įkūrėjų, savo veiksmais tikėjosi formuoti kitokį požiūrį į studentų savivaldą, nes, jo nuomone, negalima į visą studentiją žiūrėti kaip į vieningą kūną – „kur atseit turi vieningus interesus, bet mes visi žinome, kad taip nėra“. Per diegiamą skirtį nuo kitų studentų savivaldos organizacijų jis siekė sukurti studentijos kaip reguliariai politikoje dalyvaujančios grupės tapatybę, ir taip galėjo sukurti prielaidas studentų poliarizacijai, vertybių radikalėjimui.

D. Lavrukaičio vienas iš solidarumo strategijos tikslų 2019-ųjų metų protestų kontekste buvo siekis pabrėžti studentų organizacijų vertybines skirtis. „Šauksmas“ kvietė studentus aktyviai palaikyti dėstytojus: „kad jie irgi jungtųsi į akcijas kuo daugiau, nes studentų yra žymiai daugiau negu dėstytojų ir tiesiog, kad ant vaizdo, ant masės paduotų“. Ši grupė taip pat reiškė susirūpinimą dėl studentų abejingumo mokytojų problemoms: „Mokytojai ir mokiniai yra ne studentų reikalas, vienok ir čia mes net jokios pozicijos ir negalim turėti“, todėl skatino juos palaikyti visą švietimo bendruomenę (žr. paveikslą nr. 4). Ši organizacija kvietė bendraamžius aktyviai prisidėti ir taip

demonstravo, kaip, jų supratimu, išties turėtų protestuoti studentai. Taigi taip ugdė „Šauksmas“ tapatumą. Šioje bendrumo sampratoje funkcionavo socio-moralinė paskirtis.

„Šauksmas“ gana nuožmiai pasisakė apie profesinių sąjungų ir streikų naudą norint pasiekti savų interesų ir taip skatino dėstytojus jungtis į jas: „skleisti per jį (komunikacinį srautą) tiesiog idėją, kad dėstytojai turėtų jungtis į profesines sąjungas ir streikuoti“. Tuo pačiu „Šauksmas“ tikėjosi reabilituoti streiką kaip protesto formą: „streikuoti Lietuvoje <...> nėra suvokiama kaip pasipriešinimo legitimi forma“. D. Lavrukaitis kritikavo „alternatyvias“ protesto akcijas, kaip neveiksmingas ginant darbuotojų interesus. Galiausiai, grupės prisidėjimą prie protestų vainikavo jų inicijuota „Aukštojo mokslo bendruomenės asamblėja“⁹³, kurios metu buvo skatinamas profesinių sąjungų dialogas: „bet mes supratome, kad reikia susodinti interesų grupes prie vieno stalo“. Šiuo atveju jie bendradarbiavo su LŠDPS ir VU, o tai padėjo „Šauksmą“ įtvirtinti politiniame lauke.

Šios organizacijos tikslas buvo ginti studentų interesus (nors tai nebuvo prioritetas), įtvirtinti ją kaip lygiavertę politinio lauko dalyvę, formuoti studentų tapatybės diskursą ir taip didinti organizacijos „Šauksmas“ narių kiekį. Šis atvejis parodo, kaip bendradarbiavimas su skirtingomis organizacijomis gali atlikti skirtingas funkcijas grupei. D. Lavrukaičio bendrumo sampratoje persipynė dominuojanti politinė ir gana ženkli socio-moralinė solidarumo funkcijos, o tai yra geras ženklas, nes turėjo potencialo atlikti daugelį bendrumo paskirčių. Vis tik D. Lavrukaičio pasisakymuose atskleidė, kad jie nesulaukė gausaus studentų atstovybių palaikymo. Tokiu būdu nevyko abipusiškai proporcingas bendradarbiavimas – studentai nebuvo aktyvūs veikiant su „Šauksmas“ grupe, dėl to solidarumo sampratoje socio-moralinė funkcija priblėso prieš politinę.

Kita 2019-ųjų metų protestuose išskirta solidarumo samprata buvo paremta problemų aktualizavimo strategija. Ainius Lašas teigė, jog jis savo veiksmais siekė parodyti sisteminę problemas, „kurios, na iš esmės mums, mokslo bendruomenei, akademinėi bendruomenei neleidžia augti ir pasiekti“. Tokiu veiksmu buvo tikimasi prisijungti prie dalyvavimo politiniame dialoge.

Šios strategijos išraiška - A. Lašo inicijuota akcija „dipLOMAS“ (žr. paveikslą nr. 5), kurios forma buvo panaši į „Diplomas už Ačių“ (žr. paveikslą nr. 6). Paklaustas apie akcijos prasmę, jis patikino, jog savo veiksmais tiesiogiai nesivienijo su pačiu VU: „aš netraktuojau to, kaip kažkokią prisidėjimą prie Vilniaus universiteto“. A. Lašas atskleidė, kad vienijosi tik su keliais asmenimis (R. Žiliūkaite, A. Žukausku), bet pabrėžė, kad solidarumas jiems buvo paremtas profesine bendryste. Jis tvirtino, kad tokia akcija buvo priemonė „pozicijai išreikšti“ ir padaryti „didesnę spaudimą, matomumą, kažkaip tai parodyti, kad na tos problemos iš tikrųjų yra aktualios ir ne tik Vilniaus universitetui, o bendrai visai bendruomenei“. Tokia strategija, anot tyrimo dalyvio, padėjo auginti grupę pagal jo pasaulėvaizdį atitinkančią standartų sistemą, o taip pat – Kauno technologijų

⁹³ VU „Aukštojo mokslo bendruomenės asamblėja: kaip pasipriešinti?“ Vilnius, 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=BsG_anN70eA>. [Žiūrėta 2020 12 20].

universiteto (toliau KTU) Socialinių, humanitarinių ir menų fakultetui suteikti diskursyvų statusą ir siekti jo pripažinimo „mano tikslas yra, kad mano fakultetas būtų normalus, europinio lygio <...> o tada mes augsime ir tada mes keisimės“.

A. Lašas savo politinę tapatybę dalinasi su fakulteto nariais. Jis teigė, kad neprisidėjo prie protesto atstovaudamas viso KTU. Tuo pačiu jo siekis buvo parodyti jo, kaip fakulteto vadovo, legitimumą dalyvauti politiniame dialoge, priimant sprendimus: „mano tikslas buvo parodyti tai, kad mes nu nesame tik tai šiaip kažkokios avelės“. A. Lašo strateginiai veiksmai liudijo, jog politinė funkcija jo bendrumo sampratoje buvo ryškiausia, nes jis akcentavo savo lojalumą fakultetui ir priskyre sau atsakomybę dėl tinkamo šio organizacinio vieneto funkcionavimo. A. Lašas siekė, kad jo, kaip grupės atstovo, teisės dalyvauti formuojant aukštojo mokslo politiką būtų pripažintos, ir jis būtų įtrauktas į politinį dialogą. Tačiau kaip interpretuoti protestą, kurio forma referuoja VU akciją, tačiau A. Lašo teigimu – nėra „tiesioginis bendradarbiavimams“. Ši akcija įrodė, kad tai nebuvo galios eksponavimas, o tam tikras reveransas VU bendruomenei, pagarbos išraiška. Taigi šia prasme A. Lašas solidarizavosi su VU, o tai paliudija, kad jo solidarumo sampratoje yra vietos ir socio-moralinei funkcijai. Tačiau panašiai, kaip ir „Šauksmas“ atveju, VU bendruomenė neatsakė tuo pačiu.

2019 metų VU SA prezidentas Klaudijus Melys teigė, kad jų organizacija, bendradarbiaudama su VU ir iniciatyvine grupe „Paskutinis prioritetas“, iškėlė reikalavimus, kurie aktualūs ne tik „švietimo bendruomenei“, jie „svarbūs valstybei ir kurie šiai dienai išlieka taip pat svarbūs <...> mokslo skatinimo ir jo pritraukimą lėšų, ar mes kalbėsime apie dėstytojų, pedagogų atlyginimus, ar kalbėsime apie studentų skatinamąsias stipendijas“. Tačiau jis kelis kartus pažymėjo, kad jo esminis veikimo tikslas – studentų interesai: „pagrindinis akcentas, iš tiesų, tai buvo skatinamosios stipendijos, <...> kad skatinamosios stipendijos didėtų bent jau iki minimalaus vartotojų poreikio.“ Taigi K. Melys pripažino, jog jo atstovaujamos organizacijos sustyguota strategija buvo tikimasi pasiekti konkrečių tikslų, „neiti tik tai su mase, o turėti savo reikalavimus“, taigi bendrumas atliko politinę funkciją. Tai patvirtina ir kontekstinė, ne su 2019 metų įvykiais, interviu metu išsakyta mintis: 2018 metų protestų metu⁹⁴ VU SA nesijungė, nes tuomet nebuvo įtrauktos jų studentų grupių „probleminės linijos“.

K. Melys politinį tapatumą palaikė būdamas VU SA, jo žodžiais sakant, „vadovu“. Tačiau jis nurodė, jog vienas iš aktyvaus dalyvavimo protestuose ir bendradarbiavimo su „Paskutiniu prioritetu“ bei VU motyvų buvo numanomų socialinių sankcijų grėsmė - „tam tikra dalimi jaučiau ir spaudimą, atsirandantį iš vidaus bendruomenės, kad mes turime tiesiog palaikyti ir eiti“. Kadangi VU SA „per spaudimą“ tapo aktyvia protesto dalyve, panašu, kad tai pastiprino jų grupės vertybes, pasitarnavo

⁹⁴ 15 min „Vilniuje vyko masinis protestas „Paskutinis skambutis“: reikalavo pagarbos ir atšaukti etatinį apmokėjimą“ Vilnius, 2018. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniuje-masinis-protestas-paskutinis-skambutis-56-1071866#galerija/166858/4369502>> [Žiūrėta 2020 11 05].

tiek jo organizacijos vieningumui viduje, tiek didino narių savivertę, norą veikti komandos vardu: „tikrai studentų bendruomenę labai apjungė <...> Visiem ten *kaifas* buvo“. Reikia pripažinti, kad šio dalyvio sampratos atveju, bendrumas, išsivystęs dėl jaučiamos socialinių sankcijų grėsmės, atliko socio-moralinę funkciją.

Taigi VU SA strategija buvo paremta noru optimizuoti procesus, o bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis buvo taktiškai naudingas, nes taip VU SA galėjo įterpti savus reikalavimus. K. Melio solidarumo samprata paremta logika, kad bendras veikimas turi būti pasvertas ir kryptingas: „kad visada būtų aišku, dėl ko tu eini“. VU SA, tik įvykdžiusi apklausą ir gavusi visų VU studentų pritarimą, siekė konkrečių rezultatų, taigi veikimo pobūdis atliko politinę ir instrumentinę funkcijas. Tačiau paskirų grupės narių unikalumo išryškinimas nebuvo K. Melio solidarumo sampratos dalis.

Informantas, panoręs tyrime likti anonimišku, išreiškė kritiką 2019-ais metais vykusioms protesto akcijoms. Jis manė, jog tokiu būdu buvo griauamas aukštojo mokslo prestižas. Nesijungdamas ir veikdamas mažiau girdimais būdais, jis gynė aukštojo mokslo diskursą viešoje erdvėje. Šio tyrimo dalyvio nuomone, problemų esmė buvo VU viduje: „VU pirmiausia turėtų išsispřesti vidines problemas, o tik po to kaltinti valdžią ir mėtytis akcijomis, kuriomis menkina aukštojo mokslo prestižą“. Jis aktyviai kritikavo VU atstovus, kurie nepalaikė ir nesisolidarizavo nei „su darbuotojais, nei su vyriausybe“ ir taip „sumenkino ir aukštojo mokslo prestižą“. Tyrimo dalyvis nuolatos pabrėžė aukštojo mokslo reputacijos svarbą, kurią, jo manymu, diskreditavo VU organizuotos „destruktyvios akcijos.“

Jis kaip agentas verčiau rinkosi derybinius, strateginius veiksmus, kuriais norėjo pasiekti aiškų tikslą. Šis tyrimo dalyvis bendrumą suvokė kaip darbą kartu vardan išorinio rezultato. Informanto strategija paremta racionalia veikimo logika: „protesto akcijos nėra „žaidimas. Tai yra labai atsakingas derybinis instrumentas, todėl jos turi būti naudojamos tik tada, kad visos kitos priemonės susitarti yra išėkvotos“. Šio informanto bendrumui stigo dėmesio nariui, jis neapibrėžė kokia nauda priklausyti grupei, veiksmais neskatinu narių lojalumo. Paklausus, ką jo atstovaujama organizacija palaikė protestuose, atsakė, jog „remia mokytojus“. Šio tyrimo dalyvio solidarumo samprata turi tarpusavyje persipynusių politinės ir instrumentinės funkcijų bruožų – veikimas buvo sutelktas į tikslą bei mokslininkų ir akademikų diskursyvaus statuso išlaikymą. Informantas tikslingai steigė priešpriešą VU ir taip palaikė savo grupės naratyvą.

Minėtų tyrimo dalyvių veikimo strategijos pasižymėjo politinės solidarumo funkcijos dominavimu. Galima prisiminti, kad, pavyzdžiui, E. Milešino ir Ž. Gudlevičienės bendrumo sampratos taip pat nestokojo šios funkcijos. Politinės funkcijos dominavimas patvirtina tyrimo pradžioje išsakyta idėją, kad 2019-ų metų protestuose buvo katalizuojamas solidarumas tam, kad būtų pasiekti aiškūs tikslai.

Baumas teigia, jog politinė ir socio-moralinė funkcijos yra dichotominės (žr. paveikslą nr. 1), jos negali būti palaikomos vienos organizacijos viduje. Politinės funkcijos dominavimas daugumoje šiame skyriuje aprašytose sampratos patvirtina šią teorinę prielaidą – nebuvo pastebėtas subalansuotas tarpgrupinis solidarumas, kuris sukurtų pagrindus socio-moralinei paskirčiai, todėl buvo vykdoma perteklinė galios demonstracija. Tyrimo pradžioje buvo akcentuota, jog protesto mobilizacija yra ryškesnė tuomet, kai yra noras veikimu patvirtinti politinę tapatybę. Ji asmens „pirmame plane“ atsiduria tuomet, kai su kitais grupės nariais yra jaučiamos panašios nuoskaudos, dalinami interesais, o kitos reikšmingos bendruomenės yra matomos kaip oponentės. A. Žukausko strategija įrodė, jog jis VU bendruomenės oponentais laikė Vyriausybės atstovus. Taigi tuometinis rektorius savo atstovaujamai įstaigai priskyrė svarbų politinį statusą, siekė grąžinti jos galios pozicijas švietimo politikos formavimo procese. Kitų tyrimo dalyvių pasisakymai įrodė, jog reikšmingomis grupėmis buvo laikomos panašiu socialiniu statusu besidalinančios bendruomenės. Tais atvejais išryškėjęs nekoordinuotas ir nevieningas veikimas gali būti paaiškinamas dėl tyrimo dalyvių noro demonstruoti lojalumą, eksponuojant grupės privalumus prieš oponentes.

3.6. Visas funkcijų paketas

Visavertiškai funkcionuojančiu bendrumu šiame tyrime yra laikoma „Paskutinio prioriteto“ ir Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto (toliau LLTI) darbuotojų profesinės sąjungos bendradarbiavimas. Šių organizacijų kartu inicijuoti veiksmai buvo dažniausiai artikuliuojami žiniasklaidoje, o jų atstovai – lyderiai 2019-ųjų metų protestų metu. „Paskutinio prioriteto“ nariais tyrime yra Rūta Žiliūkaitė ir Liutauras Gudžinskas, o LLTI darbuotojų profesinės sąjungos - Lina Leparskienė.

Šie tyrimo dalyviai atkreipė dėmesį, jog vienas iš 2019-ųjų protestų pradžios šaltinių buvo asmeninis emocinis nepasitenkinimas. R. Žiliūkaitės manymu, naujos akademikų kartos nesitaikstymas su esama mokslo padėtimi Lietuvoje buvo priežastis, kodėl gimė „Paskutinio prioriteto“ iniciatyva: „aš manau, kad buvo labai svarbu jauni mokslininkai. Ir būtent jų nuoširdus pyktis“. L. Leparskienė antrino ir teigė, jog emocijos buvo viena iš vieningo veikimo motyvacijų „pavyksta per tą pyktį susiburti <...> kritinis momentas, reiškia, taip susijęs su tuo moraliniu įžeidimu“. L. Gudžinskas, suprasdamas save kaip politologą, pastebėjo, jog jis ėmėsi reikšmingų veiksmų dėl jaučiamo „egzistencinio nerimo“.

Šių tyrimo dalyvių bendrumo sampratos akcentuoja unikalų, savo charakterį turinčio nario interesus. L. Gudžinskas, save suvokdamas kaip politologą, kėlė klausimą, kokia jo misija: „tada buvo toksai egzistencinis klausimas, tai ką aš darau. <...> apie ką aš esu apskritai“. Veikimu jis gynė „politologų, mokslininkų profesinius interesus“, o narystę suprato kaip išpareigojimą atlikti jam priklausančią misiją kartu su kitais „Paskutinio prioriteto“ nariais: „ir mačiau daug bendraminčių, kurie taip pat turėjo egzistencinio nerimo ar matė atsakomybę, kad kaip išsilavinę, turintys platų

akiratai, jie negali nusišalinti nuo šalyje vykstančių procesų“. L. Leparskienė manė, jog LLTI darbuotojų profesinė sąjunga palaikė narių profesinį orumą: „nes tai ugdo tokį pasididžiavimą savo darbu. Bet ir šiek tiek stiprina tavo savimonę. Kaip mokslininko ir kaip piliečio, reikalingo šitai valstybei“. Vadinasi, grupės bendradarbiavimo esmė – individo tapatumo puoselėjimas, kuris sukuria pagrindą vienyti.

Tiek R. Žiliūkaitė, tiek L. Leparskienė pastebėjo, kad bendradarbiavimu paremtas protestas skatino „Paskutinio prioriteto“ ir LLTI darbuotojų profesinės sąjungos narių lojalumą. L. Leparskienė džiaugėsi, jog nariai savo tapatumą patvirtino socialiniuose tinkluose simboliniu veiksmu: „daugiausiai mes galime stebėti ir džiaugtis, jeigu rezultatas bent jau mūsų bendruomenę suvienija. Jeigu mūsų bendruomenė užsideda ten ant profilio savo nuotraukos tuos dalykus“ (žr. paveikslus nr. 6 ir nr. 7). Tai, anot jos, stiprina motyvaciją veikti toliau: „Daugiausiai tai peno suteikia, kai matai, kaip tavo pačioje bendruomenėje yra narių, kurie tom pačiom idėjom“. R. Žiliūkaitė suprato, kaip svarbu, kad „Paskutinio prioriteto“ narių lojalumas išlieka ir ateityje: „Mes vis tiek turime tą platformą ir, man regis, mes esame vienas kitą identifikavę, ir žinome, kad vat, jeigu reikės kažkaip spontaniškai reaguoti, susiburti ir žinoti, kas čia ir kaip galėtų veikti“. Čia yra svarbu atkreipti dėmesį į du aspektus. Pirma, tai yra įrodymas, kaip svarbu abipusis supratimas, nes tai skatino minimų tyrimo dalyvių lyderystę ir darbų tęstinumą. Antra, nors nuotolinį narių prisidėjimą galima vadinti „silpnaisiais ryšiais“, tačiau jie tokiu simboliniu veiksmu patvirtino narystę, o tai palaikė grupės iniciatorių ryžtą.

Visi trys minėti dalyviai išskyrė kūrybiško protesto svarbą (žr. paveikslus nr. 5, nr. 10, nr. 11). Šis aspektas buvo viena iš priežasčių, kodėl jie vengė bendradarbiavimo su didžiosiomis profesinėmis sąjungomis. L. Gudžinskas manė, jog jos yra silpnos, joms trūksta „kompetencijų“, jos yra „pasiskaidžiusios“. Jis suprato, kad „prisitaikymas“ prie įstatyminiu pagrindu paremtos organizacijos veiklos būtų galimybių „viešojoje erdvėje sužaisti *partizaniniu* veikimu“ apribojimas. Taigi veikimas mažesnių organizacijų vardu, anot šio tyrimo dalyvio, suteikė sąlygas protestuoti netikėtai, lanksčiai, spontaniškai, autonomiškai. L. Gudžinsko minimos kūrybiškos operacijos taip pat išryškino vertybines jo grupės ir didžiųjų profesinių sąjungų skirtis. Tokiu būdu jis siekė ugdyti kitonišką požiūrį į profesines sąjungas, veikimu bandė iniciuoti tokio pobūdžio organizacijų pokyčius. L. Gudžinsko solidarumo sampratos strategijos tikslas – dalyvauti politinėse derybose: „Jeigu pakankamai nemažai akademikų įstoja, tada tu įgauni teisę dalyvauti tose derybose dėl dėstytojų ir mokslininkų atlyginimų, ir kitų darbo sąlygų.“

Visi trys tyrimo dalyviai suprato, jog bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis gali kurti palankias sąlygas socialinei integracijai. Pavyzdžiui, paklausus, kodėl per akciją „Diplomas už Ačių“

buvo kreipiamasi būtent į studentus⁹⁵, L. Gudžinskas atsakė: „Jų palaikymo lygiai taip pat reikia <...> jeigu mes norime pareikalauti iš valdžios, kad ji tinkamai finansuotų aukštąjį mokslą.“ „Paskutinis prioritetas“ ir LLTI darbuotojų profesinė sąjunga bendradarbiaudamos su VU ir VU SA, bendrumui užtikrino politinį ir instrumentinį funkcionalumą. L. Gudžinskas bendrystę su VU pavadino „simbiotiniu veiksmu“: „Žukauskui, rektoriui, irgi buvo tuo metu svarbu kažką padaryti <...> ir taip sutapo, kad mes pasiūlėm „Paskutinio prioriteto“ vardą, o jis uždarė simboliškai universitetą“. L. Leparskienė taip pat pabrėžė, kaip vienam mažam instituciniam vienetui sunku būti girdimam, todėl veikimas išvien pagerino galimybes pasiekti tikslų: „Universitetai turi galią ir ta galia gėda nepasinaudoti“. K. Melys patvirtino, kad VU SA prisidėjo prie „Paskutinio prioriteto“ atlikdami svarbias vadybines funkcijas: „komanda dėliojo visą komunikaciją, kaip skirtingiems tiek studentams, tiek judėjimuose veikiantiems žmonėms, kaip tą būtų galima sistemiškai perduoti“. Taigi grupių siekis įtvirtinti save viešajame diskurse neapsiėjo be strateginių veiksmų, aiškiai sudėliotų institucinių pareigų, o tai prisidėjo prie efektyvesnio išsikeltų tikslų siekimo proceso.

R. Žiliūkaitės manė, jog simboliu veikimu galima grupei užtikrinti geresnes galios pozicijas viešajame diskurse ir taip sukurti jai politinio lauko dalyvės statusą. To „Paskutinis prioritetas“ siekė operacijų junginiais, kuriais buvo parodoma tiek „kas esi“, tiek „už ką kovoji“⁹⁶: „valdžios institucijos, bet lygiagrečiai yra norima atkreipti ir visuomenės dėmesį, nes, ypač, kai jos yra fiziškai vizualiai ir mieste matomos, tai nėra tik tai, ką tu konkrečiai komunikuoji valdžios institucijų atstovams“. „Paskutinis prioritetas“ formavo savo ir mokslininkų diskursyvų tapatumą, veikimo modeliai referavo jų vertybes - veikė netradiciškai, vengė biurokratinių modelių, pasižymėjo lankstumu ir autonomišku. R. Žiliūkaitės teigimu, svarbiausia, jog visuomenė sužinojo: „kad mokslininkai gali protestuoti gana agresyviomis, sakyčiau, formomis, kurios yra netipinės, nenumatomos, bet kurių tikslas vis tiek yra pritraukti kuo daugiau matomumo ir padaryti kuo didesnę poveikį“ (žr. paveikslus nr. 6 ir nr. 7). Tad „Paskutinio prioriteto“ grupė komunikavo savo bendruomenės tapatybinę liniją, o toks sampratoje atsiskleidęs bendrumas atliko politinę funkciją.

IŠVADOS

Šis tyrimas analizuoja, kokios buvo 2019 metų švietimo srities protestų dalyvių ir jų atstovaujamų organizacijų tarpasmeninių ir tarpgrupinių bendrumų funkcijos. Analizė parodė, jog visi tyrimo dalyviai savo strategijas proteste motyvavo tuo, kaip supranta savo pareigą grupėje, o tai reiškia, palaikė kolektyvinę tapatybę. Tyrimas atskleidė, jog nemaža dalis protestuotojų ir atstovaujamų organizacijų tarpusavyje palaikė bendrumo ryšius, tačiau, kaip ir buvo galima tikėtis,

⁹⁵ Liutauras Gudžinskas „Laiškas premjerui. You can't escape Lithuania“. Vilnius, 2019. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/liutauras-gudzinskas-laiskas-premjerui-you-can-t-escape-lithuania-18-1239546>> [Žiūrėta 2020 10 22].

⁹⁶ Gerbaudo ir Treré, 865.

taip siekė skirtingų tikslų, todėl savo sampratose kolektyviškumui suteikė nevienareikšmę svarbą. Galima teigti, jog individualistinių veiksmų tyrimo dalyvių sampratose nebuvo, o ryškiausias autonomiškumas pasirodė tik proteste nedalyvavusio asmens apibūdintoje strategijoje. Bet tai nereiškia, kad jis *nesolidarizuodamas* nesidalino kolektyviniu tapatumu su kitais, tiesiog tą darė ne protesto veikloje, nes nematė, kaip bendrumas pasipriešinimo veikloje galėtų jam būti naudingas jam atliekant savo kasdienes darbus. Visi tyrimo dalyviai patvirtino, jog prisidėdami jie norėjo palaikyti bendruomenę, nes jautė pagarbos, įsipareigojimo jausmus, todėl dalinosi interesais, tapatumais, siekė konkrečių tikslų. Kiekvieno protesto dalyvio strategija buvo unikali, o sampratų įvairovė atskleidė, jog narystės grupėje prasmė negali būti interpretuojama pagal universalų standartą.

R. C. Baum'o solidarumo funkcijų tipologija buvo tinkamas įrankis protestuotojų sampratų interpretacijai, nes padėjo atskleisti jų motyvų ir tikslų skirtis. Papildančios solidarumo teorinės idėjos padėjo argumentuoti analizės išvadas. Šis tyrimas parodė, jog tarpusavio supratimas ir tų pačių bendrumo normų dalybos yra labai svarbus elementas solidarumo eigai. Jei asmenys ar jų atstovaujamos grupės potencialius socialinius partnerius vertino skeptiškai, o jų veiksmų motyvuose išvelgė oportunistinio užuominų, jų motyvacija solidarizuotis – blėso. Taip pat buvo tokių atvejų, kurie bendrumą palaikė dėl įstatymais paremtų normų ar socialinių sankcijų baimės, o tai taip pat nulėmė jų strategijų pasirinkimo ir veikimo taktikas. Operacijų įvairovės atsiradimui įtaką darė ir daugiau galimybių sukurianti virtuali erdvė. Dauguma tyrimo dalyvių savo taktikose kombinavo „realų“ protestą su nuotolumu. Įvairūs protestuotojų veikimo repertuarai tyrimo metu buvo interpretuojami kaip strategija, kuria jie patvirtino savo narystę. Tyrimo informantai interviu pasakojimuose kai kurių savo veiksmų nevertino kaip solidarumo, todėl tokia prieiga leido pagilinti jų sampratų analizę.

Tyrimas atskleidė, kad bendrumas turi užtvirtinti tiek grupės, tiek jos narių tapatumą, garantuoti bendruomenės pozicijų viešajame diskurse statusą, prisidėti prie grupės nariams aktualių interesų gynimo ir įgyvendinimo. Vis tik daugumos aktyvistų solidarumo sampratose neatsiskleidė visos įmanomos bendrumo funkcijos, o tai reiškia, kad kai kurios grupės 2019 m. protestuose nepademonstravo viso įmanomo potencialo.

Tų dalyvių, kurių strategija buvo paremta pavieniais veiksmais, bendrumo sampratoje dominavo autotelinė funkcija, jiems buvo svarbu savito tapatumo išlaikymas, o prisijungimu nebuvo siekiama jokių papildomų tikslų. Tačiau negalima teigti, kad strategijos buvo oportunistinės, nes, pavyzdžiui, tiek J. Žilinskas, tiek G. Mažeikis jautė pareigą prieš bendruomenę. Vis tik šių veikėjų sampratas verta atskirti. G. Mažeikis solidarumą reikšė VU bendruomenei, tačiau tikėjosi ir VDU prisijungimo. Galima sakyti, jog jis proteste palaikė „silpnuosius pasitikėjimo ryšius“, tačiau VDU įsijungimas būtų paskatinęs „stipriųjų ryšių“ atsiradimą. J. Žilinskas protesto veiksmais nepalaikė politinio tapatumo, nebandė kurti švietimo politikos ateities vizijos. Sunku atsakyti, ar tokios protestų strategijos gali būti prilygintos „tinklaveikai“, nes dalyviai veikė dėl kolektyvinio prisiryšimo. Ką

tikrai galima patvirtinti, jog tokie autotelinė funkciją prioretizuojantys bendrumai yra svarbūs protesto eigai, nes skatino kitų aktyvistų lyderystę ir palaikė jų motyvaciją.

Tos grupės, kurių strategija buvo paremta instrumentine logika, dalinai arba pilnai pasiekė savo tikslų - LŠMPS pasirašė kolektyvinę sutartį, o Živilė Gudlevičienė džiūgavo, kad viešajam sektoriui skiriama LR biudžeto dalis tendencingai didėjo kiekvienais metais. Tačiau organizacijos, kurios buvo susikoncentravusios tik į rezultatų pasiekimą, nesukūrė tinkamos aplinkos narių lojalumo skatinimui. Šių organizacijų atstovų retorikoje nebuvo akcentuojama, kaip svarbu narių palaikymas, nebuvo kuriamos sąlygos solidarumui. Pavyzdžiui, LMS 2019 metais aktyviai neprišidėjo prie protestuotojų, tad veikimas nedeklaravo bendrumo normų, o tai neskatinė švietimo darbuotojų aktyviau ginti viešojo sektoriaus grupių interesus. Instrumentine logika paremtas veikimas neužtikrina, kad kituose galimuose protestuose šios organizacijos sulauks palaikymo.

Tyrimo dalyvių bendrumo sampratoje dominavusi politinė funkcija parodė, jog noras patvirtinti politinę tapatybę yra svarbus faktorius protestams, nes užtikrina lyderystę, idėjų generavimą. Tačiau švietimo srities tarpgrupinis susiskaldymas persikėlė į protestus, o veiklos logika dažnai buvo siekiama performuoti galios santykius, nei pasiekti kitų tikslų. Bendrumė vyravusi politinė funkcija atskleidė, jog dauguma protesto dalyvių pamiršo, kad solidarumu reikia akcentuoti ne tik išorinius rezultatus, tačiau nepamiršti palaikyti ir vidinių grupės vertybių. Tačiau politiniu veikimu paremtas bendrumas galėjo būti efektyvus nuošaly nepaliekant socio-moralinės funkcijos. Ji galėjo atsirasti tik tarpgrupiniame solidarume, demonstruojant pagarbą savo socialiniams partneriams (ką įrodė A. Lašo pavyzdys). Taip galėjo būti slopinama perteklinė galios demonstracija, o tai protestams būtų suteikę daugiau vertybine logika paremtą, o ne tik politinio, veiksmo įvaizdį.

Socio-moralinės funkcijos vyravimas, neatliekantis kitų funkcijų, grupėje skatino per didelį savo vertybių ir tapatumo prioretizavimą. LSS, kurioje buvo pastebimas šios funkcijos dominavimas, protesto metu nepasižymėjo aktyvumu, taip išlaikydami save atokiau nuo įvykių epicentro. Visi kiti tyrimo dalyviai nurodė bent menkiausią tarpgrupinį veikimą, santykių persipynimą, tačiau nei vienas nepamėnė LSS. Tai atskleidžia, kad LSS per daug susikoncentravusi į savo identiteto palaikimą, sumažino potencialą kitiems veikti su ja, neskatinė studentų lojalumo.

Tyrimo duomenys patvirtino, jog visą potencialą atskleidžiantis bendrumas negali vykdyti solidarumą reiškiant vienoje grupėje. Tą suprato ir E. Durkheimas, teigdamas, kaip svarbu funkcijų pusiausvyra. Tik vystydami subalansuotus tarpgrupinius santykius, tai yra, vadovaudamiesi moto „visi už viena, vienas už visus“, protesto dalyviai galėjo suformuoti tinkamai funkcionuojančią bendruomenę. Akivaizdu, kad tų organizacijų veikimas, kuris buvo paremtas bendradarbiavimo logika, atliko kur kas daugiau funkcijų, skatino kitus prisidėti ir žadino protesto dvasią. O tai, kad „Paskutinis prioritetą“ bei LLTI darbuotojų profesinė sąjunga bendryste nepasiekė savo tikslų, įrodo,

jog jiems pritrūko šakinės profesinės sąjungos solidaraus veiksmo, kuris būtų jų bendrumo funkcijų komplektą išbaigęs.

Šiuo tyrimu nenorima kritikuoti proteste veikusių grupių strategijas ar atskleisti veikimo spragas. Šiuo darbu norima pabrėžti, kaip svarbu yra tarpgrupinė konsolidacija ir kad bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis gali protestą padaryti labai stipria politinio dalyvavimo forma. Viena organizacija sunkiai gali atliepti visas funkcijas, o tą Baumas ir norėjo pasakyti, pateikdamas tokią painią solidarumo funkcijų tipologiją.

Šioms išvadoms iliustruoti labai tinka G. Mažeikio tezė. Paklausus, kas yra solidarumo adresatas, jis atsakė: „Tai tas adresatas lygiai taip pat mokosi. Čia kaip pono ir tarno situacija: tam, kad tarnas, pagal Hėgelį, išsilaisvintų, jis turi įgyti tiek daug sąmoningumo, kad kartu pasikeistų ir pono sąmoningumas. Tai adresatas, šiuo atveju, nesvarbu, kas tai yra, ar tai bus tauta, ar valdžios organai, bet kuriuo atveju šitą pamoką turėtų išmokti.“ Taigi grupės ir asmens bendrumas neturėtų būti nukreiptos tik į „konkretų rezultatą ir tikslą“, ar juo siekiama atsako iš „vieno konkretaus adresato“. Svarbiausia suprasti, kad veikimas kartu yra naudingas ir gali pateisinti tiek individualius, tiek grupės socialinius lūkesčius, o tai padėtų lengviau siekti išsikeltų tikslų bei protestui Lietuvoje gražintų pilietinio dalyvavimo išraiškos reputaciją. Simboliška, kad tai susiveda į E. Durkheimo kolektyvinio ritualo sampratą, kuria jis norėjo paaiškinti, kokia galia slypi vieningume.

Šis tyrimas apčiuopė tik ledkalnio viršūnę to, su kuo susiduria protestuotojai Lietuvoje. Kiekvienoje demokratijoje protestai turėtų būti ta pilietinio dalyvavimo išraiška, kuri būtų laikytina standartu siekiant būti išgirstiems, aktualizuoti problemas. Protestai neturėtų tapti tarpgrupinės kovos ringu. Vis tik šis tyrimas atvėrė daug skaudulių. Tiek valdžios požiūrį į protestuojančiuosius, tiek tai, kaip solidarumas, palaikomas protesto metu, ėmė blėsti jam pasibaigus. Protestai neturėjo koordinuoto veikimo centro, atlikėjų veiksmai buvo sporadiški, dėl to ne visų interesai ir reikalavimai buvo išgirsti. Tad šis darbas galėtų būti pradžia tyrimams, kurie būtų aktualūs ir naudingi protestuotojams. Analizė galėtų būti pratęstas tyrimais, kuriais būtų atskleisti atskirų organizacijų vadybiniai trūkumai, lyderystės stokos priežastys. Taip būtų galima pateikti tolimesnių rekomendacijų, kaip protestus padaryti produktyvius.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Monografijos, knygos, straipsniai

1. Bayertz, Kurt „Four uses of Solidarity.“ Kurt Bayertz (sud.) *Solidarity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1999, 3 – 28.
2. Barassi, Veronica ir Lorenzo Zamponi „Social media time, identity narratives and the construction of political biographies“, *Social Movement Studies*, 2020, 19 (5-6), 592-608
3. Baum, Rainer C. „The System of Solidarities“. *Indian Journal of Social Research*, 1975, 16 (1-2), 306-353.
4. Bielskienė, Jolanta „„Profesionalaus“ pilietinio dalyvavimo įtaka demokratijos deficitui.“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2016, 1 (38). 51-61.
5. Cingolani, Patrick „Solidarity: History of the Concept.“ kn. James D. Wright (sud.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam: Elsevier: 2015, 1-5.
6. Durkheim, Emile „Forms of social solidarity.“ Kn. Anthony Giddens (sud.) *Emile Durkheim. Selected writings*. Cambridge: Cambridge University Press, 1972, 123 – 140.
7. Durkheim, Emile *Elementarios religinio gyvenimo formos*. Toteminė sistema Australijoje Vilnius: Leidykla Vaga, 1999. 26 – 52, 460 – 492.
8. Gerbaudo, Paolo ir Emiliano Treré „In search of the „we“ of social media activism: introduction to the special issue on social media and protest identities“. *Information, Communication & Society*, 2015, 18(8), 865-871.
9. Giugni, Marco ir Maria T. Grasso. „Street citizens: Protest Politics and Social Movement Activism in the Age of Globalization“. kn. Marco Giugni, Maria T. Grasso (sud.) *Street Citizens: Protest Politics and Social Movement Activism in the Age of Globalization* Cambridge: University Press, 2019, 1-26.
10. Hechter, Michael „Sociology of Solidarity.“ kn. James D. Wright (sud.) *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Amsterdam: Elsevier, 2015, 6-9.
11. Hunt, Scott A. ir Robert D. Benford „Collective Identity, Solidarity, and Commitment“ kn. David A. Snow (sud.) *The Blackwell Companion to Social Movements* Oxford: Blackwell, 2004, 433 – 457.
12. Jost, John T. ir Mahzarin R. Banaji, „The role of stereotyping in system-justification and the production of false consciousness.“ *British Journal of Social Psychology*, 1994, 33, 1-26
13. Kertzer, David *Ritual, Politics and Power* New Haven: Yale University Press, 1988, 1-14, 151 – 173.
14. Khushf, George „Solidarity as a Moral and Political Concept: beyond the liberal/communitarian Impasse.“ Kurt Bayertz (sud.) *Solidarity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1999, 57 – 80.

15. Laitinen, Arto ir Anne Birgitta Pessi „Solidarity: Theory and Practice. An Introduction.“ Kn. Arto Laitinen ir Anne Birgitta Pessi (sud.) *Solidarity: Theory and Practice*. Lenxington books, 2014, 1 – 29.
16. Lindenberg, Siegwart „Solidarity: Unpacking The Social Brain.“ Kn. Arto Laitinen ir Anne Birgitta Pessi (sud.) *Solidarity: Theory and Practice*, Lenxington books, 2014, 30 – 54.
17. Lukes, Steven „Political Ritual and Social Integration.“ *Sociology*, 1975, 9 (2), 289 – 308.
18. Ramonaitė, Ainė „Stipriųjų ir silpnųjų ryšių svarba protesto mobilizacijai: Sąjūdžio genezė ir raida 1987–1988 metais“ *Sociologija. Mintis ir veiksmai*. 2001, 2 (29), 199 – 217.
19. Rucht, Dieter „Protest Movements and Their Media Usages“, kn. Bart Cammaerts, Alice Mattoni ir Patrick McCurdy (sud.) *Mediation and Protest Movements*. Bristol: Intellect, 2013, 249 – 268.
20. Simon, Bernd ir Bert Klandermans „Politicized Collective Identity. A Social Psychological Analysis.“ *American Psychologist*, 2001, 4 (56), 319-331.
21. Steinvorth, Ulrich „The Concept and Possibilities of Solidarity“ kn. Kurt Bayertz (sud.) *Solidarity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1999, 29 – 38.
22. Thome, Helmut „Solidarity: Theoretical Perspectives for Empirical Research“ kn. Kurt Bayertz (sud.) *Solidarity*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 1999, 101 – 131.
23. Tufecki, Zeynep *Twitter and Tear Gas: The Power and Fragility of Networked Protest*. New Haven ir London: Yale University Press, 2017, 3-28.

Internetiniai šaltiniai

24. 15 min „Vilniuje vyko masinis protestas „„Paskutinis skambutis“: reikalavo pagarbos ir atšaukti etatinį apmokėjimą“ Vilnius, 2018. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/vilniuje-masinis-protestas-paskutinis-skambutis-56-1071866#galerija/166858/4369502>> [Žiūrėta 2020 11 05].
25. Beniušis, Vaidotas „Žurnalistai: Lietuvos metų įvykis – popiežiaus vizitas, pasaulio – Skripalių apnuodijimas“ Vilnius, 2018. < <https://www.bns.lt/topic/1911/news/57475663/>> [Žiūrėta 2020 12 19].
26. BNS „Mokslininkai kviečia į solidarumo akcija – Maršą už mokslą.“ Vilnius, 2017. < <https://sc.bns.lt/view/item/230171>> [Žiūrėta 2020 10 20].
27. Facebook paskyra „Ponas popierinis ministras“ Vilnius, 2019 <<https://www.facebook.com/popierinisministras/>> [Žiūrėta 2020 09 21].
28. Gaučaitė, Modesta „Moliūgus prie ministerijos išrikiavę mokytojai nusileisti neketina: kompromisų būti nebegali.“ Vilnius, 2019.

- <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1111887/moliugus-prie-ministerijos-isrikiave-mokytojais-nusileisti-neketina-kompromisu-buti-nebegali>> [Žiūrėta 2020 11 07].
29. Gaučaitė, Modesta „Streiko neprireiks: Vyriausybė ir mokytojų atstovai pasirašė atnaujintą kolektyvinę sutartį.“ Vilnius, 2019. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1121217/streiko-neprireiks-vyriausybe-ir-mokytoju-atstovai-pasirase-atnaujinta-kolektyvine-sutarti?fbclid=IwAR2QUwnjRzPYLiBAZmrkIrrxZVUK7ikP6nRmUPrA-JXJ311Wrk-fHVjsaVs>> [Žiūrėta 2020 09 21].
30. Gudžinskas, Liutauras „Laiškas premjerui. You can't escape Lithuania“. Vilnius, 2019. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nuomones/liutauras-gudzinskas-laiskas-premjerui-you-can-t-escape-lithuania-18-1239546>> [Žiūrėta 2020 10 22].
31. Jakučionis, Saulius „Politikai ir profsajunga nesutaria, ar pažadas kelti pedagogų algas teisiškai galioja.“ Vilnius, 2019. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/politikai-ir-profsajunga-nesutaria-ar-pazadas-kelti-pedagogu-algas-teisiskai-galioja-56-1221968>> [Žiūrėta 2020 09 20]
32. Jurčenkaitė, Indrė „Dėstytojai žada masinį dar neregėtą protestą: pyksta „dėl bado dietos“ ir šaukiasi prezidento“ Vilnius, 2019. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/svietimas/destytojai-zada-masini-dar-neregeta-protesta-pyksta-del-bado-dietos-ir-saukiasi-prezidento-233-1226626>> [Žiūrėta 2020 09 20].
33. Jurčenkaitė, Indrė „Dėstytojo protestas prieš netesybas: 10 proc. paskaitos laiko ves ne jis, o telefonas.“ <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/svietimas/destytojo-protestas-pries-netesybas-10-proc-paskaitos-laiko-ves-ne-jis-o-telefonas-233-1228512?copied&fbclid=IwAR0WM7TsiWCxcLu5PkvZJkR3aXwGbYWoJHAZfRNQU6PrLnZcZgiiiQG8HR4>> Vilnius, 2019. [Žiūrėta 2020 09 20].
34. Jurčenkaitė, Indrė „Švietimo ministras papuolė į klausimų jūrą: studentai siūlė susikeisti vietomis ir atsakė, ar svarsto pasitraukti.“ Vilnius, 2019 <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/svietimas/tiesiogiai-destytojai-akis-i-aki-susitinka-su-svietimo-ministru-233-1237604>> [Žiūrėta 2020 09 25].
35. Jurčenkaitė, Indrė „T. Tomilinas opozicijai ir viešajam sektoriui: „Lieti krokodilo ašaras labai lengva“. Vilnius, 2019. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/t-tomilino-pamokymas-opozicijai-ir-viesajam-sektoriui-lieti-krokodilo-asaras-labai-lengva-o-paimti-pinigus-yra-labai-sunku-56-1239032> [Žiūrėta 2020 11 07].
36. Karklytė, Dainora „Universitetai ruošiasi protestams dėl nevykdomų pažadų kelti atlyginimus.“ Vilnius, 2019 <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1117093/universitetai-vienijasi-ruosiasi-protestams-del-nevykdomu-pazadu-kelti-atlyginimus>> ” [Žiūrėta 2020 09 21].

37. Kasnivkoskytė, Monika „Bedė pirštu į švietimo problemas: tai jau tapo nacionalinio saugumo klausimu.“ Vilnius, 2019 <<https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/1022480/bede-pirstu-i-svietimo-problemas-tai-jau-tapo-nacionalinio-saugumo-klausimu>> [Žiūrėta 2020 11 15].
38. Laida „Lietuva tiesiogiai“. „A. Navickas apie mokytojų situaciją: „Apskritai neaišku, ką vyriausybė siūlo.“ Vilnius, 2019 <<https://tv.lrytas.lt/laidos/lietuva-tiesiogiai/2019/10/24/news/paaiskejo-kiek-papildomu-milijonu-svietimui-reikalauja-pedagogai-12311214/>> [Žiūrėta 2020 09 21].
39. LAMPSS pirmininkas Sigitas Vaitkevičius „Visuotinis AM įspėjamas streikas.“ Kaunas, 2019. <<https://www.lampss.lt/naujienos/361-visuotinis-am-ispejamasis-streikas>> [Žiūrėta 2020 09 21].
40. Leparskienė, Lina „Valdžia sulaužė pažadą akademinėi bendruomenei. Planuojamas biudžetas nuskurdins mokslininkus ir dėstytojus.“ Vilnius, 2019. <http://mokslolietuva.lt/2019/11/valdzia-sulauze-pazada-akademinei-bendruomenei-planuojamas-biudzetas-nuskurdins-mokslininkus-ir-destytojus/> [Žiūrėta 2020 11 07].
41. Lietuvos medikų sąjūdis „Viešojo sektoriaus darbuotojus atstovaujančių organizacijų kreipimasis“ Vilnius, 2019. <https://sc.bns.lt/view/item/327539?fbclid=IwAR31jvYzQY3te_x7APN2zuQAmOQLI5o-byEasLSKn20o3Zu6SErAwdUOVyU> [Žiūrėta 2020 09 21].
42. Lietuvos mokslo tarybos informacija „Dėl Lietuvos mokslo finansavimo“ Vilnius, 2019. <<https://www.lmt.lt/lt/doclib/av8q4uyxoqvdc1b1wuyyjk64r5m8ahb2.>> [Žiūrėta 2020 09 25].
43. LLTI darbuotojų profesinės sąjungos Facebook paskyra Vilnius, 2019. <<https://www.facebook.com/LLTIprofsajunga>> [Žiūrėta 2020 09 25].
44. LMTA informacija „LMTA dėstytojų ir studentų balsas virsta šauksmu“ Vilnius, 2019 <<https://lmta.lt/lt/lmta-destytoju-ir-studentu-balsas-virsta-sauksmu/?fbclid=IwAR1alsZ1BeMvH-FGqDTtEhzyoYdXhjrgPdMNkpDOJ5AnUdXTmBHcjljBCyw>> [Žiūrėta 2020 09 21].
45. LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija „Kolektyvinės derybos ir kolektyvinių sutarčių sudarymas. Vilnius, 2020 <<https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/darbo-rinka-uzimtumas/darbo-teise/socialine-partneryste/socialines-partnerystes-formos/kolektyvines-derybos-ir-kolektyviniu-sutarciu-sudarymas>> [Žiūrėta 2020 11 09].
46. LRT.lt „Dėstytojai Vyriausybės ir švietimiečių sutartį vadina kapituliacija: eilinį kartą tik pabarsto pinigų“. Vilnius, 2019. <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1121535/destytojai-vyriausybes-ir-svietimieciu-sutarti-vadina-kapituliacija-eilini-karta-tik-pabarsto-pinigu>> [Žiūrėta 2020 12 20].

47. LSS informacija „Dėl aukštųjų mokyklų dėstytojų, mokslininkų bei neakademinio personalo palaikymo. Vilnius, 2019. <<http://www.lss.lt/wp-content/uploads/2019/11/Del-destytoju-palaikymo.pdf>> [Žiūrėta 2020 09 21].
48. LSS informacija „Sumesim centus“. Vilnius, 2017. <<https://www.facebook.com/watch/?v=1757269047619033>> [Žiūrėta 2020 10 30].
49. LSS pozicija „Dėl Lietuvos švietimo sistemos problemų bei būtinų pokyčių.“ Vilnius, 2019. <<http://www.lss.lt/wp-content/uploads/2019/11/DĖL-LIETUVOS-ŠVIETIMO-SISTEMOS-PROBLEMŲ-BEI-BŪTINŲ-POKYČIŲ-2.pdf>> [Žiūrėta 2020 09 21].
50. LŠDPS informacija „„Taip“ ar „ne“ sutarčiai su ŠMSM“ Vilnius, 2019 <<https://lsdps.lt/taip-ar-ne-sutariai-su-msm/>> [Žiūrėta 2020 09 23].
51. LŠDPS informacija „LŠDPS palaiko VU protesto akciją“ Vilnius, 2019. <<https://lsdps.lt/ldps-palaiko-vu-protesto-akcij/>> [Žiūrėta 2020 09 21].
52. LŠMPS informacija „LŠMPS skelbia įspėjamąjį streiką.“ Vilnius, 2019 <<https://www.svietimoprofsajunga.lt/lsm-ps-skelbia-ispejamaji-streika-2/>> [Žiūrėta 2020 09 21].
53. LŠMPS informacija „STREIKAS! 2020 metų valstybės ir savivaldybių biudžeto projektas – pasityčiojimas iš mokytojų.“ Vilnius, 2019 <<https://www.svietimoprofsajunga.lt/streikas-2020-metu-valstybes-ir-savivaldybiu-biudzeto-projektas-pasityciojimas-is-mokytoju/>> [Žiūrėta 2020 09 20]
54. Morozov, Evgeny „From slacktivism to activism“ Washington, 2009. <<https://foreignpolicy.com/2009/09/05/from-slacktivism-to-activism/>>. [Žiūrėta 2020 10 15].
55. Pancerovas, Dovydas „Apie 10 tūkst. pedagogų žada streiką, jeigu politikai netesės duotų pažadų.“ Vilnius, 2019 <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/apie-10-tukst-pedagogu-zada-streika-jeigu-politikai-neteses-duotu-pazadu-56-1223392?copied>> [Žiūrėta 2020 09 20].
56. *Paskutinis prioritetas* informacija „Akademinės bendruomenės kreipimasis.“ Vilnius, 2019.<<https://www.facebook.com/PaskutinisPrioritetas/posts/2685022611554216>> [Žiūrėta 2020 09 20].
57. *Paskutinis prioritetas* informacija „Reikalavimai“. Vilnius, 2019. <https://www.vu.lt/PaskutinisPrioritetas/?fbclid=IwAR3w9sLOit76eNZfkIXrIKIINai0RX9TC3FxVtKwppsGZZlBeg0rz_TtFU> [Žiūrėta 2020 09 23].
58. Peticijos.lt „Už Lietuvos aukštąjį mokslą!“ Vilnius, 2019 <<https://www.peticijos.lt/visos/75679/uz-lietuvos-aukstaji-mokslo/?fbclid=IwAR3Ygqs-gJ0RSMXxpJqZbmeSawG0rZUTf5StQj6pNUo2d2vbZAATF1s-k0s.>> [Žiūrėta 2020 09 20]
59. Pocyte, Kristina „Pernai streikavę mokytojai apsisprendė: vėl streikuos, bet tik su viena sąlyga.“ Vilnius, 2019 <<https://www.delfi.lt/news/daily/education/pernai-streikave-mokytojais-apsisprende-vel-streikuos-bet-tik-su-viena-salyga.d?id=82901263>> [Žiūrėta 2020 09 21].

60. Profesinių sąjungų naujienos „Švietime vėl gresia streikas“ Vilnius, 2017 <<http://www.lprofsajungos.lt/index.php?lang=lt&mID=1&id=5281>> [Žiūrėta 2020 10 20].
61. Simona Voveriūnaitė „Lietuvos aukštojo mokslo laidotuvės – mokslininkai uždirba kaip vairuotojai.“ Vilnius, 2017. <https://lietuvsdiena.lrytas.lt/aktualijos/2017/12/11/news/lietuvos-aukstojo-mokslo-laidotuves-mokslininkai-uzdirba-kaip-vairuotojai-3846904/> [Žiūrėta 2020 11 15].
62. Stankevičius, Augustas „G. Nausėda nacionalinio susitarimo dėl švietimo tikisi kitų metų pradžioje“ Vilnius, 2020 <<https://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/g-nauseda-nacionalinio-susitarimo-del-svietimo-tikisi-kitu-metu-pradzioje-993187>> [Žiūrėta 2020 11 15]
63. Stažytė, Karolina „KTU protestas su „dipLOMAIS“: įkvėpti J. Narkevičiaus moto ėmė šventinti visus į Kauno daktarus.“ Kaunas, 2019. <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/ktu-protestas-su-diplomais-ikvepti-j-narkeviciaus-moto-eme-sventinti-visus-i-kauno-daktarus-56-1239376>> [Žiūrėta 2020 09 21].
64. Studentų judėjimo „Šauksmas“ informacija „Kodėl studentas palaiko dėstytoją ir mokytoją?“ Vilnius, 2019 <https://www.facebook.com/sauksmininkai/photos/a.2181511831918289/2649207858482015/> [Žiūrėta 2020 09 25].
65. Tracevičiūtė, Roberta „Streiką žadantiems mokytojams A.Monkevičius dėl papildomų pinigų žadėjo kautis kaip liūtas.“ Vilnius, 2019 < <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/dideli-streika-zadantiems-mokytojams-a-monkevicius-zadejo-kautis-kaip-liutas-bet-reikalaujami-milijonai-nebutinai-atsiras-56-1225120>.> [Žiūrėta 2020 09 20].
66. VDA informacija „Lietuva be mokslo – Lietuva be ateities“ Vilnius, 2019 <<https://www.facebook.com/vilniausdailesakademija/photos/a.331323860239969/2746366382069026/?type=3>> [Žiūrėta 2020 09 21].
67. VU „Aukštojo mokslo bendruomenės asamblėja: kaip pasipriešinti?“ Vilnius, 2019. <https://www.youtube.com/watch?v=BsG_anN70eA>. [Žiūrėta 2020 12 20].
68. VU filosofijos fakulteto informacija „Universitetas – neišsenkantis protesto šaltinis“ Vilnius, 2019. < <https://www.facebook.com/events/566904284100375/>> [Žiūrėta 2020 09 21].
69. VU SA informacija „Rezoliucija dėl švietimo ir mokslo bendruomenės palaikymo“ Vilnius, 2019 <<https://static.vusa.lt/uploads/Raštai,%20pozicijos,%20dokumentai/Rezoliucija-del-svietimo-ir-mokslo-bendruomenes-palaikymo.pdf>> [Žiūrėta 2020 09 21].
70. Žiliūkaitė, Rūta. Asmeninė Facebook paskyra. Vilnius, 2019. <<https://www.facebook.com/ruta.ziliukaite/posts/10162282222440237>> [Žiūrėta 2020 09 20].
71. Žukauskas, Artūras. Asmeninė Facebook paskyra, Vilnius, 2019. <<https://www.facebook.com/photo?fbid=1399774560176192&set=pcb.1399776990175949>> [Žiūrėta 2020 09 20].

72. Žurnalas „Social movement studies“ 2020, London.
<<https://www.tandfonline.com/toc/csms20/current?nav=tocList>>.

Istatymų aktai

73. Lietuvos Respublikos Seimas „Seimo nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ projektas ir programa“ Vilnius, 2020 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/3955e800388111eb8c97e01ffe050e1c?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=e85b6310-266f-44d5-ac11-9c2f00c4b291>> [Žiūrėta 2020 12 19].

74. Tarptautinė darbo organizacija „Lietuvos respublikos darbo kodekso 76, 77, 80, 107, 108, 109, 115, 127, 147, 149, 150, 151, 202, 293, 294 straipsnių pakeitimo ir papildymo bei kodekso papildymo 1231 straipsniu įstatymas“
http://ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/87432/100828/F1845989948/LTU87432_lit.pdf.
Vilnius, 2020. [Žiūrėta 2020 11 20].

Statistiniai duomenys

75. Lietuvos statistikos departamentas “Streikų skaičius“ Vilnius, 2020
<[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R482#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?indicator=S3R482#/)> [Žiūrėta 2020 11 20].

76. Lietuvos statistikos departamentas “Streikų, juose dalyvavusių darbuotojų skaičius, nedirbtas darbo laikas ir vidutinė streiko trukmė pagal ekonominės veiklos rūšis” Vilnius, 2020
<https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=d30e83c8-e502-4176-9884-6bfab7eaca86#/>
[Žiūrėta 2020 11 20].

SUMMARY

The thesis analyzes how the motivation and goals of the participants' relations during the 2019 protest for education reforms can be explained with regard to solidarity functions. The study systematizes the typologies of solidarity, paying special attention to the solidarity functions. Interpretation of the analysis material – semi-structured in-depth interviews with protest activists – reveals their concepts of solidarity. Special attention is paid to the reasoning why protesters maintain commonality relations and what is the significance of political collective identity in the resistance activities.

In this study, the actions of the 2019 protesters are approached as a symbolic expression of solidarity. Solidarity is a strategy for proving community membership and can be implemented in both interpersonal and intergroup relations. According to Rainer C. Baum, when two individuals share the norms of commonality, the solidarity performs autotelic, instrumental, socio-moral, political functions, and thus mutual benefits are obtained. If the structure of protesters solidarity corresponds to all of these features, then it is full-fledged, and if some aspects are absent, then the potential of interpersonal and intergroup commonality is not actualized.

The study revealed that various macro-level collaboration strategies, most often dominated by one or more functions, were used in 2019 protests. Usually, the intergroup commonality performed a political function, because the external goals seemed to be the most important and the interests of the group were being pushed to the foreground. Cooperation among various organizations took place to overcome the antagonist, improve the conditions of the group by participating in the political sphere, thus strengthening the political identity which promoted active participation and leadership. However, the intergroup solidarity did not perform a socio-moral function that should have helped to imbue the commonality with moral values. In the absence of this function, power games began to take place among groups prioritizing political identity, leading to a lack of unity. Contrarily, a group of protesters with an excess of socio-moral function was putting too much focus on maintaining one's identity, forgetting external goals.

The commonalities with instrumental and autotelic functions revealed that solidarity was scarce if the group or intergroup collaboration did not perform other functions. The groups with the instrumental function dominance had too much focus on the pursuit of the goal, did not foster the loyalty of the members, did not care for personal identities and different interests of individuals. Whereas communications of the groups sharing a commonality with the autotelic function dominance could be equated to networking. On the other hand, in such cases, the strategies of the group members were aimed at maintaining collectivity and shared a sense of respect and commitment.

The cooperation of several groups performed almost all the functions of solidarity. Their strategies did not lack the desire to preserve both personal identity and group values. Thus, clear goals

were pursued, each participant had and could contribute in a certain way, there was a will to maintain the group's discourse in the political sphere.

However, the study revealed a number of 2019 protest weaknesses, an excessive willingness to demonstrate power, intergroup divisions, and a lack of balanced relations. It's hard to say that one or other solidarity strategy undermined the protest, but it has been showed that solidarity can function only by maintaining a balance of relations, and in some cases, this did not happen. That may have been one of the reasons why the protest did not achieve its goal.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. 2019 metų protestų reikšmingų įvykių chronologija

DATA	ĮVYKIS	INICIATORIAI/ DALYVIAI
2019 04 02	Kandidatų į LR prezidentus debatai: Kokio viešojo sektoriaus reikia Lietuvai?	Viešojo sektoriaus atstovai
2019 09/10	Įvairių institucijų raštai dėl Švietimo ir mokslo ministerijai dėl darbuotojų algų kėlimo	VU, Lietuvos universitetų rektorių konferencija, KTU, LLTI
2019 10 01	ŠMSM registravo Vyriausybės nutarimo projektą, kuriuo būtų įgaliota pasirašyti atnaujintą kolektyvinę sutartį su naujais įsipareigojimais	ŠMSM
2019 10 17/18	Sprendimą skelbti streiką spalio 17 d. priėmė LŠMPS, išnagrinėjusi posėdžio išvakarėse Vyriausybei pateiktą 2020 metų valstybės ir savivaldybių biudžeto projektą.	LŠMPS
2019 10 21/22	Eugenijus Jovaiša registravo siūlymą kitų metų biudžete švietimui papildomai skirti 70 mln. eurų.	Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas Eugenijus Jovaiša
2019 10 24	LŠDPS svarsto apie streiką	LŠDPS
2019 10 31	Pedagogų akcija „Uždek šviesą, Moliūge“	LŠMPS
2019 11	LAMPSS vykdo narių apklausą, kiek iš jų sutiktų streikuoti	LAMPSS
2019 11 06	Akademinės bendruomenės viešas kreipimasis į politikus ir žiniasklaidą	Akademinė bendruomenė
2019 11 08	LSS išreiškia palaikymą dėstytojams, mokslo ir neakademiniam darbuotojams	LSS
2019 11 11 – 11 15	Mažvydo Jastramskio protesto akcija „Dėstytoją pakeis mobilusis telefonas“	Mažvydas Jastramskis
2019 11 13	VU kvietimas studentams pildyti apklausą, kurio tikslas įvertinti studentų palaikymo mastą	VU
2019 11 15	ŠMSM su LŠDPS parengia kitą kolektyvinę sutartį	LŠDPS ir ŠMSM
2019 11 19	KTU, VDU, VGTU, MRU profsąjungos svarsto apie VU palaikymą	KTU, VDU, VGTU, MRU
2019 11 20	VU SA rezoliucija dėl švietimo ir mokslo bendruomenės palaikymo	VU SA
2019 11 22	Pasirodo pirmas „Popierinio ministro“ įrašas Facebook	„Paskutinis prioritetą“
2019 11 25	Prasideda protesto savaitė	„Paskutinis prioritetą“
2019 11 26	Lietuvos studentų sąjungos pozicija „Dėl Lietuvos švietimo sistemos problemų bei būtinų pokyčių“	LSS
2019 11 26	Studentų judėjimo „Šauksmas“ pozicija	„Šauksmas“
2019 11 26	Ministras Algirdas Monkevičius susitinka su TSPMI bendruomene	TSPMI

2019 11 27	Protesto akcija „Diplomas už ačiū“	VU
2019 11 28	Dviejų valandų trukmės įspėjamasis pedagogų ir švietimo darbuotojų streikas	LŠMPS, LAMPSS, LPS „Solidarumas“, LPS „Sandrauga“
2019 11 28	Viešojo sektoriaus atstovų susitikimas su seimo nariais, diskusija „Dėl padėties Lietuvos viešajame sektoriuje“	Viešojo sektoriaus atstovai
2019 11 28	Lietuvos mokytojų suvažiavimas	LŠDPS
2019 11 29	Protesto akcija „dipLOMAS“	Ainius Lašas
2019 12 02	Pasirašoma atnaujinta švietimo ir mokslo šakos darbuotojų kolektyvinę sutartis	LŠMPS, LPS „Solidarumas“, LAMPSS, LPS „Sandrauga“,
2019 12 02	Lietuvos mokslo tarybos kreipimasis dėl mokslo finansavimo	Lietuvos mokslo taryba
2019 12 03	LLTI darbuotojų profesinė sąjunga išreiškia palaikymą VU	LLTI darbuotojų profesinė sąjunga
2019 12 04	LŠDPS išreiškia palaikymą VU bendruomenei	LŠDPS
2019 12 05 - 06	VU simboliškai užsidaro	VU
2019 12 05	VDA rengiama instaliacija – akcija LIETUVA BE MOKSLO - LIETUVA BE ATEITIES!	VDA
2019 12 06	Peticija „Už Lietuvos aukštąjį mokslą!“	Lietuvos akademinė bendruomenė: Viktoras Bachmetjevas, Sigita Kraniauskienė, Laima Kreivytė, Lina Navickaitė-Martinelli, Audronė Telešienė, Justinas Žilinskas, Rūta Žiliukaitė.
2019 12 06	Paskaita „Universitetas - neišsenkantis protesto šaltinis“	Gintautas Mažeikis ir VU
2019 12 09	Viešojo sektoriaus darbuotojus atstovaujančių organizacijų kreipimasis	Jaunųjų gydytojų asociacijos prezidentė Kristina Norvainytė, Lietuvos aktorių gildijos pirmininkas Daumantas Ciunis, LMS valdybos pirmininkė Živilė Gudlevičienė, Lietuvos socialinių darbuotojų asociacijos prezidentė Jūratė Tamašauskienė, LŠDPS pirmininkas Andrius Navickas, Nacionalinio pareigūnų profesinių sąjungų susivienijimo pirmininkas Vladimir Banel bei VU Filosofijos fakulteto profesinės sąjungos pirmininkė, iniciatyvinės grupės „Paskutinis Prioritetas“ narė Rūta Žiliukaitė.
2019 12 16	Akcija „ŠAUKSMAS“	LMTA

Lentelė Nr. 1 Autorės sudaryta lentelė „2019 metų tyrimui reikšmingiausių įvykių chronologija“ Dėl šaltinių gausos, jie pateikti „Literatūros ir šaltinių sąrašė“.

2 PRIEDAS. 2019 metų tyrimui reikšmingų protestų formų vizualinė medžiaga

Paveikslas nr. 2. LŠMPS organizuota akcija „Uždek šviesą, Moliūge“. 2019, Vilnius. Šaltinis: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1111887/moliugus-prie-ministerijos-isrikiave-mokytojai-nusileisti-neketina-kompromisu-buti-nebegali>>

KODĖL STUDENTAS PALAIKO DĖSTYTOJĄ IR MOKYTOJĄ?

Mokytojai, studentai ir dėstytojai priklauso tam pačiam solidarumo ratui. Mokytojai moko būsimą studentą. Prastos dėstytojų materialinės sąlygos kenkia studijų kokybei. Nuo to tiesiogiai nukentčia studentai, Lietuvos mokyklas pasiekia menkiau išsilavinę mokytojai, o studentai, kurie ketina jais būti, yra pasmerkti nepritekliui.

Bendroje dėstytojų ir mokytojų kovoje studentai turi ir savų reikalavimų. Pagal Lietuvos studentų sąjungos (LSS) aukštojo mokslo vizijos gaires ir savo programą, XVII Vyriausybė yra įsipareigojusi įvykdyti nemokamo bakalauro reformą ir padidinti socialines ir skatinamąsias stipendijas.

Studentai, kaip reikšminga švietimo ir mokslo bendruomenės dalis, turi jungtis į bendrą kovą už geresnes jos darbuotojų darbo sąlygas.

KĄ GALI PADARYTI?

- **Domėkis studentų politika** – reikalauk savo atstovų studentų atstovybėje ir Lietuvos studentų sąjungoje, kad jie palaikytų dėstytojų ir mokytojų reikalavimus. Stebėk, ar jų žodžiai atitinka jų veiksmus.
- **Skleisk žinią** – dalintis žiniomis apie studentų savivaldos organizacijų, dėstytojų ir mokytojų susivienijimų veiklą. Keli iš jų: Lietuvos studentų sąjunga, VU Studentų atstovybė, Lietuvos švietimo darbuotojų profesinė sąjunga, VU profesinė sąjunga.
- **Nesėdėk ant sėdmaišio** – dalyvauk studentų savivaldos organizacijų, dėstytojų ir mokytojų susivienijimų rengiamose akcijose.
- **Agituok** – ragink savo mokytojus, dėstytojus ir kitus universiteto darbuotojus prisijungti prie profsąjungos arba ją steigti.
- **Jei nori daryti daugiau** – prisijunk prie studentų judėjimo „Šauksmas“!

Facebook: Studentų judėjimas „Šauksmas“
sauksmas.home.blog
sauksmininkai@gmail.com

Paveikslas nr. 3 Studentų judėjimo „Šauksmas“ informacija „Kodėl studentas palaiko dėstytoją ir mokytoją?“ Vilnius, 2019. Šaltinis: <<https://www.facebook.com/sauksmininkai/photos/a.2181511831918289/2649207858482015/>>

Paveikslas nr. 4. *KTU protestas "dipLOMAS."* 2019, Kaunas. Šaltinis: <<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/ktu-protestas-su-diplomais-ikvepti-j-narkevciaus-moto-eme-sventintivisus-i-kauno-daktarus-56-1239376>>

Paveikslas nr. 5 *VU akcija "Diplomas už Ačių"* 2019, Vilnius. Šaltinis: <<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1119872/vu-proteste-dalina-diplomus-uz-aciu-jei-vyriausybe-nereaguos-atostogausime>>

Paveikslas nr. 6 *LLTI darbuotojų profesinės sąjungos palaikymo išraiška VU bendruomenei Facebook paskyroje.* 2019, Vilnius. Šaltinis: <<https://www.facebook.com/LLTIprofsajunga/photos/a.773857029382959/2155800061188642/>>

Paveikslas nr. 7. Facebook rėmėliai, kuriuos protestų metu buvo galima užsidėti ant profilio nuotraukų. 2019, Vilnius. Šaltinis: Facebook.com

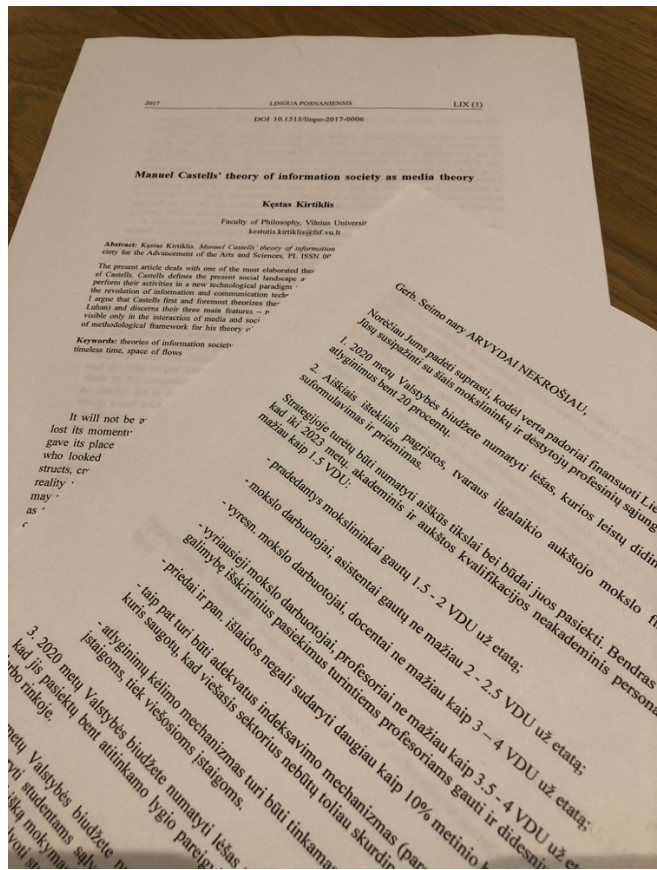
Paveikslas nr. 8. LMTA bendruomenės protesto akcija „Šauksmas“. 2019, Vilnius. Šaltinis: <
<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/lmta-destytojai-protesto-akcija-del-algu-pradejo-penkiu-minuciu-sauksmu-56-1247746>>

Paveikslas nr. 9. VDA organizuota akcija „Lietuva be mokslo, Lietuva be ateities“. 2019, Vilnius. Šaltinis: <
<https://www.facebook.com/vilniausdailesakademija/posts/2746379868734344>>

Paveikslas nr. 10. „Paskutinio prioriteto“ ir LLTI darbuotojų profesinės sąjungos sukurta „Pono popierinio ministro“ Facebook paskyra. 2019, Vilnius. Šaltinis: <<https://www.facebook.com/popierinisministras>>

Paveikslas nr. 11. „Paskutinio prioriteto“ ir LLTI darbuotojų profesinės akcija „Nunešk seimo nariui straipsnį“. 2019, Vilnius. Šaltinis: <<https://www.facebook.com/photo?fbid=3441353395938337&set=a.3441360955937581>>

3 PRIEDAS. Tyrimui reikšmingų organizacijų reikalavimų sąrašai 2019 metų protestuose

„Paskutinio prioriteto“ reikalavimai	Lietuvos švietimo darbuotojų profesinės sąjungos reikalavimai	Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo reikalavimai	Lietuvos studentų sąjungos reikalavimai
2020 m. valstybės biudžete numatyti lėšas, skirtas dėstytojų ir mokslininkų atlyginimams didinti bent 20 %	Po 10 proc. didinti mokytojams atlyginimus nuo 2020 m. ir 2021 m. rugsėjo,	Nuo 2020 m. kasmet didinti dėstytojų, mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų etatinį (bazinį) darbo užmokestį ne mažiau kaip 10 proc., kad 2025 m. šių darbuotojų vidutinis darbo užmokestis sudarytų 150 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio.	Pasirašyti Lietuvos studentų sąjungos bei LR Vyriausybės tarpusavio susitarimą, kurio pagrindu nuosekliai kasmet būtų didinamos studentų skatinamosios stipendijos
Sukurti strategiją, kuria iki 2023 m. akademiniai ir aukštos kvalifikacijos neakademiniai darbuotojai uždirbtų ne mažiau kaip 1,5 vid. darbo užmokesčio:	Nuo 2020 m. mokytojams, dirbantiems pagal ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas, naikinti koeficientų „šakutes“ paliekant maksimalius koeficientus	Pasirašyti 2019 metų gegužės mėnesį su LAMPSS ir rugpjūčio mėnesį su mokytojais suderėtą šakos kolektyvinės sutarties papildymą ir tuo įteisinti šiais metais pasiektą susitarimą.	Tinkamai sureguliuoti priėmimo į aukštąjį mokslą sistemą bei įgyvendinti nemokamo bakalauro studijas
2020 m. valstybės biudžete numatyti lėšas neakademiniame personalo atlyginimų didinimui, kad jis atitiktų darbo rinkos medianą	Nuo 2020 m. rugsėjo 1 d. pareiginės algos koeficientą sulyginti su bendrojo lavinimo mokyklų mokytojų pareiginės algos pastoviosios dalies koeficientais	Reikalauja laikytis derybų metu LR Vyriausybės įgalios derėtis LR švietimo, mokslo ir sporto ministerijos duoto pasižadėjimo proporcingai kelti ir neakademių darbuotojų atlyginimus bei rasti tam reikalingų lėšų, taip pat, įvesti nemokamas bakalauro studijas nuo 2020 m.	Siekiant didinti mokslinės veiklos plėtrą – didinti dėstytojų bei mokslininkų atlyginimus
2020 m. valstybės biudžete numatyti lėšas skatinamųjų stipendijų studentams kėlimui	Nuo 2021 pradėti didinti nekontaktinių valandų skaičių nuo 3 iki 6 kasmet pridėdant po 1 valandą.		Siekiant užtikrinti stabilią bei sklandžią aukštųjų mokyklų veiklą – kelti atlyginimą neakademiniame personalo darbuotojams
Turėti tvarią mokslo tyrimų finansavimo strategiją įgyvendinant Europos Komisijos ir EBPO rekomendacijas (bent 3 % BVP)	Pradėti mažinti maksimalų leistiną mokinių skaičių naujai formuojamose grupėse/klasėse nuo 2021 m. rugsėjo 1 d.		Aukštųjų mokyklų konsolidacijos metu parduotą aukštųjų mokyklų turtą investuoti į naujų studentų bendrabučių statybą arba senų atnaujinimą
Įtraukti mokslininkus ir kitus viešojo sektoriaus atstovus į mokesčių ir biudžeto politikos formavimą	Nuo 2021 m. sausio 1 d. sąlyginei mokytojo pareigybei metams papildomai skaičiuoti po 60 eurų mokymo priemonėms įsigyti		
Pripažinti mokslo ir studijų kuriamą vertę kuriant šalies gerovę	Profesinės sąjungos nariams mokinių atostogų metu suteikti 2 papildomas apmokamų kasmetinių atostogų dienas bei ne daugiau kaip 10 apmokamų darbo dienų mokymosi atostogoms.		
Formuoti sąžiningą, skaidrią ir subalansuotą viešojo sektoriaus atlyginimų politiką pagal kompetencijas ir atsakomybes			

Lentelė Nr. 2 Autorės sudaryta lentelė „2019 metų aktyviai protestuose veikusių organizacijų reikalavimai“. Dėl šaltinių gausos, jie pateikti „Literatūros ir šaltinių“ sąrašė

Lietuvos mokslo tarybos išreikštos problemos	Viešojo sektoriaus atstovų reikalavimai	Peticiónija „Už Lietuvos aukštąjį mokslą!“	Lietuvos švietimo ir mokslo profesinė sąjunga
Lietuvos mokslininkų bendruomenei keliami uždaviniai – atlikti aukščiausio lygio mokslinius tyrimus, dažnai akcentuojamas nepakankamas Lietuvos mokslininkų dalyvavimas tarptautinėje konkursinio mokslo finansavimo erdvėje.	Parengti vieną viešojo sektoriaus darbuotojų atlyginimų strategiją bei pasiekti politinių jėgų susitarimą dėl viešojo sektoriaus prioritetų ir finansavimo.	Kad LR Vyriausybė laikytųsi savo pažado mokslo bendruomenei ir jau nuo 2020 m. sausio 1 d. padidintų akademinio personalo atlyginimus 10 proc.	Reikalauja, kad 2020 m. biudžete būtų realizuotas 2017 metais su Švietimo ministerija pasirašytas susitarimas dėl papildomų 117 mln. eurų švietimo darbuotojų atlyginimams.
Nepaisant pastarųjų metų Lietuvos valstybės biudžeto pajamų augimo, 2018 m. BVP lėšų dalis, skirta moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, buvo mažesnė nei 2015 m.	Įgyvendinti realią mokesstinės sistemos pertvarką, kuri leistų surinkti į valstybės išdą tiek lėšų, kiek vidutiniškai surenkama kitose panašaus į Lietuvą ekonominio išsivystymo Europos Sąjungos valstybėse narėse	2020 m. valstybės biudžete numatyti lėšas neakademinio personalo atlyginimų didinimui, kad jis pasiektų bent medianinį tos pačios kvalifikacijos darbuotojų atlyginimą darbo rinkoje;	Nedelsiant, ne vėliau kaip 2019 m. lapkričio 11 d., pasirašyti 2017 m. lapkričio 22 d. Lietuvos švietimo ir mokslo šakos kolektyvinės sutarties pakeitimą projektą
Nuo 2015 m. iš esmės nesikeitė ir Lietuvos mokslo tarybos biudžeto lėšos, skiriamos konkursiniam mokslo finansavimui. 2018 m. tam buvo skirta apie 15,7 mln. Eur arba tik 0,035 proc. šalies BVP.	Atliekant mokesstinės politikos ir kitas pertvarkas, taip pat sprendžiant, kaip panaudoti surinktas biudžeto lėšas, organizuoti viešus svarstymus, įtraukiant visų sistemos dalyvių ir svarbiausių pilietinių organizacijų atstovus	2020 m. valstybės biudžete numatyti lėšas skatinamųjų stipendijų studentams kėlimui	Vyriausybei iki 2019 m. lapkričio 11 d. nepasirašius kolektyvinės sutarties projekto, sudarytų kolektyvinio darbo ginčo dėl interesų komisiją, vadovaujantis Lietuvos Respublikos darbo kodekso 236 str. 1 d.
Fundamentinių mokslinių tyrimų finansavimo būklės negerina neseniai priimti ir rengiami teisiniai dokumentai: Lietuvos Respublikos Technologijų ir inovacijų įstatymas, Lietuvos Respublikos inovacijų skatinimo fondo įstatymas, Technologijų ir inovacijų įstatymo pakeitimai.	Viešųjų politikų reformų klausimus nagrinėjančių darbo grupių sudėtis turi būti tinkamai subalansuota, protokolai – išsamūs ir visuotinai prieinami, o priimti sprendimai privalomai pagrįsti detaliu poveikio įvertinimu	Neatidėliojant inicijuoti ir 2020 metais parengti tvarios mokslo ir studijų bei mokslinių tyrimų finansavimo strategiją įgyvendinančią Europos Komisijos ir EBPO rekomendacijas, siekiant tikslo nuo 2025 metų skirti bent 2 % BVP moksliniams tyrimams. Pasiekti nacionalinį švietimo ir mokslo susitarimą.	
2019 m. vykę atitinkami konkursai išsiskyrė itin menku finansavimą gavusių projektų skaičiumi, lyginant su mokslininkų pateiktomis paraiškėmis, kurios buvo įvertintos kaip finansuotinos.	Pasitelkiant pažangiausias e-valdymo technologijas, sukurti veiksmingą atvirų duomenų politiką, leidžiančią kiekvienam piliečiui stebėti, kaip funkcionuoja esminės, valstybės gerovę užtikrinančios viešosios politikos ir kokie jų reformų rezultatai	Pripažinti mokslo ir studijų kuriamą vertę šalies gerovei bei suburti platų forumą iš akademinės bendruomenės, visuomenės ir įvairių politinių jėgų atstovų susidariusiai kritinei situacijai Lietuvos mokslo ir universitetinių studijų srityje spręsti	
Siūlome parengti konkretų planą Lietuvos mokslui skiriamų nacionalinio biudžeto lėšų daliai prie ES vidurkio priartinti. Vienas galimų sprendimų būtų susieti šią dalį su BVP, numatant ambicingą tikslą per 5 metus skirti mokslui ne mažiau 2 proc. nuo BVP.	Skatinti ir auginti pilietinę visuomenę – ypač tais atvejais, kai didelės dalies žmonių (ar sistemos dalyvių) padėtis gali būti žymiai paveikta priimamų sprendimų, bet jie nėra pakankamai susiorganizavę, dėti visas pastangas, kad jų balsas būtų išgirstas		
Svarstant strateginius Lietuvos valstybės dokumentus, svarbu išryškinti mokslo reikšmę ir įtraukti akademinę bendruomenę į tokių diskusijų ir sprendimų priėmimo procesą	Stiprinti viešųjų sistemų profesinių bendruomenių savivaldą ir užkirsti kelią tokioms reformoms, kurios tik didintų administracinę našta ir plėstų biurokratinę struktūrą šiose sistemose be apčiuopiamos pridėtinės vertės		

Lentelė Nr. 3 Autorės sudaryta lentelė „2019 metų aktyviai protestuose veikusių organizacijų reikalavimai“. Dėl šaltinių gausos, jie pateikti „Literatūros ir šaltinių sąrašė“.

4 PRIEDAS. Tyrimo dalyvių sąrašas

Nr.	Vardas, Pavardė	Institucinė/ organizacinė rolė 2019 metais	Interviu metu paminėtos protesto priemonės
1.	Ainius Lašas	KTU Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų fakulteto dekanas Ainius Lašas	Akcija „DipLOMAS“
2.	Artūras Žukauskas	Fizikas, profesorius, 2015-2020 buvo VU rektorius	VU simbolinis uždarymas, Nacionalinio švietimo susitarimo
3.	Birutė Ambrazevičiūtė	Nacionalinės Čiurlionio menų mokyklos anglų kalbos mokytoja ir administracijos darbuotoja	Veikti "čia ir dabar", dirbti savo darbą, o ne protestuoti
4.	Darius Lavrukaitis	Neoficialaus studentų judėjimo „Šauksmas“ bendraįkūrėjas	Aktyvi komunikacija <i>Facebook</i> , skrajučių dalinimas
5.	Egidijus Milešinas	LŠDPS pirmininkas, informacinių technologijų mokytojas	Akcija „Uždek šviesą, Moliūge“, įspėjamasis streikas
6.	Eigirdas Sarkanas	LSS prezidentas	Oficialūs raštai, stovėjo su dėstytojais prie Vyriausybės (nenurodyta tikslaus laiko)
7.	Gintautas Mažeikis	VDU filosofijos katedra, Socialinės ir politinės kritikos centro vadovas	Paskaita „Universitetas - neišsenkantis protesto ir kovos už pripažinimą šaltinis“
8.	Justinas Žilinskas	MRU profesorius ir rašytojas	Pasisakymai socialinėje viešojoje erdvėje, vienas iš peticijos iniciatorių
9.	Jonas Jasaitis	Profesorius, Lietuvos mokslininkų sąjungos pirmininkas	Viešas kelių organizacijų kreipimasis
10.	Karolis Melys	2018 ir 2019 ėjo VU SA prezidento pareigas	Bendradarbiavimas su iniciatyvine grupe „Paskutinis prioritetas“
11.	Liutauras Gudžinskas	VU TSPMI docentas, iniciatyvės grupės „Paskutinis prioritetas“ narys	Veikimas kartu su „Paskutiniu prioritetu“, 2019 m. LR Prezidento rinkimų debatų organizavimas
12.	Lina Leparskienė	LLTI mokslo darbuotoja ir šio instituto darbuotojų profesinės sąjungos pirmininkė	Bendradarbiavimas su iniciatyvine grupe „Paskutinis prioritetas“, „Popierinio ministro“ sukūrimas
13.	Rūta Žiliūkaitė	Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto profesinė sąjunga, iniciatyvinės grupės „Paskutinis prioritetas“ narė.	Kandidatų į LR prezidentus debatai, akcija „Diplomas už Ačių“, VU simbolinis uždarymas.
14.	Živilė Gudlevičienė	Lietuvos medikų sąjūdžio pirmininkė	Viešojo sektoriaus darbuotojus atstovaujančių organizacijų kreipimasis
15.	Anonimiškumą norėjęs išlaikyti tyrimo dalyvis		

Lentelė Nr. 4. Autorės sudaryta lentelė. „Tyrimo dalyvavusiųjų ir jų 2019 metų institucinių rolių sąrašas“.

5 PRIEDAS. Orientacinis interviu klausimynas

1. Gal galite trumpai papasakoti apie save?
2. Papasakokite, kokia jūsų supratimu buvo esminė problema/os, dėl kurios švietimiečiai ėmė kelti diskusijas viešojoje erdvėje 2019 metais?
3. Dėl ko jūs protestavote, koks buvo tikslas?
4. Kokioms priemonės vykdėte protestą?
5. Kodėl naudojote būtent tokias priemones?
6. Gal galite trumpai papasakoti, kodėl vienus palaikėte, o kitų – ne?
7. Kurios organizacijos retorika ar veiksmai jums buvo įsimintiniausi?
8. Ar tie veiksmai darė įtaką jūsų tolimesniems veiksmais/ pasisakymams?
9. Ar visiems veiksams, kuriuos prisimenate, pritariate ar nepritariate? Kodėl?
10. Vis tik, kaip manote, kuriai švietimo bendruomenės grupei labiausiai reikėjo permainų?
11. Ar ta visuomenės grupė buvo pakankamai girdima?
12. Kaip manote, ar kurie nors veiksmai galėjo būti efektyvūs, turėjo kokios nors realios išdavos?
13. Kokia garsaus protesto nauda?
14. *Kiekvienam informantui buvo pateikti keli klausimai, susijęs su jo vykdytais protesto būdais 2019 metais.*

6 PRIEDAS. Giluminio interviu su Ainiumi Lašu transkripcija

Interviu data: 2020 11 03

Interviu trukmė: 38 minutės

Nuotolinis interviu

Kaip manote, kas sukėlė tą švietimo srities atstovų nepasitenkinimą, kuris buvo taip ryškiai matomas žiniasklaidoje?

Jūs turite omeny būtent tuos mokytojų protestus, ar ne?

Nebūtinai mokytojų, apskritai visos švietimo bendruomenės.

Na tai, čia tas nepasitenkinimas nėra kažkoks naujas. Ta prasme, aš manau, kad tos problemos yra užsisenėjusios jau. Iš principo, jei žiūrėti ilgalaikiu laikotarpiu, tai mes kalbam apie. Na po to jau čia atėjo kažkokie sprendimai dėl atlyginimų, dėl kažkokių vienu ar kitu papildomo finansavimo, bet iš principo tos problemos yra senos ir visi matė, kad finansavimas yra neadekvatus, sistema yra, nu, pakankamai, mano nuomone, yra per daug žaidėjų. Ką tai reiškia – sukuria labai daug neapibrėžties, labai daug įtampos ir dėl to, ypač jei mes kalbame, čia aš kalbu apie aukštąjį mokslą, ir dėl to labai sunku kažką planuoti. Planavimo prasme yra peilis, totalus. Ir aš manau, kad daug kas tą jaučia ir jautė. Ir su mokyklomis taip pat yra, na, sudėtingų situacijų, pakankamai, na kur ir mažos mokyklos, yra tas mažėjimas nuolatinis moksleivių, kas irgi kelia stresą. Kitas.. Na, čia tokių daug, tai tie momentai, jie kažkaip susisumuoja. Ir ta frustracija ir nepasitenkinimas yra iš principo didelis, nes yra nuolatinės reformos ir niekada jos niekaip nesibaigia. Paprastai jos nepasiekia kokios tai išbaigtinės stadijos, o visada yra, na, kažkokie daliniai taisymai, tvarkymai, kurie, na, aš manau, kelia tokią diskomfortą ir erzeli. Tai tas, tie momentai yra, bet jie tokie nuolatiniai. Na bent jau mūsų sistemoje buvo per paskutinius nežinau kiek čia metų. Jau čia reiktų dešimtėmis turbūt skaičiuoti. Tai yra bendras fonas.

O jeigu mes kalbame po to jau, apie 2019, ir jeigu kalbam apie tą situaciją, kuri susidarė, na, tai akivaizdu, kad buvo to erzelio, kaip ir minėjau, jau prieš tai, bet daug ką padarė, tai yra, skuba, mano nuomone. Buvo labai užforsuota tie visi pokyčiai, nebuvo duota pasiruošti, išsikalbėti ir tada tiesiog buvo tada lengvas sproginimas. Na aš nemanau, kad jis buvo kažkuo tai išskirtinis, aš manau, kad ta situacija tiesiog vystėsi. Jeigu mes žinome, aš kiek žinau, ta Navicko sąjunga visada tokia konfrontuojanti vienaip ar kitaip, na ji visada bando atstovėti savo konkrečius interesus ir netgi dabar kur buvo kažkokios tai sutartys pasirašytos, Navickas nepasirašė su savo profsąjunga. Tai jie vat išsiskiria savo tokiu požiūriu, bet iš esmės, aš manau, buvo labai užforsuoti reikalai, buvo labai suskubėta, ir, aš manau, nebuvo laiko duota pasiruošti, paadaptuoti. Nebuvo kažkoks tai padarytas testavimas, modelis pradinis, kad keliose mokyklose pasitikrinti. Tiesiog viskas buvo užmesta ant mokyklų ir nežiūrint to, kad buvo pakelti atlyginimai, vidurkis, jeigu taip imsime, pakyla atlyginimai, buvo kažkaip tai kažkoks siūlas nutrauktas ar kažkas tai įvyko, vat kada sukilo mokytojai. Ir vis dėl to nu buvo tam tikra frustracija, bet jinais vėlgi, fonuoja su tuo bendru požiūriu. Tai yra iš Skvernelio buvo kokia komunikacija, kiek žinau ir ministrė nelabai ten sutarė su Navicku, tai iš principo buvo sunku susitarti. Tai viso to pasekmėje ir turėjome tai, ką turėjome.

Ar manote, kad dėstytojų ir mokslo bendruomenės nepasitenkinimas kilo po mokytojų streikų ar buvo autonomiškas veiksmas?

Ne, aš nemanau, kad tai buvo autonomiškas veiksmas. Aš manau, aišku, kad profesūra stebi ir mokslo darbuotojai stebi, kas aplinkui ir mato, kad, na, jeigu to balso nebus, tai tu liksi tiesiog nepastebėtas. Ir iš principo tas modelis matosi, kad veikia. Na, jeigu tu eini ir užspaudi iki galo, tai tada į tave kažkas atkreipia dėmesį. Na, aš manau, kad panašūs veiksmai ir vyko, tai irgi iš dalies, ir inspiravo tuos veiksmus iš mokslo bendruomenės, nes matė, kad na tiesiog reikalingos tokios priemonės, protesto priemonės, kurios, na, tada leidžia susikurti kažkokius tai svertus, atkreipti dėmesį ir ir atkreipti dėmesį į egzistuojančias problemas. Bet aš nemanau, kad ta problema yra išspręsta. Ta prasme, aš manau, kad tie sprendimai, vėl, iš esmės, yra daliniai. Ir jeigu buvo finansavimas pakeltas, tai tas modelis yra visiškai identiškas ydingas, nes pakelta pavyzdžiui mokslo

darbuotojams, akademiniam darbuotojams, bet administraciniam personalui nepakelta. Tai jeigu, pas mane juk nėra, jeigu aš dirbu fakultete, pas mane juk nėra taip, kad aš sakau: „Žiūrėkit, čia yra akademiniai darbuotojai ir mokslo darbuotojai, o čia yra visas administracinis personalas. Jūs čia palaukit, jums čia nereikia, o dabar mes skirsime viską mokslo darbuotojams ir tam“. Ne, nu tai yra viena komanda. Ir iš to, pagaliau, dažnas žmogus dirba, pavyzdžiui, pusę etato kaip administracinėse pareigose. Tarkim koks nors tai prodekanas ir kita veikla yra studijų ar mokslo. Tai toks dirbtinis skirstymas į kelias sritis tai vėlgi, nieko jis nesprendžia. Ta prasme jis yra, jis apramina, bet jis toksai yra neišbaigtas savo esmėje, neišmąstytas ir nelogiškas, tarkim. Tai jisai vėlgi kelia ilgainiui kažkokias tai kritiką, ir, aišku, pasvertą kritiką ir akivaizdžiai, kad reikia papildomai tas problemas spręsti.

Jūs sakote, kad reikia „atkreipti dėmesį“. Kieno dėmesį reikia atkreipti?

Na, visų pirma, ministerijos ir... Na, atraminių žmonių. Kas yra atraminiai žmonės sistemoje? Premjeras, prezidentas, švietimo komiteto, seimo švietimo komiteto pirmininkas ar švietimo komiteto nariai ir švietimo ministerijos vadovai. Viskas. Keturi iš esmės atraminiai taškai, kurie bent jau, na prezidentas šiuo atveju nesprendžia, bet bent jau gali padaryti kokį spaudimą, inicijuoti kažkokį tai veiksmą. Ir realiai, nu bent jau iš tokių veiksmų iniciatorių yra keturi atramos taškai. Tai jeigu darai kažkokį tai veiksmą, tai reikia, kad kažkas tai sureaguotų.

Koks jūsų akcijos „DipLOMAS“ tikslas? Ką norėjote parodyti ir pasakyti?

Taip, tai buvo veiksmas, kuris buvo susijęs su tuo, kas vyko Vilniuje. Mes nežiūrėjom į tai, kad tai yra mūsų akcija, o Vilnius turi kažkokią kitą akciją, kurios mes nepalaikome. Ne, tai tiesiog buvo tam tikra išraiška. Aš bandžiau tą patį padaryti universiteto mastu, ta prasme pajudinti, kad visas universitetas išsakytų savo poziciją ir kažką padarytų. Tai buvo pakankamai sudėtinga, na nebuvo kažkokios tai didelės reakcijos, aktyvios, tarkime taip. Buvo na kažkokių žmonių pritarimas, bet nebuvo noro kažkokio tai aktyvaus daryti veiksmą. Tai aš tada pagalvojau, kad mes tiesiog pasidarysime tą veiksmą patys, kaip nuo fakulteto. Ir pasidarėm. Nu sugalvojom ir pasidarėm. Tikrai tai nebuvo kažkokia tai priešprieša Vilniaus universitetui, tiesiog Vilnius darė savo akciją ir mes nusprendėme, kad prisijungsime ir surengsime savo akciją. Kadangi bendras tas fonas buvo, norėjosi kažkaip išreikšti poziciją ir tiek. Nesinorėjo, kad čia Kaunas kažkaip atrodytų tilus ir paklusnus. Ta prasme norėjosi platesnės akcijos atspindėti didesnę tą bendruomenę. Ne tik Vilniaus universitetas reiškia protestą.

Bet jūs buvote vieni iš nedaugelio, kurie prisidėjo prie Vilniaus universiteto.

Tai taip. Sakau, aš netraktuojau to, kaip kažkokio prisidėjimo prie Vilniaus universiteto. Aš tai traktuojau, kaip prisidėjimą prie iniciatyvos. Nes aš pažįstu tuos žmones, aš pažįstu asmeniškai, nežinau, ir Žukauską, ir ten Žiliūkaitę ir kitus žmones, su kuriais, aš tiesiog per profesinę veiklą pažįstamas. Tai aš jų netraktuojau kaip, nu Rūtos Žiliūkaitės aš netraktuojau kaip Vilniaus universiteto atstovės. Nu ta prasme jinai yra Vilniaus universiteto atstovė, bet tai nėra man, na, aš žinau ją, kaip sociologę, aš žinau ją kaip žmogų, kuris turi kažkokį tai požiūrį. Tai man šiuo atveju atrodė artimas ir man atrodė, kad reikia solidarizuotis ir daryti tam tikrą veiksmą. Ir viskas.

Ar dar buvo kažkas, su kuo norėjote solidarizuotis? Kažokie veiksmai, kurie tai skatino?

Na, nežinau, ne, turbūt, kad nebuvo, bet tiesiog buvo noras išreikšti poziciją ir padaryti didesnę spaudimą, matomumą. Kažkaip tai parodyti, kad na tos problemos iš tikrųjų yra aktualios ir ne tik Vilniaus universitetui, o bendrai visai bendruomenei. Ir tiek.

Ar jautėte palaikymą iš kitų universitetų?

Nu kažkokio specialaus palaikymo nebuvo galbūt, bet buvo žmonių, kurie prisijungė iš kitų universitetų, mačiau ir iš VDU buvo atėję žmonių, kurie norėjo gauti tą diplomą mūsų. Tai buvo. Bet mes iš kitos pusės.. Galbūt VU, kaip čia pasakyti, sistemiškiau suorganizavo viską, jie nuo anksčiau

pradėjo, mes galbūt greičiau padarėm ir dėl to nebuvo, ne nebuvo tokio iš anksto labai suplanuoto veiksmo. Ta prasme mes per kelias dienas susėdom, susiplanavom, pažiūrėjom, ką galima pasidaryti. Viena kita mintis, vienas kitas kažkoks veiksmas ir viskas, ir pasidarėm kažkaip taip. Pranešėm žiniasklaidai ir daugiau viskas, ir daugiau nieko ten tokio nebuvo.

Ar dar prisimenate kokius kitus veiksmus, kuriuos vykdėte, solidarizuojantis su švietimo bendruomene ir išreiškiant savo poziciją?

Ne tai buvo žmonių. Aš pats dėl vienokio ar kitokio užimtumo nebuvo nuvykęs, bet buvo juk įvairios ir protesto akcijos. Ta prasme aš neprisimenu laike, kada jos ten įvyko. Bet žinau, bet žinau, kad žmonių buvo, ta prasme, vyko solidarizuotis ir buvo prie dar renginys, man rodos, vienas kitas. Buvo gi ten, jei aš neklystu. Gal dabar savo galvoje maišau, reiktų pasižiūrėti laike. Aš žinau, pavyzdžiui, kad iš mūsų fakulteto žmonių važiuo ir aš pats reiškiau tam paramą. Ta prasme aktyviai ir jeigu aš neklystu į *mailą* buvau parašęs visiems, kad, žodžiu, dalyvaukit laisvai, jeigu jūs norit, važiuokit ir dalyvaukit, jokių problemų. Nes tuo metu, man atrodo, kadangi, jei aš neklystu, tai ten buvo dar profsąjungų organizuotų ir iškelti klausimai grynai administraciniai. Kada tu pasiimi, turi pasiimti tą darbo dieną, ta prasme deklaruoti, kad tu ten protestuosi ir taip toliau. Tai buvo tokių, kažkokių administracinių niuansų, aš kaip atsimenu. Ir kaip mes juos tiesiog sprendėm ir sakėm „jo, važiuokit, viskas gerai, jokių problemų“. Tai iš tos pusės tikrai atsimenu. Po to buvo, kas čia dar buvo iš protestų, kur aš buvau. Tai aš tam protestui ten iki galo nepritariau, bet aš lankiausi. Buvo prie seimo, tikriausiai prie bibliotekos, ten buvo profsąjungų su mokytojais kažkas organizuota, jeigu aš neklystu, tada buvo. Ten Targamadžė, man atrodo, buvo ir Navickas, buvo organizuotas mokytojų toks protestas. Tai aš buvau, aš važiuoju kažkur pro šalį, tai užvažiuoju paklaustyti, nors man truputėlį ten nebuvo, ta prasme, ta logika priimtina, nes man atrodo ten buvo truputėlį užforsuota. Ta prasme, nes kažkurios profsąjungos rėmė, kai kurios buvo prieš, kaip va Navicko. Tai man ten atrodė, kad tas prieštaravimas labiau principinis, nei turiniu paremtas. Tai va.

O dėl tų visų dalyvavimų, tai ne, daugiau aš nedalyvavau, kiek atsimenu, bet aš. Nu šiaip mes ten dalyvaudavome įvairiuose pasitarimuose ir to dalyvavimo būdavo. Ta prasme čia nebuvo kažko tai, ta prasme, atitolimo. Pastoviai ministerijoje ten būdavo pasitarimai, derinimai, tai tų progų pasisakyti būdavo, tikrai.

Jautėte studentų, politikų, gal kitų visuomenės grupių palaikymą?

Buvo kažkiek tai, bet nepasakyčiau, kad jis kažkaip tai toks išskirtinis. Nu, ta prasme, taip, buvo kažkoks palaikymas. Va, atsimenu, Kupčinskas, buvęs Kauno meras buvo atėjęs pasiimti diplomo, nusifotografavo, pasikabino. Bet iš principo. Ta prasme mes jo neieškojome, to palaikymo labai tokio tai akcijai, bent jau. Neieškojom, nereikėjo, mes tiesiog pasidarėm tam tikrą veiksmą, kuriuos norėjom išsakyti tam tikrą poziciją, bet ilgainiui, bet darbas su kitais žmonėmis, tai taip, jis nuolatinis buvo, ta prasme mes nuolatos dirbom ten nu tokia, kaip pasakyti, daugiau lobistine tokia veikla, kad yra žmonės, kurie maždaug pritaria tai tavo pozicijai ir tu žinai, ir tu dirbi. Arba kalbiesi su tais žmonėmis. Ir tada tie žmonės kur pakviečia. Tai daugiau tokio, kažkokio, net ne ideologijos, matymo pagrindu. Jeigu tu kritikuoji tam tikrą poziciją, tai tu matai, kad kažkas remia nu tą poziciją, tai tada atitinkamai tarsi gaunasi toksai tandemas, bet jis nėra kažkoks tai giliai suplanuotas. Tiesiog vat pasikviečia po to, vat pavyzdžiui, ten į kokį nors ministerijos posėdį. Bet nu ten buvo apskritai platesnė, ta trintis jinai buvo platesnė, jinai nebuvo tik tai tarp profsąjungų arba, pavyzdžiui, ten akademinės bendruomenės ir tarkim ir ministerijos. Ne, jinai buvo sudėtingesnė schema. Nes iš esmės ministerija, pavyzdžiui, jeigu kalbam apie mokytojų rengimą, kai irgi buvo reforma. Tai ministerijai tikriausiai irgi buvo artimiau, tarkime, ta pozicija, kurią aš išsakiau ir kritikavau, sakykime, tai turbūt, aš įsivaizduoju, Petrauskienė paremtų tą poziciją. Ir ji nebuvo labai patenkinta gal tais sprendimais kažkokiais. Bet buvo perlaūžta tiesiog, kadangi buvo iš Jovaišos, iš švietimo komiteto pirmininko buvo vienokia pozicija, ir, matyt, aš nežinau, bet jis gavo paramą ir Skvernelio. Nu ir galų gale tada buvo tiesiog tokia pozicija, tuo labiau, kad tada labai stipriai lobino tuo metu ir VDU dėl to susijungimo ir bendrai ir po to išvalymo lauko. Nu ir taip ir gavosi, nu. Nu ir buvo taip įvykdyta ta reforma. Nu buvo gal...

Vėlgi, grįžtant prie to pačio, man atrodo, jinai yra visiškai nelogiška, neišbaigta. Ir ne dėl to, kad aš kažkur tai nesu, arba mes kažkur tai nesam. Bet dėl to, kad jinai tiesiog iš principo yra kažkokio tai institucinio lobizmo pagrindu padarytas sprendimas, o ne nacionalinio intereso pagrindu. Nu tai vat taip ir gaunasi. Nu tai gaunasi taip, turim feodalinę sistemą ir ta feodalinė sistema turi du feodalus, pas kuriuos reikia eiti ir prašyti kažkokių leidimų. Tai skamba labai keistai kaip universitetui, bet jei man reikia paleisti programą, aš turiu eit, pavyzdžiui, pas VDU prašyti leidimo. Arba jeigu aš noriu kažką tai pakeisti programoje irgi Vilniuje, nežinau, ten kokia kolegija, jinai turi eiti pas VU prašyti leidimo. Tai yra absurdas, bet nu tokia yra situacija. Ta prasme pramušta tai buvo ir viskas. Tai va. Nu bet čia kitos temos, čia jum turbūt nelabai aktualios.

Kokią poziciją jūs norėjote išsakyti savo akcija „dipLOMAS“?

Tai kaip ir sakiau, norėjosi išsakyti, parodyti tam tikrus esmines problemas. Sistemines, užsisėdėjusias problemas, kurios, na iš esmės mums, mokslo bendruomenei, akademinėi bendruomenei neleidžia augti ir pasiekti tai, nu. Aš pavyzdžiui visada galvoju, nu, kad mano tikslas yra, kad mano fakultetas būtų normalus, europinio lygio, vat toks *mainstreaminis* fakultetas. Tai tam man reikia pritraukti žmonių, tam man reikia atitinkamo finansavimo, tam man reikia, kad būtų mokslas atitinkamai finansuojamas. Žmonių iš užsienio, aš turiu omeny, ne tik iš Lietuvos. Tai vat visi šitie reikalai, kurie, ta prasme, finansavimo reikalai, ar tai būtų krepšelių finansavimas, ar tai būtų mokslo finansavimas, ar tai būtų kažkokie kiti dalykai, jie visi vat susideda į tą visumą. Ar tu gali sukonkuruoti, ar tu negali. Tai jeigu tu negali, tai tu pastoviai ir sėdi tose ribose, tai norėjau parodyti tam tikras sistemines problemas, kad jos turi keistis. Nes kitaip, visa ta retorika, kuri skamba nuolatos, kad čia mes kažką padarysime, būsim du šimtuke pasaulyje, ar būsim dar kažkur, tai yra pasakos. Vaikų pasakos, kurios niekada nebus įgyvendintos, jeigu nėra padaryti principiniai sprendimai. Ir jie kai nėra padaryti, tai tada ir bandai atkreipti dėmesį ir sakyti „žiūrėkit, jūs čia kalbat apie vieną ar kitą dalyką, bet jūs nematot vat būtent to kompleksinio vaizdo. Jūs turit spręsti susijusių dalykų ir tik tada tas virsmas įvyks. Ir kol jūs sprendžiat išskirtinai vieną kokį dalyką, o realiai net neišsprendžiat ir realiai net nesuprantant, kad tai yra susiję su dar kitais 3 ar 4 dalykais, tai tada mes niekur ir nenuėinam ir taip turškiamės baloje. Tai iš tos pusės, tai toks tas akcijos tikslas ir buvo – parodyti, kad iš tikrųjų, čia nėra tik vienas klausimas, kurį mes bandome spręsti. Arba viena problema, kuria mes norime atkreipti dėmesį. Ir kartais tai net nėra finansai kažkokie, kad įmeskite daugiau pinigų. Ne, problema yra „išspręskite tam tikras pamatines problemas, už kurias jūs esate atsakingi, susiderinkite, sutvarkykite, stabilizuokite sistemą“. O tada mes augsime ir tada mes keisimės. Tai vat toks tikslas. Parodyti, kad čia nu ne vienas klausimas yra, o yra visa eilė klausimų, kurie reikalauja sprendimų.

Kaip vertinate tai, kad po protesto akcijų savaitės, kolektyvinė švietimo sutartis buvo pasirašyta, o paskui Vilniaus universitetas užsidarė.

Nežinau, vertinu, kaip vertinu. Ta prasme, bet kolektyvinė šakos sutartis, kas ten buvo pasirašyta? Su kuo?

Priminimas.

Aha, taip, jo. Nu tai ką aš žinau, kaip aš vertinu. Nu vertinu taip, kad iš principo, man tai, tiek pasiekimai, kaip tokie. Nu jie yra, jie yra riboti. Mano daugiau tikslas buvo, aš kažkaip nesitikėjau kažkokių fantastinių pasiekimų. Mano tikslas buvo parodyti tai, kad mes nu nesame tik tai šiaip kažkokios avelės, ir ir kad mes suprantame tas problemas, ir galim išsakyti, ir išsakom jas. Tai vat iš tos pusės, aa, aš pilnai supratau tai, kokia yra politinė konjunktūra, tai bus daromi sprendimai. Nu kažkokie bus daromi sprendimai, bet tas balsas nebūtinai kažkur eina ar ten kažkas labai įsiklauso, bet tai procesas kažkoks yra. Tai šiuo atveju mes tiktai prisidėjome prie to choro bendro. Bet aš tai žiūriu į tokį ilgalaikę perspektyvą. Ne į tą, kad čia dabar buvo priimtas, pasirašyta kolektyvinė sutartis ir visa tai išsprendžia. Kažkokį elementą, mažiuką elementą išsprendžia. Bet problemos, kaip minėjau, yra daug didesnės, ir dėl to buvo tokia banga, buvo tokia situacija ir tiesiog mes ant tos bangos užšokom ir pasakėm. Bet realiai čia yra ne revoliucija išspręsti šituos dalykus. Tu turi susėsti

ir padaryti esminius kažkokius sprendimus. Tai vien dėl to, kad aš ateisiu ir pasakysiu, žiūrėkit, čia blogai – tai na, tai taip automatiškai tu nieko nepadarysi. Reikia sėsti ir sistemiskai prie to dirbti. Reikia. Aš tai matau, kad tai yra kokių metų, dviejų darbas. Kada tu gali pasukti tą laivą šiek tiek, o ne savaitės ar dviejų darbas. Čia daugiau tik tai protesto forma ir kažkoks spaudimas va tam vienam momentui. Bet realiai tai mes kalbam apie kelių metų darbą ir jeigu ten nėra tos vizijos ir nėra politinio sutarimo tam, tai čia nu ką. Mes galim protestuoti ir ką. Arba tai būtų kažkoks labai didelis masinis protestas. Bet jie tokie nebuvo.

Ar manote, kad galimas sprendimas būtų visiems vienyti per profsąjungas?

Tai profsąjunga, mano nuomone, nėra, nu gali būti dalis sprendimo. Bet tikrai nėra visuminis sprendimas. Pas mus dažnai profsąjungos, jos turi, nu ir ne tik pas mus, bet bendrai, jos turi pakankamai ribotą interesų lauką. Tai yra jos yra suinteresuotos ginti savo narių, vat darbuotojų interesus. Bet jų darbuotojų interesai nebūtinai sutampa su valstybiniais interesais. Ir jų darbuotojų interesas yra siauras. Nu dažną kartą. Tai yra vat, ten kažkokie atlyginimai, finansavimas kažkoks papildomas. Bet jeigu mes kalbame apie kompleksinį sprendimą ir sakom „Žiūrėkit, pavyzdžiui, mano nuomone Lietuvai užtenka dviejų su puse universiteto, vat trijų universitetų, tai nei viena profsąjunga neatsistos ir nepasakys „taip““. Nu gal pasakys kažkas, nežinau (šypsosi). Labai tai mažai tikėtina, kad jie pasakys taip, nes tai yra nenaudinga jų darbuotojams. Dėl to aš nežiūriu į profsąjungą kaip į kažkokią panacėją. Kažkokią tai nežinau, sprendimų, kažkokį na tai vieneta, kuris gali užtikrinti visuminį sprendimą. Nes tikrai negali užtikrinti. Tai, kaip ir minėjau, dėl to, kad interesų laukas silpnas, toks siauras. Tai ir va. Tai iš tos pusės nematau aš jos kaip ar jų kaip kažkokio esminio sprendimo šitai situacijai. Visgi aš matau tai, kad turi ateiti. Ir vėlgi, tas sprendimas turi būti kompleksinis, išsispęsti ir su profsąjungomis, kažkokią atramą atrasti ir. Bet visa tai turi būti, man atrodo, kad tai turi būti sąsajoje, tu turi spręsti, kaip čia pasakyti, paraleliai, tuo pačiu metu. Nes paskatas vienur, jeigu tu duodi paskatas vienur, tai gali būti kaip svertas padaryti sprendimus kitur, kur nėra taip lengva ir padaryti. Tai vat čia išmokimas žaidimo tokio sudėtingo ir tokio, nu, daugiasluoksnio, kada tu duodi kažką, bet prie to pačio sakai, bet žiūrėkit, tada čia jūs susimokėsite, arba čia mes padarysime namų darbus, kur jums biški skaudės, tai to nėra. Ir aš manau, kad tada, iki galo neišsprendžiami tie klausimai, nes jie visada, po gabaliuką taip.

Kas turi įvykti kitaip, kad šitos problemos būtų imamos spręsti? Jei nelabai veikia nei protestai, nei lobizmas?

Aš manau, kad pertvarkos paprastai vyksta, kai būna na kažkoks tai, kaip čia pasakyti. Angliškai tai vadinama – *perfect storm*. Tai ideali audra, kai sudeda daug faktorių į visumą ir tada įvyksta kažkoks tai esminis virsmas. Tai čia, jeigu, įvykti, tai turi ateiti tai taip, be abejo, turi ateiti. Taip, turi ateiti nauja valdžia, jinai turi, tarkime, kažkokius tai finansinius instrumentus, kuriuos gali panaudoti. Jinai turi pakankamą daugumą seime, kad galėtų prastumti kažkokius tai esminius momentus. Jinai turi taip pat atramą arba supratimą gera ir kažkur tai bendruomenėje. Tai yra, iš stipriausių žaidėjų turi tai vienokias ar kitokias atramas. Tai tada susideda tam tikras vat toksai tam tikros idealios sąlygos, kurios leidžia sužaisti tą žaidimą stipriai. Kitaip, nu vat pavyzdžiui, kaip koks nors, savo laiku, sužaidė Steponavičius. Tai jisai, kaip ir ten nėra. Vėlgi, ten buvo darbiniai kažkur sprendimai, nu ne visai gerai buvo išspręsta. Nu bet jau toks virsmas buvo įvykęs. Ir iš dalies dėl to, kad turėjo ir atramą, ir finansai buvo ir dar kažkas. Tai vat šitie momentai kai susižaidžia, tada tu gali daryti kažkokias tai rimtesnes reformas. Bet dabar tai yra sunku taip padaryti, Aš manau, kad reikia didelių, aš manau, kad reikia dėti ant stalo kažkokias tai finansines dideles paskatas ir tada grynai iš tokio pavydo žmonės ateis ir sakys „Žiūrėkit, vat, ką reikia daryti, kad sujungti Kaune universitetus į vieną?“. Nu padėk ant stalo kokius 250 milijonų ir sakyk „Žiūrėk, jūs gausit 250 milijonų tie, kurie jungsitės jūsų bendromis investicijomis“. Tai aš manau, kad visi tiesiog pažiūrėję į tokią sumą praleisti tokią progą ir pasilikti vienam kažkur už borto yra labai pavojinga. Nes tiesiog su tokiomis investicijomis tu ateisi ir tu liksi kažkur tenai toli gale. Nu neišsispręsi. Tai tu irgi tada nenorėdamas praleisti progos, eisi ir sakysi, *okay*, kalbam darom kažką. Galbūt, galbūt čia tik mano įsivaizdavimas, bet aš manau, kad tau būtų tokios rimtesnės paskatos judėjimui ir aišku, tai turi būti aiški vizija ir turi

būti kažkoks susišnekėjimas su tais žmonėmis, pagarba. Jeigu to nėra, įsiklausimas į tuos poreikius, tai čia daug tokių niuansų susižaidžia. Jeigu to nėra, tai tada tampa tokia konfrontacija gryna jėgos. Tas ir buvo aukštajame moksle, buvo tokia tarsi jėgos konfrontacija Kaune, tarkim, tarp KTU, VDU, tokios trintys, vieni kitus kažkokie kaltinimai ir taip toliau. Bet ir ministerijos galbūt net parama vienam kokiam vedėjui. Bet to nepakako. Tai vat tada reikia kažkaip kitaip visai tai apžaišti.

Ačiū.

7 PRIEDAS. Giluminio interviu su Artūru Žukausku transkripcija

Interviu data: 2020 10 27

Interviu trukmė: 1 valanda 30 minučių

Nuotolinis interviu

Gal galite trumpai papasakoti apie save.

Šiaip aš gana toks žinomas žmogus, ką čia pasakoti. Esu pagal išsilavinimą fizikas, daug metų dirbau mokslinį pedagoginį darbą. Keturiasdešimt metų universitete dirbau. Nuo jaunesnio mokslo darbuotojo, iki profesoriaus, instituto direktoriaus, po to rektoriaus. Tai tokia mano profesinė karjera. Šiek tiek dirbau JAV, pusmetį. Ką daugiau. Ką čia daugiau gali papasakoti.

Kada ir kodėl persipildė kantrybės taurė ir pradėjote švietimo srities problemas kelti į viešąją erdvę?

Na, aš kaip mokslininkas nuo seno apie jas kalbėjau ir buvau dar. Dar kai rektorius buvo profesorius Rolandas Pavilionis, aš jau mokslo komitete dirbau universiteto. Ir kėliau tas problemas, ir mokslo kokybės, ir vertinimo, ir daug dirbau su ministerija, esu Lietuvos mokslo akademijos narys. Dirbau, buvau ir mokslo tarybos ekspertas, taip sakant. Daugybė dalykų, kurie yra šiandien mūsų mokslo valdymo sistemoje, kaip sakant, patyrė mano tiesioginį, kaip sakant, prisilietimą. Ir aš nesu naujokas. Esu žinomas, pakankamai, mokslininkas Lietuvoje. Tiesa penkis pastaruosius metus aš turėjau paaugoti administraciniame darbe, bet, na, trisdešimt metų aš dalyvauju įvairiomis formomis mokslo politikos formavime. Ir dirbau su daugeliu vyriausybių, su visais ministrais esu, taip sakant. Man ta sfera yra labai artima ir studijos taip pat, ir sfera, aišku, dirbant rektoriumi. Nors aš pats dėščiau nuo 1991 ar kažkokių ten metų, aš nepamenu. Ir aš daugybę esu studentų išauginęs, ir doktorantų, ir ko gero virš šimto įvairaus lygio vadovavau bakalauro, magistro. Turbūt, kaip sakant, na aš toje sferoje sukuosi visą gyvenimą ir dažnai kaip ekspertas, daug stengiuosi perkelti iš vakarų tų tvarkų įvairiausių. Ir tapęs rektoriumi tą darau. Universitetą bandžiau sutvarkyti tokiais vakarietiškais pagrindais. Tai, kaip sakant, turiu daug įdirbio ir (juokiasi) ir tam esu pašventęs visą gyvenimą, praktiškai.

Kokios, jūsų nuomone, ryškiausios yra švietimo srities problemos?

Jūs turite omeny bendrąjį ugdymą ar studijas?

Kadangi Švietimas yra abstrakti ir daug ką apimanti sąvoka - tai, kas jums atrodo pagrindiniai dalykai... (pertraukia)

Nu tai, jeigu pradėti nuo mokyklų, tai aš pastaruoju metu daug domėjausi tematika ir esu bendravęs su LAMA BPO ekspertais, ir pasaulinio banko ekspertais, kas mūsų mokyklose. Šiaip apskritai mes nelabai esame gerai išsikristalizavę, ko mes norime iš tų mokyklų. Yra daugybę visokių projektų, visokių siūlymų. Na bet esmių esmė tai yra, kad reikia vaikams, reikia taip vadinamo 21 amžiaus išsilavinimo, kuris prasideda mokykloje. Jis paskui tęsiasi universitete, bet skirtumas nuo praeito amžiaus galbūt netgi, praeito amžiaus vidurio, per mažai dėmesio skiriame kompetencijų ir charakterio bruožų ugdymui, reikalingų dvidešimt pirmam amžiui. Tai yra, pasaulis labai pasikeitė per pastaruosius 30 metų. Per 30 metų įvyko informacinė revoliucija, globalizacijos procesai, migracijos milžiniški procesai, žmonių, tai yra, ir technologijos migracija ir visa kita. Ir tas reikalauja iš šiuolaikinio žmogaus tokių specifinių kompetencijų, kurios leistų spręsti labai sudėtingas problemas. Jos yra įvardinto, labai paprastos. Tai yra, kritiškas mąstymas, kūrybingas, komunikacija ir bendradarbiavimas. Tokios 4 kompetencijos. Čia yra pasaulio banko eksperto vieno svarbiausio išsakyta tokia idėja, kad vat sudėtingoms problemoms spręsti yra reikalingi šitie dalykai. Ir, antra, reikalinga stiprinti tokias savybes, kurios leidžia veikti greitai besikeičiančioje aplinkoje. Nu tas pasaulis dabartinis, jis tuo yra ypatingas, nuo, tarkim, kas buvo prieš penkiasdešimt metų, kad baisiai greitai viskas keičiasi. Ir vat čia, reiškia, praverčia čia tokios savybės, kaip smalsumas, iniciatyvumas, adaptyvumas, socialinis kultūrinis sąmoningumas, atkaklumas. Tai yra tokios savybės, reiškia. Mūsų sistema, dabartinė švietimo, daugiau yra orientuota į žinių perdavimą. Ir tai ne visko, ko šiandien

reikia. Šiandien pasaulio bankas yra išskyręs šešias grupes tokio raštingumo, vadinamo. Kur mes ne visur spėjame. Reiškia, mes turim tai, kas vadinama kalbiniu raštingumą, mes ugdome. Mokykloje skaityti, rašyti, reiškia. Mes skaitinį raštingumą ugdome - tai yra skaičiuoti. Mes iš dalies ugdome tą, kas vadinama *science literacy*, tokį mokslinį raštingumą, kas daugiau yra susiję su tiksliais mokslais. Mūsų ne visi vaikai gauna, šitą. Nu čia IT raštingumas tai čia jau toksai, dabar šnekama apie jį labai plačiai, kaip ir gauna jo mūsų vaikai, bet dar ne visi mokytojai yra raštingi. Ir po to išskiriamas finansinis raštingumas, šiais laikais labai svarbus yra. Reikia mokėti su pinigais, mokėti investuoti ir visa kita. Na ir yra dar toks vadinamas pilietinis raštingumas. Na šito pas mus yra gal ir pakankamai (juokiasi). Nors, kai pažiūri, tik pusę balsų ateina rinkėjų balsuoti, tai nežinau. Tai matosi didžiulės spragos. Ten moko daug ir Lietuvos istorijos ir viską, bet, matyt, kažko nepamoko. Neišmoko žmonių to sąmoningumo, to raštingumo.

Tai va, mums kur esminės reikia reformos, švietimo sistemoje, tai kad gautų vaikai, taip vadinamąjį 21 amžiaus ugdymą. Aš negaliu teigti, kad Lietuvoje yra visiškai tragiška situacija. Iš tikro yra puikių mokytojų, daugybė gerų mokyklų, kurie šitą realizuoja. Problema yra tokia, kad mes turime labai daug blogų mokyklų. Turime tikrai gerų mokyklų, kurios atitinka visus standartus. Jeigu visos būtų tokios, nebūtų jokios problemos. Daugybė puikių mokytojų, viską mes turime. Bet vat ten kažkur dvidešimt procentų tuos uodegos viską gadina. Ir aš atlikau tokį tyrimėlį, aš esu mokytojas, reiškia, kaip išskirti svarbiausius dalykus, kurie indikuoja sėkmę. Kokia būtų sėkmė švietimo mūsų, kaip ją būtų galima identifikuoti ir yra trys tokie paprasti dalykai. Kad, visos mokyklos turi būti geros, turi duoti tą gerą išsilavinimą. Visi mokytojai turi būti geri, mes jų turime labai daug, bet, deja, ne visi yra geri. Ir visi vaikai turi gauti jų individualius poreikius atitinkantį tą gerą išsilavinimą. Čia būtų indikatoriai mūsų bendrai švietimo sistemos sėkmės. Bet jų tiesiogiai, jie nepadaromi. Jie daromi su tam tikrais svertais. Ties svertai mano irgi buvo identifikuoti, aš apie juos buvau rašęs, bet labai mažai žmonių supranta tuos dalykus. Tie svertai yra trys irgi labai paprasti. Pirmas, apie kurį labai mažai šnekama Lietuvoje ir man tiesiog keista, kad mes jį taip ignoruojame, bet tai yra svarbiausias svertas, tai yra ugdymo mokslo plėtra. Šiandieną mes turime kažkokius tai likučius nuo edukologijos universiteto, kuris patyrė kolapsą. Iš tikrųjų, jis galutinai supuvo ir, atvirai šnekan, reiškia, ai, net nenoriu sakyti to žodžio, jis kolapsavo, jis bankrutavo su visais požiūriais. Ir tie žmonės, jame ten buvo tikrai gerų žmonių, jie išsisklaidė po Vilniaus universitetą ir VDU, bet nieko nebuvo investuota į tuos ugdymo mokslus. Nieko. Tuos pačius žmones, kurie 30 metų, buvo labai prastai, reiškia, finansuojami mokslo plėtros prasme. Ir mūsų ugdymo mokslai šiandieną neduoda tai, ką jie turėtų duoti. Šiuolaikinis mokslas, jo pagrindiniai, yra, taip vadinamas, žinojimas. Išmanymas. *Knowledge*. Ne žinios. Lietuvoje net nesuprantama, net yra "žinių ekonomikos" forumas, kuris nesupranta, kaip jis vadinasi. Ne žinių turėtų būti, o žinojimo ekonomikos forumas. Nėra pasaulyje žinių ekonomikos (juokiasi). Žinių negali jokių fizinių padaryti, pilna internete, pasiimk ir, kaip sakant... Tai viešajam sektoriui irgi tas pats yra, ir švietime reikia to žinojimo. O žinojimas ir yra tos žinios, kurios yra praturtintos tomis kompetencijomis, asmeninėmis savybėmis ir tai yra tokia substancija smegenyse, gana tokia plona. Kuri formuojasi daugiausiai to mokslinio darbo.. Pas mus klaidingai manoma, kad mokslas turi duoti kažkokius, apčiuopiamas kažkokias išvadas ar kažkokį produktą, kuris kažkur įdiegiamas. Tai yra visiškai klaidingas požiūris. Pagrindinis mokslo produktas, tai yra 95 procentai mokslo rezultato, yra protai. Ir Amerikoje net atlikti tyrimai rodo, kad didžiausią įtaką verslui (čia jeigu šnekėti apie verslą), tai duoda ne konkretūs kažkokie mokslo rezultatai, gauti universitetuose, o didžiausi įtaką duoda ta jaunoji karta, kuri dirba, kuri studijuoja mokslo pagrindu, dalyvauja vystymuose kartu su profesoriais. Ir vat šita karta, kasmet šita banga jaunų žmonių, su žinojimu, nu šiek tiek naujesnius žinojimu negu tas, kur yra, versle ar viešajam sektoriuje, jie įlieja. Ir šitaip vyksta pažanga. Tai vat esminis yra svertas mūsų švietimo sistemos pažangoj yra ugdymo mokslu plėtra, investavimas į šiuos mokslus. Tai yra labai nedideli pinigai. Aš taip įvertinau, tai į metus 5 milijonai iš esmės pakeistų situaciją. Studentams reikėtų tie, kurie dabar įstojo į tuos edukologijos krypti, ne tuos 300 eurų mokėti, kaip dabar, nes jie ko gero nedirbs to mokytojo darbo. Daug stoja, kad gautų tuos 300 eurų šiandien. Jie nėra įtraukiami. Būtų daug geriau, jei būtų visi profesoriai mūsų turėtų gerus ugdymo garantus, kokius gerus, po 100-200 tūkstančių eurų ir jie galėtų įdarbinti įvairius studentus, įvairių pakopų, taip, kaip yra tarkim fizikos ar ten biochemijos moksluose. Kodėl ten

niekas nepabėga niekur. Ir visi, kas baigia daugiau ar mažiau dirba toje srity, jie tokiu būdu yra įtraukiami ir jie išeina sužinoję. Joe ateina į kompanijas, jie sukuria savo verslus, eina ten mokytojauti. Bet jie, kaip sakyti, įtraukiami yra ir jie jau gauna uždirbti. Studentai nedirba fizikai kur nors ten padavėjais ten kokiais (juokiasi). Aš nežinau, ten vadinamais, smulkiais pardavimo vadybininkais. Jie dirba visi grantuose, bet jie vat šitaip išauginami. Tas pats yra biochemikai, vat visas tas mūsų *thermofisheris*, didžiausią vertę sukuriančios įmonės, jos naudoja tuos studentus su tuo žinojimu, kuris išugdytas mokslinių tyrimų, taip sakant, aplinkoj. Tai vat šitą reikia būtinai ir švietimo sistemoj, kad studentai, kaip yra vakaruose, pas visus profesorius gigantus, pas juos dirba tie studentai. Jie vedėjais, praktikantais, įvairiausiai, reiškia. Ir jie tokiu būdu yra įtraukiami ir jie gauna tą aukštesnį žinojimą. Svarbiausias, mano galva, ir mažiausiai Lietuvoj apie tai šnekama. Girdim visokius ekspertus, man tai juokas iš jų, reiškia. Jie gi šito esminio dalyko, jie niekas nemini. Aš čia vienas šneku apie tai.

Antras svarbus svirtas, tai yra, investavimas į mokytojus. Į mokytojo asmenybę. Tai yra ne vien atlyginimas. Aš apskritai kai dabar tapau toks liberalas (juokiasi), tai aš skaitau taip, kad jeigu atlyginimą didina, turi būti susitarimas. Aš nesuprantu, kokie ten susitarimai su profsąjungomis sudaromi. Susitarimas toks turi būti. Pirmas dalykas, ką mokytojai, kaip jie geriau dirbs? Nu taip reikia ne tik atlyginimus, bet reikia ir investuoti. Pavyzdžiui, svarbus dalykas, kad visi mokytojai mokėtų anglų kalbą. Kad jie laisvai internete galėtų pasiskaityti naujausią literatūrą. Šiandien juk viskas yra virtualioj erdvėj. Susipažinti, nuvažiuoti galėtų. Kelionių visokių, laisvai šnekėtų anglų kalba. Anglų kalbos reikėtų visiems mokytojams mokėti. IT. Anglų kalba reikalinga tiesiog atestuoti. Yra paprasta, yra, žinot, kalbų ten tie lygiai, reikėtų visus mokytojus atestuoti. Investuoti į tą kalbų mokymą, po kažkurio laiko pažiūrėti, ar pagerėjo. Labai paprastai toks vadybiškas dalykas. Tas pats su IT. Reikėtų visus mokytojus atestuoti, ne gąsdinti, jeigu jie nežino, kad juos iš darbo išmes. Ne, jokių būdu. Reikia išaiškinti, kad tas yra reikalinga jų pačių labui, kad mes turime žinoti, kokiam lygy jie šiandieną išmano IT ir investuoti į tuos mokymus ir vėlgi po kažkurio laiko pamatuoti, pažiūrėti. Tai galbūt dar yra kažkokių sričių, bet pirmiausia, ką aš matau, tai kalbų ir IT dalykus reikia.

Na ir trečias yra, jau mažiausiai kainuojantis dalykas, mano galva, reikia investuoti į vadovus, mokyklas. Nes, na, yra toks paprastas dalykas - jie nėra gerai apmokyti tų pokyčių, reiškia, technologijų, ypač emocinių kompetencijų, kurios yra šių pokyčių valdymo pagrindas, vadinamas emocinis intelektas. Kaip sako labiau - emocinės kompetencijos. Tai jokie pokyčiai nevyks, jeigu vadovas nesupras, kaip jie daromi, koks yra pasipriešinimas, kaip su tuo kovojama, kokios yra motyvacijos ir t.t., kaip reikia apskritai su žmonėmis šnekėti. Nu šiandien yra tikrai, aš turiu informacijos, yra dar tokių vadovų, kurie rėkia ant tų savo pavaldinių, kurie reikalauja tam kone šliaužyti ten prieš juos keliais. Nu tai yra dar toks sovietizmas, sakyčiau, ne sovietija, bet, reiškias, feodalizmas dar yra paplitęs. Vadovai dar daug kur yra tokie partiniai žmonės, kurie įdarbinti, įdarbinant iš jų buvo reikalaujama įstoti į ten vietinio savivaldybės klanų partiją. Va ir jie ten dreifuoja iš vienos partijos į kitą, ten valdžia pasikeičia, buvo LDDP, paskui socdemas tapo. Na dar partijų, valstiečiai. Nu kažkas baisaus yra, žodžiu. Jeigu mes šitos grandies ne, neinvestuosime į šią grandį, visos reformos - nieko nebus. Jie priešinsis ir viskas. Tai yra Vilniuje, beje, labai geras pavyzdys, vat Vilniaus savivaldybė pasamdė tiesiog ISM (žinot, toks yra vadybos universitetas). Nu jie ten turi neblogus *kaučerius*, jie daug su verslu dirba ir šiaip yra rinkoje labai neblogų tokių, šiandien, mokytojų. Su emocinėmis kompetencijomis, labiau mokytojų. Tiesiog moko Vilniaus mokyklų direktoriai, yra į juos investuojama, tas žiauriai yra geras dalykas. Tai to reikėtų ir Lietuvos mastu. Tai vat aš išvardijau tuos svarbiausius, kas yra dvidešimt pirmojo amžiaus švietimas. Tai yra tie raštingumai, susieti su kompetencijomis ir tam tikru asmenybės bruožų ugdymu. Antra, kas yra indikatoriai - gero švietimo: tai yra, visos mokyklos geros, visi mokytojai geri, ir visi vaikai gauna, reiškia, pagal savo asmeninius, reiškia, poreikius tą išsilavinimą. Ir tie svirtai, yra trys svarbiausi svirtai, tai yra: ugdymo mokslus, žinojimo generavimas (be to juk neįmanoma nei tų programų parengti, nei metodikų dėstymo, nei vertinimo, nu nieko, nėra išmanymo, vaikų darželis kažkoks vyksta), investicijos į mokytojus, investicijos į vadovus. Trys tokios svarbiausios kryptys, kur reikia nukreipti resursus. Nežinau, čia ilgai pasakojau.

Čia buvo daugiau apie bendrąją ugdymą, jeigu šnekėti apie studijas, ten dar paprastesni dalykai. Aš kadangi daug dirbęs, tai man ten nereikėjo jokių matricų. Yra paprasti dalykai, ką BPO ekspertai aiškiai pasakė. Turi būti finansuojama studijų kokybė, 20 procentų nuo viso finansavimo studijų turi būti skirta už rezultatus, už pasiekimus. Ir yra labai paprastos schemas, išbandytos. Tarkim Estijoje yra veikianti schema, kas tai per pasiekimai, jie yra identifikuoti. Ir tiesiog yra dalinami pinigai už tuos pasiekimus. Na, kaip tokius, aš visų ten neprisiminsiu, bet kaip pavyzdžiui, įsidarbinimo rodikliai, labai svarbu yra. Po to yra dalis, kurie buvo stažuotėse užsienyje pagal mainų programas. Studentų, o čia yra labai įdomus dalykas, studentų dalis, kuri yra įdarbinta į pagrindines, tai yra dalyvauja pagrindinėse universiteto veiklose, tai yra mokslo. Kurie yra įdarbinti dėstytojais, ten ar dėstytojų padėjėjais, ar ten tyrėjais. Tai vat čia žiauriai yra svarbu, tai ką aš minėjau, įdarbinti juos į tuos projektus. Bet ne vien į projektus, tai gali būti ir dėstytojų kažkokios veiklos, vat tas studentų skaičius. Tai yra Estijoje vat tokie šeši rodikliai, dar užsienio studentų skaičiai, geriau būtų imti tuos apsigynusius magistro, daktaro laipsnius užsieniečius. Labai rodo, kiek tas universitetas tarptautiniu mastu patrauklus, nes bakalauro tai čia greitai gali privažiuoti, tai čia paskelbk, ir tuoj pribėgs žmonių (juokiasi). Bet vat magistrui, daktaro laipsniui bet kur nevažiuoja. Jau rodo tą kokybę. Yra vat tokie rodykliukai, kur reikėtų, nu tai šiandien Lietuvai reikėtų 20 milijonų eurų. Yra, tai juokinga suma, mano galva, nes tokiu metu 20 milijonų vat į šitą, universitetai pasidalintų pagal tuos pasiekimus. Ir antras dalykas mokslo finansavimas. Aš jau tą minėjau, bet tai apskritai yra - dabartinis mokslo finansavimas yra, nu jisai yra, karikatūrinis. Jis yra tiesiog karikatūrinis. Mes esam, mano galvą, mes esam praradę žinojimą visose srityse, iš skyrus, lazerių fiziką ir molekulinę biologiją (juokiasi). Kur yra, reiškia, nu kaip tas mokslas, kadangi. Strategija kokia buvo iki šiol mokslo finansavimo - tai buvo išgyvenimo strategija. Tai buvo finansuojami, kadangi pinigų labai mažai, va finansuojamos tos tos kryptys, kur yra labai aukšti pasiekimai. Nu dažniausiai jie buvo paveldėti dar iš sovietinių laikų. Lazeriai, ten molekulinė biologija, daugiau mažiau kažkaip finansuojami, ten tas žinojimas yra produkuojamas ir po to perduodamas, daugiausiai į verslą, nu kažkiek ir į viešą sektorių. Bet kitose srityse yra prarastas išmanymas. Nieks nežino. Nebėra akademinio ekonomizmo požiūrio. Nėra tokio. Pavyzdžiui, ar yra normalių edukologijos pasaulinio lygio turim nors vieną profesorių, kuris galėtų su lyderiais šnekėtis, kaip fizikai ar ten tie mūsų molekuliniai biologai nobelių premijos. Jie gali dirbti, jie ten važiuoja, jie yra savi ten. Kur jūs man parodykite kitose srityse, nu mes neturim nieko. Tai vat tas mokslo finansavimas, priedo jis yra, finansavimo rodikliai nėra suroguojami, jie yra datempiami. Iš ko skaičiuoja šiandien Lietuvos tą juokingą 0,4 kažkur procento BVP dalies išlaidų mokslui. Tai pusę yra visiškai surogatinės išlaidos. Tai ką jie skaičiuoja. Trečdalis dėstytojų atlyginimų (juokiasi). Tas dėstytojas gali dirbti nedirbt to mokslinio darbo, bet trečdalis jo atlyginimo automatiškai skaičiuojamas prie mokslo išlaidų, atseit jis turėtų dirbti, bet rezultatų gi dažniausiai jokių nėra. Toliau skaičiuojama ten kažkokia dalis net studijas aptarnaujančio personalo atlyginimui, kažkokia dalis institucijų vadovų atlyginimų, doktorantų stipendijos. Kitaip sakant, gali ir tai. Ir tai sudaro maždaug 0,2 BVP (apie 80 milijonų kažkur). Dabar vat taip su tuo, galim turėti nei vieno projekto mokslinio, jokios mokslinės veiklos, mokės stipendijas daktarams, ten kurie kažkur dirba ir gauna tuos 800 eur. Va, ir mes jau turim 0,2 BVP. Likę 0,2 tai vat yra, juokinga visiškai, juokingos lėšos, yra mokslo tarybos ir šiek tiek yra mokama už pasiekimus, kas įdomu, nes už mokslo pasiekimus yra sistema mūsų šaly, o studijų nėra. O su baziniu finansavimu atvirkščiai - krepšeliai yra, bet bazinis tas projektinis finansavimas nuo einamo mokslo, jisai yra mažesni, negu skatinamosios. Na viskas yra kažkoks nesusipratimas (juokiasi). Skatinamosios yra kažkur 50 milijonų, kai mokslo tarybos yra visos projektinės - 15 milijonų. Tai mes visiškai išsigimę esam ir kai kuriose srityse tas išsigimimas tiek jau, reiškia, pasiekęs tokius lygius, kad jau yra žinojimas perduodamas ne iš universiteto į išorę, o atvirkščiai. Pavyzdžiui IT srity mūsų profesoriai uždarbiauja iš tų, kurias perduoda studentai (nutrūksta įrašas), nors turėtų būti atvirkščiai - jie turėtų generuoti žinias ir perduoti jas studentams, kurie eitų į kompanijas su naujomis idėjomis ir jie turėtų didinti verslo pridėtinę vertę. Ir aš kalbu labiau verslo kategorijomis, nes tai lengviau paskaičiuoti. Mes žinom, kiek tenais vienam žmogui yra sukuriama BVP. Bet lygiai tas pats yra su viešu sektoriumi, negali būti atvirkščiai. Tai yra mūsų vyriausi profesoriai dirba ten kažkur tai, kažkokiais konsultantais ar kažkuo ir jie tenais iš to viešojo sektoriaus atsineša žinių į universitetą. Jie turėtų mąstyti atvirkščiai

-ž per studentus perduoti tą žinojimą, tokiu būdu, kad būtų pažanga kuriama. Tai vat yra du paprasti dalykai, kas liečia universitetus, tai yra, vienas dalykas yra studijų kokybės finansavimas, kuris buvo užmirštas tiesiog. Mes įvedėm krepšelius, kai kas juos labai kritikuoja, aš visiškai skaitau, kad tai yra labai aiški skaidri sistema, kaip paskirstyti lėšas, kaip sakant, einamajai studijų veiklai. Bet mes neturim finansavimo už rezultata. Mes turim studijų kokybės vertinimo centrą, kuris realiai įvertija, jis akredituoja programas. Jis yra toks. Ir antra dalis, kokybės, na rezultatas koks yra, jie turėtų vertinti rezultata ir kur turėtų būti pinigai.

Nu dar ką aš manau, kad yra labai svarbu ir ką mes išbandėme VU, tai yra pakeisti požiūrį į prieinamumą aukštojo mokslo. Šiandien daugybė, visos valdžios pagal mane, kiek valdė Lietuvą, praktiškai jos buvo populistinės. Visur studijų prieinamumas buvo suprantamas, kaip didesnis studentų skaičius turėjimą. Rezultatas yra toks, kad mes esam II vietoje Europoje pagal aukštojo mokslo diplomą turinčių, darbingiausių, reiškia, nuo 25 iki 34 metų, nu ten taip matuoja, reiškia. Bet šitoje vietoje mes nusileidžiam Airijai 0,1 procento tik tai ir lenkiam visus: Vokietiją, Šveicariją, ten totaliai. Bet jeigu pažiūrėti į rezultata, o ypač tą lengva pamatuoti vėl gi versle, pagal produktų aukštos vertės sukūrimą, ten yra krūva, yra tokia inovacijų švieslentė Europos ir kasmė. Tai ten mes visur paskutinėj vietoj, jau net anksčiau dar lenkdavom Bulgariją, Rumuniją, dabar atrodo, kad jau jie pradėjo mus lenkti. Visiškai nusiritom, reiškia. Ir išvados, nes kokybė labai prasta studijų. Tai vat tą prieinamumą mes išbandėm praeitais metais universitete, kitą požiūrį į prieinamumą. Tai yra, kai buvo universitete 440 metų sukakties minėjimas, buvo, aš nežinau, girdėjot ne, bet buvo tokia įsteigta vadinama gimtadienio stipendija. Čia buvo eksperimentas. Ir buvo tam skirta, dabar aš galvoju, 200 tūkstančių eurų. Ir duota 100 stipendijų vaikams, kurios yra iš šeimų socialinėje atskirty. Vaikai - puikūs, vaikai - puikūs, ir jie sėdi regionuose, net ne mieste, ir jie negali studijuoti, nes jų šeimos absoliučiai negali jų paremti. Vaikai su puikiais pažymiais, ne tie, kur ten, kur vat tokiems krepšelių prigamino, kad tik stok. Su puikiais pažymiais ir vat, šitų vaikų, ištraukimas ir jų pritraukimas į studijas, tai yra nu tiesiog, tai yra, kas Lietuvoj dabar vyksta, mano galva, mes sėdim, po kojomis auksas yra, o mes jo nerenkam. Tie talentai tiesiog žudomi, jie negali studijuoti, nes jie negali materialiai. Ir toliau ateina, reiškia, žymiai prastesni studentai, kurių tėvai ten gali juos paremti, ar kurie, ten, gali kažkur įsidarbinti ar panašiai. Du tūkstančiai eurų į metus tai yra labai didelė parama, tai yra 200 eurų per semestrinį mėnesį, 10 mėnesių. 2 mėnesius gali atostogauti kur nors tai padirbėti. Bet vat gauti 200 eurus, plius, aišku, jeigu būtų tie moksliniai projektai, kurie galėtų išsivystyti. Tai vat trečias dalykas, mano galva aukštajam moksle, tai pasikeisti požiūrius į tą vadinamą studijų prieinamumą - nuo populistinio pūtimo krepšelių vietų, priėmimo į VNV bet ko, kad tik tai, reiškia, branginamas, dažnai nosinių net nelabai žino, ilgujų. Ir tokie žmonės studijuoja pas mus, tai vat, aišku, toks ir rezultatas. Bet politikai iš to kraunasi kapitalą politinį, štai kiek mes padarėm, mes pirmajam Europoj. Turbūt ir pasaulį, aš taip galvoju, kur daugiau gali būti tų studentų, Amerikoj tikrai tiek nėra. Tokia dalis, ten Amerikoj aukštasis mokslas labai toks elitiškas yra, šiaip tokios segregacijos ten yra, tikrai vat tie vaikai iš socialinės atskirties negali studijuoti. Jie eina į kariuomenę, ten yra kitas kanalas, jie eina į kariuomenę, atitarnauja ir tada tau duoda nemokamą koledžą, pasikelia tos šeimos Amerikoj, nu kitokia biški. Bet ten tikrai nėra tiek universitetų studentų ir iš tų, kurie yra, labai daug yra atvykusių. Jie tiesiog siurbia iš pasaulio tuos.

Tai Lietuva kažkaip nėra tokių duomenų, aš kažkaip nemačiau, bet ko gero mes pirmajam ir pasaulyje pagal diplomų skaičių (juokiasi). O rezultatas yra vienas iš mažiausių. Tai vat čia reikia šitą prieinamumo.. Vokietijoj 40 proc., tikrai manau, kad ir Lietuvai užtektų 40 proc absolventų, kad studijuotų universitetuose. Bet kokybė turėtų būti daug geresnė. Tai jau turbūt nusibodo... (juokiasi).

Viskas labai gerai. Tik man kirba vienas klausimas galvoje, tai aš jo ir klustelsiu tada. Jūs išvardinote tiek problemų, kurias matote, ir panašu, kad turite stažą joms įžvelgti, tad grįžkime į 2019 metus - dėl ko užsidarė VU?

Na, užsidarė dėl to, kad mes supratom, kad mes supratom, jog šita vyriausybė neinvestuoja į aukštąjį mokslą. Aš atvirai pasakysiu - aš pradžioj labai daug vilčių dėjau į premjerą dabartinį, jau nueinantį, ministrę Petrauskienę, nors nu jai trūko, aišku, tos jėgos ir trūko paramos iš vyriausybės, bet mes pradėjom tuos darbus ir aš tikėjau, kad tikrai prasideda kažkoks požiūrio keitimasis. Bet po

to aš sužinojau algas mums didina ne dėl to, kad investuoti į šalies ateitį, o tiesiog, kad padidinom gydytojams, nu tai reikia ir šitiems duoti. Va, ir kai aš nuėjau po šitos diplomų dalinimo akcijos, pamenat, buvo tokia akcija, ir susitikau su vyriausybės vicekancleriu jis man pasakė labai įdomią frazę. Dabar bandysiu atkartoti: "Tai ko jūs čia norit, mes gi vaikų darželio auklėtojoms tai padidinom atlyginimus neseniai". Matot, toks vat požiūris. Yra sektorius vat kažkoks tai švietimo, nu vat ten įmeskim tuos pinigus, nes vat ten tie gavo, anie gavo nu reikia ir šitiems duoti. Ir matot, man staiga išaiškėjo visos tos tos visos valstiečių.. Nu aš nenoriu čia epitetų labai jau kietų naudoti, bet vieną tai panaudosiu. Tai yra kolchozinė tokia vat. Mąstymo visas tas reiškia. Ir taip pat labai mane įsiutino ir tas universitetų jungimas, kai premjeras pasakė, kad "man nesvarbu". Nu aš dalyvavau vat tokiam siauram rately, ką daryti su Romerio universitetu. Mes pradėjom, jungti norėjo. Išaiškėjo. Pas jus per daug universitetų, nu reikia ten vat tokios ir tokios šalys, milijonų vat tiek, o pas jus. Ir jie paėmė duomenis tokius, kur tikrai labai mažai universitetų..., Pavyzdžiui Estijoje milijonui gyventojų tikrai ne ką mažiau tų universitetų, ne ką daugiau, gal net daugiau negu Lietuvoje. Ten yra Tartu, ten yra trys stiprūs universitetai ir dar krūva mažiukų. Ir jis sako tada, mes pradėjom šnekėti, kaip jungti Romerio universitetą, vat jūsų Alma Matter ar ne. Jūs mūsų baigus, čia aš supainiojau. Vienu žodžiu ir aš sakau, būtų galima prie VU jungti, mes jau vedėm pokalbius, tuometinis rektorius buvo Monkevičius ir jo visa komanda, jie praleido pas mus labai nemažai laiko, sėdėjom, šnekėjom. Bet suprantant, buvo žiauriai sunku, tikrai bus žiauriai sunku tą padaryti, labai reikės daug pastangų, reikės ir investuoti kažkiek tai. Bet efektas būtų nemenkas, mes sukurtume naują vertę, naują vertę mes sukurtumėm. O šalia, reiškia, sėdėjo VGTU rektorius ir premjeras klausia - nu o kaip vat, pavyzdžiui, su VGTU, sako, nu čia sako iškabą pakeičiam ir tiek žinių. Viskas čia, man nereikia jūsų čia tų verčių, man reikia sumažinti universitetų skaičių, nes EPBO taip pasakė. Jūs turite per daug universitetų. EBPO pasakė kitaip. EBPO pasakė, kad universitetų skaičiaus sumažinimas galėtų pasitarnauti studijų kokybės padidimui (juokiasi), kažkaip panašiai. Jie pasakė, kad norint padidinti studijų kokybę, jūs turit sukonzentruoti resursus ir tikslas yra padidinti studijų kokybę ir vienas iš įrankių yra sumažinti universitetų skaičių. Premjeras suprato, kad tiesiog reikia, buvo n universitetų, reikia padaryti n - 3 ar kažkiek. Mane galutinai šita valdžia pribloškė tuo tokiu visišku nesupratimu, kas yra švietimas, kam reikia tų universitetų, kam reikia to mokslo. Aš daug valdžių matęs, žinot. Buvo tokia Pitrėnienė ministrė, ten buvo kažkas baisaus, bet ten dar galėjai su kažkuo ten tai pasitarti, su tuo premjeru kažką tai, nors naudos nebuvo ir iš ten jokios. Bet taip akivaizdžiai nebuvo šnekama apie visiškai tokį valdišką tokį buką požiūrį į išsilavinimą ir tas galutinai..

Atvirai šnekant, ne mano iniciatyva buvo stabdyti universitetą. Ten buvo filosofijos fakulteto toks judėjimas "Paskutinis prioritetas". Jie kreipėsi į administraciją su šituo siūlymu. Mes labai atsargiai į tą pažiūrėjom, atlikom apklausą. Nu tai trys ketvirčiai universiteto darbuotojų pritarė šitam, kad būtų stabdoma. Ten visiškai nepritarusių buvo labai mažai, kai kurie pasakė, kad jiems vienodai. Bet trys ketvirčiai sutiko, kad reikia tokius akcijos universiteto stabdymo. Vieną kartą parodyti, vis tik tai ne tik šitai valdžiai, bet ir ateities valdžioms, kad nu negalima šitai žiūrėti į svarbiausią tą kapitalo, kaip čia pasakyti, vertės generavimo tą vietą, kur žinojimas randasi ir iš kurio atsiranda ir ekonominė, ir visuomeninė. Tai vat. Studentų apklausėm. Studentai, beje, mūsų labai sąmoningi. Jie nėra tokie, kad jeigu nereiks į paskaitas eiti, tai ten apsidžiaugs. Ne ne, mūsų studentai yra labai motyvuoti, didžioji dalis. Jie pasakė taip "Šitą reikia daryti". Ir tik tada, kada, vienas dalykas mes gavome tokį siūlymą iš to "Paskutinio prioriteto", atlikom apklausas ir aš ryžausi šitam žingsniui, iškart po to. Man priekaištavo kažkas ir senate, ir taryboj, nors, na, teisiškai viskas buvo tvarkoj. Rektorius turi teisę skelbti nedarbo dienas papildomas apmokamas. Tai tą mes darom, pavyzdžiui, tarpušventy, per Kalėdas, neterminuotai, niekam tas nekliuvo. Ir čia nereikia su niekuo derinti, tai yra universiteto administracijos sprendimas. Nu ir aš pasinaudojau ta galia ir šitą padariau. Tiesiog pademonstruoti vieną kartą. Ir visuomenėj kažkiek tas nuskambėjo ir labai pamenu žiniasklaidos buvo milžiniškas susidomėjimas, nespėjau po televizijas vaikščioti. Bet vat reikėjo tą vieną kartą pasakyti. Ir kaip man viena televizijos vedėja pasakė, nu vat aš tą jaučiau ir nešiojau daugybę metų, savo, kaip sakant širdy, bet šiandien ėmėt ir pasakėt vieną kartą. Aš manau, vat tas pasakymas buvo nepaprastai svarbus ir te reikėjo padaryti.

O kas yra tokių dalykų auditorija?

Auditorija, aišku, buvo visa Lietuvos visuomenė ir žiniasklaida, ėjo per visus kanalus, kaip sakiau. Vos spėjau iš vienos televizijos į kitą ir plėšiau tenai, vienoje televizijoje, plėšiau partijų susitarimą į skutus, kuriame buvo pasirašyta. 2008 metais, visos dabartinės partijos, tuo metu veikusios, pasirašė susitarimą dėl finansavimo didinimo studijoms ir mokslui, ir ten buvo numatyta konkretūs skaičiai, kaip turėjo tas augti. Ir tas nei viena iš tų partijų, iš jų ten daugelis buvo valdžioj 12 metų, nei viena nieko nedarė. Ir tai buvo viena iš priežasčių, kodėl aš stojau į Laisvės partiją. Ten nebuvo Laisvės partijos parašo. Visų buvo - valstiečių, ten net Prunckienės parašas dar, tuo metu ji buvo valstiečių partijoje. Ten žaliųjų, ten visos liberalų atmainos, ten Zuoko ir ten sąjūdis, ir konservatoriai ir socialdemokratai, aš ten dabar nepamenu, Paulausko partija, Darbo partija. Visi jie ten pasirašė, sudėjo parašus ir aš ten pas Rūta Michelkevičiūtę suplėšiau į skutus, parodžiau visai šaliai, ko vertas tas jų susitarimas. Stojau į tą partiją, kurios parašo ten nebuvo, nes jos tuo metu nebuvo. Nu tai, kai man dabar sako, reikia ten vėl kažkokio nacionalinio susitarimo, tai man ten, aš jau suplėšiau, kaip sakant, vieną neįvykdytą. Ne nacionalinio susitarimo reikia, reikia tiems, kurie ateina į valdžią, imtis atsakomybę ir daryti. Nereikia nieko ten tartis - visiems aišku, ką reikia daryti. Bet tiesiog nieko nedarom. Jokiais nacionaliniais susitarimais nuogo užpakalio, reiškia, neuždangstysi.

O ką jūs manote, apie kolektyvinės šakos sutartį, kuri buvo pasirašyta?

Oj, nu su ta kolektyvinės šakos sutartim ten išvis anekdotas, ten ta profsąjunga, kuri pasirašė su vyriausybe tą sutartį. Aš išvis nesuprantu, ar profsąjungos šaly turi formuoti mokslo, švietimo, mokslo ir studijų politiką? Tai nu čia. Tai buvo vienas iš faktorių, dėl ko aš tą universitetą sustabdžiau vienai dienai. Tai yra visiškas išsigymimas. Valdžia tariasi su profsąjungom, kaip judėti švietimo, mokslo ir studijų politikos, kokia kryptim judėti. Toj profsąjungoj VU darbuotojų mes suskaičiavome 5 ar kiek iš 4000. Ir jie ten kažką pasirašinėjo visų vardu. Ir vyriausybė tuo masuoja. Nu suprantate, ten aš net ten domėjaus, kas tos profsąjungos vadai, tai ten dažniausiai tokie atleisti iš darbo už tai, kad prastai dirbė. Jie visi. Aš juos žinau, savo kailiu tą esu patyręs, kai bandau kokį nors tinginį, reiškia, vengiantį tiesiog dirbti išmesti iš darbo, jis stoja į profsąjungą ar net įkuria profsąjungą, dar tampa jos vadovu, kad sunkiau būtų jį atleisti. Vienu žodžiu, jie su šitais žmonėm, kurie nieko neatstovavo mano galva. Nieko jie neatstovavo, tai yra apsišaukėliai, mano galva, kurie, reiškia, teigia, kad jie atstovauja švietimo ir mokslo sistemą. Nu jie geriausiu atveju atstovauja tuos savo narius, bet tai jie negali atstovauti šalies pažangos pagrindinio variklio. Tiesiog juokinga. Tai buvo viena iš priežasčių, dėl ko aš labai nusivyliau premjeru, nu tiesą sakant, jis man rankos nebespaudžia iki šiol. Aš nuo to laiko nesu pasisveikinęs. Jis labai įsižeidė, priėmė labai asmeniškai. Man buvo netikėta, kaip tokio lygio žmogus sugeba šitaip personalizuoti tą tokį savo tą... VU rektoriui, čia jau žinot, nu tai tą reikėjo parašyti. Bet tiesiog nebuvo laiko ir nebeįdomus man jis visiškai. Taip sakant. Vat su tokia valdžia teko susidurti kaip rektoriui. Aš, aišku, ir ankstesnės, dauguma jų ne ką geresnės buvo. Bet aš tuo metu nebuvau rektoriumi.

Prisimenant 2019 metus, ten buvo kreipimasis dėl atlyginimų didinimo. Tačiau garsiau apie streiką tuo metu pirmi pradėjo kalbėti Švietimo ir Mokslo profesinė sąjunga, vadovaujama E.Milešino. Ir tada išsirutuliojo kiti veiksmai. Ir tas pats E. Milešinas taip pat pasirašo kolektyvinę sutartį.

Kaip aš sakiau, aš nežinau, kas tas Milešinas ir, mano galva, tai nėra žmogus, kuris gali atstovauti universitetų sektorių. Ir kas ten per kolektyvinę sutartis aš nelabai suprantu netgi, nes universitetai turi autonomiją. Čia gali tą švietimo sutartį, mano galva, mokyklų tas sektorius pasirašinėti, bet universitetai turi autonomiją, gali pasirašyti nebent universiteto profsąjunga su universiteto administracija kažką tai. Bet ką gali pasirašinėti kažkoks Milešinas ar ten kažkas tai, reiškia, su vyriausybe dėl universitetų atlyginimų. Tai man buvo labai keista, kad mes su rektorais. Su rektorais gi turėjo eiti vyriausybė ir pasirašinėti. Mes esam, atstovaujame universitetui. Profsąjungos mūsų neatstovauja niekur, ir šiaip jos labai neskaitlingos. "Paskutinis prioritetas", ten irgi gana nedaug tų žmonių, nu ten Žiliūkaitė, kaip ten jisai, Kairys. Vienu žodžiu, ten labai

neskaitlinga, bet labai aktyvi ir labai produktyviai. Jie visai į kitą formatą eina, kaip sakant. Nu jie paėmė intelektualų, tokį universitetinį formatą, visiškai, mano galva, nesusidėjo su tais apsišaukėliais, kurie ten gelbėja tose profsajungose nuo atleidimo už prastą darbą. Tai aš būčiau. Tiesą sakant, universitete mes turime visai kitokį formatą. Yra senatas, jis atstovauja bendruomenei, personalui, tarybą renka bendruomenė. Niekas negali kišti, yra statutas universitetų ir LR įstatymas, kuriame labai aiškiai pasakyta, kad niekas iš išorės negali kišti į finansinius ten kažkokius ar administracinius universiteto reikalus. Universitetas turi tradicinę autonomiją ir visi universitetai visame pasaulyje daugiau mažiau, Baltarusijoje gal neturi, Rusija gal skiria ten rektorius. Bet ačiū dievui mes jau šito nebeturime. Vienu žodžiu, man pats tas formatas buvo labai keistas, kad tikri atstovai akademinės bendruomenės nebuvo įtraukti, o buvo įtraukti, sakau, 5 žmonės iš VU buvo nariai tos profsajungos. Ir tai, man atrodo, ten daugiausia buvo tokie techniniai darbuotojai, ten kažkas iš bibliotekos, ten vat tokie žmonės, reiškia. Ten koks nors profesorius garsus ar dėstytojas, tai aš negirdėjau, kad jie dalyvautų toje profsajungoje.

Ar nemanot, kad reikia vieno bendro vienijimosi, tam kad tos problemos būtų sprendžiamos? Kur gali būti išeitis šioje situacijoje? Nes prie jūsų praeitais metais jungėsi tik pavieniai žmonės iš kelių universitetų.

Kaip ten sakė, vienas, reiškia, graikų filosofas, kurio frazę aš perfrazavau ir pasidariau savo rinkiminį lozungą. Bet iš tikro, reiškia, "Laimėi reikia laisvės, o laisvei reikia drąsos". Aš pasakiau, kad "šviesos reikia", nu bet tas, man rodos, irgi teisinga. Bet, matot, kai mes (pasitaiso) aš kreipiausi, aš buvau rektorių konferencijos prezidentas tuo metu ir aš oficialiai per posėdį rektorių informavau apie tokią akciją, trūko, kaip sakant, kantrybė, išvardinau vat tuos visus, tas priežastis ir pasakiau, kad VU daro šitą žingsnį, mes imamės drąsos ir pakviečiau prisijungti. Tai suprantant liūdna buvo žiūrėti į tuos rektorius, jie yra žiauriai priklausomi nuo valdžios. Jie yra labai silpni. Ir vieninteliai. Kas atsiuntė tokius palaikymo raštus, ten. Šiek tiek ten Dailės akademija kažkokią padarė instaliaciją ten. Jie ten drąsesni. Va. O iš kitų, na, KTU dar ten buvo tokia akcija ten tą diplomą savo dalino, ten Lašas iniciavo. O vieninteliai tokį protingą atsakymą atsiuntė tik Karo akademija, Karo akademijos viršininkas vadinasi, tokį raštą labai gražų, palaikantį ten viską, pritarimo. Ir po to labai aiškiai buvo suformuluota "Nu mes esam statutinė organizacija, mes negali, mes mielai prisidėtume, bet mūsų, mes esam vat statutiniai. Reiškia, negalim deja. be Krašto apsaugos leidimo ką nors tokio daryti. Vat šitą aš supratau. Ir Karo akademija atsiuntė suprantama ir motyvuotą laišką, kuriame buvo parama ir buvo motyvuotai pasakyta, kodėl jie negali palaikyti šito dalyko. Bet iš kitų universitetų, atvirai šnekant, nu vat Dailės akademija, nauja rektorė, man atrodo, buvo. Jie kaip tokie dalininkai savo priemonėmis. Dar buvo muzikos akademijos, jeigu pamenat, jie išėjo į balkoną ir garsą leido. Tai jo, tokių akcijų buvo, bet kad vat uždaryti. Nu bet dėl to, kad žiauriai priklausomi nuo valdžios yra universitetai. Žiauriai tie finansavimai. Nuo valdžios malonės, yra skirstymas tų struktūrinių fondų, iš esmės. Sistema yra neskaidri ir būtent tas neskaidrumas veda grynai prie valdžios. Ir jeigu tu blogai elgsiesi, kažkaip tai valdžiai nepatiks, tai valdžia, pavyzdžiui, gali neduoti ten pinigų tavo naujam korpusui ar tavo kažkokius ten projektus ar kažką tai. VU tiesiog pakankamai prestižą turi ir tarptautinio tokio pripažinimo ir mums kažkaip buvo lengviau. Nors, atvirai šnekant, aš nebijau tos valdžios, aš mačiau ant kiek jinai yra, tokia kolūkietiška, ir tokia muzikiška, ir visai ne toj plokštumoj gulinti. Ir ačiū dievui jau dabar mes atsikratėm, neaišku, kaip ten toliau bus, bet yra tokios priežastys. Suprantat, tas valdymas yra toksai, yra tos virvutės, kur užsimeta. Pavyzdžiui vakaruose čia kiltų didžiulis skandalas, jeigu valdžia bandytų kažkaip spausti universitetą. Ir protestai universitetų yra gana toks įprastas dalykas ir apskritai streikai. Pas mus niekur čia nėra streikų šaly, nes nu baudžiavinė dar, iš tos baudžiavos dar neišaugom, ponas yra. Ponas geras - duos, jeigu aš gerai elgsiuosi - ponas kažką duos, būsiu blogas - tai negausiu.

Suprantu, kad buvo pavienių akcijų...

Jo jo, sakau, buvo muzikos akademijos, reiškia, dailės akademijos, KTU.

O jautėte kokios nors politinės jėgos palaikymą?

Suprantat, čia geras klausimas (juokiasi). Dabar bandau prisiminti. Aš pamenu, jo. Buvo taip. Ar tai mane pasikvietė, ar aš išprašiau į opozicinių partijų. Seima vyko, nu jie ten susiėjo, frakcijų, reiškia posėdžiai. Tai aš lankiausi socialdemokratų frakcijoje ir tėvynės sąjungos. Jie buvo opozicijoje. Jie kažkaip tai lyg ir išreiškė tokį susidomėjimą pasikviesti ir išklaudyti. Bet, nu aišku, valdančioji ne. Nu kiti ten išvis pagal savo ten. Vien švietimo komiteto sudėtį pažiūrėjus ten, kas ten sėdėjo, kokie ten žmonės, sunku įsivaizduoti, kad jiems išvis būtų įdomu toks dalykas apskritai.

Tai labiau tokie pavieniai pokalbiai, kurie davė kokių realių vaisių?

Nu jo, daugiausiai žiniasklaida, aišku, sureagavo, televizijos. Tarkim Rimvydas Valatka, tokie jau, atrodytų, aš jau biški prisibijojau. Nu žinot, jisai toks sarkatsiškas žmogus, absoliučiai viską kritikuoja. Kad gaut palaikymą iš jo. Vat tokia Miliūtė, kuri, šiaip, tokia aštri, griežta. Bet šiuo atveju jie tiesiog palaikė visom keturiomis, matėsi. Aišku, kaip žurnalistai turėjo pristatyti, be kažkokių emocijų, bet matėsi, kad jie asmeniškai tą labai priėmė. Aš galvojau. Miliūtės tokį labai labai jautrų tokį, dabar nepamenu, ar per *facebook*'ą ar kažkur per *messenger*į pasakymą, tikrai tikrai labai jautrų. Mane jis pribloškė (nesigirdi).

Tikrai žiniasklaida matėsi, kad priėmė net asmeniškai daugely. Labai užkabino pačius tuos žurnalistus: ir Jakilaitis, ir Miliūtė, ir Valatka. Dabar nepamenu, kur aš ten dar buvau kažkokiuose, bet tie pagrindiniai tokie žiniasklaidos žmonės, jie labai tą priėmė, labai jautriai jautėsi ir net asmeniškai.

Palaikymas buvo tiek iš studentų, iš VU darbuotojų, iš žiniasklaidos, tiek iš kaikurių politikų, pavyzdžiui, Paluckas.

Palucko tuo metu nebuvo, ten buvo toje frakcijoje Gliuzbergytė tame posėdyje, nes Paluckas ne seimo narys. Jie labai domėjosi. Su Tėvynės sąjunga buvo toks trumpesnis pokalbis, jie pasakė, kad jie viską supranta ir žino, čia jų agituoti nereikia.

Vienu žodžiu, aš taip supratau, kad jie nemėgsta, kai ten juos mokai. Ir ten yra toks formatas, jie yra labai autentiški, aš nei kiek nepykstu. Turiu daug draugų, ten Andrius Kubilius mano bendramokslis, ten su juo susitikinėjau.

Pratęsiant - jūsų akcijoje "Diplomas už ačiū" atėjo fiziškai daug žmonių...

Jo jo, ir atėjo laišku, labai prašė kartoti. Ten gi kaip buvo. Tame diplome, iš tikrųjų, buvo padėka už dalyvavimą akcijoje. Tai buvo padėka. Ir ten pirmi žodžiai buvo "Dėkojame, kad jūs dalyvavot ir ta proga mes jums duodam šitą siekiamą diplomą įvairių rūšių". Bet daugybė žmonių tiesiog atakavo mūsų komunikacijos skyrių, universiteto, buvo tiesiog perkaitęs. Nes žmonės iš regionų rašė, iš visos šalies, kad ar negalima būtų dar gauti. Bet visiems teko atsakyti, kad tai buvo padėka už tokį šaunų dalyvavimą, nes, žinot, labai. Tikrai buvo didesnis ažiotažas, negu tas kur buvo Kudirkos aikštėje (nesigirdi 1:07:09). Ten buvo daugiausiai vilniečiai, tikrai gavom iš visos šalies vat tokių paklausimų, ar jie negalėtų...

Bet vis tik visi reikalavimai jūsų nebuvo įvykdyti. Tai kaip manote, kur vis dėl to yra ta problema?

Apskritai, suprantat, jeigu žiūrėti į tą mūsų politinį, nežinau, elitą man neapsiverčia žodis, to žodžio sakyti. Nu kažkokia tai tragiška valdžių, kaip visumą, valdžiūniją. Problema Lietuvoje yra ta, kad jie iki šiol į švietimą ir mokslą žiūri kaip į tam tikrą socialinę sferą, nu kurią reikia remti. Bet civilizuotam pasaulyje šita sfera nėra remiama, jį ją yra investuojama. Ir tą pavyzdį aš keliose televizijos laidose pasakiau, Suomijų pavyzdį. Kurie kažkur tai apie 80 metus praeito amžiaus. Suomijoje buvo net tokia diskusija, vat, kas yra tie universitetai, kam jų reikia. Ir jei kaip ir tokį nacionalinį.. Aš nežinau, ar jūs buvote, kažkaip tai buvo rašytas, man papasakojo, amžiną atilsį, tokios šviesios atminties Tartu rektorius, mano labai geras draugas. Jisai man tą pasakojo, kad suomiai jie tokį susitarimą sudarė, kaip jų visuomenė turi funkcionuoti, Ir jie taip sutarė, kad aš tą pasakojau kelis kartus. Yra tokie du stūmokliai, reiškia, kurie priešingai veikia. Vienas yra verslas - tai, kas generuoja pinigus ir nuo tų uždirbtų pinigų jie tiesiog dalį įdeda į mokslo studijas. Iš ten ateina žmonės į tą

verslą ir ten maždaug, jie yra paskaičiavę, kad graža yra maždaug 10 kartų, 1000 procentų. Man parodykite verslą, kuris generuotų 1000 procentų gražą. Esu paskaičiavęs tikrai, na, labai konkrečiam pavyzdžiui, na, pavyzdžiui lazerių pramonė, ten, thermo fisher. Tai ten ne 1000, ten keli tūkstančiai procentų yra graža. Ir tas pats, reiškia, ir viešasis sektorius. Jie ne tik į verslą, jie gražina tą žinojimą į viešąjį sektorių, tas kuria irgi socialinę vertę ne tik pinigais, ją sunkiau išmatuoti. Tai jie vat taip yra nutarę, kad yra ta sfera, kuri generuoja kažkokią tai vertę, ir dalis tos vertės ekonominės ir galbūt socialinės vertybės yra reinvestuojama per universitetą. Iš universiteto išeina žmonės su galvomis, grįžta į šitą verslą ir viešąjį sektorių, ir ten jie didina tą vertę. Ir tas yra maždaug tūkstančio procentų našumu veikia. Vat šitaip Suomijos vyriausybė, ne vyriausybė, o visuomenė, na tai buvo kažkoks susitarimas. Vat kaip pavyzdį galiu pasakyti. Čia yra kaip pavyzdys šito suomiško mąstymo.

Kas atsitiko 2010 metais, jūs turbūt pamenat, buvo krizė pasaulyje. Ir Suomiją ištiko katastrofa. Tam priežasčių daug buvo. Ir bendrai krizė tokia ekonominė, aišku, ten buvo technologijų valdymas, korėjiečiai ten. Reikia greičiau suktis, per ilgai sprendimai buvo priimami. Metai buvo nuo idėjos iki realizavimo, kai Samsung buvo šeši mėnesiai. Juos ištiko krizė, Nokia, ne vien telefonai, buvo ten milžiniškas kryptis. Ir iki tol mokėjo žinojimu, maitino studentais, toks Helsinkyje esantis technologijų universitetas. Ir ką padarė Suomijos vyriausybė, ji sureagavo šitaip. Jie pamatė, kad nu vat technologijom, kažkas negerai su jom ir jie nutarė sukurti naują universitetą. Tai yra jie sujungė tą technologijų universitetą Helsinkio, Helsinkio ekonomikos universitetu ir Helsinkio, berods, ten vadinamas menu ir dizaino, kaip pagerinti produktus. Jie priėmė specialų įstatymą, pagal kurį universitetai gali turėti neliečiamo kapitalo fondus. Iki tol Suomijoje to nebuvo. Mūsų neliečiamo kapitalo fondas, kaip žinot, yra toks, tai yra atskiras juridinis asmuo, jis nėra universiteto viduj. Jis negali neinvestuoti, tą turim daryti, iš tikrųjų... Nes pagal mūsų įstatymų fondas negali finansuoti savo .. (nesigirdi 1:13:16). Va, tai jie priėmė specialų įstatymą ir pakvietė, pirmiausiai, verslą prisidėti. Verslas per metus sunešė, čia krizės metu, atkreipkit dėmesį, dešimtį metų, 200 milijonų eurų verslas per metus sunešė, ir tada Suomijos vyriausybė pasakė: "Jeigu jau verslas 200 milijonų sunešė, mes du su puse kart daugiau duosim - 500 milijonų". Krizės metu Suomijos vyriausybė įdėjo į tą naują auto, reiškia, tas universitetas buvo pavadintas garsaus jų architekto, (architektūrą apima, technologijas, dizainą), tai pavadino to garsaus architekto vardu. Ir 700 milijonų, kaip sakant, užstartavo 2011 metais šitą fondą. Šiandien jame yra 1 milijardas eurų. Ir jie gauna gražą iki 100 milijonų, jei gerai pasiseka metai. 100 milijonų - tai yra visas VU biudžetas. Jie gauna vien iš šito fondo apie 100 milijonų ir jie vat, kaip ir VU fondas, jis aišku yra apgailėtinas, pas mus yra 2 milijonai, tai yra 500 kartų mažesnis. Verslas sunešė 2 milijonus, valdžia 0, visiškai 0. Va. Tai vat šitaip Suomijos vyriausybė ir verslas socialiai atsakingas pasielgė krizės metu. Jie investavo 700 milijonų, verslas kartu su vyriausybe į naują universitetą, tam, kad stumteltų jį, kad jis pažengtų į priekį. Vat tai yra pavyzdys, kaip jie suvokia mokslo ir studijų svarbą. O Lietuvoj vat DNR planai kažkokie sukūrė (juokiasi). Žmonės, kurie, kaip aš sakau, kogeru neskiria (naudoja terminus, kurių neįmanom suprasti per juoką), pavadina planą DNR. Tai turbūt net ištartų (vėl juokiasi). Nu aš fizikas, aš moku tikrai tris šiuos žodžius. Bet jie sukuria DNR planą, kur jokio investavimo praktiškai nėra. Tai yra pinigų išleidimas. Tai yra valdininkam buvo liepta surašyti, kaip išleisti 6 milijardus. Tai ten pakliuvo, ačiū dievui, tam universitetui mūsų IT naujo pastato statybos, net nežinau, kuo tas baigėsi, ten sakė labai sunkiai įvertino tą mūsų projektą. Būtent ten, kur daugiausiai galima gauti pridėtinės vertės, nes vienas IT specialistas, vos baigęs, per metus generuoja 100 tūkstančių BVP, 30 tūkstančių mokesčių. Kai jo visam parengimui sunaudojama tik 10 tūkstančių per keturis metus. Per pirmus metus jis gražina 3 kart daugiau per mokesčius, negu panaudota jo parengimui. Ir vat šitą jie dabar, aš nežinau. Aš su rektoriumi Petrausku šnekėjau prieš mėnesį gal, sakė jiems ten kažkas kliūna, niekaip nesupranta, kam to reikia. Ten iš tikro yra tikra investicija su atsipirkimu 300 procentų per pirmus metus. Vat šito jie negali suprasti. Tai toks mąstymas yra išleidimo pinigų, bet neinvestavimo. Tai yra ir finansinio raštingumo elementarus neturėjimas, tai, ką aš minėjau pradžioje. Iš tikro mūsų išsilavinimo spraga viena didžiausių, kad vaikai neišmokoma finansinio raštingumo. Nu jie moka ten prisijungti mūsų žmonės prie banko ten, internetinėje parduotuvėj ten kažką, sąskaitas apmokėti. Bet tai, kas svarbiausia, investuoti šito nemoko.

Tai vat čia yra pavyzdys, kaip turi tvarkytis valstybė, ir kas tai yra iš tikro pas mus, vat koks yra siaubingas skirtumas. Tai vat Estija, aaa, buvo naujas rektorius atvažiavęs čia per pavasarį. Vienam studentui Tartu universitete valdžios išlaidos yra apie 15 tūkstančių eurų vienam studentui. Suomijos universitete - 22 tūkstančiai, bet jūs pažiūrėkite. Estijoje tik pusantro karto mažiau negu geriausiame universitete, nu ne geriausiame, bet vienam iš geriausių universitetų. Ten 22 tūkstančiai, o Tartu - 15 tūkstančių. VU yra 5 tūkstančiai vienam, tris kartus nuo Tartu skiriasi. O vidutiniškai Lietuvoje yra 3000 studentų, nes VU paima projektus (nutrūksta), jis ten daug, išaugo demografinė studentų padėtis.

Vat tai rodo, suprantat, yra totalus viso to, tos valdžiūnijos suvokimas atsispindi tame. Nesvarbu kokioje partijoje - visose va. Ir tai yra, iš tikro, tokia tragedija ir klausimas, kaip už batų raištelių čia pasikelti, nu tai yra vat priežastis, dėl ko aš į tą politiką pasukau. Aš galėjau grįžti į mokslą ir eilinį kartą pakeisti tematiką, kas man nėra sunku. Mano dabar mokiniai aktyviai labai kosminę paėmė tematiką, vykdo Europos kosmoso agentūros, tikrai ten turėjau daug idėjų, galėčiau įsiliesti. Nu bet aš pamačiau, kad nu turi kažką padaryti, negali palikti, išeiti ir uždaryti durimis.

Bet uždarydamas universitetą jūs tikėjotės permainų ar valdžios minties cinktelėjimo bent menkiausio?

Ne, valdžios, jei atvirai, aš nesitikėjau iš valdžios jokio.

O iš ko tikėjotės?

Oj, ne ne. Tai buvo akcija, skirta Lietuvos visuomenei. Aš tą valdžią jau tada buvau nurašęs ir teisingai spėjau. Ir tikiuosi gal nors kažkiek ta akcija prisidėjo, nors gal trupinėliu, nors per nago juodimą prie to, kad dabar mes tos valdžios atsikratėm. Va. Tai aš nesu tikras, kad dabar viskas bus gerai, čia kažkoks įvyks dabar stebuklas. Bet nors prasidėtų kažkoks ėjimas į tą pusę. Aš suprantu, nu tų pinigų niekad nėra, ir mūsų tas mąstymas neinvesticinis, ir jo taip nepakeisi per dieną, kad ir koks ten ateitų stebuklingas premjeras ar finansų ministras.

Vat, kas įdomu, aš su tos valdžios, su Šapoka turėjau pokalbį. Aš jam aiškinau: "Žiūrėk", aš jam skaičius pateikiau, 20 milijonų, kad pastatyti tą IT centrą. Tartu universitetas pasistatė kažkokį super krūtą IT centrą, sukviatė, iš Lietuvoje, beje net išsiuntė profesorius bene paskutinius, ten jie dabar sėdi kai kas tame universitete. Nu sakau: "Žiūrėk, nu žiūrėk. Mes padidinam ten tų studentų po 30 per metus, tas atsiperka po kelių metu, nes generuoja vat tokius tokius pinigus". Jis sako: "Žinai, vat aš protu tą suprantu ir pritariu, bet aš esu tos sistemos, dalis" (kas įdomu, protingas toks vyras, turiu pasakyti tas Šapoka)... "Nu vat niekaip negaliu aš šito padaryti". Nu tai švaisto kažkur tai, kiša ten ekonomikos ministerija, milijardai eina, nieks nežiūri kažkokios gražos, niekas jokio audito neatlikęs. Svarbu, kad įsisavintų pagal taisykles. Nu čia sako, čia reikia kažkaip, aš taip suprantu, norisi persilaužti, bet negali. Suprantat.

Tai aš nemanau, kad čia vat dabar ateis, o čia vat Šimonytė, Armonaitė ar Čmilytė (trimoteriatas toks) ir staiga čia įvyks kažkoks stebuklas. Bet kas gali įvykti, gali pradėti galbūt, aš dėsiu pastangas, kad kažkaip tą požiūrį pabandyti pradėti keisti. Nu pabandom. Žiūrėkit, vat įdėkim tų pačių. Nu mokyti toje pačioje mokykloje, su tom mokyklom visiška tragedija. Nu kas tai yra 5 milijonus išleisti tą mokslo programą. Nacionalinė programą išleisti, kad kiekvienas profesorius turėtų kelis šimtus eurų į metus tyrimus vykdyti, studentus ugdyti, važinėti ten, pasikviesti, ką nori. Tai gal kažkaip tai pavyks. Ir labai aš dar dėjau viltis ir spaudžiau jau nuo Petrauskienės. Petrauskienė tam pritarė ir paliko tą jau naujam senam ministrui Monkevičiui, kad kaip yra daugelyje šalių, vis tik būtų suskaičiuota tiesiog pinigais su ta graža. Kiek įdėtas vienas euras į mokslą ir studijas, vat kokią duoda gražą. Yra firmos tokios kelios, ten būtų gerai, net buvo žinoma, kokią firmą reikia samdyti, kad būtų galima palyginti ta pačia metodika su kitom šalimis, nes daugelis šalių tai darė. Ir tiesiog paskaičiuotų, kad iš vieno euro mes gaunam kiek? Ten Suomija gauna ten 10 ar 12 kažkur tų eurų iš vieno euro. Nu mes gal 10 negautume, bet 3.. Tai yra 300 procentų. 300 procentų išėiga ir šito, aš čia jau kaip ir konferencijose su prezidentu ir ministru šnekėjau jau kelis kartus ir ten lyg tai kažkas. Kiekvienas, aišku, rado 100 priežasčių, kad to nepadaryti, nes tas būtų iš karto visuomenei. Nu nes parodyti, nu žiūrėkit, kur pinigų gauti tom visom pensijom, vaikams, visokiems. Nu va, nu žiūrėkit,

nu įdedam vieną eurą, nu gaunam ten tris ar kažkiek eurų. Jau vat šito bent pralaužus, tokį dalyką išviešinus. Visuomenė turi pradėti suvokti, iš kur pinigai randasi. Iš ko, nu nėra niekaip šitoj šaly. Nu ką, jau baigia tuos miškus iškirsti, tas žemes nualinti ir dar tikisi ten kažką. Nu ten juokas yra, nu tas šiukšles dabar importuos ir gerins. Nu klausykit.

Ačiū jums.

8 PRIEDAS. Giluminio interviu su Birute Ambrazevičiūte transkripcija

Interviu data: 2020 11 14

Interviu trukmė: 1 valanda

Nuotolinis interviu

Gal galite trumpai prisistatyti.

Mano vardas Birutė. Aš dirbu Nacionalinėje Čiurlionio menų mokykloje jau dvidešimt šeštus metus. Aš pradėjau kaip pradinių klasių mokytojų, vėliau, dar po poros metų, pradėjau ir anglų kalbą dėstyti. 2003 pradėjau dirbti administracinį darbą, dabar turiu ir administracines pareigas ir kartu mokytojauju. Kaip ir dvi funkcijas atlieku mokykloje. O administracinio darbo sritis, tai yra, ugdymą organizuojantis skyrius. Mano pagrindinis darbas yra visi mokyklos tvarkaraščiai, ne tik jų sudarymas, bet ir jų priežiūra. Ugdymo programos, jų visa juridinė bazė, kartu su tvarkaraščiais susiję visi ugdymo proceso tokie priežiūros dalykai: vaikų atleidimai, jų dalyvavimas vienokiuose ar kitokiuose renginiuose. Tai į mane sueina visa informacija iš visų keturių skirtingų mokyklos skyrių, nes struktūriškai mokykla yra keturios mokyklos po vienu stogu. Tai aš dar ir administruoju elektroninio dienyno dalį, kur sukeliu informaciją apie vaikų dalyvavimą, mokytojų buvimą, nebuvimą. Ir taip pat vadovauju elektroninei tarybai mokyklos ir įsivertinimo grupei. Tai tokios pagrindinės sritys mokykloje. Ir kartu turiu anglų kalbos pamokų.

Kaip prisidėjote prie viešų pasisakymų apie esančias problemas? Ir kokias problemas išvelgėte, matėte?

Nu problemų, aišku, kad susiduriu, nes viena iš darbo dalių tokia yra. Aš tiesiog iš karto pasakau, kad aš nepriklausau jokiai mokyklos profsajungai. Nors mūsų mokykloje veikia net trys skirtingos profsajungos, yra mokytojai, kurie yra trijų skirtingų profsajungų nariai. Problemų, jeigu taip, iš tiesų aš gal nesutikčiau, kad mokytojai yra ryškiai visuomenėje besireiškiančių grupių. Gal tik tai tam tikrais klausimais jie kartais išsėina. Jeigu jie tokiais būtų, tai gal tos problemos kitaip spręstųsi.

Aš manau, kad dabartinių mokytojų problema yra ta, kad jie vis dėlto yra labai susifokusavę į tą finansinį apmokėjimą, bet vienaip ar kitaip ta situacija finansiškai bent jau bandyti spręsti. Iš tiesų visos problemos yra daug giliau. Pačiuose mokytojuose ir jų rengime. Jų pačių savęs priėmimo profesijoje. Nes labai dažnai ta profesija kažkuria prasme jie ją atlieka taip, tarsi mokama jiems už tai. O šita profesija nėra realiai susijusi su tuo atlyginimu, nes jis niekada nebus adekvatus, nes niekas negali įvertinti žmogaus dėkingumo, tai, ką jam suteikia žinios, arba elementariausias dėmesys, kurio gražą galbūt yra po 50 metų, kai žmogus suvoks, kas jis yra ir kažką atiduoti visuomenei. Tai čia niekada nebus to lygybės ženklo ir šiuo atveju šioje profesijoje yra pats didžiausias dalykas, jog didžioji sėkmė priklauso nuo pašaukimo, suvokimo savyje. Nuo noro mokytis ir noro kiekvieną kartą iš naujo mokintis pačiam.

Aš, pavyzdžiui, galvoju, kad tai yra tokia profesija, kuriai turėtų būti taikoma nuolatinė psichoterapija. Todėl kad mokytojai šiuo metu Lietuvoje yra palikti absoliučiai visiškai vieni, tiek iš profesinės pusės, tiek iš psichinės sveikatos pusės. Nes jie patiria labai didelį spaudimą iš tėvų ir praktiškai neturi jokių apsaugos priemonių tam, kad apsigintų. Dėl to galbūt ir yra griebimasis už šiaudo, na, kartais tų desperatiškų priemonių arba veiksmų, kurie yra išviešinami be jokio konteksto, kaip sensacija. Tai visa tai yra tik ledkalnio viršūnė realiai. Jaunas mokytojas, jam atėjus yra pasakoma "Tu pamiršk viską, ką tu mokinaisi, nes gyvenime yra kitaip" ir yra verčiamas išmokti naujai tos profesijos pagal vyresniųjų kodą tam tikrą. Arba, jeigu jis bando įrodinėti savo, labai dažnai būna, taip grubiai šnekant, suėdamas savo kolegų. Ir keičia mokyklas ir ieško tos terpės, kur jis galėtų atrasti save.

Kitas dalykas, švietimas kaip nekuri kita Lietuvos sistema, yra popieriuje tobula, bet visiškai neefektyvi gyvenime. Ir visa tai, ką mokytojai parašo popieriuje ir ką ministerija sukuria popieriais ir dokumentais, tai nieko neturi bendro su gyvenimu. Tai čia yra ta didžioji tragedija, kad mokytojas realiai yra priverstas gyventi dvigubą gyvenimą. Ir turint omeny, kad jis neturi galimybių jausti statusą ir pagarbą savo darbui, kuris iš tiesų nėra toks lengvas, gal taip tik atrodytų, bet jeigu

mokytojas dirba pamokoj, jis kiekvieną minutę priima sprendimus. Todėl, kad tu dirbi su gyvais žmonėmis ir tu turi į juos reaguoti. Tai yra tu gali turėti planą ar kažkokią metodiką, bet kiekvieną kartą tu iš tikrųjų realiai kuri kiekvieną akimirką, nes tavo darbas yra kito žmogaus patirčių kūrimas. Ir tai psichologiškai yra sunkus darbas. Ir visas tas emocinis atspalvis įsirėžia žmogui į atmintį. Mokytojas gali neigti, kad jam nesvarbu, ką ten vaikas, kaip sureaguos ar pasakys, bet iš tiesų visai tai yra labai svarbu. Ir tėvų reakcijos irgi yra labai svarbu. Kolegų reakcijos, kaip priima tavo idėjas arba dalinasi su tavim. Labai daug mokytojų tarpusavy yra labai priešiški, iš tiesų. Aš manau, kad ko nemoka daugelis Lietuvos mokytojų - tai nemoka būti kolegomis. Tai vat tokius didžiausius skaudulius įvardinau. O kada žmogus yra užspaustas į kampa, tada jis ima elgtis, atrodytų, labai neadekvačiai.

Ką jūs turite omeny neadekvatus elgesys?

Na tas pavyzdys, kai buvo veržiamasi į ministerijas, lipama pro langus. Iš tiesų, taip paprastai žmogus nesielgia. Bet kai jau nėra kitos išeities, ir jis užspeistas į kampa, tada daro tai, ko šiaip nedarytų. Arba būna kartais mokytojai labai neadekvačiai sureaguoja į keliamą problemą arba į tėvų kažkokius skundus, arba mokinių elgiasi. Bet aš galvoju, kad tai yra dažniausiai dėl to, kad jis yra tokioj beviltiškoj situacijoj, kada jis neturi jokios pagalbos.

Jūs minėjote, jog mokytojai nėra mokomi kolegiškumo. Kaip jie galėtų būti to mokomi?

Na, iš tiesų mokytojai labai dažnai turi tam tikrą egocentrizmo gyslelę, kad jie, na, labai nedaugelis iš mokytojų gali priimti, kad kitas gali irgi išmokinti. Ir dėl to jie nebūna linkę dalintis. Arba, jeigu yra kolega, kuris dalinasi, kiti būna labai kritiški jo atžvilgiu. Arba sako „O, nieko čia naujo nepasakė“, arba „O, tai čia jis jaunas, tai dėl to jisai gali užsiiminti visais šiais dalykais“. Tu visą laiką turi įrodinėti, kad tu esi ne kupranugaris. Jeigu tau kyla kažkokios idėjos, na labai dažnai būna tos tokios priešpriešos, arba *nekolegiškumo* kalbantis su mokiniais ar tėvais - už akių. Bent jau kiek man teko susidurti ar girdėti, kai tėvai sakosi. Aš niekaip kitaip negalėčiau to įvardinti, tik kaip *nekolegiškumą*.

Ir netgi, pavyzdžiui, apie tai, kad grįžtamąjį ryšį turėti, jeigu ir pasidalina - tai kaip sekėsi. Aš pati susidūriau, nes man teko stebėti pamokas meninio ugdymo pedagogo, nors mano ir visai kita sritis, mano išsilavinimas nėra nei muzikinis, nei šokio, nei dailės. Ir buvo labai didelė priešprieša „Ką jinai čia gali mums pasakyti“ ir iš vis ką jinai čia gali stebėti. Ir aš visai nesigilinau į jų tą meninio ugdymo turinį, nes aš priėmiau tą poziciją, kad jeigu jie dirba šį darbą, vadinasi - jie turi tam tinkamą išsilavinimą ir ne man spręsti. Bet aš žiūrėjau tuos pedagoginius momentus. Ir buvo labai akivaizdu, kada tu matai akivaizdžiai, kad nėra mokymo proceso, realiai yra tam tikras muštras, arba kuriamas visai kitoks santykis. Ir kada tu bandai tiesiog profesionaliais terminais įvardinti tuos dalykus, aišku, kad iškart labai puola. Reakcija yra nesutikimas. Net nebando išgirsti iki galo, kur tu tą problemą randi, jie priima labai asmeniškai, vos ne kaip profesinį įžeidimą. Kada tą kritiką sakai daugiau kaip patarimą, tai po trijų savaičių susitinki ir sako „Žinot, aš pabandžiau, ką jūs sakėt, ir tai veikia“.

Tai, žodžiu, kad labai dažnai mokytojai galvoja, kad jie turi viską žinoti. Ir tas nusiteikimas, kad jie turi viską žinoti, juos padaro labiausiai pažeidžiamus ir priešiškus vienas kitam. Bet vėlgi, visada yra išimčių, nes jeigu jų nebūtų, tai tada būtų labai graudu dirbi. Pavyzdžiui, pas mus mokykloje yra 250 pedagogų, tai aš taip nesprenžiu vien tik iš 50 mokytojų kolektyvo. Juolab, kad labai daug sričių yra. Tu tiesiog matai, kaip kiekviena ta ugdymo sritis, koks ji sukuria savo. Arba yra mokytojų tam tikrų sričių, kur jie tikrai labai kolegiški yra. Bet galbūt dėl tam tikrų aplinkybių, galbūt pats dalykas trupučiuką įpareigoja. Bet visose srityse bus ar vienetai, ar kartais ir dauguma, kurie kartais yra nuolatiniai kritikai visa ko. Arba jie konstatuoja, kad pas juos viskas gerai ir jie net nebando analizuoti. Nors problemos jau tiesiog garuoja. Tai vat tas neigimas, nenorėjimas girdėti kito - tai labai dažnas.

Arba toks nusiteikimas, kad jis nori man pakenkti, arba turi kažkokių kėslų. Arba nu vat tokio įtarimo, kad abejoja mano kompetencija. Arba dar tokių, vat, nuostatų. Va dėl to ir reikalinga ta psichoterapija, nes problemos labai dažnai yra atėjusios iš daug daug anksčiau.

Kodėl nepriklausote jokiai profesinei sąjungai?

Tiesiog manęs neįtikina nei tie žmonės, kurie yra, nes viskas nuo to labai priklauso. Ir aš matau iš tų veiksmų, kas yra daroma, iš tiesų yra labai manipuluojama to profesinės sąjungos vardu, o yra daromi dalykai, kurių reikia jam arba jai. Bet nematoma visuma.

Aš tai, pavyzdžiui, galvoju, kad sistema galėtų pati labai daugelį dalykų padaryti, o profesinė sąjunga - jos būtinos yra. Bet kai tarp jų irgi egzistuoja trintis, kažkokia, na tokie veikia politiniai žaidimai, tai tiesiog yra neskanu, ir tu nenori tame dalyvauti. Juolabiau, kad man kažkuria prasme, kai aš dirbu administracijoje, tai yra daug dalykų, kuriuos aš matau, kad mes galėtume patys padaryti. Ir man būti profesinėje sąjungoje, taip atrodo susidvejinimas: ir administratorius, ir profsąjungos narys, kuris oponuoja tam, ką administracija sugalvoja. Tai man vat čia jau toks. Jeigu būtų, tarkim, darbo srities profsąjunga, kurioje iš tiesų eitų kalba apie mano, kaip darbuotojo teises. Nes man irgi labai dažnai tenka susidurti, kada iš profsąjungos kyla kažkokia iniciatyva arba kvestionuojama mano darbo kokybė, ir aš esu savo vadovo, kurio nurodymus aš vykdu, palikta visiškai viena, nes jis stoja į profsąjungos pusę. „Jų daug“ - sako, „Jie nueis“. O aš jo klausiu: „O kaip aš turiu jaustis kaip darbuotoja, kai aš atlieku savo funkcijas ir pareigas, ir dėl to, kad jiems tas nepatinka, nes jiems, matot, reikia kitaip, aš esu paliekama viena ir vos netampu kalčiausia visos tos problemos“. Tai vat dėl to man, labai dažnai, profesinę sąjungoje priklauso, kas joje yra, kas yra tie žmonės, kurie išsikelia etiketę „Aš ginu jūsų teises“. Ir, tarkim, jei yra iniciatyva iš administracijos pusės, pavyzdžiui, kadangi yra nuotolinis mokymas ir mes taikom Clastrum programą, tai ten yra tokia situacija, kad mokytojas gali susikurti savo paskyrą, ir kada institucija sukuria paskyrą ir tokiu būdu ten atsiranda daugiau funkcijų ir mes kaip mokykla įsigijom institucijos paskyrą, bet problema yra tokia, kad kai mokytojas net institucijoje susikuria savo paskyrą, tai realiai aš kaip administratorius nematau to, tik tai tie vaikai, kurie yra jo kurse. Kadangi mums vistiek reikia situaciją valdyti, tai pagal kitų mokyklų pavyzdžius, mes sukūrėm tokias administratoriaus paskyras, kurias mokytojas turėtų pasikviesti. Tai buvo ištraktuota, kaip "noras stebėti mokytojų pamokas" ir juos visaip sekti. Ir mums net į galvą neatėjo, nes mes tiesiog norėjom gauti tą informaciją iš mokytojų, kad galėtume matyti bendrą vaizdą. Ir pirma mintis, tai ir buvo profsąjungos vadovo, kuris pasakė „Aš tai nebijau, bet aš čia jus ginu“. Tai palauk, tai jeigu tu turi tokią idėją, tai gal tu pirma mums ir pasakyk. Mes gal galim pasakyti, ar mes turėjom tokią intensiją, ar ne. Tai vat šitoks žaidimas savai interesais po profsąjungos vėliava, man labai atgrasus ir aš jo per daug matau.

Ar jūs prisidėjote prie tų protestų? Jeigu taip - kokiomis priemonėmis?

Aš pati tai tiesiogiai nedalyvavau nei vienuose iš tų protestų. Mūsų mokykloje profsąjunga dalyvavo streike ten 2018 metais. Šiaip aš neturiu prieš tokių veiksmų ar akcijų, tarkim, dėstytojų akcija 2019 tokia aiškiau išreikšta visuomenėje. Aš manau, kad jeigu tos socialinės grupės, jos jaučiasi nesaugios, jos turi išmokti apie tai pasakyti. Net nepaisant to, kad kokie 2018 metais buvo tie veiksmai mokytojų, aš nesmerkiu jų, ir negalvoju: „Nu kaip jie taip“. Buvo tokia situacija, tai buvo jų sprendimai, ir aš gerbiu juos už tuos sprendimus. Aš gerbiu už tai, kad žmonės išdrįso apie tai pasakyti ir nesvarbu, kad ne pačia maloniausia maniera. Tai aš galvoju, kad tai yra gerai, kad žmonės galų gale susitelkė ir tai tapo daug akivaizdžiau ir aiškiau negu, kad iki tol buvę bandymai streikuoti, ar kažkokios derybos profsąjungų, tarpusavy kažkokie susitarimai. Jie visi buvo nu tokie, kaip visa lietuviška politika - iš mano kišenės į tavo kišenę.

O kodėl pati nedalyvavote?

Nu aš kažkaip neturiu nei tokių, tarkim, finansinių motyvų, dėl ko negalėčiau. Ir šiuo atveju, tarkim, buvo man per daug... Ta prasme, mano darbo diena yra labai intensyvi ir toks darbo baras, kad aš negaliu jo palikti, nes nėra kam viso to daryti. Ir tada mano tas protestas, iš tiesų, labiau pakenks vaikams ir mokiniams, negu duos efektą, tarkim, kaip pats streiko dalyvės.

Minėjote, jog palaikote socialinių grupių viešą pasisakymą, jeigu jiems „skauda“. Kam reikalingas toks viešas pasisakymas?

Todėl, kad tos grupės geriausiai ir žino, kaip jos jaučiasi. Man būna, pavyzdžiui, iš tiesų labai skaudu, kai apie mokytojus ir jų darbą žmonės sprendžia grynai iš savo asmeninės patirties arba suformuotos nuomonės, kas labai dažna yra, to lobistinio intereso vedamų žmonių. Tai lygiai taip pat dėl mokytojų, dėl medikų, dėl tokių profesijų, kurios iš tiesų apima visus visuomenės sluoksnius ir mes visi vienaip ar kitaip esame tos sistemos dalis. Bet buvimas sveikatos arba švietimo sistemoje nereiškia, kad aš žinau, kaip jaučiasi tos profesijos žmonės ir kas tai yra. Lygiai tas pats būtų su socialiniais darbuotojais, žinant, su kuo jie susiduria arba kokia ten yra ta pusė. Arba ten bibliotekų darbuotojai, kultūros darbuotojai, visa kita. Nes visada bus žmonių, kurie verčiasi gerai, nes jie tiesiog turi verslumą ir jie moka suktis. O yra kurie suvokia tą profesiją kaip pašaukimą ir jie neieško tų alternatyvų, kaip apsukti, padaryti ar ką nors. Tai jie irgi turi turėti visuomenėje galimybę gyventi tokį gyvenimą, kad jų savivertė nekristų dėl to.

O kas yra tokių akcijų adresatas?

Ne, aš šiaip galvočiau, kad labai svarbu, kad visuomenė tai išgirstų. Nes taip, sprendimus priima ne visuomenė, bet visuomenė renka tuos, kas tuos sprendimus priima. Ir kuo bus daugiau sąmoningumo iš visuomenės pusės, kodėl reikia eiti į rinkimus ir ką daro vyriausybė, arba ką daro seimas, tai čia tas protestas nėra tiesiogiai nukreiptas į visuomenę. Nes mūsų žmonės labai dažnai apsiriboja tik tai savo gyvenimu ir nesidomi, net nesuvokia. Toks labai paprastas pavyzdys yra - daugiabučio namo bendrija, kur žmonės to bendruomeniškumo nelabai turi. Jie visą laiką pradės kalbėti apie problemą, jeigu jų bute kas nors atsitinka, bet labai retai kada pabandys inicijuoti tai, kas galėtų pagerinti apskritai buvimą visų. Tai čia tas pats yra visuomenėje, jeigu mes perkeliame, tarkim, į socialines grupes. Tas modelis suveikia taip, kaip kokioje daugiabučio bendrijoje. Kol aš gyvenu, tarkim, pirmame aukšte, tai kas man tas stogas. Arba aš gyvenu viršuj, tai kas ten tas bromo remontas, aš ten išvis nevaikštau. Arba aš mašinos neturiu, aš ten nevažinėju. Tai tie dalykai visuomenėje yra susiję netiesiogiai, bet jie visi kartu yra susiję. Tai adresas, be abejo, yra visuomenė, bet kartu ir aišku tos visuomenės sritys, kuriose yra ne tik priimami sprendimai, bet ir yra modeliuojama kryptis, į kurią eina ta pati visuomenė.

2019 metais buvo mokytojų streiko apraiškų, o dėstytojai paraleliai darė savo veiksmus. Ar jūs stebėjote juos, ar matėte, ar palaikėte?

Ne, aš nei vienais metais streikuose realiais veiksmais neprisidėjau. Stebėjimas, daugiau, kiek per žiniasklaidą aš su tuo susidūriau. Nes ir iš tų žmonių, iš dėstytojų, kuriuos aš pažinojau, tai irgi na labai skirtingų buvo. Buvo tų, kurie buvo įsijungę ir apie tai pasakojo, ir buvo tų, kurie gana abejingai į visą tą situaciją žiūrėjo, daugiau iš savo pragmatinių interesų. Šiaip tik tai tiek, kad, jeigu kokiose diskusijose, kada žmonės susitinki arba su kolegomis, arba šiaip su kokiais kažkokiuose neformaliuose sutikimuose, tai be abejo, kad tu išsakai tą mintį, kad aš nesmerkiu ir manau, kad jie teisingai daro, kad jie apie tai kalba. Aš šiaip esu labiau už tai, kad geriau ieškoti, ką padaryti, negu, kad.. Bet šiuo atveju yra taip, kad labai dažnai tas sprendimas, ką padaryti, Lietuvoj neišvirsta veiksmu. Nes padaromas pirmas etapas, kad ir kaip yra įvardijama, sutariama, bet pritrūksta tolimesnių etapų. Tai aš pati esu labai daug su tuo susidūrusi, dėl to kartais ir galvoju, kad ne visada tas protestas iš tiesų duos tą rezultatą. Galbūt kažkokį postūmį duos, gal ką. Tai dėl to, kai aš turiu pasirinkti, ar aš galiu padaryti konkretų veiksmą čia ir dabar, tai aš renkuosi konkretų veiksmą čia ir dabar. Bet yra tokių situacijų, kada reikia ir to tokio kalbėjimo viešo, viešos pozicijos išsakymo.

Bet kur tada išeitis?

Dėl ko aš nesu prieš visas šias akcijas, nes tai yra tam tikras būdas kalbėti, būdas pasakyti. Kol kas mūsų visuomenė nėra subrendusi realiai išklaudyti ir imtis po to veiksmų. Veiksmų turėtų imtis tie, kurie išties turėtų jų imtis, o ne užčiaupti, galbūt stalčiuką kitur perdėti finansinį. Man atrodo, tiesiog, labai daug yra žmonių, kurie yra netinkamose vietose ir neatlieka tų darbų, ką jie turėtų. Streikas arba protesto akcija dar kartą rodys, kad nėra gerai šioje valstybėje. Ir dėl to jie ir turėtų būti, nes kol joje yra negerai, tai aš manau visos tos priemonės, kurios apie tai signalizuoja ir

priverčia vis tiek pagalvoti ir pamąstyti net ir žmogui, kuris yra labai toli nuo tos srities, jos yra tinkamos.

Kitas dalykas, kaip vėliau pati visuomenė visą tą išdiskutuoja, išreflektuoja. Nes labai dažnai mūsų žmonės yra linkę padaryti netinkamas išvadas iš esamų faktų. Tai čia yra kita problema. Tai dėl to aš ir galvoju, kad turėtų būti tokia galimybė tam tikroms grupėms streiko pavidalu išsakyti, kad yra tikrai bloga situacija.

Ar buvo palaikymo? Iš kitų socialinių grupių?

Nu, sunku pasakyti, nes labai dažnai ta reakcija žmogaus, kuris su tuo nesusijęs tiesiogiai, yra atsargi. Nei taip, nei ne. Tie, kurie susiję, jie labai reaguoja emociškai. Jie nebegirdi jokių kitų argumentų ir net jeigu aš nedalyvauju, tai jie tą gali priimti kaip vos ne iššūkį sau, nors jie net nežino, kokie yra mano motyvai. Tai dėl to aš nesu linkusi per daug piršti niekam, kodėl, ką ir kaip, ir jeigu paklausia ir aš matau, kad su žmogumi tu gali diskutuoti, tada taip, tada išsaku. Bet jeigu matai, kad žmogus girdi tik save - nu taip, aš jį išklausu, bet na kalbėjimas ir yra, kada tu kalbi ir girdi, tai aš su tais, su kuriais mes kalbėjome, tai mes atrasdavom.. Būdavo, kad nuostata priešiška, bet aš išsaku savo poziciją, tas žmogus įsiklauso, ima manyti, kad galbūt taip ir yra, o galbūt - ne. „Yra dar blogiau gyvenančių“ - nuomonė iškart tokia, kad mokytojui nėra taip blogai. Tai čia, kokius tu kriterijus pasirenki, kas yra gerai, kas blogai. Kitam ir penkto naujausio automobilio yra labai blogai. Tai čia kiek žmonių, tiek nuomonių tuo klausimu.

Dabar tai išvis labai sudėtinga yra, nes visiems kaip ir atrodo, kad jau ta situacija jau pajudėjusi, bet ji pajudėjo vis dėlto su labai tokiais daug galimybių manipuliuoti. Iš esmės per daug nepasikeitė. Arba labai priklauso nuo to, kokie yra vadybininkai toj vienoj ar kitoj mokykloj, bet pati sistema sukuria galimybę manipuliuoti. Tai tas nėra labai gerai. Aš galvočiau, kad kadangi tai yra valstybinio sektoriaus sritis, sisteminiai dalykai turėtų būti tokie, kurių tu negali paversti sau patogiai. Tu turi juos įvykdyti tam, kad sistema judėtų. Tai vat čia tas mechanizmas, jis toksai trupučiuką *medūzinis* yra. Nėra vis dėlto suręsta aiškiais kriterijais, kurių negalėtum paversti taip, kaip tau patogiau. Dėl to ir yra likusių nepatenkintų, nes labai daug paliekama erdvės neaišku kokiais kriterijais skirti žmogui etato dalį ar jos neskirti.

Kai man kalba apie švietimo kokybę, aš galvoju, kad yra žmonės, kurie išvis neturi supratimo apie tai, kas yra švietimas. Tai yra toks procesinis dalykas, kad jeigu tu jį suvesi tiktai į kažkokius kiekybinius rodiklius, tai neatskleisi visumos tokios. Ir per daug apima žmogaus tam tikrą formavimosi procesų, kurie dabar prasideda, bet jie rezultata duos vėliau. Ir kai susifokusuojama, kad turi būti vienokiu ar kitokiu formatu laikomi brandos egzaminai, tai nieko dar nereiškia visiškai. Nes jeigu būtų remiamasi tais ilgalaičių studijų rezultatais, tarkim longitudinalinių edukologinių tyrimų, tai būtent niekada nėra tiesioginės koreliacijos su tuo, ką ir kuo būdu išmokęs. Nes egzaminas nėra tas dalykas, kuris atskleidžia žmogaus brandą. Egzaminas yra tam tikrų žmonių, tam tikro darbo rezultatas. Ir viskas. Ir jis negali būti universalus. Tokia labai gera klasikinė karikatūra yra, kai stovi skirtingi gyvūnai ir sėdi egzaminuotojas ir sako "Sąžiningumo dėlei jūs visi turėsite atlikti tą patį testą - užlipti į medį". Ten stovi dramblys, beždžionė, žuvis, delfinas. Tai čia vat yra brandos egzaminų parodija, nes labai skirtingi žmonės ir tu negali jiems sukurti vieno universalaus patikrinimo rodiklio. Tai vat.

O švietimo kokybė ji yra kuriama visų tų dalyvių, kurie joje yra. Absoliučiai visų.

O kaip mokiniai reaguoja? Ar jie kalbasi apie tai, ką mato ir girdi viešojoje erdvėje?

Aš dirbu su mažiukais, tai jie apie mokytojų problemas nekalba. Jie dar tokie yra, ypatingai dabartiniai, tai jie yra iš tiesų gana atviri. Ir jie mokytoją priima kitaip, negu, pavyzdžiui, kad ir prieš dvidešimt ar penkiolika metų. Bet taip yra dėl to, kad tie vaikai apskritai visus suaugusiuosius kitaip priima. Tai čia yra viena medalio pusė. *Vyresniokai* tai, aišku, mūsų mokykloj jie turi tą savo meninį foną, tai yra daug jautresni. Yra labai daug žmonių, kurie yra labai susifokusavę į tikslą. Tarkim, jie nori tapti muzikantais ar baletu šokėjais. Tai jie turi labai ribotą laiką, tam, kad susiformuotų tie visi profesiniai įgūdžiai. Ir dėl to yra ta konkurencija, jinai aštri yra. Tai jie galvoja apie tuos egzaminus. Juolab, kad mūsų vaikai kiekvienas metais laiko egzaminus pavasariais. O žiemą būna įskaitų sesijos

įvairiausias, tai jie pripratę prie šitų dalykų. Bet tikrai tiek, kad aš matau, kad jiems norisi to aiškumu, kad būtų aišku, o ką jie turi žinoti. Tai tas, kada yra priimami sprendimai-keitimai, tai labai išbalansuoja. Nes bent jau mūsų, pavyzdžiui, vaikai tai tikrai labai yra motyvuoti ir jie labai savo laiką žiūrį, yra susiskirstę savo dieną, kiek jie laiko skirs mokymui, kiek grojimui arba dar kam nors. Tai kada visa ta sistema suplanuota dvejais metais į priekį, bandomą ją pakeisti, ar egzaminus ten kitaip padaryti. Pavyzdžiui, dabartiniai vienuoliktokai, kai jie rudenį atėjo, jiems iš tikrųjų buvo labai skaudu, kai pasakė, kad aukštosios mokyklos nebeužskaitys užsienio kalbų egzamino. Tai tikrai, jeigu tu pavasarį susiplanavai savo dvejus metus, kad tu ruošies tam egzaminui, o dabar kai visi sprendimai priimti ir pasakoma, kad bus kitokia sistema, tai yra nesąžininga tų vaikų atžvilgiu.

Ar visos grupės buvo ir yra pakankamai girdimos?

Manau, kad ne. Nes labai yra gaji visuomenės nuostata, kad mokytojai, o juolabiau mokslininkai, jie išvis negali protestuoti, nes čia kaip ir vulgari pasisakymo forma. Atseit, nepadoru taip protestuoti. Kodėl nepadoru? Nu jei tave žemina, tai iš kitos pusės, juk negali tylėti. Tai šiuo atžvilgiu aš galvoju, kad čia ir yra tos švietimo sistemos tam tikra šizofreninė situacija, kad problema liečia visus, bet prieš tą problemą jie visi nesusitelkia. Nes jeigu jie, iš tiesų, visos tos, tiek mokytojai, tiek akademinė bendruomenė, jeigu jie susitelktų tiek, kiek jų yra, tai būtų kitoks efektas. Juolabiau, kad tikrai dauguma žmonių juk išsilavinusių ir žinančių, kaip galima išsakyti. Nu, tarkim, kad ne vien reikimas yra arba kažkoks agresyvus veiksmas yra protestas.

Pasigirsta nuomonių, kad reikėtų stoti į profesines sąjungas, joms vienytis ir tai galbūt būtų išieitis. Kaip jūs manot?

Aš manau, kad taip. Tikrai yra tos sąlygos. Nes aš nesu prie profsąjungą. Kad aš nesu profsąjungos narė, tai nereiškia, kad aš esu prieš. Prieš 20 metų aš buvau tokioj kelionėj Danijoje, kaip tik po švietimo įstaigas. Vat tada aš taip aiškiai išgirdau, ką tai reiškia, jeigu yra tam tikros srities stipri profsąjunga. Nes jie pasakojo, kaip yra pas juos. Ir mes klausėm, o kaip tai yra. Tai jie papasakojo, kad tai iškovojo profsąjungos. Bet jos labai susitelkė ir tai nebuvo, kad vienas nubėga susitaria vienaip, o kitas nubėga padaro trečiaip. Turėtų būti jų skirtingų profsąjungų, bet skirtingų ne dėl to, kad vienos pirmininkas nori vieną kapšėlį sau pasiimti, o kitas - kitą. Jos gali būti skirtingos, nes švietime yra juk daug sričių, kurių tu negali sukišti po viena. Jau ir pas mus yra mokykloje meninio ugdymo mokytojai - jie turi vienokias problemas, bendrojo - kitokios. Ir jie negali susiplakti, jeigu profesiskai žiūrėti. Tai turėtų būti skirtingos tos profsąjungos, jeigu galvoti apie kokybiškas profsąjungas. Tai kol profsąjungos steigsis dėl to, kad yra iniciatyvus ir veiklus pirmininkas, tai tada nieko nebus, nes jos spręs savo problemas. O jeigu jos pradės vis dėlto elgtis tam, kad spręstų problemas tam tikro pobūdžio, tada jos galės šnekėtis ir surasti bendrų vardiklių, dėl ko jos susijungtų, skaitiklyje išliktų tik tai, kas yra reikalinga tik tai sričiai, tai tada gal galima kalbėti apie tai, kad būtų ta jėga. Bet tam reikalinga ir ta politinė branda visos visuomenės tų pačių žmonių. Nes labai daug žmonių eina į profsąjungą dėl to, kad „apgins mano interesus“. „Aš nieko nedarysiu, sumokėsiu mokesčius, ir jie apgins“. Apginimas juk pats savaime neateina. Tu turi ir pats suvokti, nes tu atlieki veiksmus visuomenėje, kurie turi pasekmės. Tai dėl to, pavyzdžiui, kadangi aš matau, kokia yra veikla profsąjungos, aš dėl to į ją nestoju. Aš nenoriu būti dalimi to. Užtenka jau ir taip, kad dirbdamas sistemoje, tu labai dažnai turi daryti tai, kas nėra tau priimtina. Bet tu suvoki, kad sisteminiu požiūriu, aš ateinu į tą sistemą dirbti, vadinasi - aš priimu tam tikrus dalykus, nors aš kaip žmogus galbūt taip nedaryčiau. Nu bet čia būvimas bendrabūvyje reikalauja tam tikrų dalykų, kad aš nevisada paisau vien tik savo asmeninių norų ir poreikių. Yra, kada aš turiu nusileisti ir pagalvoti apie kitus žmones, kad jie galėtų irgi gyventi, aš turiu irgi trupučiu ką nuleisti savo kartelę, pažiūrėti šalia ir palaukti.

Ar yra kokių šviesių perspektyvų?

Na, aš manau, kad kita karta. Kita karta, nes keičiasi ir mokytojai, ir mokiniai. Ir patys mokiniai keičiasi, nes jie tiesiog privers mokytojus keistis. Aišku, liūdna situacija, kad jaunų žmonių ateina nedaug į mokyklas. Vis tiek aš grįžtu prie tos minties, kad tai yra profesija su pašaukimu. Ir vien tik pasimėginti neužtenka. Tavo pasimėginimas gali kainuoti kito žmogaus kokybę gyvenimo.

Kol išties realiai nesusistatys ta pedagogų rengimo sistema, kuri yra išbalansuota realiai, tai dar gal negreitai turėsime tokių modelių, kuriais galėtume didžiuotis. Švietimas yra toks dalykas, kad nesvarbu kokiais laikais, na tie žmonės, kurie gali daryti šitą darbą, jie ateina. Tai aš labai tikiuosi, kadangi yra virsmas, tas paradigmatis virsmas tiek švietime, tiek visuomeniniam gyvenime, tai tų pokyčių be abejo bus. Ir kažkaip norėtusi, kad ne taip skausmingai žmogiškąją prasme. Nes reiškia, kad labai didelė dalis žmonių tiesiog jau turi išeiti, nes jų tas buvimas ir darbas neduoda efekto. Jis labiau stabdo ir trikdo. Jeigu jie ir bando keistis, tai ne visada tai yra efektyvu. Tiesiog tu apivalyti pati sistema. Bet kada ji apivalys - tai manau, kad taip.

Net ir nesant edukologijos universitetui?

Nu šiaip tą, ką darė jis, tas universitetas, tai ten buvo daugiau tokio, labai grubiai šnekant, šlamšto gaminimas. Gerai, kad jisai užsiraukė. Tai, kas buvo kaip alternatyvos padarytos - neatstoja. Švietimas yra sistema ir turėtų būti viena institucija, kuri formuoja. Dabar yra labai daug tokios poliarizacijos. Per daug poliarizuotas yra mokytojų rengimas. Nepaisant to, kaip visi politikai aiškina, kaip čia yra neblogai ar blogai su švietimu, pačioj sistemoj yra labai daug dalykų, kurie, deja, per 30 metų nebuvo sukurti. Sisteminiai dalykai. Buvo labai daug dalykų padarytų, kaip supranta vienas arba kitas valdininkas, bet sistema joje turi būti atspindėti visi toje valstybėje gyvenantys žmonės. Tai aš kalbu ir apie skirtingų poreikių vaikus, nes jiems turėtų būti vieta toj švietimo sistemoj, turi būti žmonės, kurie mokėtų su jais dirbti. Turi būti mokytojų ne tiktai rengimas, bet ir nuolatinis kvalifikacijos kėlimo sistema. Ne popieriukų gavimas neaišku kokio lygio seminaruose, bet labai tikslinga mokslinė veikla, iš kurios mokytojas gali gauti pagalbos savo darbe.

Ar duoda prošvaisčių tai, kad politikų diskursas prioretizuoja švietimą?

Šiaip tai duoda, nes visi ankstesni strateginiai dokumentai irgi būdavo padaryti, bet kokia kokybė jų. Mokytojai apskritai apie juos nieko nebuvo girdėję ir nesidomėję, dirbti netrukdė, ar jie buvo, ar nebuvo. Tai daugiau, aišku, yra politiniai pareiškimai. Vėlgi ministras, pats savaime, nieko nereiškia, ypatingai jeigu tai nėra žmogus su tam tikra charizma, galintis priimti sprendimus ir galintis daryti poveikį. Bet kokiū atveju, jeigu kalba eina apie švietimą kaip sritį, kurioje norisi, kad Lietuva padarytų proveržį, tai ne vien tik ministro pasirinkimas turi prasmę. Vėliau viskas priklauso nuo to, kaip yra valdomas visas švietimo aparatas: ministerija, jai pavaldžios įmonės. Visi tie sisteminiai tinklo dalykai. Vat kol ten nesusitvarkys, aš nemanau, kad mes turėsime kažkokių rimtesnių pokyčių. Čia tas pats, kaip su kraujotakos sistema žmoguje arba visu skeletu. Net ir luošas žmogus ar žmogus be kažkokio organo jis gali gyventi. Tai sistema kažkaip prisitaiko. Bet ar tai yra efektyvu? Nemanau. Bet labai norėtusi, kad galų gale per 30 metų būtų pasakyta, o kas yra ta lietuviška mokykla. Nes mes vis kažkokių prisirankiojam įvaizdžių ir modelių, bet nesuvokiam, kad kuriam tai savo žmogų toj sistemoj.

Ačiū už tokį nuoširdų pokalbį.

9 PRIEDAS. Giluminio interviu su Dariumi Lavrukaičiu transkripcija

Interviu data: 2020 11 04

Interviu trukmė: 1 valanda

Nuotolinis interviu

Gal gali papasakoti apie save?

Patys maloniausi klausimai. Galima galbūt pasivadinti save kukliai nekukliai vienu iš steigėjų šito judėjimo. Mes pradėjome 2019 m. kovą, taip oficialiai. Prieš tai dar kokią mėnesį planavomės. Mes pradėjome visa tai daryti Kaune, nors aš esu šiaip VU studentas, bet kažkaip mes bazę, iniciatyvinę grupę sukūrėme Kaune studentų. Ir jo. Bet po maždaug 2019 metų rudenį mes tokį būrį, ceļę, įkūrėme ir Vilniuje. Ir nuo to laiko maždaug ties šitais dviem miestais daugiausiai ir bazuojamės. Konkrečiai tai VDU ir VU. Ir jo, tai čia tokia judėjimo genezė. O priežastis tai labai paprasta - tai tiesiog absoliutus nusivylimas studentų atstovybių politika kaip tokia. Ir labiausiai gal tas aspektas, kuris tą nusivylimą paskatino, aplamai tai apolitizuota studentų savivalda visa ir jina labai technokratiška. Tai čia sakyčiau toksai pagrindinis mūsų pasipiktinimo taikiny ir priežastis.

Kokia yra jūsų organizacijos sudėtis?

Jo, tai mes turime dabar.. Organizacija pastaruoju metu yra išsiplėtusi labai. Visų pirma, gal toks formalumas, tai mes nesame joks juridinis vienetas registruotas. Dėl daugelio priežasčių. Viena iš jų gal tokia man asmeniškai nesvarbiausia, o kas judėjime tokia nuotaika bendra tokia, kad dabartinis asociacijų įstatymas nėra labai parankus tokiam organizavimosi būdai, ir mes norėtume. Tiesiog ten yra teisinės formos visokios sureguliuotos, ko mes galbūt organizuodamasi tokiu plokščių principu tiesiog vengėme. Kitas dalykas tas ne formalumas padeda išlaikyti balansą tarp tos tokios institucinės politikos, kur mes jau lendam į studentų savivaldos organus, ir tarp tokios neformalios visokio aktyvizmo ir panašiai. Mes tiesiog jaučiamės, kad kol kas neformali ta, bet gal ateityje kažkoks ir formalumas atsiras. O pati organizacija, tai dabar šiai dienai susideda iš žmonių, kurie yra frakcijose, tai yra VDU ir VU. Ir VU yra kaip ir minėjai, vienas žmogus, tuo metu kai vyko 2019 metais protestai, irgi buvo tik vienas žmogus frakcijoje, tai buvau aš tuo metu. O dabar tai turime kitą žmogų. VDU šiek tiek geriau mums sekasi, mes turime 15 narių frakcijoje iš 40. Iš tikrųjų labai daug žmonių nėra įsitraukę į parlamento veiklą. Šiuo metu mes turime 3 komitetus, neseniai suorganizuotus. Tai socialinių reikalų, politikos ir informacijos komitetai. Ir tai yra maždaug pagrindinė mūsų organizacijos atrama tie trys komitetai. Jie priėmė visus sprendimus, organizuoja susirinkimą, kur visi susirenkame. Ir jo, ir taip mūsų tas organizavimasis atrodo.

Ar buvo dar kokių priežasčių, kodėl susikūrė jūsų organizacija?

Iš principo tai, tai buvo nepasitenkinimas studentų politika kaip jaunimo politikos dalimi, galbūt. Nes tas pasipiktinimas jis nebuvo taip lygioj vietoj atsiradęs, jis atėjo ir iš anksčiau, ir iš mūsų mokyklos laikų ir iš tų pirmų pastebėjimų jaunimo organizacijose. Tuo metu supratome, kad esame studentai ir artimiausia vieta, kur mes tą situaciją galime keisti, tai buvo savo ta socialine grupe. Pavasarį tai aplipo natūraliai visokiais papildomais klausimais. Mes pradėjome nuo tokių konkrečių pasiūlymo. Tos pačios institucijos ir jų struktūra yra sąlygojanti tam tikrose. Ir iš kitos pusės mes turėjome ir norėjome pritraukti didesnę susidomėjimą studentais.

VDU, kai mes pradėjome, tai mes turėjome tuos tikslus sutvarkyti studentų savivaldą VDU, bet tuo pačiu ir padaryti, pavyzdžiui, studentų valgyklą. Ir tuo pačiu tai mums padėjo iš savo judėjimo bazę padidinti ir susilaukti daugiau palaikymo.

Kam reikalingas tokiai organizacijai palaikymas?

Tai palaikymas yra natūralus dalykas. Visų pirma, mes norime, kad. Mūsų toks meta didžiausias tikslas, kad tiesiog studentų savivalda pasidarytų politiška. ta prasme, kad dingtų tokie žmonės ir tokios institucijos, kurios sakosi, kad jos gali atstovauti visų studentų interesus. Nu mes galvojame, kad tai yra tam tikra šizofreninė būseną, kai pavyzdžiui atsistoja vienas prezidentas ir sako, kad jis atstovauja visų universiteto studentų interesus. Tuo tarpu, kai tame universitete mokosi

žiauriai skirtingi studentai, pavyzdžiui, vieniems reikia dirbti, kad jie pragyventų, kitiems, kuriems nereikia dirbti, kurie turi, kurie neturi pinigų ir tiesiog vienas žmogus negali atstovauti visiems šitiems studentams ir mes tiesiog norime, kad atsirastų tam tikros kaip ir frakcijos, politinės grupės, studentų atstovai pagal jų interesus, jos susieitų į vieną parlamentą ir praktiškai spręstų studentų problemas ir susitartų. Šiaip diena taip nėra, studentija yra traktuojamas kaip toks vieningas kūnas, kur atseit turi vieningus interesus, bet mes visi žinome, kad taip nėra. Tai tam yra tas palaikymas skirtas, kad kelti ir *politinti* tą lauką, kad žmonės, kad studentai pradėtų suprasti, kad nuo šitų institucijų, nuo šitų žmonių priklauso jų kasdienis gyvenimas ir jie turi kažkokį indėlį jose. Ir iš kitos pusės, žinoma, ir pačiam judėjimui tai natūralu yra gerai, mes tiesiog didindami palaikymą studentijos sau, mes gauname ir naujų narių, mes gauname ir ne tik tai kažkokį. Gauname tai, kad iš principo, būtų galima pavadinti politiniu kapitalu, nes, kaip pavyzdžiui, nuskamba koks nors klausimas labai plačiai tarp studentų ir tikrai būna pasipiktinimas tai reaguoja ne tik studentų savivaldos organizacijos, bet ir pačios universiteto administracijos. Ta prasme kartai tikrai nustebina, ant kiek opus klausimas, nuaidėjęs plačiai per studentiją, gali visiškai pakeisti administracijoje ir studentų atstovybėje sprendimus ir mes esame tokių turėję atvejų ir mes labai džiaugiamės ir realiai to ir siekiame.

Ar pavyksta surasti konsensuą su kitomis studentų savivaldomis?

Priklauso nuo situacijos ir nuo atvejo, bet iš principo mes kol kas, kas liečia bent jau veiklą parlamentuose studentų, kur vyksta ta formalioji politika, ir mes iki šiol esame mažumoj. Ta prasme mes esame parlamentinėj mažumoj, dėl to ta politika, kurią mes siūlome, tos idėjos, ta *policy*, ir nėra na ta, kuri yra tiesiog vienašališkai įtvirtinta. ir dėl to mums dažnai tenka tartis su tais atstovais, kuriuose vienu metu mes ir bando labai stipriai kritikuoti. Tiesiog tai yra toksai vienas kitą save palaikantis veiklos režimas, kur mes tiesiog, pavyzdžiui, teikiame pasiūlymus, mes tada išgirstame, ką turi pasakyti atstovai apie tą pasiūlymą. Jeigu mes matome, kad iš tų pasisakymų, iš tų viešosios galima sukurti kažkokį viešosios nuomonės spaudimą, mes tai viešiname ir tada tikimės, kad dalis parlamento narių palankiau žiūrės į mūsų pasiūlymą ir taip stengiamės tada jau kažkaip savo tą politiką ir realia stumti tokiu būdu. Aišku, klausimas, kaip mes. Su dauguma parlamente, aišku, viskas būtų paprasčiau, tačiau dar neteko tokioje situacijoje būti.

Kokio buvo jūsų pozicija prasidėjus nepasitenkinimo išraiškoms?

2019 m. lapkričio gruodžio mėnesio pasipriešinimo veiksams, aš sakyčiau, kad priešistorė yra 2018 metų gruodis, kai mokytojai lipo pro langus į švietimo ir mokslo ministeriją. Aš tuo metu asmeniškai buvau dar Vokietijoje, buvau *erasmus*, bet teko intensyviai stebėti net iš užsienio tą visą įvykių eigą, rašyti *opedus* ir panašiai. Tai mes buvom tiesiog pasipiktinę jau tuo metu, tai buvo vienas iš tokių paskutinių lašų, kai mes matėme, kaip studentų organizacijos reaguoja į visą tą reikalą, kaip jos atsisako pareikšti pozicijas, ar tai smerkiančias, ar paremiančias tuos pačius mokytojus 18 metais, nes tiesiog jos sako, kad tai nėra mūsų reikalas. Mokiniai ir mokiniai nėra mūsų reikalas, ta prasme. Mokytojai ir mokiniai yra ne studentų reikalas, vienok ir čia mes net jokios pozicijos ir negalim turėti. Tai tas mus labai papiktino, prie tos temos natūraliai buvo sugrįžta ir 19 metais, kaip ir kiekvienais metais su švietimo bendruomene, kai reikia biudžetą tvirtinti. Tai mes jau tada turėjome geresnes pozicijas užsiėmę ir šito klausimo ėmėmės gan rimtai ir intensyviai bendradarbiavome su paskutiniu prioritetu. Prasidėjus tiems visiems reikalams, mes turėjome bendrus net susirinkimus, berods du. Tai intensyviai su jais bendradarbiavome. Ir mūsų iš ankstinis pasiruošimas buvo toksai, jeigu aš gerai pamenu, reikėtų tiesiog, reikėjo *pasrollint* mūsų *feed'q*, ką mes ten darėme. Bet aš kaip gerai pamenu, mes iš karto teikėme rezoliucijas į VDU studentų parlamentų ir į VU studentų parlamentą dėl aukštojo mokslo bendruomenės palaikymo. Ir mes ta rezoliucija siekėme dviejų dalykų. Tai, visų pirma, kad būtų oficialiai pareikštas palaikymas. Tai čia natūralu. Bet tose rezoliucijose turėjo būti, mes stengėmės taip kontrabanda įdėti tokias nuostatas, kad studentų atstovybės ne tik tai aktyviai informuoja savo studentus apie įvykius, apie protestus, mitingus ar akcijas, bet kad ir aktyviai kviečia studentus į juos įsitraukti. O studentų atstovybės turi puikią prieigą prie studentų informacinių srautų, per visą kitą. Ir šita rezoliucija, priima, berods buvo VU priimta, o po to po kažkiek laiko ir VDU

priimta. Ir VU studentai intensyviai iš tikrųjų įsitraukė, bent jau studentų atstovybė į tą visą reikalą ir čia, sakyčiau, buvo tokia pati pradžių pradžia šitų akcijų, kaip mes ten atsiradome.

O kaip viskas vystėsi toliau?

Aš dabar gerai neatsimenu, bet tai ar buvo paskelbusi vyriausybė kažkokį ne tai, kad kompromisą, kad kelti atlyginimus, bet tikrai nuo rugsėjo.

Primenama protestų chronologija

Na aš gal tiesiog papasakosiu likusį dalyką, ką atsimenu ir po to gal tu galėsi kabintis ten, kur tau įdomu yra. Aš tiesiog dabar *scrollinu* mūsų tą *facebook'o feed'ą* ir tiesiog gal pagal tuos kažkokius *memory* atmintukus aš papasakosiu plačiau. Aš matau, kad "Šauksmas" lapkričio 14 d., čia man rodos iškart po to, kai buvo paskelbta, kad nėra pinigų. Paskelbėme mes žiauriai sėkmingą įrašą, kuris, man rodos, iš viso apskritai yra pats populiariausias „Šauksmo“ įrašas iki šiol. Tai pasiekta buvo pasiekta apie 50 000 *Facebook* žmonių. Man rodos, pasidalino Meldaikienė ir dėl to buvo tiesiog ypatingai sprogus toks įrašas. *Basically* mes tiesiog tame įrašė *outline'inom*, apibrėžėm visą situaciją, kaip jinai yra, visą kontekstą. Ir antrojoje teksto dalyje mes pereina.. Visų pirma mes labai kritikavom. Mūsų kritika yra labai kritiška visokioms labai alternatyvioms akcijoms, tame tarpe vėliau pasireiškė ir „Diplomai už Ačiū“ ir visokioms kitokioms. Ten Jastramskio akcija buvo „telefonas“, ne dėstytojas, o telefonas, ar kažkaip taip. Mes visą laiką, mes labai kritiškai prieš šitą pasisakėm, dėl to, kad mes esame, laikomės pozicijos, kad geriausias būdas išsimušinėti pinigų vis dėl to yra streikas. Niekam dėl telefono ar kažkokių popierių iš principo neskauda, bet kai žmonės streikuoja, tada nu galima tada sėsti prie vieno stalo ir kalbėtis. Tai mes šiek tiek kritikos apie tas alternatyvias akcijas pasisakėm, bet tada mes daugiausiai kritikavom studentų sąjungą, VDU studentų atstovybę, KTU studentų atstovybę ir VU SA, dėl to, kad tuo metu dar VU SA vykdė apklausą studentų, ar jūs įsitrauktumėte tenais į veiksmus ir mes tiesiog galvojom, kad taip neturėtų būti daroma iš studentų atstovų pusės, dėl to, kad jie yra demokratiškai išrinkti atstovai ir jie turi absoliutų mandatą, susirinkti į posėdį ir parašyti rezoliuciją, kad studentai palaiko. Ir tiesiog mes galvojam, kad čia yra absurdas, kad dar tokios apklausos yra atlikinėjamos. Tai mes po tos apklausos pateikėme rezoliuciją ir kadangi apklausa, aišku, buvo vienareikšmiškai, kad palaikom, tai ta rezoliucija praėjo be jokių problemų.

Tada per „Diplomą už ačiū“ akciją mūsų tikslas buvo toliau laikytis, kad streikas vis dėl to yra geriausiai forma pasipriešinimo. Ir mes tiesiog, mūsų tikslas buvo tada pasinaudoti visu komunikaciniu tuo srautu ir skleisti per jį tiesiog idėją, kad dėstytojai turėtų jungtis į profesines sąjungas ir streikuoti. Ir kitas dalykas - skelbti studentų solidarumą dėstytojams, kad jie irgi jungtųsi į akcijas kuo daugiau, nes studentų yra žymiai daugiau negu dėstytojų ir tiesiog, kad ant vaizdo, ant masės paduotų. Tai mes per „Diplomą už Ačiū“ dalinom tokias atspausdintas skrajutes, tai aš galėsiu numesti ir skrajutės kažką ir *post'u*, gal tau padės, kaip medžiaga tiesiog tyrimo ar kažką. Tai ir tada, ką aš matau, matau šiek tiek kritikos toms neformalioms akcijoms, į ką mes skeptiškai žiūrėjom. Mes konkrečiai kritiškai reagavom praktiškai į visas tas streiko savaites kažkokias akcijas. Ten „Diplomą už Ačiū“ matau, „Nunešk seimo nariui savo straipsnį“ matau, buvo tokia akcija. Bet mes palaikėm LLTI darbuotojų profesinę sąjungą, nes jinai darė įspėjimąjį streiką. Tai, žodžiu, tiesiog buvo vyko tuo metu daug tokių neformalių akcijų, bet tuo metu vyko ir toks, bent jau LLTI darbuotojų tai buvo realus toks veiksmas, kurį mes labai palaikėm.

Ir aš toliau matau, kad kas čia buvo. Ir po to, berods po to, kai universitetas užsidarė, mes supratom, kad yra labai daug interesų grupių, kurios dalyvauja šitame dalyke, nes, pavyzdžiui, visa ta protesto savaitė, tas visas logotipas geltonom tom visom vizualizacijom, jos iš tikrųjų parėjo ne nuo studentų organizacijos, ne nuo profsąjungos kažkokios nors darbuotojų, bet iš VU administracijos, o konkrečiai iš VU rektorato pusės. Ir apie tai kažkokį *inside scope* galėsiu kažkada vėliau gal. Bet mes supratome, kad reikia susodinti interesų grupes prie vieno stalo ir tiesiog organizuoti kažkokiems bendresniems veiksams. Ir mums tada kilo idėja padaryti aukštojo mokslo bendruomenės asamblėją, per tą universiteto uždarymo savaitę ir mes ją padarėme. Jinai vyko gruodžio 5, berods. Ir tenais dalyvavo daug labai atstovų. Ten buvo ir medikų sąjūdžio atstovai, ir Navickas, VU, VDA studentai, dėstytojai. Žodžiu buvo tikrai toksai *multilateral*. Iš to, nepasakyčiau,

kad buvo labai sėkminga, bet buvo didelis palaikymą iš administracijos, tas renginys buvo filmuojamas. Buvo priimti keli nutarimai: kad reikia skatinti dėstytojus tiesiog jungtis į profesines sąjungas ir panašiai, tačiau iš asmeninės perspektyvos, man atrodo, kad asamblėja nebuvo labai pavykusi, apart iš tos komunikacinės pusės, kad na tiesiog, kad vyksta renginiai ir kad reikia palaikyti kažkokį frontą. Bet sprendimų prasme, aš manau, kad tas renginys nebuvo labai sėkmingas ir po to, aš kaip suprantu, tas klausimas nuėjo, kaip ir baigėsi mūsų tas pagrindinis dalykas buvo ta asamblėja gruodžio mėnesį. Aš kaip suprantu, biudžetas po to buvo tiesiog priimtas ir viskas.

Kodėl manai, kad alternatyvios akcijos nėra tokios sėkmingos, ar teisingos, kaip tu įvardintum?

Na, visų pirma dėl formalios perspektyvos, tos alternatyvios akcijos, jos už nieką nekalba. Ir jeigu ir ministras pirmininkas nuspręstų „O, Žukauskas visai gražiai pasėdėjo čia ant to kilimėlio ir gražiai padalino diplomus“, jam vis tiek reikėtų kolektyvinę sutartį pasirašinėti su profsąjunga. Ir profsąjungos gali tapti šito proceso dalininkėmis, realiai tikrai savo veiksmus ir jų didžiausias geriausias veiksmas yra streikas. Jisai parodo, kad tikrai nėra taikstomasi su dabartinės situacija, ir, man atrodo, ir galų gale, tiesiog pasiūrėjus į tas alternatyvias akcijas, atrodo, kad jų organizatoriai mano, kad to yra gana ir šiaip bendrai paėmus, pats streiko.. Dar idėja buvo tokia, kad streiką, kaip pasipriešinimo formą, reikėtų reabilituoti. Jeigu ne vien dėl pačių tikslų, kurių siekiama, ta prasme, dėl biudžeto, dėl atlyginimų dėstytojų, bet kaip dėl pačios pasipriešinimo formos reabilitacijos. Kadangi streikuoti Lietuvoje, nepriimtina gal per stipriai pasakyta, bet tiesiog tai nėra kaip suvokiama kaip pasipriešinimo forma legitimi.

Ką jūsų organizacija, laikydama, joki vienos ar kitos veiksmas yra priimtinas/nepriimtinas, palaiko? Kokios idėjos buvo jūsų pusėje, kas jums labiausiai skaudėjo?

Mes, kaip sakiau, mes labai palaikėme tą LLTI profesinę sąjungos tą išpėjamąjį streiką, po kurio nieko.... (nutrūko ryšys). Labai palaikėme Andriaus Navicko profesinės sąjungos, LSDPS profesinę sąjungą. Navickas buvo vienas iš tų, kuris aktyviai irgi pasisakė už streiką. Jis taip pat buvo pasiryžęs, kaip suprantu, įsileisti į savo profsąjungą aukštojo mokslo darbuotojus streikuoti, kadangi jo profsąjunga šiaip labiau yra bendrojo lavinimo mokytojų, bet kadangi jinai yra regioniniu pagrindu profsąjunga, o ne profesiniu, tai realiai galėjo stoti ir aukštojo mokslo darbuotojai. Tai jisai, ypač per asamblėją, ir savo pasisakymais spaudoje labai labai palaikė streiką. Ir taip pat jisai buvo, berods, vienas iš tų žmonių, vienintelė profsąjunga, kuri tuose jau kompromisiniame tam pasirašyme, kur buvo jau pabaigoj, man rodos, jis buvo vienintelis, kur nepasirašė, atsisakė pasirašyti tiesiog tą visą nuo „rugsėjo pakelsim algas visą tą reikalą“. Tai mums tiesiog pasirodė nuosekliausia darbuotojus atstovaujanti tokia interesų, darbuotojų interesus atstovaujanti jėga ir mes su ja realiai daugiausiai tarėmės, bendradarbiavome. Taip pat ir buvo dar mažesnė tokia profsąjunga, kuri realiai yra tiesiog sutampa, persidengia, tiesiog, berods, jeigu neklystu Vilniaus universiteto filosofijos fakulteto darbuotojų profesinė sąjunga. Tai yra realiai tie patys žmonės, tiesiog vienas dalykas yra neformalus, o kitas yra jau formalizuotas. Tai čia realiai yra 3 pagrindinės darbuotojus atstovaujančios, aukštojo mokslo darbuotojus atstovaujančios profsąjungos, su kuriomis mes jautėme, kad galime bendradarbiauti ir bendradarbiavime. Iš skyrus su Literatūros institutu, tiesiog juos palaikėme. Ir sakyčiau tiek. Tai realiai tai buvo mūsų pagrindiniai atsparos organizacijos per visą tą įvykių seką.

Kaip suprantu, palaikydami jūs palaikote tam tikras keliamas problemas arba suprantate jų esmę. Tai kurios problemos jums buvo aktualiausias?

Tai buvo. Tuo metu tiesiog kalba ėjo apie vienintelius tuos reikalavimus, kad, aš dabar neatsimenu, kiek ten buvo pažadėta. Ten buvo, berods, 200 milijonų trūko, tiesiog atlyginimams tiems pakelti. Tiesiog, kad būtų laikytasi to susitarimo kolektyvinio, kuris buvo pasirašytas, berods, ar metus, ar dvejus prieš, ir kuris buvo tikrai ne iš dangaus nukritęs ir kur vyriausybė galėjo sau biudžetą planuoti atitinkamai. Tiesiog, kad būtų įgyvendintas tas susitarimas, kuris buvo iš giedro dangaus atmetas prasidėjus visam tam dalykui. Tai buvo vienintelis reikalavimas. Aišku, kalbose,

kaip tą reikalavimą pasiekti, per asamblėją iškilio tokie dalykai, kad profsąjungos yra susiskaldžiusios, kad joms yra patogiau tiesiog pasirašyti kažkokius atskirus susitarimus, kad darbuotojai nenori streikuoti. Tai atsirado tokie iš šalutiniai tikslai, kad, na, reikia rinkti streikų fondus visokius, ypatingai, jeigu norima streikuoti žiemą, nes tiesiog žmonės neturi už ką už šildymą susimokėti, jeigu streikuoja. Įtraukti daugiau darbuotojų į profesines sąjungas. Bet čia buvo tokie, sakyčiau, organizaciniai tikslai kažkokie, bet pagrindinis tikslas buvo tiesiog tą originalų susitarimą su vyriausybe įgyvendinti. *That was it.*

Kokiomis formomis bendradarbiavote su Navicko vadovaujama profesine sąjunga?

Mes derinome iš pradžių komunikacinę liniją. Mes dalinamės vieni kitų įvykiais, pranešimais ir panašiai, ir derindavom iš dalies juos iš anksčiau. Per aukštojo mokslo asamblėją mes, kaip ir pačios asamblėjos metu, bet ir per pertraukas neformaliai aptarėme, kaip reikėtų stiprinti profesines sąjungas ir mes sutarėme, kad pardėsime nuo to, jog VDU darbuotojų profesinė sąjunga pereis iš kitos profesinių sąjungų konfederacijos pas jį, pas Navicką. Tiesiog, nes jo ta skėtinė profesinė sąjunga yra labiau pasiryžusi, akivaizdu, dėl darbuotojų pakovoti. Mes tiesiog aptarinėjome gaires, ką daryti, kokių veiksmų reikėtų imtis ir panašiai. Nors tuo metu galbūt tai nedavė labai daug vaisių, apart tų komunikacinių veiksmų tarpusavy, bet tas organizavimosi dalykas padėjo mums vėliau. Mes jau šiai dienai, pavyzdžiui, turime VDU profesinę sąjungą, kuri yra atgaivinta realiai, nu atkurta realiai iš nulių. Jinai yra persitvarkymo statuse ir jinai tuoj ir įstos į Navicko tą profesinę sąjungą. Tiesiog mes supratome, kad tai yra labai didelis darbas ir kad tai užtrunka, ir kad tai nėra per dieną padaroma. Bet jo, bet sakyčiau, kad maždaug tokie yra vaisiai su Navicko bendradarbiavimu.

Ar manai, kad visos suinteresuotos grupės buvo pakankamai gerai atstovaujamos tų protestų metu?

Aš manau, kad nepaisant visko, buvo prasčiausiai atstovaujami patys darbuotojai. Patys aukštojo mokslo darbuotojai. Ta prasme studentai pasirodydavo akcijose, bet realiai jie tiesiog solidarumo rodytojai. Patys darbuotojai akademiniai ar neakademiniai buvo prasčiausiai atstovaujami. Jeigu ta neformali, visokios neformalios akcijos jos buvo pakankamai aiškios, tai profesinės sąjungos, apart Navicko, buvo žymiai vangesnės ir tikrai didelis klausukas, kiek interesų pusėje jos buvo. Čia yra realiai viena iš priežasčių, kodėl mes tiesiog *pushinom* streiką, kaip formą, įrankį, su kuriuo galima derėtis, dėl to kad tai reiškia, su tokia komunikacine linija einant reiškia, kad dėstytojai, darbuotojai žiūri labiau į tas profsąjungas, kurios turėtų juos atstovauti, ir žiūri, ką jos daro ir tada tikisi kažko iš to, čia toksai labiau spaudimas ir pačiom profsąjungom kažką daryti. Nes, kaip ir sakiau, man atrodo mes neformalias akcijas, esame įvaldę, mes tikrai sugebame padaryti kažkokią dramaturgiją, nuo sąjūdžio laikų mes mokam tas visas viešas dramas daryti, bet, man atrodo, mums trūksta institucinės patirties, tiesiog tokių elementarių organizavimosi dalykų. Tai jo. Manau, kad darbuotojams trūko tikrai atstovavimo.

Kam reikalingas tas studentų solidarumas? Ir kokiais veiksmais ir priemonėmis jis buvo reiškiamas, jeigu jis buvo reiškiamas?

Tai buvo pareikšta, kiek aš atsimenu, jos priėmė mūsų rezoliuciją ir taip oficialiai pareiškė palaiką. Taip pat kvietė studentus burtis ir eiti į tas akcijas. Nežinau, kokia buvo studentų sąjungos pozicija, neatsimenu, gal ji galų gale susigrizbo, bet iš pat pradžių, kaip visada, buvo labai vangūs. Mes turėjome neoficialų pokalbį su studentų sąjungos prezidentu Sarkanu po asamblėjos. Ir mums ko trūko iš jo pozicijos, tai kad ne tik tokio popierinio nusimetimo, kad mes palaikome, bet faktinio ėmimosi organizuoti studentus, įtraukti į tas akcijas. Ta prasme studentų tos visos sąjungos, jie turi, jiems prieinami yra studentų elektoriniai paštai, per LSP sistemą. Jie turi didelius išteklius ir sugalvoję mitingą, jie galėtų padaryti tikrai įspūdingą kažkokią akciją. Masinę, ko, man rodos, trūko tuo metu dėstytojams masinio kažkokio išėjimo į gatves ir studentų tiesiog yra žymiai daugiau negu dėstytojų. Ir jie to nepadarė ir mums to trūko. Ir mes tiesiog susitikimo su Sarkanu, „Šauksmo“ atstovai su Sarkanu Vilniuje po asamblėjos neformalioj aplinkoj ir iš jo buvo neįmanoma išgauti nieko, ta prasme neįmanoma net buvo neišgauti, kad, jis taip *mulino mulino*, kad net nebuvo įmanoma išgauti. Mes

klausėm jo, galų gale, ok, tai kokia raudona linija yra, kada studentų sąjunga skelbs kažkokius veiksmus ar kažką. Ta prasme, kokie vyriausybės trūkumai jus tada sukatalizuos ir nieko nebuvo tada net neformalioji aplinkoj. Ta prasme, *off the record* nieko tada nebuvo pažadėta, tiesiog buvo kažkoks išsisukinėjimas. Priežasčių spekuliuoti tikrai nenoriu, gal tu net turi daugiau info ir galėsi pati jas išnarplioti. Bet tikrai nebuvo tokio palaikymo, kokio mes norėjome, ypač iš studentų sąjungos perspektyvos. Iš tikrųjų mes klausėme. Vienas dalykas, ką mes užfiksavome, ir po to net paskelbėme, kad mes klausėme, ar jisai tiki, kad dėstytojų streikas yra pats geriausias būdas kovoti dėl šito dalyko ir jisai sakė, „ne“. Ir Sarkanais taip pat sakė, kad akivaizdu, kad buvo atminty labai gyvas 18 metų gruodis ir lipimo per langus, kuris buvo kontraversiškas, taip pasakykim. Ir jis tada minėjo, kaip jisai pasakė, kad, anot jo, tai buvo kaip kažkoks, aukštojo mokslo bendruomenė tai vienareikšmiškai traktuoja kaip kažkokį, nežinau, kaip jų prestižą mažinantį reikalą ir iš jo pusės buvo taip pasakyta ir mes supratome, kad na iš šitos sąjungos tikrai nebus kažkokių...Negalima to pavadinti radikalesnių veiksmų, tiesiog faktinių kažkokių veiksmų ėmimosi.

Studentai neturėjo kitos išeities, tik palaikyti tas akcijas, kurios, tavo nuomone, nėra efektyvios. Kaip manai, ką darė ar turėjo daryti studentų jungimasis?

Jo, būtent, skatinti jungtis į profsąjungas. Ta prasme, mes visas skrajutes stengėmės dalinti per tas visas neformalias akcijas. Toje skrajutėje, vienas ir pagrindinių tikslų studentams, yra, visų pirma fizinis pasirodymas vietoje. Nes tiesiog reikia, ta prasme, reikia kūnų, masės, kai einama į gatves. Ir, sakau, studentai yra žymiai skaitlingesni negu dėstytojai. Ir kitas dalykas, jo studentai laisvai gali raginti dėstytojus prisijungti į profesines sąjungas, Tai nėra, ta prasme, po šitų visų įvykių, vienas VDU dėstytojas mums pasakė, kad yra visiška gėda, kad dėstytojai patys nesusiorganizuoja į profsąjungas ir jiems jas už juos turi kurti studentai. VDU dabartinėje profsąjungoje yra nurodyta, kad gali nariai stebėtojais gali būti ar kažkuo profsąjungos ir studentai net dirbantys. Tai tikrai ta simbiozė yra įmanoma ir mums tai neatrodė kaip kažkokiai trūkumas ar . Tiesiog, jeigu tikslas yra pakelti dėstytojams algas, tai studentai, mūsų požiūriu, gali imtis bet kokių veiksmų ir skatinti bet kokią veiklą ir tiesiog reikia būti gerai organizuotiems ir turėti stiprią komunikacinę liniją.

O kaip dėl pačių studentų. Ar studentai turėjo savo reikalavimų ir ar dar turi?

Jo, mes kažkaip, kai mes bandėm suklijuoti tą solidarumą tarp dėstytojų ir studentų, kad kažkaip juos į vieną masę taip sukurti, taip vadinamąjį „Aukštojo mokslo bendruomenę“, nes, akivaizdu, kad reikia mėtyti pagalius ir vyriausybė irgi mielai tai daro. Bet mes stengiamės diskursyviai tiesiog apjungti interesus, pavyzdžiui, pasakyti, kad vyriausybė tuometinė turėjo pažadų ir dėl nemokoma bakalauro, ir tai irgi yra studentų interesas ir mes einame protestuoti su dėstytojais iš principo ne vien dėl šito, bet ir savų interesų. Ir, jo, tuo metu mes atrodo tikrai turėjome porą Facebook įrašų ir agitacijoj tikai pabrėžėm, kad tai nėra tik dėstytojų interesai, bet mes žaidžiame ir dėl studentų interesų. Vienas iš tų konkrečių pavyzdžių, būtent, buvo nemokamo bakalauro idėja. Taip pat, berods, skrajutėje buvo paminėta ir tikslinės bei socialinės stipendijos, kurios jau dešimt metų nebėra keltos, tai... Žodžiu, jo, studentų interesai žaidė irgi, ta prasme, tiek mūsų politikoje, tiek mūsų komunikacijoj buvo šitai.

Ar buvote, ko nepalaikėte? Kėlė neigiamas emocijas?

Aš negalėčiau kažkaip pasakyti už visą judėjimą, realiai, tai kas yra mūsų paskelbta *Facebook*, tai tik tai galima traktuoti kaip mūsų bendrą poziciją, nes reiškias, kad dėl to buvo sutarta. Tai tikrai nepasakysiu daugiau nei mūsų *Facebook* įrašai, kuriuos ten galėsi susirasti. Bet kas jeigu nuo manęs, asmeniškai, tai man nepatiko docento Jastramskio iš TSPMI labai ta visa akcija su telefonais. Aš suprantu, kad kiti žmonės, jisai buvo net, man rodos, ir atrašęs kažkokį tai atsakymą tiems kritikams, kurie sakė, kad šito neužtenka. *Point'as* buvo, kad sako, kad jo, tai nėra vienintelis būdas, bet kad galima ir šitai palaikymą rodyti. Bet nežinau. Mano asmenine nuomone, o kodėl nebuvo? Nu o kas trukdo vieną dieną įkelti *Facebook* nuotrauką, kur vietoj tavęs sėdi telefonas auditorijoje, o kitą dieną nufotografuoti savo prašymą įstoti į profsąjungą dėstytojų. Nu, ta prasme, kaip sakant, viskas gerai, bet to neužtenka. Kritika yra labiau ties šita vieta. Ne tai kad tos akcijos yra blogos pačios

savaime. Jos tikrai gali būti efektyvios ir labai mobilizuoti ypač tą visuomenės dalį, kuri niekaip kitaip negali įsijungti į šitą klausimą. Tarkim, jeigu tu esi, m, nežinau, bet kurios srities kitas darbuotojas ir tau rūpi, kaip, nežinau, tavo vaikai mokysis aukštosiose mokyklose, arba tu turi giminę, ir tu nori, kad būtų ten gerai jiems, tai *ok*, tos neformalios akcijos suteikia progą visiems kitiems įsitraukti. Bet šitai bendruomenės daliai, kuri tiesiogiai turi interesus savo, su šitu klausimu susijusius, yra kiti įrankiai, kurie yra žymiai efektyvesni ir tam skirti šitoms klausimams spręsti. Tai čia buvo kritikos linija, Jastramskis gal buvo vienas iš jų. Visas tas Žukausko ir moliūgų dalykas ten priešais ŠMM irgi buvo, mano nuomone, apgailėtina. Ir galbūt tiesiog čia gera proga pasakyti, kad viešosios akcijos yra, na, lengvai panaudojamos ir kitiems tikslams, kurie nebūtinai yra susiję su pagrindinio klausimo sprendimu. Pavyzdžiui, Žukausko, VU rektorius tuometinio, visas aktyvus įsitraukimas į tą veiklą dalinai buvo susijęs su tuo, kad jisai tiesiog buvo labai nepopuliarus tarp VU bendruomenės ir artėjo rektorius rinkimai, kurie vyko, aš dabar nenoriu pameluoti, sausio viduryje. Ir tiesiog jam reikėjo šiek tiek mobilizuoti bendruomenės palaikymo už savęs ir jo aktyvus tas įsitraukimas, mano nuomone, yra tiktai tuom paaiškinamas, nes it *doesn't make any sense*, kad *basically* tas žmogus, kuris yra darbdavys, jisai stovėtų į darbuotojų pusę. Ir tai reiškia, kad tai yra dar kažkas papildomo. Ir, manau, kad tai turėjo irgi įtakos, nes tai reiškias, kad tada darbuotojai neturi organizuotis. Ta prasme, iš dalies tai padaro kažkas už juos. Jiems yra kažkas duodama ir suteikiama, ir, man rodos, kad tai, ilgalaikėje perspektyvoje, yra tiesiog meškos paslauga visiems darbuotojams ir profesinėms sąjungoms, kurios juos atstovauja.

O kas yra tokių akcijų auditorija?

Jo, tai kaip ir minėjau, tai geriausiu atveju turėtų būti tie žmonės, kurie neturi tiesioginio indėlio tame klausime, kuris yra sprendžiamas. Konkrečiai šiuo atveju, tai buvo atlyginimai akademiniam darbuotojams ir jų, tų akcijų publika turėtų būti visi kiti žmonės, kurie nėra tiesiogiai suinteresuoti. Jiems tiesiog suteikti progą pareikšti savo palaikymą. Tai manau tokia turėtų būti jų publika, bet labai keista, kai juose ateina dalyvauti tie žmonės, kurie turi geresnių įrankių tvarkyti tam klausimui.

Ar kas nors pasikeitė po viso to?

Aš nežinau. Man rodos, kad buvo padarytas, čia reikėtų kalbėti turbūt apie kiekvieną interesų grupę ir pasižiūrėti, ką jinai iš to galbūt išlošė, gal ką išmoko. Pradėti nuo studentų. Manau, kad buvo padarytas mažas žingsnis į priekį palyginus su tuo, kas dėjosi 18-ioliktais metais, kai nei viena studentų organizacija apskritai nenorėjo turėti nieko bendro su mokytojų streiku. Aš net atsimenu Lietuvos moksleivių sąjunga paskelbė poziciją labai cinišką, kurioje pasakė, kad mokytojai turės atlyginti moksleiviams už praleistas studijų mokslų dienas (juokiasi). Tai tas buvo labai ciniška, tai 19 metais mes to neturėjome, ir, man rodos, net moksleivių sąjunga, kuri yra mažiau susijusi su aukštuoju mokslu, net jinai visai teigiamai atsiliepė apie visus tuos reikalus ir dalyvavo tenais iš dalies. Studentų atstovybė šiek tiek aktyviau reagavo, studentų sąjunga aktyviau reagavo, tai tas yra progresas, tas viešosios nuomonės spaudimas. Iš dėstytojų pusės, kas buvo iš dėstytojų. *Ok*. buvo pasiektas šioks toks pakėlimas atlyginimų, nors ir ne toks, koks žadėtas. Man rodos buvo dar pamatyta, vienas svarbus dalykas, kad šita sistema yra labai uždaro ciklo tokio, toks užburtas ratas, dėl to, kad visi žmonės yra už, visi aukštojo mokslo darbuotojai yra labai užengti tiesiog darbo sąlygų, kad jiems reikia dirbti po kelis darbus, kad jie realiai pragyventų. Tokios sąlygos yra labai prastos organizuotis, kadangi tam reikia ir papildomų pinigų, tiesiog, nešti į bendrus kažkokius fondus ir panašiai, kurių žmonės dažnai neturi. Ir, žinoma, dar svarbiau netgi ne pinigų, sakyčiau, laiko, reikia tiesiog laiko, kad organizuotis. Žmonės jo neturi ir jie yra pervargę. Ir labai mažai žmonių yra, kurie gali sau leisti organizuotis darbuotojų tarpe ir dažniausiai taip gaunasi, kad, pavyzdžiui, vienas žmogus dirba už kokius tris ar dešimt, kai ateina tų protestų laikas. Ir dėl to jie labai greitai išsikvepia ir nėra jokių struktūrų. Tai aš manau, kad iš dalies, šita pamoka buvo, šita situacija, šita būklė buvo suvokta. Aš tikiuosi, dalis bent jau tikrai, bent jau VU gal kai kurie žmonės tikrai tai suprato, bet, vat klausimas, tai čia mažas žingsnis į tai, pusę žingsnio, bet klausimas, ar bus iš to pasimokyta, ar šiais metais kažkas vyks ir ar vyks kažkas kitaip. Nežinau. Man atrodo, kad nors turėjo, galėjo daugiausiai

daugiausia išlošti dėstytojai ir neakademiniai darbuotojai, bet, man rodos, kad jie išlošė mažiausiai. Gal tiesiog šiek tiek apsižvalgė ir suprato, kokioje būsenoje jie yra. Dabar trečias toksai, interesų grupė, vyriausybė, visokia administracijos universitetų. Nežinau. Vyriausybė, man rodos, nueinanti, ką ji išmoko gal ne taip ir svarbu. O administracija, pavyzdžiui, VU, pasikeitė ir aš galiu pasakyti, kad dabartinis rektorius, man atrodo, suprato iš dalies tą apsižvalgymą ir tą dabartinę padėtį. Klausimas, jisai, *again*, ar jisai, kokių veiksmų jisai imtųsi. Aš manau, kad jei šiais metais kažkas panašaus vyktų, gal nebūtų tokių asmeninių paskatų, kaip matėsi praeitą kartą labai rektorate. Kad tai buvo kažkoks asmeninis interesas rektoriaus didelis ir mažiau vietos buvo patiems darbuotojams pasireikšti skirta. Tai, nežinau, iš tikrųjų gal labai sunku kalbėti vat apie šitas stovyklas, bet aš manau, kad pas studentus šiek tiek progresas įvyko, apibendrinant, mažiukas, *baby steps*. Pas dėstytojus - gal kažkoks susivokimas mažas. Ir visur kitur sunku pasakyti, iš tikrųjų. Daug kas pasikeitė.

Pasigirsta nuomonių, kad profesinės sąjungos rūpinasi siaura grupe ir kad švietimo problemos yra labai sisteminės ir ne profesinių sąjungų kompetencijai yra jas išspręsti. Ką tu jiems galėtum pasakyti?

Am, aš manau, kad tai yra netiesa. Tiesiog labai paprastai. Klausimas iš tikrųjų buvo iškilęs toks, net per mūsų aukštojo mokslo asamblėją, kad galbūt tas faktas, kad profsąjungoms prastai sekasi organizuoti, jos Lietuvoje yra labai silpnos, gal tiesiog parodo, kad jos, kaip institucija, yra atgyvenusios, tiesiog šiai dienai, ir mes turime galvoti apie kažkokią alternatyvą ar dar kažką tai. Ir, aš manau, kad gal daroma tiesiog neteisinga išvada sudėjus tam tikras logines prielaidas, kad, jeigu šiandien Lietuvoje profsąjungos yra silpnos ir jos nesugeba su kažkokiais elementariais dalykais susitvarkyti, tai nereiški, kad profsąjunga kaip institucija, kaip tokia, yra silpna. Tiesiog reiškia, kad, na, mūsų profsąjungos šiuo atveju kažko joms trūksta. Ir normaliai funkcionuojanti profsąjunga, kuri sau gali leisti nusišamdyti padorių teisininkų komandą ir padorių politekonomų komandą, jinai yra absoliučiai pajėgi, netgi *on equal ground* pateikti vyriausybei konkrečius pasiūlymus, ką reikėtų sutvarkyti švietimo sistemoje. Net jei tai būtų su finansiniais paskaičiavimais ar dar kažkas. Tiesiog tam reikalingas, vienas dalykas, susiorganizavimo patirtis, antras dalykas, tam yra reikalingos lėšos. Nusišamdyti gerus profesionalus, kurie galėtų atlikti darbą. Ir, aš manau, kad net taip, kaip dabar yra nusistovėjusi praktika Lietuvoje, kad tam tikrų darbuotojų sričių profsąjungos, kuriose yra nu po kablelio tų darbuotojų, kaip narių, ir jie pasirašinėja kolektyvines sutartis už visus šalies tos šakos darbuotojus, tai, jeigu šitas teisinis precedentas būtų toliau išlaikomas, tai profsąjungos laisvai gali formuoti tą politiką, tikrai. Ir, sakau, tai yra tiesiog susiorganizavimo klausimas. Aš nuoširdžiai manau, kad pasakyti, kad ten potencialo yra, ne taip skambėtų, bet turiu omeny, kad jos šitą funkciją tikrai galėtų atlikti. Jos tikrai galėtų svariai dalyvauti pertvarkant švietimo sistemą. Galų gale, viena esminių problemų, tiesiog kad trūksta pinigų. Nieko nekeičiant ir kitais metais skiriant dvigubai daugiau pinigų aukštajam mokslui, labai dalis, didelė dalis problemų tiesiog atkristų, nes daug dabar problemų kyla iš to, kad yra pinigų stygius. Ir dėl pinigų nėra sunku kovoti, na, tiesiog, reik žinoti, kiek nori ir žinoti, ką nori dėl to padaryti ir viskas (šypsosi). Ne, aš manau, kad profsąjungos *definitely* turėtų dalyvauti šitame procese ir jos vaidinti kartinį vaidmenį.

Jei atsirastų daug profsąjungų, ar nebūtų taip, kad neatsirastų vienas bendras tikslas?

Jo, geras klausimas. Tas iškilo labai devynioliktais metais labai po skirtingų profsąjungų buvo net medikų sąjūdis, kuris taip įdomiai persidengia, kaip. Nes studentai medikai ir studentai dėstytojai jie tuo pačiu yra ir aukštojo mokslo sistemos dalis ir dar sveikatos apsaugos dalis. Ir, na žodžiu, jo yra didelė problema, Justas Mundeikis yra labai gerai šitą paanalizavęs ir labai ilgai su profsąjungomis dirbęs. Su kitom darbuotojų profsąjungomis, tame tarpe, ir su aukštojo mokslo. Vyriausybė labai efektyviai taiko „Skaldyk ir valdyk“ politiką. Tiesiog vienai profsąjungai numeta kaulus, jinai suskuba pasirašyti susitarimą. Tada kitų profsąjungų nariai bruzda, kodėl mes šito paties negaunam. Ir tada yra taip, realiai, primetamos kažkokie kompromisiniai variantai, kurie visai sistemai kaip tokiai nėra naudingi. Ir, iš tikrųjų, nežinau. Yra labai sudėtingas klausimas ir tikrai net nespekuliuosiu. Iš vienos pusės, Mundeikis yra pasiūlęs variantą tiesiog tvarkyti profsąjungas iš esmės, jas jungti, centralizuoti ir, pavyzdžiui, algų kėlimus, minimalios ir kitų algų kėlimus tvarkyti

per kolektyvines sutartis, o ne per kažkokių indeksus su profsajungomis. Bet tai sumažintų kaip ir profsajungų, tiksliau, indeksuoti atlyginimus, ir nesitarti su profsajungomis iš viso, tiesiog turėtų indeksą, pagal kurį atlyginimai automatiškai keltųsi. Bet tai sumažintų profsajungų galią ir, nors darbuotojams nuo to visiems būtų geriau, bet profsajungos tokiems dalykams nepritaria. Tai tikrai nežinau dėl tų centralizuotų ir susiskaldžiusių profsajungų yra didelė problema ir nežinau, ko reikėtų, kad tai pasikeistų.

Ačiū tau labai.

10 PRIEDAS. Giluminio interviu su Egidijumi Milešinu transkripcija

Interviu data: 2020 10 27

Interviu trukmė: 1 valanda

Nuotolinis interviu

Gal galite trumpai papasakoti apie save.

Esu Egidijus Milešinas, Lietuvos švietimo ir mokslo profesinės sąjungos pirmininkas. Pirmininku tapau pernai, kada susijungė dvi organizacijos. Tai dabar mūsų organizacija didžiausia, šiuo metu apie vienuolika tūkstančių narių. Taip pat esu informacinių technologijų mokytojas, dar kartu dirbu ir Marijampolės progimnazijos mokytoju. Vedęs, turiu du vaikus.

Švietimo srities problemos viešojoje erdvėje aktyviausiai yra keliamos pastaruosius kelerius metus. Kada ir kaip ta kantrybės taurė buvo perpildyta, kad ta vieša artikuliacija tapo tokia aktyvi?

Tai čia reiktų, kaip sakyti, iš tolimesnių laikų pasižiūrėti, nes mūsų profsąjungos vienas iš tikslų yra turėti kolektyvinius susitarimus, nes viena iš funkcijų profesinės sąjungos - susitarti su darbdaviais, šiuo atveju - vyriausybe. Turėti kolektyvinę sutartį, kurioje būtų reglamentuoti aiškūs visi, ta prasme, socialinės garantijos, apmokėjimas ir visa kita. Tai mes pradėję žingsnius, kolektyvinės sutarties link 2014 metais, galbūt ir anksčiau, bet kažkada buvo teisės aktai taip reglamentuoti, tas pats darbo kodeksas, kad nebuvo įvardinta, kad mes kaip ir neturėjom tokio darbdavio nacionalinio. Po to, kai pasikeitė darbo kodeksas, 2017 metais po ilgų derybų mes pasirašėme kolektyvinę sutartį, realiai pirmą tokią šakos kolektyvinę sutartį ir tos kolektyvinės sutarties rėmuose įsipareigojimai tam tikri buvo, pavyzdžiui, tas pats etatinis darbo apmokėjimas, visi kiti dalykai ir susitarta, kad kiekvienais metais mes tą sutartį ir peržiūrime. Ir kada 17 metais, nors buvo einama ta linkme, pavyzdžiui, dėl tų etatinių 2004 metais, berods, buvo bandomasis ir toliau šnekama, kad reikia pereiti, nes kiekvienais metais mokytojai neturėjo realiai socialinių garantijų, nes nu kiekvienais metais tas darbo krūvis keisdavosi kiekvieną pavasarį, tai ten, atskirai atvejais, netgi iki muštynių, kai reikėdavo dalintis pamokas, nes priklausydavo atlyginimas mokytojų. Ir kai sutarėme, kad įvedinėjamas etatinis darbo modelis, su vyriausybe susitarėme. Tose derybose dalyvavo visos tuo metu esančios švietime profesinės sąjungos, kurių buvo tuo momentu, berods, šešios. Ir viskas sutarta, derybos buvo baigtos, ir paskutiniu momentu, kada jau posėdžio metu užbaigėm, subalsavom ir pritarėm sutarčiai, viena profesinė sąjunga atsistojo, išėjo ir pasakė, kad čia yra visiška nesąmonė. Taip prasidėjo tie visi neramumai, bet jų neramumai prasidėjo vien dėl to, kad, kaip sakyti, primečiau, ar, aš nežinau, parodyti, kad jie tikrai atstovauja profsąjungą, mokytojus, o mes tokie kaip ir pasidavėliai, bet mūsų tikslas, kaip ir buvo, taip ir išlieka - mes nesame populistai, mūsų tikslas yra siekti rezultatų ir juos įgyvendinti. Tai vat tie tokie, kaip sakyti, viena dalis profsąjungų, realiai ne dalis, o viena profsąjunga pasitraukė ir nuėjo daugiau tokiu, kaip sakyti, populistiniu keliu, o mes, ir tie 18-ais metais tai buvo, kai buvo streikai su visais užėmimais ministerijų ir panašiai - atlaikėme. Ir mūsų tikslas ir yra, ir bus ateityje, kad jeigu yra susitarimas, jo laikomasi, jeigu laikomasi - viskas tvarkoj, judame link kitų susitarimų. Jeigu susitarėm ir susitarimo nesilaikoma, tada jau mes imamės kažkokių tai veiksmų. Tai, kas ir buvo padaryta pernai.

Gal galite praplėsti, kas buvo padaryta pernai? Nes 2019 metais jūsų kėlėte nepasitenkinimą dėl kolektyvinės sutarties ir tai išėjo į viešąją erdvę.

Tai priminsiu, kad 2017 metais, kai pasirašėme sutartį kolektyvinę, ten yra įsipareigojimas, kad jinai kiekvienais metais atnaujinama. Ir 2018 metais mes jos neatnaujinome, nes ten vyko kaip vyko, bet devynioliktais metų pradžioje, berods vasario ar kada mėnesį, mes pradėjome kolektyvinės sutarties atnaujinimo procedūras ir derybos vyko, berods, iki liepos ten pabaigos ar panašiai ir susitarėme tam tikrais klausimais. Susitarėme, kad atlyginimai didės 10 procentų 20 metais, kad iki mokyklinis ugdymas susilygins, nu tam tikri susitarimai buvo užfiksuoti. Ir protokole užfiksuota, kad derybos baigtos ir finansų. Pagal viską, kaip vyksta, po derybų atiduoda finansų.. Suinteresuotoms institucijoms, tai Finansų ministerijai ir Socialinių reikalų ir darbo ministerijai tokiai kaip revizijai,

ar jiems tenkina ir panašiai. Ir kada vyko ta, kaip sakyti, revizija nuo liepos mėnesio išsiuntė jiems derinti ir tas toks gumos tempimas ir nepasakymas, kad nėra pinigų, ar kažką reikia keisti, panašiai, mes to viso dalyko nežinojom. Ir prieš pateikiant biudžetą mes sužinojom. Dar prieš pateikiant biudžeto projektą į Seimą ir sužinojom, kad biudžeto projekte nėra numatytos lėšos tiems susitarimas įgyvendinti, tai yra ten apie 110 milijonų. Ir mes sužinoję šį, kaip sakyti, finansų ministerijos sprendimą, nusprendėme imtis tam tikrų veiksmų. Nes dar buvo pats laikas, nes biudžeto dar nebuvo nei seime, tada ir mūsų taryba, nes, kaip sakyti, sprendimus mūsų profsąjungoje priimu ne aš, nes pas mus yra kolegialus valdymas, nors struktūra tokia, kad pagrindinis suvažiavimas ir po to tarp suvažiavimų veikia taryba. Taryboj pas mus yra 37, berods, 35 tarybos nariai iš atskirų susivienijimų pirmininkai. Tarybos posėdyje buvo nuspręsta, kad imtis tam tikrų veiksmų. Iš pradžių, vienaip ar kitaip, visada, kai planuojam kažkokias akcijas, einam į viešąją erdvę, nes užsidarius tik savyje ir neskelbiant viešai, kad kažką darysim, o tarkim tik parašyti raštelį ministerijai ir vyriausybei, kad mes keliam kolektyvinį ginčą be viešos erdvės, tai praktiškai rezultatas nebus pasiektas. Tai mes pernai, priėmę tokį sprendimą, tada pradėjome planuoti, kokius žingsnius darysime, tai jeigu atsimenate, jeigu stebėjote, buvo pirma akcija moliūgų ta akcija prie ministerijos ir po moliūgų toks akcijos pas mus, dabar aš neatsimenu, spalio.. Ai jo, spalio pabaigoje buvo moliūgų akcija, tada vyko tam tikri kalbėjimai su vyriausybe, bet atsakymo jokio nebuvom gavę. Nu ir kaip priklauso pagal visas procedūras paskelbėm, kad bus išpėjamas streikas. Apie tai, kad bus išpėjamas streikas, mes priėmėm sprendimą jau tarybos posėdy, kad einam streiko link. Ir kadangi tų žingsnių vyriausybė nedarė, nieko nekreipė, tada mes lapkričio 28 dieną įvykdėm išpėjamąjį streiką. Tie prieš tai, aišku, čia matomai ir politiniais sumetimais, tai visos, didžioji opozicinė partija, konservatoriai tada opozicijoj buvo, tai jie kreipėsi ir į frakciją, ir į seimą, kvietėsi į tą tribūną kalbėti, nu bet esmė yra tokia, kad streikas įvyko, dviejų valandų išpėjamas streikas. Po streiko, praktiškai, 28 dieną buvo streikas, gruodžio 2-ą dieną mes pasirašėme kolektyvinį sutarties atnaujinimą. Tai yra, priemonė suveikė, jina buvo, kaip ir trumpa, dviejų valandų, bet mase jina ganėtinai buvo didelė, nes streike dalyvavo apie 6 tūkstančiai, gal virš 6000 švietimo darbuotojų. Tai buvo signalas vyriausybei ir po to, per keturias dienas, mes su vyriausybe radom susitarimą, kompromisą ir tie pinigai biudžete atsirado.

Kaip jūs suprantate savo, kaip profsąjungos vaidmenį, mokytojų palaikymo procese? Ar atstovaujate mokytojus, kurie priklauso kitai profesinei sąjungai? Ar galvojate ir apie kitus švietimo bendruomenės narius, kurie irgi tuo metu jungėsi prie jūsų išpėjamojo streiko?

Tai aš pasakysiu, kad mūsų profsąjungoje tai ne tik mokytojai, pas mus yra Lietuvos švietimo ir mokslo (pabrėžia) profesinė sąjunga, tai mūsų nariais yra ir trys universitetai. Mūsų nariais yra ne tik mokytojai švietimo įstaigose, bet yra ir švietimo pagalbos specialistai, yra aptarnaujančio personalo darbuotojai. Tai yra bendrai visi švietimo darbuotojai. Tai yra atstovavimas ir dabar vat kolektyvinėje sutarty, pavyzdžiui, švietimo šakos kolektyvinėje sutarty, jina, ta sutartis, yra išskirta į dvi dalis. Tai yra viena dalis, kur yra finansiniai, ekonominiai dalykai, kurie liečia absoliučiai visus darbuotojus. Ir antra dalis, kuri liečia tik profesinės sąjungos narius. Ir, nors darbo kodeksas reglamentuoja, kad tai turėtų būti kolektyvinė sutartis tik tai profesinės sąjungos nariam, bet suprantama tokia situacija, kad negali būti taip padaryta, kad būtų dvi apmokėjimo sistemos. Tai yra, tarkim, profsąjungos nariam mokami atlyginimai pagal vienus koeficientus, ne profsąjungos nariam pagal kitus. Tai taip yra susitarta, kad kas yra profsąjungos nariam, tai yra papildomos garantijos tik profsąjungai, o visa kita tai atstovaujam visą švietimo sektorių, visus švietimo darbuotojus. Tai tas toksai, bet ir, atstovavimas, kaip pasakyti, bendrai ne tik kad Lietuvos mastu, bet yra taip ir įstatymu priimta, kad profesinės sąjungos atstovauja visus švietimo sektoriaus darbuotojus, bet gina savo narius. Nes mes atstovaujam visus, bet kada vyksta konfliktai ar panašiai, tada gynyboje jau giname savo narius.

Koks yra tų viešų akcijų/pasisakymų tikslas ir auditorija?

Vienaip ar kitaip, ir įstatymuose numatyta, kad, nes mūsų pagrindinis dalykas, kaip sakyti, tikslas yra susitarti. Ir susitarti tai, kas susitarta, laikytis. Tai yra normali europinė, pasaulinė

socialinio dialogo praktika. Ir kada susitarimų nėra laikomasi, tada įstatymas mums leidžia imtis kažkokių tai veiksmų. Jeigu mes, žinot, susitarėm, bet jie nieko nevykdo, susitarimų nevykdo, mes nuleidžiam rankas, nu tai aišku, kad kitą kartą tie susitarimai.. Nėra ko tartis, nes realiai nebus vykdoma. O dėl to, kad, kodėl mes tai darom. Nu tai, kaip sakiau, mes siekiam savo tikslų. Kada susitarimai nevykdomi, aišku, vienas iš dalykų viešieji ryšiai, tai yra svarbu vien dėl to, kad šiais laikais tikrai viena iš spaudimo priemonių vyriausybei vykdyti savo įsipareigojimus - tai viešumas. Ir antras dalykas, vienaip ar kitaip, mes patys tuo pačiu ir parodom mūsų kaip profesinės sąjungos stiprybę ir toks kaip parodymas, kad tikrai verta būti mūsų nariais, nes mes dėl savo narių kovojam ir pasiekiam tam tikrus rezultatus. Tai du dalykai.

O kyla minčių, kodėl kita jūsų minima profesinė sąjunga, nesijungia? Jie lyg ir išreiškia palaikymą, bet aiškios retorikos dėl palaikymo, bent jau 2019 metais nebuvo. Ar nėra tikslo skatinti ir juos jungtis ir ar tai nepadėtų sprendžiant tam tikras problemas?

Jeigu atvirai, tai aš manau, kad čia paprasčiausias yra kaip ir, jei visiškai atvirai, tai manau, kaip konkurencinė kova dėl narių, dėl panašiai. Bet aš kaip sakau, mūsų ir tai ką mes darom, nes kartais mums atrodo, mes ir patys nudegam galbūt nepopuliarūs sprendimai arba tas pats ir etatinio darbo apmokėjimas, tai mes 2018 metais sutikom ir jį įvedinėjo. Tai tikrai ir mes tuo momentu nukentėjom, pas mus, iš mūsų organizacijos tam tikra dalis išstojo, perbėgo į kitą profesinę sąjungą, kur jiems atrodė, kad tuo momentu juos gina, bet esmė yra tokia, kad mes niekad nedarom kažkokių tai renginio, protesto akcijos ir panašiai su tikslu nepasiekti nieko. Vien dėl įvaizdžio, kad va, kažką padarom, vien dėl to, kad padarom, kad pasirodyti save. Mūsų tikslas, jei mes darom, mes darom tam, kad pasiekti. Pavyzdžiui 2018 metų vat tas, kas įvyko, mėnesį laiko beveik tas pragyvenimas ministerijose, tiek visi piketai ir panašia. Jeigu viešoje erdvėje sužibo labai stipriai, bet jeigu pažiūrėjus dokumentus, tai yra rezultata, ką pasiekė, praktiškai nieko nepasiekė. Netgi tam tikra dalimi pablogino negu buvo prieš tai. O mūsų tikslas ir tos organizacijos ir kitos organizacijos, pavyzdžiui, trejus metus jie veda derybas, bet jų tikslas nėra susitarti. Jiems reikalingos derybos dėl pačio proceso, kad parodyti, kad kažkas vyksta. Mūsų tikslas nėra, kaip sakyti, derybos, mūsų derybų tikslas yra ne dėl proceso, o dėl rezultato. Ir dėl to mes ir priimam, ir, aišku, kartais ir nuo savo narių gaunam pastabų, kad per daug nusileidom, ieškom kompromisų. Tos, tie kompromisai, vėl gi, ne aš vienas priimu sprendimus, o mes prieš posėdį visada su savo, kaip sakant, su savo kelegialiu organu apsitariam, pabandom pamodeliuoti variantus, kaip galėtų būti, ką mes galėtume pasiūlyti susitarti ir kur nusileisti. Tai vat tokiu procesu mes dirbam ir turim rezultata. O kita profsąjunga priešingai - iškelia tokius, kaip sakyti, nepamatuotus.. Ne tai kad nepamatuotus, bet realiai neįgyvendinamus tikslas ir net, kiek teko stebėti ir protokolus jų derybų ir panašiai, tai jie net neatsitraukinėja. Aišku, kad iškelus tokius nerealius tikslus, aišku, kad derybos nebus, nebus derybose susitarta. Ir jiems kiekvieną kartą, pavyzdžiui, šiemet pavasarį, prieš pat pavasarį ir su ministerija, ir mes visos profsąjungos pasiūlėm tokį variantą, kad pabandyti naują sutartį, kad įtraukti ir tą profesinę sąjungą, bendrai. Bet iš pat pirmo posėdžio buvo aišku, kad ten nebus nieko, nes atėjus į posėdį iš karto pajungė kameras, net neklausus, ar sutinkam nesutinkam, pradėjo transliuoti viešai. Nu tokį šou daro. Ir kiekvieną kartą tas mūsų pasiūlymas, tarkim, galbūt vienu klausimu atsitraukimas, kompromisinis variantas, ieškojimas kompromisų - jie iš karto pateikia į viešą erdvę, kad va šita profsąjunga patsidavę, jie neatstovauja, jie blogi. O jie, atseit, kieti, jie laiko, kaip sakyti, stipriai savo pozicijas, bet rezultatas nulinis. Tai tuo mes ir skiriamės.

Tai, kaip suprantu, iš jūsų pusės yra iniciatyvos bendradarbiavimo galimybei. Nes, atrodo, turėtų būti tikslinga visiems vienyti tam, kad balsas būtų dar girdimesnis.

Mes, sakau, mūsų tikslas yra, mes susikoncentravę į rezultata, bet ne į procesą. O jiems, vat atrodo, kad kuo garsiau, kuo tiesioginės transliacijos posėdžių, netgi tokie kaltinimai metami pačio posėdžio.. Dar net nevyksta derybos, pasiruošiamas parengiamasis posėdis ir jau posėdžio metu, kaip sakyti, kaišioti pagalius į ratus savo kolegoms, socialiniam partneriams, profsąjungiečiams. Nu tai, aišku, kuo tos derybos ir pasibaigs. Dėl to mes iš karto praktiškai ir pasitraukėm, nes mes realiai sutartį mes turim. Pas mus sutartis yra ir mes kiekvieną kartą toje sutarty esame susitarę, kad

kiekvienais metais ją atnaujiname ir peržiūrimė. Mums sutarties naujos kaip ir nereikia. Vat kolegoms, kurie neturi pasirašę kolektyvinės sutarties, jiems, pavyzdžiui, profsąjungos nariams, mūsų susitarimai, papildomos ten atostogos ir visa kita, jiems negalioja, nes jie tos sutarties nepasirašę. Tai kaip ir mes siūlom jiems, ateikit kartu, ieškom bendrų kompromisų, bet jie iš karto pradeda aiškinti, mes kieti, mums nereikia atostogų, mes neparsiduodam už dvi dienas ir mes kažką padarysim. Nu taip nebūna. Jeigu iškelia reikalavimus nerealius, tarkim, kad, nu kad ir mokinių skaičius vat dabar sumažinimas, ten klasėse. Tai jeigu kainuoja tas apie 100 milijonų eurų, aišku, kad tokių dalykų nebus. Tai tą patį žingsnį, realiai tą patį žingsnį galima padaryti tariantis teritorinėse kolektyvinėse sutartyse. Su dabar galiojančiais tais teisės aktais gi galim sumažinti vaikus klasėse. Vat tokie, atrodo, elementarūs dalykai, o į viešumą einama, kad daryti, daromas *pjarias*, mokytojai, manau, dauguma mokytojų nesigilina, kokie teisės aktai reglamentuoja jų darbą. Nes tikrai mes gaunam paklausimų, atrodo, elementarių paklausimų apie darbo kodeksą, apie tą patį etatinį darbo apmokėjimą. Nu tai mokytojai nesidomi, ir atrodo, kad už juos labai kovoja, nors realiai visai tą patį rezultatą galima pasiekti visai kitais būdais.

Kaip jums atrodo, kodėl jūsų įspėjamasis streikas buvo veiksmingesnis nei 2018 metų apsigyvenimas ministerijoje?

Aš manau, yra vienas dalykas. Tas dalykas yra tai, kad tada buvo stipriai perlenkta lazda ir jie patys save įsivarė į kampa, labai įsivarė į kampa. Ir nežinau, ar jiems ten. Jeigu atvirai, tai jiems labai gerai pasibaigė viskas. O mes, vienaip ar kitaip, eidami į streiką, tas dviejų valandų streikas, mes šnekėjom. Šnekėjom, kad gali būti, kad mes nepasieksime visko 100 procentu ir mes ėjom su tuo, kaip sakyti, kad mus kviestųsi ir ieškot kompromiso. Tai ir buvo. Mes davėm žinutę, kad kalbėkimės. Suprantam, kad galbūt tai, kas susitarta, nes čia galbūt yra problema pačiose tarybose, reikia keisti, čia vyriausybės turėtų būti pozicija, kai eina ministerija derėtis dėl kitų metų biudžeto, jinai realiai turėtų turėti ribas pinigų, tai yra, kokios ribose galima susitarti. Bet kada Švietimo ir mokslo ministerija tokia labiau laisva ranka pasako, kad duosim ir tą, ir tą ir tą - patys save įsispaudžia į rėmus, mes irgi suprantam, kad jeigu biudžete nėra tokių galimybių, tai bandom, ieškom kompromisų. Ir apie tai mes pasakėm. Ir dėl to įspėjamojo streiko, po to buvo per tris, keturias dienas, per savaitgalį susitarimai, kaip sakyti, susikontaktavimai, ieškojimai kompromisų ir išsprendimas tos problemos

Nes mūsų tikslas, sakau, yra rezultato siekimas. Galbūt ne 100 procentiniu, galbūt pasieksim 80 procentų, ar 90. Nors pernai kaip buvo, tai kažkiek nusileidom, bet praktiškai išėjom ant 100 procentų.

O kaip jūs manot, ar galėjo daryti įtakos tai, kad praeitais metais jus palaikė kitų švietimo bendruomenių profesinės sąjungos? Kurie palaikiusiųjų veiksmai labiausiai įsiminė ir ar jie galėjo daryti įtakos sprendimų priėmimui?

Tai vienaip ar kitaip, aš kaip sakiau, pas mus kai vyksta derybos, tai mes, derybose yra mūsų profesinė sąjunga ir dar kelios profsąjungos kartu. Viena iš tų yra Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas. Ir ten įeina ir visos ten VU ir visi kiti dalykai. Tai paprasčiausiai, kada planuojam akcijas, jeigu planuojam akcijas, tai mes planuojam kartu. Aišku, yra tas, kadangi pas mus yra didelė organizacija, mes turime didesnius resursus ir galimybes, kaip sakyti, išvystyti didesnį renginį, ne renginį, ar kaip jį čia pavadinti, tą protestą. O kitos organizacijos, matydamos, kaip juda viskas, jas, savo resursais, pavyzdžiui, man ta diplomų teikimo akcija buvo superinė. Aš žiūrėjau ir kaifavau, tikrai ten buvo viskas super padaryta. Bet tie visi kartu, kaip sakyti, jungiamieji dalykai, aišku, duoda tą rezultatą. Bet vėlgi, kaip sakiau, yra mes kada einam į tuos visus protestus, mes turim planą B ir vienaip ar kitaip mes savo nariams pasakom, kad gali būti, kad nepasieksime rezultato tokio, kokio mes išsikėlė, kad 100 procentų. Ir kitos profesinės sąjungos ir, pavyzdžiui, buvo pernai ir nusivylimas to pačio VU, nes, man atrodo, jie tą akciją darė po to, kai mes pasirašėme kolektyvinę sutartį.

Aš pataisysiu - jie padarė akciją, jūs pasirašėte kolektyvinę sutartį, ir jie užsidarė.

Jo, tai tas toksai, atrodo, nu kaip sakyti, nu visada norisi, visada norisi maksimalaus rezultato, bet reikia suprasti, kaip sakyti, kad viešieji pinigai čia ne, nu, vyriausybė vienaip ar kitaip vistiek kažkaip turi rūpintis visais sektoriais, ne tik švietimo. Tai, jeigu prieš pradėdant akcijas sukeliame kažkokie tai gal šiek tiek perdėti lūkesčiai, ir pasakoma, kad jau mes padarysime ir tada jau gausime viską, ko mes reikalaujam. Gali būti, kad nu žmonėms atrodo, kad pasidavė, nusileido profsąjungos, neturi stuburo ir panašiai. Čia einant ir darant reik visada turėti planą B. Nes gi galėjo būti taip, kad mes nieko nebūtume gavę. Ir toks variantas turi būti apsvarstomas, nes tikrai, jeigu paimtų vyriausybė ir kietą poziciją laikytų, tada jau galvoti toliau, ką daryti. Nu įspėjamasis streikas dviejų valandų yra paprastas dalykas. Tada reikia daryti jau neterminuotą streiką. Nu irgi darė 16 metais ir anksčiau. Ir nėra jau taip paprasta: ir žmones sutraukti, ir išlaikyti juos. To neprisireikė šį kartą, užteko dviejų valandų.

Dar taip sugrįžtant prie tos kolektyvinės sutarties pasirašymo. Aukštųjų mokyklų bendruomenė pavadino tai „kapituliacija“ ir net buvo kalbama, kad nebuvo demokratiškai nutarta, kad ta kolektyvinė sutartis turi būti pasirašoma.

Žiūrėkit, kaip aš ir sakau, čia yra lūkesčių sukėlimas. Nes mes kada derėjomės, švietimo dalį mes aiškiai įvardinom, kad atlyginimai didėja nuo rugsėjo 1 dienos. Nu mes taip. Nerašyta taisyklė, bet sutarėm, kad, nors ir mes iš savo narių gauname tokių pastabų, priekaištų, kodėl mes nesideram, kad atlyginimai didėja nuo sausio 1 dienos. Mes pas mus taip, nerašyta taisyklė, bet vis susitariam, kad nuo rugsėjo pirmos dienos. Ir mes tai užfiksavome, kad švietimo dalis nuo rugsėjo pirmosios. Aukštasis mokslas, nes mes derybose esam sutarę taip, kad kas liečia aukštąjį mokslą, tai daugiau LAMPSS atstovauja ir jie derasi, mes švietimą ir mes vienas kitam nemaišom, netrukdom, o po to atskiros tiek pogrupiai susitaria, grįžtam atgal į krūvą ir tada patvirtinam tas pačias bendrai nuostatas. Ir aukštosios mokyklos to termino neįsivardino, jie parašė, kad 2020 atlyginimai didėja 10 procentų lygiai taip pat, kaip ir švietimo. Ir tas įrašymas „2020 metais“ jie traktavo, kad nuo sausio 1 dienos. Bet aišku, kad parašius tokią visiškai abstrakčią formuluotę, tai vyriausybė galėtų padaryti, kad ir nuo gruodžio 31 dienos. Nes kada nėra tikslios datos, tai tas ir gavosi. Matomai buvo tarpusavy išreikšta tokia pozicija, kad jie supranta, kad 2020 metais, tai reiškia, kad nuo 2020 metų sausio 1 dienos didėja 10 procentų. Bet po to, kada ėjom į kompromisus ir kada tikslinau tą formuluotę ir pasakė vyriausybė, kad nuo rugsėjo 1-osios mes sutinkam duoti, jeigu ne, tai pakimba iš viso klausimas. Ir tada pirmininkas, nežinau, manau, kad bent jau kiek aš žinau, jisai bent jau su savo profsąjungos nariais tarėsi su taryba, kad ta formuluotė tinka. Bet yra, kaip sakyti, matomai tam tikras, tam tikri profsąjungos nariai ar kaip sakyti atstovai, kurie nepritarė kolegialiam organui, tai jų. Kiek aš žinau, jų taryba pritarė šitam dalykui, kompromisui variantui. Bet po to, matyt, buvo nepasitenkinimas ir dalis atšok, kaip sakyti, atšoko ir toliau tęsė. Ir kaip tik, vėlgi prisidėjo prie kitos profsąjungos, nes jie juos palaikė ir taip toliau, ir panašiai. Nu čia tokia, sakau, tokie per daug iškelti, kaip sakyti, lūkesčiai ir galbūt neiškomunikuota aiškiai, kuo viskas gali pasibaigti. Tas ir iššaukė matomai. Ir dar vienas dalykas, kas yra. Kuo skiriasi, tai yra išvis mokslas, mokslo sistema ten ganėtinai sudėtinga yra. Ir aš savo kolegoms va LAMPSS sakiau, kad čia reikia giliau, čia neužtenka tik švietimo kolektyvinės sutarties, nes ten pas juos net jei ir įrašo 10 procentų didėja atlyginimas, bet universitetai turi autonomiją, jie turi savo darbo apmokėjimo sistemas ir tas 10 procentų jiems nieko nereikia. Jiems sumažino kitus ir, kaip ir kiekvienais metais, didėja atlyginimai, bet kaip ir jie nepajaučia. Ir kita dalis ir aš jau jiems irgi sakiau, kad jie vieną kartą išdrįstų, rašytų į darbo ginčų komisiją, laimėtų darbo ginčą ir pagal precedentą tada jau spausti. Tai vat tokie.

Ar buvo kokie kitų organizacijų veiksmai/retorika, kurie paskatino ar iniciavo veikti?

Vienaip ar kitaip, sakau, mes judam, kad ir kaip galbūt kai kuriems nariam atrodo, kad nelabai populiaru, bet mes iš lėto, žingsnis po žingsnio judam susitarimo atnaujinimo. Ir vat 2017 metais buvo bendrasis ugdymas, šiemet vat prioritetas buvo iki mokyklinis, prieš mokyklinis, atlyginimai padidėjo stipriai, kitų metų prioritetas - švietimo programa. Tai mes tikrai nesimėtom, išsikeliam tikslą ir to tikslo siekiam. O tikslo siekimas, vienaip ar kitaip, tam tikri šalutiniai veiksmai visuomet įtakoja ir profsąjunga nebūtų profsąjunga, jeigu nepasinaudotų įvairiais dalykais. Kaip pavyzdžiui,

jau šnekėjom, tai yra viešumas, tai yra žiniasklaida. Kitas dalykas visada bandom, vienaip ar kitaip, pasinaudoti ir politinė situacija ir čia šitoj vietoj, kai kurie politikai, ypač dirbdami opozicijoje, tai visada jiems norisi tiems patiems irgi parodyti, kad jiems rūpi, nors tuo momentu gal jiems nelabai ir rūpi švietimas, jiems, manau, labiau rūpi jų reitingai. Visi tie tokie spaudimo priemonės, kaip sakyti, iš visų pusių ne tai, kad ir mokytojai išeina patys į streikus, dalyvauja tose visose akcijose. Bet tie visi palaikymai iš šalies, ten opozicijų pasisakymai, ten politikų, kad mes palaikome ir panašiai, tai kas be ko įkvepia, įkvepia tuos pačius mokytojus ir, kaip sakyti, suteikia tokią daugiau saugumo jausmą, kad tikrai mes pasieksime, mus palaiko, ne tik tarpusavy vienas kitą, bet ir vat politikai ir panašiai. Tas tikrai įtakoja. Ir tuo pačiu, kaip tik pernai gi buvo, ir tie biudžetai, ir tie visi dalykai, ir medikų sąjūdis, kaip didėjo tie visi. Nu ta prasme, vienaip ar kitaip, kiekvienais metais viskas labiau, nes jeigu žiemą pavasarį dar vasarą viskas taip ir kunkuliuoja labiau savo sultyse, kuo arčiau kitų metų biudžeto svarstymas, tuo labiau visada visos grupės, socialinės grupės pradeda bruzdėti. Kadangi, čia nėra ką slėpti, švietimiečiai vis tiek yra labiausiai susitelkę ir, vienaip ar kitaip, mes didžiausi. Ir jeigu konfederacija, visa Lietuvos profesinių sąjungų konfederacija turi 27 šakas, berods, apie 50 tūkstančių narių per visą Lietuvą visuose tiek viešam, tiek privačiam sektoriui. O mes apie 11, tai yra apie penktadalis visos konfederacijos narių, nu tai, vienaip ar kitaip, tai visi šitie dalykai padeda. Viskas, kas mums netrukdo, mums padeda (šypsosi). Mes stengiamės, kaip sakyti, išnaudoti kiekvieną galimybę.

O kaip jūs manote, kodėl švietimas kažkuria prasme yra vieningiausias? Arba tos profesinės sąjungos didžiausios?

Tai aš manau, čia irgi, nuo istorijos, nuo susiklostę, berods, nuo 199 kurių metų įsisteigė, galvoju, ten viena stipri organizacija. Ir jinai diktavo, po truputį didėjo ir didėjo. Ir po to atėjus laikui, aišku, ji suskilo, berods, į tris organizacijas. Ir dabar mes vėl po truputį jungiam visus į krūvą. Tai čia ir iš istorijos, kaip sakyti, taip susidėliojo. Kitas dalykas, vienaip ar kitaip, mes ne tik, kaip sakyti, tik turim organizaciją ir pavadinimą. Mes pasiekiam kiekvienais metais tam tikrų rezultatų. Kad ir po truputį, bet mes parodom nariam, kad tikrai verta būti profsąjungos nariu. Nes verta, kaip sakyti, dirbti kartu ir tada galim pasiekti rezultatą. Ir tas yra, galbūt, kaip sakyti, viešumoj labiausiai matosi centras visos švietimo sistemos. Pas mus yra tam tikra struktūra, ir mes kiekvieną dieną dirbam kiekvienoj, kaip sakyti, gaunam užklausimų, paklausimų iš įstaigų. Nes mūsų struktūra yra paprasta. Pirmiausiai mes turim padalinį švietimo įstaigoj yra nariai. Tada nariai jungiasi į miesto susivienijimą. Ir tada miesto susivienijimas ateina jau į centrą. Tai praktiškai mes dirbam trimis lygiais. Ir tas vienas, kas matosi jau viešojoje erdvėje plačiai, tai yra centrinė, tas iš visos Lietuvos. Tai tikrai mes turim darbo atskirose ir teritorijose, miestuose, ir atskirose įstaigose. Ir tas pagrindinis darbas yra, darbas žemiausiam lygmeny, tai yra kiekvieno mokytojo, kiekvieno švietimo darbuotojo problemų sprendimas, atsakymas į paklausimus ir panašiai. Čia tas yra. Nes kadangi didelė organizacija, turim struktūrą, turim darbuotojus. Vat dėl to pas mus yra tas toksai judėjimas ir tas narių augimas. Nes mūsų struktūra yra tokia. Nes kitų, pavyzdžiui, organizacijų dauguma jų yra darbdavio lygmens ir ten nelabai, retai būna, kad pavyzdžiui, kad kažkur, kad tarkim ten medicinos, ten ligoninės kažkokia tai profesinė sąjunga, kad koks tai. Ai, medikų sąjūdis negali pasakyti, kad yra profsąjunga, čia yra asociacija. Jie neturi. Kad tarkim profsąjungos kažkoks pirmininkas važiuotų į tą ligoninę ir spręstų kažkokias tai problemas. Galbūt tas ir skatina mūsų, kaip sakyti, sektoriaus darbuotojus, kad ir po truputį jungtis ir didėti. Ir parodomi rezultatai tikrai duoda vaisių.

O kodėl ne visi jungiasi į profesines sąjungas?

Tai vienas dalykas yra, aš sakyčiau, aš nežinau, ar tai pagrindinis dalykas yra, bet vienas iš pagrindinių dalykų yra, būti profsąjungos nariu reikia mokėti nario mokesį. Jisai, kada buvo, profsąjungos įstatyme parašytas, vienas procentas nuo priskaičiuoto atlyginimo. Tai prieš dvejus metus, kada indeksavo mokesčius, kai sujungė darbdavio mokesčius, tai mes irgi taip pat suindeksavom savo nario mokesį ir sumažinom iki 0,78 procento. Tai kita profsąjunga paliko tą patį ir dar mes gavome iš jų replikų, kad jūs kenkiat profsąjunginiam judėjimui, kadangi mažinam mokesį. Tai viena iš priežasčių, kurią įvardina, tai yra, nors ir negarsiai įvardina, bet suprantama,

kad jiems nesinori mokėti to nario mokesčio. Antras dalykas - jų priežastis, ta prasme, paklausi kodėl nesijungia, tai jie pasako, kad jų yra daug, jūs susivienykite, tada mes įstosime. Bet žinome, kad tokie, kurie taip sako, praktiškai niekad nestos. Ir trečias dalykas, yra tam tikra dar baimė. Baimė dar ta, kad vienaip ar kitaip, nors viešojoje erdvėje šnekama, kad labai trūksta švietimo įstaigų vadovų, tai yra ten apie 300 ar panašiai, bet daugelis vadovų, tikrai nemaža dalis vadovų yra tokių, kaip sakyti, seno raugo ar kaip čia įvardinus švelniau, kurie tikrai naudoja ir psichologinį spaudimą darbe, ir gąsdina tuo mokytojus, ypač ten, žinot, kur tikrai nėra profesinės sąjungos. Ir mokytojai, kaip sakiau, kurie nelabai žino savo teisių, tai įstatymų ir panašiai, tai jiems ir grasina ir atlyginimai, kad bus sumažinti, kad atleis iš darbo ir būna atvejų, kada tikrai susikuria, įsisteigia, sukuria profesinę sąjungą, bet po, tarkim, kokių poros mėnesių jie paskambina ir pasako, kad mes išstosim, nes neatlaikom spaudimo ir panašiai. Šitas dalykas irgi yra.

Ar įmanoma visoms profesinėms sąjungoms solidarizuotis ir priimti vieningus sprendimus?

Taip tai yra ir mano, kaip iš pirmininko, kaip sakyti, buvo vizija pernai suvažiavime, kad mes, vienaip ar kitaip turėtume vieną profesinę sąjungą. Ir mes to siekiame. Per paskutinius trejus, ketverius metus mes apjungėme keturias profesines sąjungas. Iš keturių liko, praktiškai, viena mūsų didelė ir nu dar yra ten profesinių sąjungų, kurios priklauso kitai šakai, kitam nacionaliniam centrui. Bet vienaip ar kitaip, aš manau, kad su laiku tai bus. Ir mano siekis tikrai yra skandinaviškas modelis. Nes po truputį. Matot, čia mus dar yra išlikę daugiau tų narių, kurie yra vyresnio amžiaus. Ir jaunimas, jie kitaip atėję mokytojai, jau jaunesni, jie kitaip supranta pačios profesinės sąjungos prasmę ir panašiai. Ir tas, manau, su kartų kaita pasikeis požiūris į pačias profsąjungas, nes dar pas mus mentalitete yra išlikę tikrai, nes mokytojų amžiaus stažas, jeigu pažiūrėjus, yra 55-eri beveik metai, tai galbūt toks ir užduoda klausimą, ką daro profsąjunga, galbūt jie nesupranta pačios profsąjungos misijos, kaip sakyti. Jiems galbūt kai kam atrodo, kaip anksčiau, ten dalina kelialapius, dar kažkas, anksčiau kaip būdavo. Tai tikrai profsąjunga pasikeitusi, jinai keičiasi, jinai gyvas organizmas auga, ir ateis ta diena, kada bus viena stipri ir galinga profsąjunga. Ir tada, tada jau mūsų derybinės pozicijos bus tikrai visai kitos.

Ar nekeista, kad reikia kovoti su savo valstybe, kelti streikus? Kad nėra laikomasi susitarimų?

Tai matot, čia jau yra nusistovėjusi praktika nuo senų senovės. Visada buvo profsąjunga ir darbdavys, ieškai kompromisų ir nei vienoje pasaulio valstybėje neapsieina. Toj pačioj Skandinavijoje prieinama ir prie streikų ir tam tikrų dalykų. Čia jau, kaip sakyti, pamatiniai dalykai. Profsąjunga atstovauja darbuotojus, visada mes norim, kad būtų darbuotojams kuo geriau, darbdaviai visada žiūri iš kitos pozicijos. Kaip sakiau, valstybės lygiu, galbūt, jie žiūri, jie turi matyti daugiau tai atskirus sektorius. Teritorijoj ar įstaigoj darbdavių galbūt yra kiti interesai. Nes irgi ne paslaptis, kad ten, kur nėra profesinės sąjungos, kur tai ten darbo apmokėjimo sistemos, tai ten laisvai dalinama į kairę ir į dešinę, vienam - tas geras draugas tai priedus duodam didesnius. Nu tai tokie visi dalykai, kaip sakyti, čia yra kova, ir kažin ar ji dings kada nors, nes vis tiek yra dvi pusės, dvi šalys: darbuotojas ir darbdavys. Ir vienaip ar kitaip, darbuotojus profesinės sąjungos atstovauja. Kuo geriau atstovauja, tuo geriau, manau, visiems. Nes tada, kad ir mokytojas dirba, jis patenkintas dirba, ir tada automatiškai jis kitaip atiduoda, kaip sakyti, darbą, tada daug lengviau, kaip sakyti, ir mokiniams persiduoda, nėra tokios blogos emocijos ir ta kokybė švietimo visai kitaip. Ir tie vaikai turėtų matyti, kur einama, ir geriausia būtų, kad nereikėtų streikuoti ir susitarti.

O vaikai palaiko mokytojus?

Įvairiausių. Čia, aš manau, kad šitoj vietoj labai daug kas ateina iš šeimos. Nes matomai vistiek kiekvienas iš mūsų bendrai, jeigu formuojama šeimoj tokia nuomonė, kad mokytojus reikia gerbti, mokytojus reikia palaikyti, tai tada visada vaikai palaiko, visada gerbia ir jokių problemų nekyla. Aišku, jiems yra, kaip sakyti, dažnu atveju jiems yra pramoga. Vienaip ar kitaip, jei streikas, tai pamokos nevyksta, dar kažkas tokio. Šiek tiek tokių dalykų. Bet vyresnio...nes mažiukai galbūt

nelabai dar suvokia to viso proceso, bet tikrai vyresnių klasių moksleiviai, gimnazistai ar panašiai tikrai jau suvokia kas tai yra. Ir dažnu atveju tikrai palaiko. Jeigu užsitetų galbūt visa tai, mėnesį ar kiek, tai galbūt pradėtų kitaip jau kalbėti. Bet iki tol neprireikė, kad būtų, kaip sakyti, to mėnesio ar panašiai. Nes ir tas pats aštuonioliktų metų streikas, aš turiu visą statistiką, kaip ten vyko viskas. Nors skelbiama, kad ten streikavo streikavo, bet realiai vidutiniškai ten 4-5 dienas streikavo mokytojai. Paprasčiausiai buvo taip sudaryta, kad viena pradeda, kita baigia, ir toksai žaidimas. Tai bei jeigu padarius taip, sustabdžius visą švietimą, panašiai vat sakykim, kaip buvo pandemija. Nu viskas. Jeigu stoja, tada visuomenė jau visa turėtų kažką daryti ir tada jau vyriausybė greičiau priimtų. Dėl to čia reikia masiškumo, vieningumo ir tik tikrai, jeigu visi stotų, ypač ikimokyklinis ugdymas vieną dieną, man atrodo, užtektų gero streiko, kai tėvai neturėtų, kur vaikų dėti į mokyklą, tada ministerija greitai priimtų sprendimus. Kada to tokio vieningumo, solidarumo trūksta, tai turim, kaip sakyti, dar augti ir stiprėti. Bet, kaip ir sakau, viskas, manau, bus po truputį link tikslų, link demokratijos.

Ačiū.

11 PRIEDAS. Giluminio interviu su Eigirdu Sarkanu transkripcija

Interviu data: 2020 10 30
Interviu trukmė: 1 valanda
Nuotolinis interviu

Ar gali trumpai prisistatyti?

Tai aš esu Eigirdas Sarkanus, Lietuvos studentų sąjungos prezidentas. Organizacijai vadovauju nuo 2017 metų lapkričio mėnesio. Lapkričio pradžioje mane išrinko ir, iš tiesų, esu jau antrai kadencijai išrinktas, tai man mano jau antroji kadencija baigsis kitų metų vasario pabaigoje, kovo pradžioje. Tai užleisiu kažkam kitam jau savo, kaip sakant, poziciją. Ne savo, o organizacijos poziciją ir jo valdymą. Šiaip esu baigęs bakalauro studijas VDU Socialinės politikos. Šiuo metu studijuojau irgi tam pačiam VDU magistrantūroje, Švietimo vadybos studijų programą. Tai nežinau, apie save turbūt tiek.

Kodėl būtent praeitais metais, kaip tau atrodo, įvyko gana didelis nepasitenkinimas ir toks gana įvairiapusis nepasitenkinimas švietimo situacija?

Kad tai yra įsisenėjusių problemų pasekmės, tai yra akivaizdu. Ir, kaip ir ne veltui pradžioje minėjai, jog šiaip, kaip sakant, ta pradžia yra tikrai gerokai anksčiau. Mano supratimu, mes tikrai turime kalbėti ir apie 2018 metus, kada mokytojai lipo per langus ir užėmė ministeriją. Mano supratimu tada buvo jau pats pats karščiausias taškas švietimo sistemoje, kada, iš tiesų, visa sistema buvo supurtyta ir, na, jinai buvo supurtyta galbūt iš tam tikros frustracijos, kuri buvo susikaupusi. Bet, mano supratimu, ji tikrai buvo būtina, norint pasiekti kažkokio tai proveržio, na judėjimo pirmyn, o ne bandymo, kaip sakant, dėti vieną žingsnį pirmyn, du žingsnius atgal ir panašiai. Taip pat verta, mano supratimu, prisiminti 2017 metus, čia visiškai buvo iš studentiškos perspektyvos, kai tų pačių 2017 metų pabaigoje. Visai neseniai aš buvau išrinktas vadovu ir išties vienas pirmųjų darbų buvo, iš tiesų, kovoti dėl papildomų lėšų, skirtų studentų stipendijoms. Tuo metu mes kovojome dėl papildomų 5 ar 6 milijonų eurų, dabar tiksliai nepasakysiu sumos, bet kažkas tai panašaus. Ir, iš tiesų, mes turėjome sutarimą seime, komitete ir turėjome palaikymą. Kartu su jaunaisiais mokslininkais mes visame šitame reikale dalyvavome ir teikėme savo siūlymus ir labai aktyviai įsitraukėme, tačiau galiausiai, kada atėjo laikas balsuoti, seimo salėje už biudžetą, deja, šiam reikalui nebuvo pritarta. Ir kaip mes tuo metu įvardijome, studentai liko prie tam tikros suskilusios geldos ir mūsų reakcija buvo tokia, pavadinkime taip, nestandartinė, netradicinė, tačiau labai labai studentiška, nes mes padarėme socialinę akciją pavadinimu „Sumeskime paskutinius centus“. Ir, iš tiesų, tiesiog mes siuntėme laiškus su kelių centų monetomis į įvairias institucijas: į seimą, į vyriausybę, į ministeriją, norėdami parodyti lygiai taip pat savo frustraciją. Tai, iš tiesų, turbūt trys metai, 2017, 2018 ir 2019 *step by step* buvo einama einama lyg to, na kad yra būtina siekti tam tikrų pokyčių. Ir iš tiesų galima pasidžiaugti, kad po tam tikrų pajudėjimų į priekį tikrai buvo. Iš karto kitais metais (jei eiti palaipsniui) tai aštuonioliktais metais mes išsikvojame, jog bakalauro studentų stipendijos ir magistrantūros studentų stipendijos šiek tiek paaugtų, jos paaugo 12 procentų. Tai nėra tikrai pakankama suma, tačiau tai yra tam tikras pajudėjimas į priekį, nes tai leido mums ir devynioliktais, ir šiais metais, dvidešimtais metais, lygiai taip pat iškovoti tam tikrą padidėjimą. O kas liečia doktorantų stipendijas, tai jos padidėjo dvigubai. Ir tie patys 5 milijonai, jie pasiekė studentus, tiesiog pasiekė jie prabėgus vieneriems metams. Tačiau akivaizdu, kad tai tam tikrą postūmį davė.

Kas liečia mokytojus, lygiai taip pat mes matėme, jog buvo kalbėta apie naujas tvarkas, mokytojų atlyginimai, ką rodo statistika, tikrai auga. Aš nežinau ten visų niuansų, nėra taip sakant mano laukas bendrasis ugdymas ir atlyginimų politika bendrajame ugdyme, tačiau akivaizdu, kad tam tikra įtampa jinai yra sumažėjusi, yra tam tikri papildomi susitarimai tarp profesinių sąjungų, vyriausybės ir ministerijos. Vėlgi, aišku, problema yra ta, kad ne visų susitarimų yra laikomasi. Mano supratimu ir kiek man tenka iš šalies stebėti, galbūt dabar yra šiek tiek ramiau, bet vis tiek buvo ir tas momentas, kada buvo einama ant tos ribos, jog bus pereita prie dar vieno papildomo streiko. Tačiau kol kas matome, kad prie to nėra pereita, tai galbūt, iš tiesų, tam tikra apimtimi susitarimai, jie yra

vykdomi. Be jokios abejonės pažiūrėsime, ką šis, jau išrinktas seimas, ir naujoji vyriausybė priims - ar atsiras papildomas finansavimas švietime. Mano supratimu, jis turėtų atsirasti, tas kol kas yra ir projekte, bet negali žinoti, iš tiesų. Atrodo, krizė artėja. Atrodo...ta prasme toks *deja vu* jausmas man. Aš dar tuo metu buvau mokykloje 2008 metais, bet vis tiek skaičiau tikrai daug apie tai ir atrodo, kad vėl mes artėjame, taip sakant, link to. Tai klausimas, kas nutiks, ar švietimo bendruomenė vėl neis į kažkokius tai streikus ir panašiai.

O pereinant dar toliau prie 2019 metų, kokia čia yra esmė, tai vėlgi, jeigu, tarkim, 2017 metai buvo studentai, taip sakant, priekyje su tam tikromis reakcijomis, 2018-ais buvo mokytojai, tai 2019-ais jau buvo akademinė bendruomenė, tai yra dėstytojai. Na turbūt tas uždarymas Vilniaus, na jis toks simbolinis, tačiau ir faktinis VU uždarymas, kad ir kelių dienų, jisai lygiai taip pat parodė labai aiškia reakciją ir nepritarimą tai situacijai, kuri vyravo tokius metu. Ir vėlgi, tokia reakcija davė tam tikrų naudų: tikrai mes matome padidėjimą biudžete, matome pakilusius dėstytojų atlyginimus. Tačiau vėlgi, kadangi man tenka dalyvauti įvairiose darbo grupėse, susitikimuose, tarybose ir panašiai, tai mes matome, kad situacija nėra pati geriausia, nėra laikomasi iki galo visų susitarimų. Tačiau bet koku atveju, na, postūmiai ir judėjimas nuoseklus, nors ir labai lėtas, jisai tikrai yra.

Kokį vaidmenį matote savo organizacijos 2018 ir 2019 metų įvykiuose?

2018 metais, taip, tai mes kažkaip tai aktyviai, kaip sakant, nėjome į gatves, per langus nelipome ir kažko neužiminėjome, tačiau mes vienareikšmiškai palaikėme mokytojų, visų pirma, bendruomenę, dėstytojų. Mes dalyvavome ir susitikimuose su jais gyvuose ir lygiai taip pat mes stebėjome gyvai jų derybas su ministerija ir tikrai mes juos palaikėme. Tiek formaliai, tiksliau tiek neformaliai, kaip dabar įvardinau, tiek formaliai - mes siuntėme įvairiausių raštus ir jiems, mes siuntėme vyriausybei, ministerijai su tam tikrais, na, reikalavimai laikytis tų susitarimų, kurie buvo tuo metu. 2019 metais lygiai taip pat: mes siuntėme įvairius raštus, mes kėlėme savo reikalavimus, kurie buvo susiję su studentų stipendijomis. Nes, iš tiesų, devyniolikti metai buvo tie, kada jie apjungė, ta prasme, nepaisant to, kad priekyje tarsi buvo akademinė bendruomenė ir VU, tačiau jie apjungė visą švietimo bendruomenę ir mokytojus, ir studentus, ir mokinius, ir t.t. Tai mes lygiai taip pat, kaip ir sakiau, siuntėme raštus, mes dalyvavome įvairiuose susitikimuose ir lygiai taip pat su dėstytojų bendruomene prie vyriausybės mes stovėjome su plakatais ir juos lygiai taip pat palaikėme.

Kokiomis formomis jūs kreipėtės reikalaudami stipendijų ir kaip tai apsprendžiate organizacijos viduje?

Tai, atsakant, į antrąją dalį, tai mes nuolat turime diskusijas, tai negali būti mano vienasmenis sprendimas ar mūsų biuro sprendimas. Mes, tarkim, kai ir siuntėme tam tikrą palaikymo raštą, mes kartu, visų pirma, sprendžiame, ar mes palaikome, ar, pavadinkime taip, kišamės į dabartinę situaciją, nepaisant to, kad galbūt ne visą laiką yra tiesioginis mūsų laukas. Ir jeigu nusprendžiame, kad taip, tai mes dėliojame kartu oficialaus rašto turinį, kurį mes paskui siunčiame vyriausybei ir, na, paskui jau prasideda tam tikri komunikacija socialiniuose tinkluose, viešojoje erdvėje, televizijoje, žiniasklaidoje ir panašiai. Tai čia yra labai, pavadinkime, formalus veiksmas, tačiau be jo, iš tiesų, mes ir negalėtume kitaip ir veikti, nes na bet koku atveju mes esame demokratinė organizacija ir mes, na, norime priimti tokius vieningus sprendimus, o ne tik kad, na, išeiti, taip sakant, ir pašūkauti, bet mes esame ir tam tikra prasme ekspertinė organizacija, mes tikrai turime savo *know how*, mes suprantame, kaip vyksta tam tikri procesai, mes suprantame, kaip veikia teisės aktai ir mes tikrai dalyvaujame. Ta prasme, į tą visą procesą įsikišame tiek formaliai, tiek neformaliai. Kaip ir sakiau - vienas tikrai tas būdas yra raštų tam tikrų siuntimas, juos pasiderinus ir sutarus pas save viduje. O tas išėjimas, tarkim, į gatves ir taip toliau, tai vėlgi lygiai taip pat yra mūsų sprendimas pasidėliojant labai aiškiai veiksmų planą, kas po ko numatant tam tikras pasekmes, nepaisant to, ar jos bus teigiamos, ar neigiamos. Bet kokių reakcijų, taip sakant, mes galime susilaukti. Nes vėlgi, kai atstovauji visą studentų bendruomenę, mes turime suprasti, kad mes turime įvairiausių studentų ir na tu negali pasirinkti, kaip sakant, juodą baltą. Tu supranti, kad gali būti galbūt nepritarimų ir iš tų pačių atskirų studentų, nes galbūt jiems, tarkim, mokytojų lipimas per langą atrodo, na, jau, kaip sakant perteklinė priemonė. Galbūt jie atrodo kažkaip ne taip ir nesolidžiai ir t.t. Mes puikiai tai suprantame

ir mes tokią nuomonę priimame. Tai lygiai taip pat yra su kitais, kaip sakant, sprendimais. Mes apgalvojame įvairiausius sprendimus, nes mes suprantame, kad, na, už mūsų yra virš 100 000 studentų, kurie, kaip sakant, pamato, išgirsta, tai tai, ką mes darome ir tai, kas yra jiems svarbu.

Ar buvo tokių, kurie nepritarė palaikyti ar ieškoti kitokių palaikymo formų jūsų organizacijos viduje?

Ne, iš tiesų, sprendimas buvo vieningas. Galbūt buvo diskusijų, kiek, pavadinkime taip, aštriai mes einame į šią situaciją. Na, bet tarkim, palyginus 2017 metais tai mes iš karto kalbėjome apie tai, kokių netradicinių priemonių imtis ir, na, kaip įmanoma pasirinkti tokią netradiciškesnę priemonę. Tuo tarpu, kas liečia dėstytojų ar mokytojų bendruomenę, tai mes bandome ir laikytis nuosaikesnės pozicijos, kaip sakant, nuogi į dilgėles nelendam ir suprantam, kokius gali būti tam tikros pasekmės. Tačiau bet koku atveju sprendžiam ir tikrai nepalaikančių, tarkim šiuo atveju, iš studentų savivaldų nebuvo. Tačiau bet koku atveju, ką mes iš karto buvom labai aiškiai sutarę ir ką kai kurios savivaldos iš karto pasakė, kad mes na turime labai aiškiai pagrįsti visus savo argumentus. Na, kaip ir sakiau, kad nebūtų taip, kad išeini ten pašūkauti su deglais, grubiai sakant, tiksliau - šaržuojant, ir panašiai. Tai mes to tikrai nenorėjome rodyti ir norim tikrai išeiti, kaip sakant, su tam tikromis pozicijomis, kurios tikrai yra pagrįstos ir kurios, na, siūlant labai aiškius konkrečius sprendimus.

Jūs atstovaujate labai didelę dalį visuomenės, kaip tie sprendimai savivaldose yra priimami?

Kaip jie pas save, kaip savivaldos pas save viduje tariaisi ir sprendžia, tai yra jau jų reikalas, mes nesikišam, nes puikiai suprantame, kad tai yra jų autonomija, tai yra apibrėžta mokslo ir studijų įstatyme. Bet vėlgi, čia priklauso nuo situacijos ir priklauso nuo klausimo. Tai tarkim šiuo atveju, apie kurį mes kalbame, tai buvo taip, kad iniciatyva kilo iš mūsų, tai yra, pavadinkime taip, iš biuro. Ir tuomet tu nueini su šita iniciatyva ir idėja į mūsų tarybą. Taryba tai yra vat visi mūsų studentų savivaldų prezidentai. Ir jiems iškeliamė štai šitą idėją, pasakome, koks yra galimas veiksmų planas, kokia yra mintis, kokie yra pagrindiniai uždaviniai, tikslas ir kiti panašūs dalykai. Mes su jais pasitariame ir tada jau, priklausomai nuo savivaldos, jie be jokios abejonės eina pas save viduje ir lygiai taip pat kalbėtis, tartis, ar palaikome, ar nepalaikome ir pateikia kažkokius savo papildomus siūlymus. Tada taip, sugrįžta jau pas mus, ir mes tada tarybos lygmenyje, kaip sakant, priimame galutinį sprendimą, sudėliojame kažkokį tai veiksmų planą ir panašiai. Tai šioje vietoje, kaip ir sakiau, idėja kyla tarkim tiesiogiai iš Lietuvos studentų sąjungos biuro, yra nuleidžiama tarybai, kuri bet koku atveju priima jau oficialų tam tikrą sprendimą, jeigu to reikalauja taryba, nueina į savivaldų vidų ir tada paskui sugrįžta ir tada jau, kaip sakant, galiausiai apsisprendžiame. Bet tikrai yra tokių iniciatyvų, kurios galbūt tik tai liečia vieną konkrečią studentų savivaldą, mes tikrai taip turime su menininkais, kur yra specifinių studijų programos. Kur yra galbūt ir su medikais. Tai tarkim tikrai būna tų idėjų, kurios kyla iš apačios, jinai ta idėja pasiekia biurą arba tarybą, mes irgi pasitariame ir priimame kažkokį tai galutinį sprendimą.

Ar buvo kažkokie veiksmai, kuriems nepritariate? Vieniškai nusprendėte, kad nepalaikote ir neišreiškėte oficialios ar neoficialios pozicijos?

Iš tiesų per tuos tris metus, kiek tenka vadovauti - ne. Kažkokio klausimo, kur būtų toks nepritarimas ir kad būtų visiškas nuomonių išsiskyrimas, iš tiesų, nėra buvę. Kažkaip mes, na laikomės tokios nerašytos, pavadinkime taip, kad klausimą reikia išdiskutuoti iš esmės ir reikia rasti tam tikrą sprendimą. Tai jeigu ir yra tam tikrų išsiskiriančių nuomonių, tai mes puikiai suprantame, kad yra demokratija ir tikrai gali kažkas nepritarti. Tačiau nepaisant to, jeigu yra viena ar kelios organizacijos studentų savivaldos, kurios nepitaria, nu tai mes bandome ieškoti kažkokio tai konsensuso. Bet kad būtų toks sprendimas, kur mes būtume visiškai nepitarę, tai ne, žinokit, per tuos trejus metus, kiek man tenka darbuotis, tai tokio klausimo nėra buvę.

Net ir kai užsidarė VU, jūs pritarėte? Ar tokio oficialaus pritarimo nebuvo, tiesiog gal viduj kažkokios diskusijos?

Viduj mes diskusijas tikrai turėjome, bet vėlgi, šiuo atveju, kada mes kalbame apie VU, tai VU SA nėra mūsų nariais. Tai mums net nekilo čia tokios dilemos, čia palaikyti ar nepalaikyti. Mes tiesiog palaikėme bendrai visą akademinę bendruomenę. Tai šiuo atveju nereikėjo, kaip sakant, priimti tam tikro sprendimo, tai buvo jų vidinis sprendimas kaip VU. Na, ir kaip mes matėme, iš šalies SA palaikė, tai, na, iš mūsų kažkokio pritarimo arba nepritarimo turbūt net nelabai... Jisai galėjo būti, bet klausimas, kiek jisai būtų buvęs korektiškas. Tai šiuo atveju mes nesikišome ten, kur galbūt mums ir nepriklauso kištis, nes na tiesiog yra tokia susiklosčiusi situacija su savivaldomis, kurios yra arba nėra mūsų narėmis.

Ar nėra tam tikros priešpriešos tarp to, kad jūs neatstovaujate VU studentų, bet VU buvo lyderiai 2019 metų protesto metu?

Čia turbūt ir reikia atskirti ir tai, kad yra... Tai grįžtant, visų pirma, reikia labai aiškiai atskirti, kad yra universitetas ir yra universiteto studentų atstovybė. Tai tarkim nuomonė universiteto ir to pačio universiteto SA ji gali išsiskirti ir tikrai taip nekarta yra buvę. Ir šioje vietoje, tarkim, mes vienareikšmiškai kaip sąjunga palaikome tokiu atveju tą pačią SA, o ne aukštąją mokyklą. Kas liečia VU atvejį tuo metu, 2019 metais, mes lygiai taip, taip, atvirai sakant, buvo tam tikras rinkiminis triukas, bet jau kaip tai atrodė iš šalies, nes mes puikiai žinome, kad po kurio laiko vyko VU rektoriaus rinkimai. Tai dėl to aš puikiai suprantu tam tikrų universitetų jau grynai rektorių pozicijas, kad na tai atrodė pakankamai keistokai, suprantant, kas, kaip sakant, laukia ateityje ir kokius na, pavadinkime taip, rinkiminius taškus tu gali susirinkti. Tai šioje vietoje, na, situacija buvo tokia ir sakau, tikrai, mes pačių universitetų pozicijas mes tikrai suprantame, o kaip savivaldos mes į tai, kokios pozicijos laikosi universitetas, šiuo atveju VU, mes atsitraukėme, pavadinkime taip, nuo to.

O kaip manai, kokia yra nauda tokio oficialaus palaikymo?

Ta prasme kadangi dažniausiai tie raštai yra deleguoti įvairioms valstybės institucijoms, kurios ir priima galutinius sprendimus, tai yra tam tikra spaudimo priemonė. Nes na organizacijos, tiksliau ne organizacijos, o institucijos valstybinės jos puikiai supranta, kad už tam tikrų organizacijų stovi bendruomenė. Tai tarkim už profsąjungų dėstytojų stovi akademinė bendruomenė, už mokytojų profsąjungų stovi mokytojai, už studentų organizacijų stovi studentai. Tai jos puikiai supranta, kad toks palaikymas reiškia, jog, na, padarius klaidą arba priėmus tam tikrus sprendimus nepasitarus iki galo, gali būti tam tikros pasekmės, kurios nutiko 2017, 2018 ir 2019 metais. Iš esmės tą ir reiškia, kaip jau sakiau, tą tokį papildomą spaudimą, tokį nestipraus, tačiau bet kokiu atveju spaudimo priemonė, parodant, kad, žiūrėkite, ne pavienės organizacijos, ne pavienės aukštosios mokyklos dabar čia streikuoja, mitinguoja ir reiškia kažkokį nepasitenkinimą, tačiau už to stovi ir daugiau ne tik akademinės, bet ir švietimo bendrai visoje Lietuvoje bendruomenės.

Kokia yra tikslinė auditorija fizinio būvimo? Ir gal jūs dar kažkokiu būdu išreiškėte palaikymą ir kokia tada buvo jūsų tikslinė auditorija?

Šioje vietoje labiausiai, be jokios abejonės, yra orientuojamasi į tai, kad tai sulauktų visuomenės dėmesio. Natūralu, kai tu imiesi tam tikrų priemonių, einu į streikus su plakatais, kai tada mūsų atveju siunti centus ar dar kažką tai darai, tai susilaukia labai daug žiniasklaidos dėmesio ir natūralu, kad kyla tam tikras šaršalas, pavadinkime taip, visuomenėje. Ir visuomenė pradeda aktyviau domėtis, kas čia vyksta. Tai na, natūralu, kad visų pirma yra orientuojamasi būtent jau į plačiąją visuomenę, parodant tai pačiai vyriausybei, kad žiūrėkite, kad už mūsų stovi ne tik bendruomenė švietimo, tačiau stovi ir daugiau žmonių. Ir tas spaudimas automatiškai jau yra papildomas vyriausybei, nes vėl gi, ateina žurnalistai, klausinėja, į tam tikras detales lenda ir panašiai. Mes galime matyti su dabartine covid situacija, kai kuriuos klausimus, kokie yra atsakymai iš atsakingų asmenų, tarsi bandoma išsisukinėti, iki galo yra neatsakoma, akivaizdžiai matosi, kad kažkoks klausimas nepatinka. Tai vėlgi, išėjimas į streiką arba kažkokios kitokios, kitokie kažkokie tai sankcionuoti ar nesankcionuoti mitingai ar kažkokios kitokios priemonės, jos, visų pirma, yra orientuotos į kažkokį norą parodyti plačiajai visuomenei apie tai, kas vyksta. Nes tarkim, kiek man yra tekę girdėti ir iš kolegų, kurie dirba žurnalistais, tai, kaip bebūtų gaila, kada yra sprendžiami tam tikri švietimo

klausimai, dažnai jie yra pakankamai sudėtingi, kompleksiniai, techniniai, į kai kurias detales, kaip sakant, yra sunku įsigilinti šiaip žmogui iš šalies, todėl labai dažnai švietimo klausimai net nesulaukia pakankamai, tarkim, dėmesio iš visuomenės. Nebent, na, vat kaip sakiau, yra uždaromas VU, studentai siunčia centus, mokytojai lipa ir užima ministeriją, tai sulaukia didelio dėmesio. Bet kai tu kalbi apie kažkokį tai pokytį, tai dėmesio didelio nesulauks, kai vat kaip pavyzdį aš galiu pateikti, dėl ko ir šiandieną turėjau pavėlinti susitikimą, kaip tik Seime vyksta ir vyko diskusija dėl pradinio ir ikimokyklinio ugdymo amžiaus pakeitimo, kada tu gali pradėti. Tai nereiškia, kad tai yra ankstinimas, tačiau net ir ekspertai ne iki galo atrodo supranta, apie ką eina kalba įstatyme. Tai jūs įsivaizduokite, jeigu ekspertai atrodo ne iki galo supranta, apie ką eina kalba, tai kaip tai paprastai iškomunikuoti visuomenei. Tai vat šioje vietoje kartais na ir tenka švietimo sektoriuje turbūt dažniau imtis tam tikrų priemonių, norint atkreipti plačios visuomenės dėmesį.

Tai manai, kad reikia tam tikro teatrališkumo?

Kartais tikrai taip, nes tai tikrai kartais sulaukia gerokai daugiau visuomenės dėmesio. Tačiau tikrai neretai tokia reakcija ir išėjimas kažkoks yra na visiškai tokios frustracijos išraiška, kada na niekaip nepavyksta susitarti. Nes na turbūt kiekvienas. Visi tie metai, 2017, 2018 ir 2019 jie buvo, na, ta prasme, tai buvo, kaip sakant, *over the line* perlipimas, kai tu matai, kad niekaip nepavyksta susitarti arba yra priimtas kitoks sprendimas negu galbūt tu tareisi ir viskas. Ta prasme tu kitos galimybės neturi. 2017 metais buvo taip, kad mes laukėme paskutinės minutės, mes laukėme seimo sprendimo. Seimo sprendimas buvo nepalankus mums. Kitos reakcijos nėra. Tu negali grūmoti pirštu, o j kaip negerai, tikėkimės kitais metais pasikeis. Ne. Taip negali būti. Su mokytojais buvo lygiai tas pats. Mokytojai ilgai tarėsi dėl savo atlyginimų apmokėjimo tvarkos. Normaliai pilnai nesusitarė, visa bendruomenė nesusitarė, buvo nepatenkinti, buvo priimti kiti galutiniai sprendimai ir matėme, kokia buvo reakcija. Lygiai tas pats 2019 metais su dėstytojais. Tarsi buvo sutarta arba buvo derybos tam tikros, kad žiūrėkite, eikime link tam tikrų papildomų susitarimų. Nebuvo normaliai susitarta, irgi buvo tam tikra, kaip sakant, reakcija.

Streikas, mitingas protestas vyksta iš frustracijos ir tai tarsi, kaip iš tavęs suprantu, yra paskutinis žingsnis. Kaip manai, ar yra to kažkokia išdava?

Taip, be jokios abejonės, kad pasiekė. Galbūt neabsoliučiai visais atvejais, bet tarkim kalbant apie švietimo bendruomenę, tai taip, pasiekė. Nes mes galime matyti ir po 2019 metų kas įvyko. Buvo pasirašyta ar ten pakoreguota, papildyta papildomas susitarimas tarp vyriausybės ir profesinių sąjungų. Tai ten buvo pakeisti tam tikri punktai, tai akivaizdu, kad tam tikra išdava ir tam tikros pasekmės, jos bet koku atveju po tam tikrų mitingų, streikų ir panašiai, jos nutinka. Tas yra akivaizdu, tas yra matoma, kaip sakant, ir viešai, ir paskui visiems yra smagu pasirodyti, vat mes pasirašome ir t.t. Tarsi netgi bandoma, na, pamiršti, kad vyko prieš tai, bet niekas nekalba apie tai, kad vat čia vyko streikas ir vat dabar yra pasirašoma. Visi kalba apie tai, kad dabar yra pasirašoma ir ypatingai ministerija tada džiaugiasi, vat čia mes susitarėme su bendruomene ir t.t. Tai akivaizdu, kad tikrai tų pozityvių, teigiamų pasekmių tikrai nutinka ir turbūt visais metais, 2017, 2018 ir 2019 apie kuriuos mes kalbame, visais atvejais tos teigiamos pasekmės, jos, bent jau švietimo bendruomenėje tikrai buvo. Nors mes matome ir kitų situacijų, kitų klausimų, kurie nėra susiję su švietimu, kur, na, nėra pasiekta kažkokių tai susitarimų. Ar tai vežėjų atveju, tarkim, kai jie streikavo su savo sunkvežimiais ir važinėjo aplink institucijas. Ar tai *Bolt*, nors su *Bolt* tai ten klausimas, nes ten yra privatus sektorius, tai ten biški yra kitokia situacija. Tai kiek man yra žinoma ir kiek tenka stebėti iš šalies, man atrodo irgi kažkokių tai pokyčių nebuvo, tai vėlgi, čia priklauso, aišku, nuo situacijų. Bet bent jau švietimo bendruomenėje galima pasidžiaugti, kad tikrai tie pozityvūs pokyčiai, jie įvyksta. Aišku, gaila, kad jie įvyksta pavėluotai, nes tarsi būna tartasi dėl vieno, nutinka kitaip ir tada yra grįžtama. Tai realiai tada gaunasi, kad na, bendruomenė ar kažkokia konkreti socialinė grupė tos bendruomenės ji praranda pusmetį, metus ar galbūt net daugiau, nes galbūt buvo galima tą patį sprendimą priimti gerokai anksčiau.

Štai ir jūs nesate susivieniję su VU SA. Kaip manai, ar jaučiasi tam tikras susiskaldymas švietimo bendruomenėje?

Tai iš tiesų suprantu, kad gali atrodyti, ir galbūt netgi atrodo, kada na, tą pačią bendruomenę atstovauja daug skirtingų profesinių sąjungų ir natūralu, kad susitarti yra pakankamai sudėtinga. Ir taip, čia ir gaunasi, kad galbūt viena profesinė sąjunga galbūt atstovaudama iš tiesų tik kelis asmenis, nueina susitarti su vyriausybe ir ministerija. Kita, tuo tarpu, nepritaria, na bet yra iškomunikuojama tarsi taip, kad viskas čia yra šaunu ir mes čia pasirašome tą susitarimą. Tai taip, matau aš irgi čia problemą, jog, visų pirma, pati bendruomenė pas save viduje turėdama skirtingas organizacijas nesusitaria tarpusavyje. Ir tai, iš tiesų yra didelė nauda vyriausybei ir ministerijai, nes čia ir nutinka tokia situacija, mes vadovaujamės principu „Skaldyk ir valdyk“. Tai, mano supratimu, čia iš dalies taip ir nutiko. Tačiau iš kitos pusės, vėl gi VU yra atskira profesinė sąjunga, nežinau, kiek jinai yra oficiali, bet tas vadinamas "Paskutinis prioritetas". Tai vat aš nežinau, ar jie tarkim.. Jeigu aš teisingai žinau, tai jie ir nėra kažkokia tai oficiali organizacija, kuri turėtų kažkokį tai juridinį statusą, kuri turėtų teisę pasirašinėti tokias kolektyvines sutartis.

Kolektyvines sutartis gali pasirašinėti tik šakinės profesinės sąjungos.

Tai vat, tai jeigu taip nutinka, tai yra natūralu, jog, nu ta prasme, pas mus yra tokia struktūra. Iš vienos pusės mes galim šiek tiek, nu, gali pasirodyti šiek tiek keista, kad vat čia vienos pasirašo, nes jos formaliai atitinka šakinės profesinės sąjungos kažkokie kriterijai, kita neatitinka, tai jinai negali dalyvauti. Bet iš kitos pusės, na mes puikiai suprantame, jog, na, turbūt dar keisčiau atrodytų, jeigu vienos konkrečios institucijos, ne bendruomenės, bet vienos konkrečios institucijos atstovai dalyvautų atskirai nuo visų kitų. Čia tada gaunasi: mes turime lygius ir tada turime lygesnius. Mes turime vienus, kurie kovoja, tarkim, paimkime visus universitetus jie kovoja dėl vieno, tada ateina kažkokia viena aukštoji mokykla, šiuo atveju VU ir jie sako, ne, mums taip netinka, mes norim kitaip. Tai čia vėlgi, prasideda tas pats susiskaldymas, kuris, kaip ir sakiau, tikrai yra naudingas, mano supratimu, tik vyriausybei, tik ministerijai ir tik seimu. Nes akivaizdu, kai akademinė bendruomenė negali susitarti, tai ministerijai, kaip sakant, realiai net nieko nereikia daryti. Ta prasme jiems reikia tiesiog laukti, ten galbūt kartas nuo karto pamoderuoti kažkokią tai diskusiją, bet iš esmės jie gali įsisukti į kokoną, ir laukti kol kažkas, taip sakant, nutiks, kol galbūt susitars/nesusitars ir panašiai. Tai, mano supratimu, čia ir yra tas reikalas, jog yra šakinės profsąjungos, taip. Tiksliau, na, platesnė bendruomenė vienijančios profsąjungos ir yra na kažkokios atskiros kažkuriuose aukštosiose mokyklose. Nes na, mano supratimu, tarsi tikrai niekas nedraustų, tarkim, VU tai profesinei sąjungai jungtis ar deleguoti kažkokius tai savo narius į tas profesines sąjungas, kurios dalyvauja ir pasirašinėja sutartis. Nežinau, ar jie yra prisijungę, nežinau visų detalių. Bet jeigu tarkim taip nėra, tai galbūt čia yra būdas, na, kaip dalyvauti tiesiogiai ir siūlyti kažkokius tai sprendimus. Nes tada tikrai tu gali sakyti, kad mes esam atskira profesinė sąjunga, kuri vienija daugiau profesinių sąjungų. Mes pasiūlėm. Profesinė sąjunga nepritarė, todėl mes laikomės kitos pozicijos. Nes dabar yra šiek tiek kitaip: mes esam atskiri, mes čia turim kitą atskirą nuomonę, bet mes ir nesijungiame, kaip sakant, prie jų.

Ar jus palaiko dėstytojai?

Iš dėstytojų profesinių sąjungų - nuolat, nes, iš tiesų, mes ir esame Lietuvos švietimo tarybos nariai, kurie vienija, na, begalę skirtingų švietimo organizacijų, pradedant tėvais ir baigiant dėstytojais. Tai šioje vietoje, iš tiesų, mes bent jau iš dėstytojų profsąjungos mes nuolat susilaukiame palaikymo, kada mes kalbame apie geresnes studentų mokymosi sąlygas, apie finansinę paramą, apie studijų kokybę ir kitus panašius dalykus. Mes nuolat esame su jais kontakte, diskusijoje, reikalui esant tikrai mes pasitariame, kur koks sprendimas galėtų būti, kaip sakant, geresnis. Jisai, toks, na pavadinkime taip, formalus, galbūt nėra kažkoks viešai išreikštas. Jisai dažniausiai yra viešai išreikštas yra tiktai vat tais momentais, kada vyksta vat kažkokia, kaip sakant, pilietinė akcija. Bet šiaip neformaliai žiūrint mes nuolat tikrai susilaukiame palaikymo. Su mokytojais galbūt yra šiek tiek kita situacija, nes, vėl gi, čia, sakau, yra tam tikras kitas sektorius. Tai kai ten vyksta kažkokios tai diskusijos dėl atlyginimų ir viso kito, tai vėl gi, mes palaikome juos labiau morališkai, kartais

formaliai siųsdami kažkokį tai palaikymo raštą. Bet praktiškai, kada yra kalbama apie kažkokių tai teisės aktų rengimą, siūlymus ir t.t., tai mes čia jau tikrai nedalyvaujame, nes mes puikiai suprantame, kad tai nėra mūsų laukas. Bet kas liečia aukštojo mokslo sektorių, mokslo ir studijų įstatymą, vyriausybės nutarimai ir t.t., tai mes nuolat, reikalui esant, ir teikiame įstatymų projektus, dėl jų atskirai, kaip sakant, diskutuojame. Prieš teikdami formaliai, na vėl gi, teisėkūra yra toks dalykas, kad daugelis dalykų vyksta dar iki faktinio įstatymo pakeitimo, tai to tikrai, natūralu, kad prisizonduoji su įvairiais socialiniais partneriais, kaip jie reaguoja. Ir su dėstytojų profsajungomis, jeigu juos tai liečia, tai tikrai tikrai mes pasitariame ir tikrai, na, pateikus siūlymą ir prasidėjus kažkokiems tai klausimams seime, kad nenutiktų taip, kad vat yra nepritarimas iš kažkokių tai socialinių partnerių. Kas, iš tiesų, labai kerta, nes na, natūralu, kad tu tarsi ateini su galbūt ir gera idėja, išdiskutuota pas save viduje, bet kada kažkokie ta nevyriausybinė organizacija, profesinė sąjunga ar kažkas sako „ne ne, čia yra nesąmoningas pasiūlymas mes turim kitą nuomonę“. Tai tikrai kerta. Nes seimui ir vyriausybei yra parodoma, kad nėra kažkokio tai sutarimo bendro ir bendros krypties ir pozicijos bendruomenėje. Tai vadinasi vėlgi, čia mes grįžtame prie to, ką nekartą sakiau, seimui ir vyriausybei yra gerokai lengviau, tarkim, siekiant neskaldyti kažko ir neieškant kažkokių tai.. ta prasme, neinant į kažkokį tai minų lauką sakyti „aj jūs dabar nesusitarę, tai mes atmetam. Grįžkit tada, kai būsite susitarę“.

Ar jautėte palaikymą iš politikų?

Čia priklauso, turbūt, nuo klausimo. Tai, iš tiesų, tas palaikymas, jis dažniausiai yra. Bet šioje situacijoje, tas palaikymas, jisai yra na toks keliomis pakopomis. Kai nueini į seimą, tu gali turėti palaikymą Seime, seimo komitete, švietimo. Bet paskui, kai tu jau išeini į seimo salę, nu tiksliau kai komitetas išeina į seimo salę, to palaikymo gali ir nebūti. Tai kas liečia tuos, tarkim, seimo narius ar tą bendruomenę, kurie jau grynai atstovauja švietimui ir sprendžia švietimo klausimus, tai tikrai tas, kaip sakant, palaikymas yra. Galbūt tikrai ne visais klausimais, be jokios abejonės, įvairių tų klausimų yra. Bet turbūt na, kaip pavyzdys, paskutinis sprendimas, kuris buvo priimtas, dėl socialinių stipendijų. Tai buvo iš tiesų bendras klausimas tiek mūsų, tiek Vilniaus universiteto studentų atstovybės. Tai čia grįžtant prie to, apie ką tu kalbėjai, apie galbūt susiskaldymą ir studentiškame judėjimas, tai jo tikrai nėra, nepaisant to, kad galbūt mes nevienijam visų, bet mes neturime tų klausimų, kurie kažkaip išsiskirtų. Tai kadangi iš tiesų ten buvo bendras projektas, ir seime mes tikrai susilaukėme palaikymo, kas yra labai džiugu ir socialinės stipendijos pakilo dvigubai. Arba tarkim yra tam tikri klausimai, vėl gi, čia pavyzdys, kuris nutiko pavasarį. Kai KT dar praėjusių metų rudenį konstatavo, kad tuo metu galiojusia tvarka, kad studento statusą turintis asmuo, jis negali gauti nedarbo išmokos, nepaisant to, jos jis atitinka visus teisės aktų numatytus reikalavimus. Ir iš esmės jam nepriklauso išmokos, kaip priklauso bet kuriam kitam dirbusiam, bet darbo netekusiam ar iš darbo išėjusiam asmeniui. Ta tvarka buvo pakeista ir čia jau, na, yra didelė padėka vienai iš seimo narių, kuri nėra tiesiogiai susijusi su švietimu, nes tas klausimas kilo visai kitame komitete, bet tas palaikymas vėliau buvo ir Seime. Seimas negalėjo ir nepalaikyti KT išvados, tai būtų labai keista. Tai taip, tas palaikymas yra, bet vėlgi. Stengiesi jau tu eiti ir kovoti dėl tų klausimų iš pradžių ir iš anksto sutaręs, dėl tam tikrų punktų. Bet tikrai, kartais yra tų klausimų, kur tu eini nepaisant to, kad galbūt palaikymo nėra, bet su tiesiog labai paprastu noru tą klausimą iškelti, kad jis susilauktų daugiau dėmesio. Nes dėl tų pačių nedarbo išmokų LSS kovojo kone dešimt metų. Tai tiktai konstitucinis teismas, tai yra paskutinis taškas, ir paskutinis veiksmas, kurio galima imtis. Tik dėl jo priimto sprendimo mes turime tą situaciją tokią, kokią ją turime dabar. Tai yra - pagerėjusią.

Ar nekeista, kad reikia kovoti?

Na, tas kovoti, čia galbūt mes esame pripratę prie to, nors, na, tikrai, dažniausiai mes turime tikrai konstruktyvią diskusiją, kai nueini kalbėtis į ministeriją ar seimą. Tai tokia kova, tiesiog, net nežinau. Galima naudoti kažkokį ir kitą žodį, nežinau. Dažnai sakome mes lobinti, nes, nu irgi, nėra nieko blogo čia su tuo žodžiu, galbūt nėra jis iki galo tiktai lietuviškas atitikmuo. Bet, nu žinot, užsidiskutuoti tu gali, kaip sakant, iki begalybės. Ir ta diskusija gali absoliučiai niekur nuvesti. Nes mes diskutuojam nuolat, ar formaliai, ar neformaliai. Ta diskusija, ji vyksta. Bet tiesiog ateina tas

laikas, kada tenka dėl tam tikro vieno ar kito sprendimo kovoti. Tai taip, tą žodį galima, kaip sakant, pakeisti, bet ta kova nereiškia, kad tu čia eini kažkaip *va bank* ar kažkokiu tai destruktiniu keliu, suprasdama, jog, nežinau, nėra kažkokios tai konstruktyvios diskusijos. Taip dažniausiai nėra. Tokių atvejų tikrai pasitaiko, bet taip tikrai nėra. Nežinau, taip turbūt naudojamas tas žodis bent jau mūsų tarpe.

Ar nemanai, kad dėstytojai užgožė kitas suinteresuotas švietimo bendruomenės grupes praeitais metais?

Tarkim, jo, visai sutinku, kad galbūt praėjusiais metais dėstytojų bendruomenė buvo priekyje ir, na, galbūt ir galima taip vertinti, kad „užgožė“. Ir, taip, čia iš tikrųjų geras pastebėjimas yra dėl neakademinio personalo, kuris kenčia, tikrai nepabijokime to žodžio, jau eilę metų ir, iš tiesų, na čia galima šioje situacijoje galima pasidžiaugti tuo, jog neakademinės bendruomenės problematika galbūt ne iki galo viešai, bet bent jau viduje, tarkim seime, ministerijoje ir panašiai, tikrai buvo iškeltas tas klausimas. Netgi buvo konkrečių siūlymų. Bet vėlgi čia galbūt yra susiduriama su ta problema, kad neakademinis personalas nelabai turi kažkokios tai profesinės sąjungos, kuri atstovautų tik neakademinį personalą. Tai galbūt iš to čia ta problema kyla. Ir tarsi tas palaikymas, tarkim, ir iš mūsų, kada mes teikiame tuos siūlymus ir akcentuojame lygiai taip pat ne akademinį personalą. Iš tų pačių dėstytojų irgi, jie tarsi sako, čia dėstytojai yra svarbu, čia tiek ir tiek turi atlyginimas kilti. Bet, lygiai taip pat, reikia nepamiršti ir neakademinio personalo. Tai čia galbūt ta problema ir nutinka būtent ir dėl to, kad, kaip ir sakiau, galbūt reikia kažkokios vienos papildomos profesinės sąjungos. Nors mes visą laiką ir akcentuojame, kai iš tiesų kalbame apie akademinę bendruomenę, mes nuolat ir pabrėžiame, kad akademinė bendruomenė yra dėstytojai, studentai ir neakademinis personalas. Nes iš tiesų labai dažnai, nu, ir, kaip sakant, yra išskiriami. Kai kalbi apie akademinę bendruomenę, visi tikriausiai pirma pagalvoja apie dėstytojus ir studentai irgi kažkur lieka šone „ai, nu tai čia gi jie paslaugas gauna, kas čia jiems yra, kas čia tokio, nėra čia kažkas tokio labai ypatingo“. Neakademinis personalas, kas teikia paslaugas, kurios, na, yra būtinos norint užtikrinti sklandų studijų procesą, jie apskritai turbūt yra, kaip sakant, pamiršami.

Sluoksniavimas yra nutikęs natūraliai ir čia, na, yra labai objektyviai paaiškinama. Labai aiškiai yra numatyta mokslo ir studijų įstatyme, jog aukštosios mokyklos yra autonomiškos. Tai reiškia, kad na, jos gali vykdyti savo funkcijas be perteklinio kažkokio tai seimo ar vyriausybės kišimosi. Ir todėl, na, yra susiklosčiusi tokia situacija, kad dažnai aukštosios mokyklos ir yra paliekamos tvarkytis pačios, suteikiant tam tikrą pasitikėjimo kreditą. Ir kartais tas pasitikėjimo kreditas yra paminamas, bet iš kitos pusės, kai reikia tos pagalbos, tai, tarkim, ir aukštosios mokyklos kreipiasi tiesiogiai ir į atsakingas institucijas, jos sako „nu tai tvarkykitės patys, jūs taigi galite priimti kokius tik norit sprendimus“.

Iš kitos pusės, bendrasis ugdymas, nori nenori, mano supratimu, yra svarbiausias sektorius, na, kada tu galvoji apie visą švietimo sektorių. Nes natūralu, kad bendrajame ugdyme formuojasi tam tikras, kaip sakant, tam tikra bazė. Tu vėliau jau iš bendrojo ugdymo, kaip sakant, gali keliauti į aukštąjį mokslą ir panašiai, ką rodo įvairūs atlikti tyrimai. Na kur labai aiškiai yra išreiškiamą problema su tam tikrais pasiekimais, o tie pasiekimai juk ir ateina iš bendrojo ugdymo. Ir aukštosios mokyklos jau toliau turi tik tai kovoti ir žiūrėti. Na jos gauna iš esmės tam tikras pasekmės, kokios jos bebūtų - teigiamos ar neigiamos, bet jos, na turi, tam tikras pasekmės. Tu neišmokysi kažko tai papildomai, ko galbūt neišmoko asmuo bendrajame ugdyme arba jeigu tu mokai universitete kažkokios tai, bent jau dalies bendrojo ugdymo programos, tai vadinasi tu tiesiog turi žengti keletą žingsnių atgal ir norint išeiti visą programą, jau yra pakankamai sudėtinga. Tai natūralu, kad tu turi išspręsti, visų pirma, bendrojo ugdymo problemas, kad tiesiog aukštasis mokslas galėtų lygiai taip pat sklandžiai veikti.

Ar buvo kitų akcijų, į kurias įsitraukėte, o jeigu ir nebūtinai įsitraukėte, tai buvo kažkoks atoveiksmis?

„Diplomas už ačiū“ mes aktyviai neįsitraukėme. Ta prasme mes ten nestovėjom, to diplomo, kaip sakant, neėmėm. Tai ne, tenais mes aktyviai nedalyvavom. Bet tuo metu, kai viskas vyko, tai

mes dalyvavome su profesine sąjunga, kaip ir sakiau, prie vyriausybės nedideliame mitinge. Tai jis ten vyko, nežinau, po savaitės ar po kelių dienų, po to kai jau tie diplomai buvo išdalinti.

O daugiau neįsitraukinėjote?

Ne, kažkaip tai papildomai daugiau ne.

Kodėl?

Sunku pasakyti. Kažkaip atrodo, galbūt, tų priemonių tuo metu užteko, bent jau mūsų požiūriu užteko. Ir mes prisidėjome, kiek mūsų supratimu, na, atrodė naudinga yra prisidėti tam, kad galbūt, na, ir nepersūdytume savo, kaip sakant, dalyvavimo visame tame reikale ir galbūt nepakenktume kitoms organizacijoms. Na, kad paskui nebūtų priimtas kažkoks sprendimas. Na mes taip laikėmės, pavadinkime taip, nuosakios tuo metu pozicijos. Tuo labiau, kad tais metais mes taip pat siuntėme savo reikalavimus ir 2020 metais, tai yra, šiais metais į tam tikrus reikalavimus buvo atsižvelgta ir mes vėl turėjome, kaip buvau minėjęs pačioje pradžioje, stipendijų pakėlimą. Kad ir nedidelį, dabar 12 ar 14 procentų, bet, ta prasme, tai yra judėjimas tam tikras į priekį.

Ar jaučiatės pasiekę savo tikslų? Jau trys metai, kai yra įdirbis ir bandymai, tai ar vis dar vyksta progresas?

Jis vyksta nuolat ir jis turbūt nuolat vyks. Čia yra natūralu. Toli gražu mes tikrai nesame visko pasiekę. Mes matoma, kad studentų darbo paplitimas yra milžiniškas, jiems tenka derinti studijas su darbu ir čia yra būtinos tam tikros intervencijos, kurių kažkokių tai didžiulių neįvyko. Taip, mes kalbame galbūt apie Danijos modelį, kur yra mokamos didžiulės stipendijos, su ta sąlyga, kad studentams nereikėtų dirbti gerokai daugiau. Ta prasme nereikėtų skirti gerokai daugiau laiko būtent darbui, o ne studijoms. Tačiau taip, ta prasme, maži tam tikri pajudėjimai - jie tikrai yra. Ir čia, na, natūralus procesas turbūt, kad tu visko iš karto, kaip sakant, neiškovosi. Bet yra labai svarbu, kas tas judėjimas į priekį yra ir reikia labai tikėtis, kad tas judėjimas į priekį - jis bus ir toliau. Yra, be jokios abejonės, tam tikrų klausimų, kurie yra sprendžiami eilę metų. Tai buvau įvardinęs studentų nedarbo išmokas, tai atrodo šita, ne atrodo, o tikrai šitas buvo, kaip sakant, pakeista. Bet mes turime tam tikrą diskriminaciją tarp studentų, kurie studijuoja nuolatinės ir iššęstinės studijose, kada iššęstinių studijų studentai negali gauti tam tikrų lengvatų, kaip pavyzdys, transporto lengvata, sveikatos draudimas ir kiti panašūs dalykai. Tai šie klausimai mūsų nuolat yra keliami ir čia tikrai mes puikiai suprantame, kad na, be jokios abejonės tikimės, kad pokytis įvyks greitai, tačiau mes puikiai suprantame, jog tokie pokyčiai reikalauja elementariai finansų. Ir reikalauja daug finansų. Arba net tos pačios stipendijos, kaip pavyzdys, aš vat visai neseniai skaičiavau, jeigu mes norėtume taikyti panašų modelį ir, tarkim, visiems studentams mokėti minimalaus pragyvenimo lygio stipendiją, su sąlyga, kad, tarkim, jie galbūt galėtų maksimaliai dirbti tik iki pusės etato, mums per metus reikėtų apie 250 milijonų eurų. Tai yra didžiuliai didžiuliai pinigai, bet, kaip ir sakiau, tam tikri pajudėjimai yra, tų lėšų, atrodo, auga. Bet vėlgi, iš kitos pusės - puiku, lėšos auga, tačiau mes vėlgi puikiai suprantame, kad ir išlaidos auga, paslaugos brangsta ir šioje vietoje, kaip sakant, infliacija suvalgo tą padidėjimą. Tai kai kuriais galbūt atvejais mes ir laikomės ant to nulio, pavadinkime taip, bet, na.. Kartais yra, kas yra labai svarbu, iš tiesų kartais ir tenka kovoti dėl tokių situacijų, dėl studentų teisių, kad nebūtų blogiau. Nes yra taip buvę, kaip pavyzdys, 2008-2009 metai, kada prasidėjo krizė, tuometinė vyriausybė su Kubiliumi priešakyje siūlė, kad visiems studentams būtų panaikintas sveikatos draudimas tam, kad būtų sutaupyta daug lėšų. Tai čia reiškia, kad per metus studentai sumokėtų apie 350 eurų. Tai tikrai yra nemaža suma, šiek tiek daugiau negu 30 eurų per mėnesį. Tai šioje vietoje vėlgi, sąjunga ėmėsi įvairiausių veiksmų ir ėmėsi netradicinių veiksmų. Kaip pavyzdys, tuo metu buvo siunčiami iš įvairių regionų: iš Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos faksai. Nes tuo metu dar buvo faksinės mašinos įvairiose institucijose. Ir nuo pat ryto, nuo 08:00 valandos ryto iki seimo posėdžio pradžios, tai yra iki 10:00 valandos ryto (nes seimo posėdžiai prasideda tuo metu), dvi valandas buvo nuolat siunčiami faksai. Buvo iš esmės sustabdytas institucijų darbas, nes tu faksą privalai, jį, na, registruoti. Buvo išsiųsta, man atrodo, apie 7000 faksų kažkas tai tokio per visas institucijas ir tuometinis prezidentas, LSS prezidentas sulaukė skambučio iš premjero su prašymu sustabdyti tą akciją. Ir gavo pasižadėjimą,

kad ok, mes šitos minties atsisakome. Tai vėlgi, kokių kartais reikia imtis veiksmų, netradicinių veiksmų, kad būtų pasiektas rezultatas, nes tuo metu irgi iki tol buvusios diskusijos, jos iš esmės, kaip sakant, niekur nenuvedė ir susitarti nepavyko.

Ar tu manai, kad tas viešumas, ką jis padaro?

Sunku pasakyti, iš tiesų. Galbūt kai kam viduj ir atrodo gėda, bet čia turbūt nėra gėdos ar ne gėdos klausimas. Čia yra turbūt, na, politinė valia ir tam tikras sutarimas, ir visų argumentų išklausimas. Mes puikiai suprantame, kad tuometinė situacija, 2008-2009 metais, jina tikrai nebuvo pati geriausia ir buvo bandoma ieškoti visų įmanomų sprendimų. Tai, ta prasme, galima suprasti vyriausybę dėl tokio pasiūlymo ir tikrai galima suprasti studentų reakciją į tai. Tai šioje situacijoje, ar gėda ne gėda - sunku pasakyti. Aš nemanau, iš tiesų. Nes na, politika turbūt biški yra apie kitus dalykus. Tai yra būtent apie tam tikrą sutarimą, kažkokio tai konsensuso ieškojimą. Tai bent jau tas klausimas nemanau, kad buvo kažkokios gėda ar ne gėda. Galbūt gėda kartais yra, kai nežinau, kai vat yra kalbama, kaip pavyzdys, visai neseniai apie minimalaus mėnesinio atlyginimo diferencijavimą, vat čia yra labai labai keistas siūlymas ir man tikrai nuoširdžiai būtų gėda sakyti, kad jaunas žmogus jis yra mažiau vertas negu vyresnis nepateikiant absoliučiai jokių argumentų. Tai, aš manau, turbūt čia ir nuo klausimo priklauso, bet turbūt ir iš kitos pusės ir nuo teikėjų priklauso, ar jiems...Jeigu jisai teikia, tai jam nėra absoliučiai.

Ačiū tau.

12 PRIEDAS. Giluminio interviu su Gintautu Mažeikiu transkripcija

Interviu data: 2020 11 11

Interviu trukmė: 40 minučių

Nuotolinis interviu

Gal galite prisistatyti.

Profesorius Gintautas Mažeikis, dirbu VDU, filosofijos katedroje, vadovauju Socialinės ir politinės kritikos centrui.

Kaip jums atrodo, kodėl pradėjo vykti švietimo problemų komunikacija viešojoje erdvėje ir galėjo būti pagrindas lūžio taškas rasti?

Apskritai kiekviena socialinė sfera, jeigu ji bent kiek yra laisva ir kūrybinga, ypatingai vieša, ji yra kupina prieštaravimų. Ir tai yra neišvengiama. Ar tai būtų saugumas, ar sveikatos apsauga, ar tai būtų aplinkosauga, lygiai taip pat ir kultūros sfera, ir švietimas. Jeigu jie yra vieši, tai būtinai pilni prieštaravimų. Ir prieštaravimai normalu, kad jie susiduria. Gali būti švelnūs prieštaravimai ir antagonistiniai. Švelnūs prieštaravimai siūlo tokius liberalius sprendimus, o antagonistiniai, tai yra radikalūs prieštaravimai, jie numano ir pakankamai radikalius, ir labai radikalius sprendimus. Tai, ar tai, kad yra konfliktai švietimo sistemoje, tai nėra blogis, tai yra norma, veikiau. Priešingai, jeigu konfliktų ir skirtingų opozicinių judėjimų nebūtų, mes laikytumėme tą švietimo sritį sustingusia, stagnuojančia ir neatvira nei visuomenei, arba pati visuomenė nėra atvira. Reikia manyti, ne kada prasidėjo švietimo sistemoje protestai, kad tai yra kažkas blogis, o kodėl anksčiau jie neprasidėjo? Kaip tik protestai ir yra norma, o protestų nebuvimas rodo, kad nėra vaizduotės, nėra iniciatyvų, nėra autonomijos, nėra laisvų žmonių, nėra gebančių išsakyti savo kūrybines arba kitokias nuomones, ir nemokančių už jas kovoti.

Tai ilgą laiką mes švietimo sistemoje nematėme jokie pilietinio arba politinio judėjimo ir jeigu iš naujo perskaitysime Sąjūdžio istoriją, tai pamatysime, kad mokyklos buvo labai baikščiai ir vangiai įsitraukdavo, ir įsitraukdavo ne pačioje mokyklos viduje, o anapus. Tai čia reikia atskirti universitetus ir mokyklas. Pavyzdžiui, jeigu kalbėtume apie aukštąsias mokyklas, tai galima prisiminti devyniasdešimtų metų dailės institutą, kurio studentai buvo labai aktyvūs ir vertė savo rektorių, ir kvietė ten kažkokius tai dalykus daryti. Bet paskui visa tai nuslopo, labai ilgam. Nes Sąjūdžio aktyvizmas buvo suprantamas kaip vienkartinė akcija, kaip tokia apokaliptika, jeigu norite, arba skeptologija. Kad štai, iš nelaisvės pereiname iš laisvės būseną ir viskas pasikeis.

O dabar mes kalbame apie ką kitą. Apie tai, kad šitas protesto judėjimas, tai yra permanentinis, nuolatinis, tai yra iššūkis ir atsakas, vadinasi visada gyvenime atsitinka nauji iššūkiai ir nuolatos yra nauji atsako būdai. Pavyzdžiui, kad ir COVID ir jo nuotolinis mokymas mokyklose - tai yra iššūkis ir atitinkamai mokyklos vienos pasirengusios, kitos nepasirengusios, yra labai didelė įvairovė. Mokytojų taip pat papildomų arba nėra, arba sutrikęs yra valandų apskaičiavimas, arba supratimas, kas yra tos valandos. Tai čia yra pagrindas silpnoms protesto formoms, kada mokiniai protestuotų arba mokytojai. Kitas vertus, tai kitas gali būti protestai ne dėl vidinių problemų, bet gali būti dėl išorinių. Dėl vidinių, tarkime buvo matematikos egzaminas. Matematikos egzaminui buvo pasirengta menkai, tai yra milžiniška repetitorių sistema Lietuvoje. Prieš štai šitą nelegalią arba pusiau legalią (yra ir legalių institucijų) repetitorių sistemą beveik niekas neprotestuoja, nors tai yra šešėlinė švietimo sistema Lietuvoje. Ypatingų protesto akcijų mes čia nematome, nei mokytojų, nei mokinių. Bet tai iš karto rodo, kad yra tam tikras toks dvigubas mokytojo žaidimas. Iš tiesų ta milžiniška repetitorių sistema rodo, kad mes Lietuvoje turime vėžinę situaciją (tai rodo tas šešėlinis švietimas). Tai reiškia, kad pati švietimo sistema giliai serga ir dėl bendrųjų programų, ir dėl valstybinių egzaminų. Ir tos mokytojų protestų formos, kurios pasirodė su mokytojų streikas neišsprendė jų visų. Neišsprendė vat šitų klausimų. Nes daugelis klausimų pačių streikuojančių mokytojų beliko nutylėti. Taip pat ir universitetų dėstytojai nesugeba įsitraukti, suformuluoti bendros darbotvarkės. Nesugeba iškelti savo bendrų klausimų, nėra pakankamo solidarumo.

Yra išorinis ir vidinis solidarumas. Vidinis solidarumas tarp dėstytojų arba tarp mokytojų, o išorinis solidarumas tai nebūtinai tarp švietimo srities, tai, pavyzdžiui, mokytojo ir medicinos

darbuotojo gali būti bendros solidarios akcijos. Arba net tarptautinės solidarios akcijos, kad kažkurios įmonės arba mokyklos ir universitetai solidarizuojasi su Baltarusijos, pavyzdžiui, universitetais ir mokyklomis. Bet tai nebūtinai pasireiškia streiko būdu, bet gali pasireikšti kitais būdais, pavyzdžiui, priimami jų dėstytojai ir mokytojai dirbti kurį laiką į Lietuvą ir keičiamos dėl to mokymo programos, atitinkamai keičiama ir nuostata dėl valstybinio egzamino. Vis dėlto mes tokio paslankumo ir judumo nematome, būtent todėl, kad mokytojų ir dėstytojų tarpe nėra išplėtotas šitas protesto judėjimas.

Jūs paminėjote konflikto buvimą...

Prieštaravimas arba konfliktas. Prieštaravimai būna arba silpni, arba stiprūs, taip vadinami paprasti prieštaravimai arba antagonistiniai prieštaravimai.

Tarp ko jie vyksta?

Jie gali būti viduje sistemos ir išorinėje sistemoje. Bet mes turime tik apie tai, kurie turi viešą reikšmę ir gali būti išviešinti. Pavyzdžiui, jeigu tai yra psichologinis prieštaravimas tarp vieno mokytojo, ir vieno direktoriaus, galbūt tai nėra pakankama pagrindas. Ar jei mokiniai keli nesutaria tarpusavy, ar abejoja, tai nėra pakankamas pagrindas kalbėti apie viešus ir reikšmingus dalykus. Ir apskritai, paprastai mes kalbame apie keletą tokių skirtingų sferų. Yra privati sfera ir visada mes norime, kad mūsų privatus pasaulis būtų kaip galima platesnis. Valstybinis užimtumas su privataus pasauliu. Kitas dalykas yra valstybinio arba administracinio patos sfera, kurios jokių būdu negalima laikyti vieša, nors mes ją turėtume išviešinti, bet ji veikia pagal tam tikras administracines normas. Ir trečioji yra ta *public*, kurią į Lietuvių kalbą verčiame kaip viešąją sferą, ir kurioje vyksta interesų demonstravimas ir susidūrimas. Sfera, kurioje iš principo ir gali būti politika, būtent politika, kaip debatų, diskusijų, rungtynių prasme. Vadinasi, šitoje vietoje gali būti, kaip jau minėjau, paprasti prieštaravimai, bet vieši paprasti prieštaravimai. Vieši paprasti prieštaravimai tai, pavyzdžiui, dėl mokymo programų tobulinimo arba kaip galėtų būti universitetuose vienas ar kitas kursas dėstomas, arba kokie turėtų būti atsiskaitymai. Ir jau antagonistiniai prieštaravimai, kada mes nesutinkame apskritai su egzistuojančių švietimo sistemos tipu. Pavyzdžiui, jei mes protestuojame prieš valstybinius egzaminus, arba prieš LAMA BPO organizuojamą bendrą priėmimą universitetus, pačią visą tvarką. Ir jeigu sakome, kad reikia keisti pačią visą tvarką arba atsisakyti, pavyzdžiui krepšelių principo, arba jį pakeisti kažkuo kitu, arba atsisakyti, pavyzdžiui, 12 metų mokymosi mokykloje ir pereiti prie 11 privalomų, kaip daugelyje pasaulio šalių yra. Labai įvairiai. Pavyzdžiui, dar vienas toks dalykas, kuris Švietimo ministerijoje diskutuojamas, yra gera iniciatyva, bet neaišku, kaip galėtų pasirodyti protesto forma, tai pripažinti taip vadinamą patirtinį mokymąsi (patirtinio mokymosi pripažintas sertifikavimas). Tai yra suaugusiųjų švietimo problema, kada suaugę nori pereiti iš vienos veiklos sferos į kitą, dažnai iš jų prašoma naujos kvalifikacijos ir naujo sertifikato. Kai kurie tie asmenys turi tą kvalifikaciją, sertifikavimas tereikalingas atlikti apklausą, anketavimą ir patikrinimą. Tačiau nežiūrint šito, tokia apklausa ir patikrinimai nėra pakankamai vykdomi. Ir tada klausimas yra, kodėl tie suaugusieji neprotestuoja.

Bet čia mes jau pereiname į protesto sferą, kokio tipo protestai apskritai egzistuoja. Dažniausiai mes įsivaizduojame, kad protestas tai yra išėjimas į gatvę. Tai yra netiesa. Tai protestas kaip išėjimas į gatvę užima 1/10 ar 1/20 iš viso protesto formų. Tai gali būti peticijos, žinoma, tai gali būti solidarumo, reikalavimo laišškai, bet taip pat tai gali būti taip vadinami "itališki" streikai, kada kas nors ignoruojama arba įstatymas ir tvarka nustoja veikti. Arba, priešingai, sukuriamos autonominės zonos, kurios nebepaklūsta senai tvarkai. Autonominės zonos tai, pavyzdžiui, kokios ryšių su visuomene agentūros sudaro tinklą, kuriuos sertifikuoja pačios patirtinį mokymąsi ir nebekreipia dėmesio į mokyklas ir universitetus su jų diplomais. Šitokio sertifikavimo sistema kaip alternatyvi Lietuvoje jau yra pribrendusi. Jau ministerijai daugybė asmenų ir aš esu sakęs apie tai, kad jeigu ministerija nejudės ir nespręs šitų uždavinių, tai įvairios viešosios agentūros tos klausimus išspręs pačios, nepriklausomai nuo valstybės. Todėl kad valstybės aparatas per daug mano apie save, kad būtent jie yra atsakingi už sertifikavimą.

Kam reikalingos įvairios solidarumo formos?

Na tai solidarumo formos apskritai gali būti melagingos ir gali būti tos gyvos arba spontaniškos. Kadangi aš pasirinkau remdamasis dialektine arba prieštaravimo metodologija, tai solidarumo formos gali būti labai prieštaringos. Vienomis solidarumo formomis mes solidarizuojamės su valdančiuoju aparatu, kitas - su naujomis iniciatyvomis. Vienos yra ilgalaiškės, jeigu mes esame kokio nors tikėjimo atstovai labai ilgam laikui, o kitos yra trumpalaikės solidarumo formos, pavyzdžiui, tik tai šiai akcijai. Pavyzdžiui mes giname Sereikiškių parką Vilniuje, bet apie kitas vietas nėra pokalbio apie solidarumą. Arba kalbame vien tiktai apie bendrųjų mokymo programų pakeitimą, bet toliau mes nesisolidarizuojame. O kitos solidarumo formos yra reguliarios, pavyzdžiui, sukuriamos profesinės sąjungos. Ar profesinių sąjungų asociacija. Yra streikų komitetai, mes su jais solidarizuojamės, bet kada streikas baigiasi, jau nebėra mūsų solidarumo. Gali būti vidinis, išorinis ir dar labai įvairus kitas.

Tačiau solidarumas įgyja turinį tik tada, kai mes išbandome visas šitas formas. Kai mes suprantame, kad egzistuoja didžiulis solidarumų pasaulis, daugiskaita - solidarumų (pabrėžia) pasaulis, kur mes išbandome įvairius turinius, formas ir tai, kada ir kokia solidarumo forma yra prieinama. Jeigu mes mąstome apie solidarumą abstrakčiai, sakydami yra pas mus solidarumas ar nėra, vadinasi mes dar nesuprantame, kas yra solidarumas. Nes terminas solidarumas neįgyja turinio.

Kam reikia tų įvairių formų, kurios nebūtinai yra matomos viešojoje erdvėje?

Labai dažnai, kai mes kalbam apie protesto akcijas, įsivaizduojama, kad kai kurie įvykiai iškart atsitinka. Visų dalykų yra mokomasi: streiko yra mokomasi, streiko komitetas mokosi savo veiklos, daro klaidas, todėl mes išsiskiriame ir nebenorime kartu bendrauti. Bet labai svarbu, kad procesas nenutrūktų, kadangi yra toks dalykas kaip tapsmas (anglų kalboje *Becoming*). Bet gal aš net labiau vartočiau vokišką terminą *buildug*, kaip savęs bendras augimas, statymas savęs, konstravimas tam tikroje aplinkoje protesto arba solidarumo. Tai reiškia, kad jeigu studentai sąmoningai (pabrėžiu) pasirašė kažkokią peticiją, tai yra mažas žingsnelis jų tapimo. Jeigu jie patys sugebės suformuoti peticiją, parašyti jos turinį, surinkti parašus - tai jau bus aukštesnis tapsmas. Jeigu jie sugebės nunešti peticiją tam, kad reikia įteikti ir išsireikalaus, kad bus į ją bent kaip reaguota, tai bus dar aukštesnis tapsmas. Tai yra, kaip matome, žiūrėti į tokius dalykus kaip į tapsmą. Tada mūsų patirtis ir patirtinė kompetencija vystosi. Protesto kompetencija taip pat vystosi ir ji vystosi per tūkstantį mikro laiptelių ir kiekvieną tokių laiptelių reikia nagrinėti atskirai. Kadangi universitetuose protestų studijos nevyksta (nei viename iš universitetų Lietuvos), jos nevyksta nei integruotu, nei atviru būdu. Atviru būdu - tai reiškia, kad yra tokios studijos, tada neaišku apie ką tas turinys, bet kažkokia tai protestų vadyba, būtų net juokinga savaip. Kita vertus, jos gali būti integruotos į kokias nors socialines politikos kritikos studijas, tačiau ir šitas dalykas atvirai nevyksta. Jeigu jūs norite šito dalyko mokytis, apskritai reikia stoti tik į labai aktyvias profesines sąjungas, pavyzdžiui, tokios kaip "" profesinė sąjunga, kuri tas protesto formas akcentuoja. Arba, pavyzdžiui, stoti į kokią nors socialinio solidarumo centrą, arba tai yra neformalus kairieji, arba anarchistiniai judėjimai, kur jūs šitų dalykų mokotės. Bet nei viena politinė partija, įskaitant ir socialdemokratų partiją, nemoko protesto judėjimo. Tai yra žmonės, kurie ateina į protestą, pavadinkim taip, jie yra visiškai neišsilavinę. Pavyzdžiui, manoma, kad socialinis darbuotojas ten keturis penkis metus universiteto studijų (žiūrint, kokios ten studijos - bakalauro ar iššestinės), arba jis turėtų baigęs bakalaurą ir magistrą, ir tai mes abejojame, ar jis yra pakankamai kvalifikuotas socialinis darbuotojas. O protestas yra nemažiau sudėtinga veikla nei socialinis darbas, tačiau kažkodėl mes įsivaizduojam, kad banalus, jaunas ir naivus suaugęs žmogus, įsiliejęs į protesto akciją ir panešiojęs kokį tai plakatą, jis jau įgijo patirties. Ne, jo patirtis yra tik tai dviejų dienų studijų, o ne šešių metų.

O kaip dėl solidarumo adresato?

Taip, tie adresatai taip pat būna labai įvairūs. Ir, iš tiesų, šnekėti su protestuojančiais reikia išmokti. Tai gali būti bado streikai, tai gali būti labai konstruktyvūs pasiūlymai, tai nebūtinai antagonistinis prieštaravimas, o sakyčiau tokios spontaniškos iniciatyvos. Ir mes reaguojame į tas spontaniškas iniciatyvas - vieni sutinka, kiti nesutinka, tada reikia išmokti skyrybų, o tose skyrybose taip pat savotiškas viešas procesas. Tai tas adresatas lygiai taip pat mokosi. Čia kaip pono ir tarno

situacija: tam, kad tarnas, pagal Hegelį, išsilaisvintų, jis turi įgyti tiek daug sąmoningumo, kad kartu pasikeistų ir pono sąmoningumas. Tai adresatas, šiuo atveju, nesvarbu, kas tai yra, ar tai bus tauta, ar valdžios organai, bet kuriuo atveju šitą pamoką turėtų išmokti.

Mes galime kaip pavyzdį pasitelkti LGBT įvairias rengiamas protesto akcijas, kurios gali būti parodytos ir kokio festivalio forma, vykdomos tiesiog demonstracijos ar manifestacijos formomis (tai irgi yra protesto forma). Tai gali vykti karnavalizuotai šita manifestacija, bet ji vis tiek turi savo reikalavimus, pavyzdžiui, įteisinti platesnę partnerystę tarp vienos lyties asmenų. Tai noriu pastebėti šitas pavyzdys yra labai geras kalbant apie auditorijas, kaip auditorijos į tą dalyką reaguoja ir supranta. Ir *queer* ar LGBT judėjimo atstovai tą ir sako, kam tie festivaliai įvairūs reikalingi, tam, kad jie galėtų pakliūti į radiją, televiziją ir įvairias laidas, kad visuomenė mokytųsi reakcijos. Gali būti, kad iš pradžių ta reakcija bus labai homofobiška, kad ta reakcija bus susiskaidžiusi. Bet čia ta reakcija tikrai rodo visuomenės sąmonės būvį. Nieko nepadarysi, kad visuomenė taip blogai reaguoja, neadekvačiai reaguoja, tai gali demonstruoti, kokį ilgą kelią reikės nueiti tam LGBT judėjimui tam, kad visuomenė arba auditorija priprastų prie jų reikalavimų ir iššūkių. Tai vadinasi to reikės siekti ne dvi dienas, o galbūt dešimt metų.

Kai VU užsidarė, jūs viešai pareiškėte, kad reikia solidarizuotis. Kodėl tuomet VDU neužsidarė? O jeigu pavyko kitomis formomis solidarizuotis, kokiomis formomis tą padarėte?

Na taip, išties tos solidarumo formos gali būti individualios, kiekvienas iš mūsų gali pareikšti. Kartais, jeigu politiškai aš apmąstau tikslumą, ir, jeigu manau, kad tai politiškai tikslinga, aš darau tą solidarumo formą ir pats vienas, nepriklausomai nuo to, ar institucijoms, su kuriomis aš bendradarbiauju, patinka ar nepatinka. Tai mano kaip piliečio teisė, tai aš nuolatos darau tas solidarumo formas.

Kita vertus, kodėl reikia daryti tas individualias akcijas? Todėl, kad šitos individualios akcijos, nors ir yra lietaus lašai, kartais ir dideli lašai, bet jos veikia instituciją ir institucijai primena jos atsakomybę ir charakterį. VDU nuolatos save eksponavo ir rodė kaip itin vakarietišką universitetą, todėl iš jo aš ir laukiau kažkokių tai solidarumo formų ir supratimo, kas vyksta Lietuvoje, būtent per protestą. Aš manau, kad ne visi dalykai VDU vyksta taip, kaip aš manyčiau turėtų vykti ir atitiktų mano vakarietiško universiteto, *Artes Liberales* universiteto charakterį. Vis dėlto, kadangi ne vienas aš individualiai solidarizavausi, gal mano ta akcija buvo labiausiai matoma, nes vis dėlto aš nuvažiauvau asmeniškai ir buvau kartu su VU žmonėmis, skaičiau paskaitas, diskutavau ir demonstravau savo solidarumą. Tai tokių kaip mano ir kitų asmenų dėka, įtakoje (aš pabrėžiu - ne tik mano, vienas aš to nesugebėčiau) VDU bent jau išreiškė viešą VU palaikymą ir solidarizavimąsi, nors pat ir neužsidarė streikui ir nevykdė tokių viešų akcijų. Tai nepasakyčiau, kad tai buvo labai didelis mano pasiekimas. Aš atsimenu tą VU akciją, buvo kalbama, kad tuometinis rektorius Žukauskas vykdo savo rinkiminę kampaniją ir nereikėtų tada dalyvauti šioje protesto akcijoje. Tačiau visą laiką aš pabrėžiu ir kai prasideda protesto akcijos, tai ne visada tose protesto akcijose dalyvauja labai prieštaringi žmonės, su kuriais kai kada aš galbūt nenorėčiau kitu atveju net susitikti ir bendrauti. Ir tai iš tiesų yra labai subtilus dalykas, ne visada aiškus dalykas. Galima su tais asmenimis bendradarbiauti ar ne, bet jeigu jau protesto akcija yra prasidėjusi, tai ta protesto akcija labai greitai virsta plačiau nei tie asmenys, kurie norėjo tą protesto akciją surengti. Pavyzdžiui, Baltarusijos protesto akcijas galbūt inicijavo Rusijos slaptosios tarnybos pačioje pradžioje, kadangi bent 3 kandidatai pasirodė, jie yra labai prorusiški ir promaskvietiški, ir iš karto daugybė tarptautinių tyrėjų nurodė, kad tai gali būti Maskvos apskritai sugalvotas veiksmas, tačiau labai greitai pilietinis judėjimas išsiplėtė taip smarkiai, kad jis jau nieko bendro su mano trimis minėtais asmenimis, beveik nieko bendro nebeturi. Kaip lygiai tas pats vyksta kitose akcijose, ar mokytojų streiko, ar dėstytojų streiko metu. Ir nesvarbu, kad kuris rektorius tą inicijuoja savo tikslais, tai tas protestas labai greitai dėl tų vienokių ar kitokių asmenų įsitraukimo tampa plačiu.

O man tai buvo labai svarbu, todėl, kad tai buvo VU Filosofijos fakultetas ir aš laikiau šventa pareiga solidarizuotis, visų pirma, su VU filosofijos fakultetu, jį palaikyti. Ir man tai atrodė labai svarbu ir profesiskai, ir apskritai kaip kažkokia nuostata. Norėčiau pastebėti su viltimi, kad jeigu ateityje kitame universitete būtų organizuotos man ir mano kolegoms suprantamos protesto akcijos

(gali būti ir nesuprantamos) tai tada, aš manau, kad tas universitetų solidarumas tarpusavyje, jis labai stipriai paveiktų apskritai aukštąjį švietimą. Tą aukštąjį švietimą, kuris yra nepaprastai sunormintas Lietuvoje, labai mažai beturinti *Artes Liberales*, arba tokio laisvų studijų charakterio. Galimi, pavyzdžiui, *erasmus* studentų judėjimai, bet studentų judėjimai tarp Lietuvos universitetų yra beveik neįmanomi. Ir tai rodo visos sistemos labai didelį rigidiškumą ir, pavyzdžiui, jau vien tai, kad studentai negali laisvai rinkti kreditų viename ar kitame universitete (bent jau kas pusmetį užsirašę, ne tai, kad laktystų iš vienos paskaitos į kitą), mano manymu tai jau yra pakankamas pagrindas protestui.

Ar matėte solidarumo apraiškų su mokytojais, arba, pavyzdžiui, medikais, su viešojo sektoriaus atstovais iš universitetų (arba iš savo universiteto)?

Labai mažai. Žinoma, kad buvo tokių. Aš važiauvau, susitikinėjau ir skaičiau paskaitas šitiems streikuojantiems Navicko visai šitai streikuojančiųjų kompanijai. Tuo metu aš žiūrėjau, kiek ten tų universitetų aktyvistų. Tai aš mačiau, žinoma, dar atvažiavusius Audrių Bielsį iš Romerio universiteto. Po to teko ir kitose, nebūtinai su mokytojais susitikęs, ten, pavyzdžiui su smulkiais verslininkais akcijas protesto kažkokias bandė rengti, kaimo smulkūs verslininkai ir mačiau ten VU Filosofijos fakulteto sociologus, kurie labai aktyviai palaikė ir aš nuvažiauvau palaikyti pagal galimybes. Šitose vietose vieną kitą atsitiktinį asmenį galima pamatyti, ar VDU, ar VU, Romerio, kitų aš neatsimenu tiesiog. Bet tai neturi masinio charakterio. Na taip, 3 žmonės iš VU, 2 žmonės iš VDU palaiko. Aišku, kad tai neturi didesnės įtakos, nors tiems mokytojams, kurie streiko metu ir tie 2-3 žmonės, tai yra labai suprantama.

Aš dabar seku nuolat, kaip vyksta Baltarusijos streikai. Ir ten, pavyzdžiui, universitetų dėstytojai, studentai ar įmonių darbuotojai prisijungia ne po 200 ar 300, ne po 1000, o prisijungia ten po 2, po 3 ir aš skaitau, kad ten vat dar vienas prisijungė. Daug kam turbūt atrodo juokinga, juk mes laukiam, kai ten išeis 10 ir 100 tūkstančių, o čia rankioja po du, po tris. Tai norėčiau pastebėti, kad Lietuvoje situacija nėra geresnė, ir jeigu prasideda įvairūs streikai ar protesto akcijos, taip pat rankiojame po 2, po 3 asmenis solidarizuojančius. Tai šen, tai ten, tai kitur, todėl, kad tokio lygio yra politinė sąmąstysena. Ji yra tik tokio lygio, kad po 2, po 3 susirenkame.

Labai mažai dėstytojų priklauso profesinėms sąjungoms. Kartais yra manoma, kad akademinė bendruomenė yra labai autonomiška ir nestoja į profesines sąjungas, kurios, taip pat kai kurių nuomone, gali atverti kelius streiko galimybėms. Profesines sąjungas ir jūs įvardinote kaip galimą solidarumo reiškinį. Kaip manote šiuo klausimu?

Jo, bet čia yra du klausimai, iš tikrųjų, kas yra profesinės sąjungos, kokios yra viešos politinės veiklos. Todėl kad profesinės sąjungos taip pat kartais būna itin konservatyvios, Baltarusijos profesinės sąjungos realiai 100 procentų palaiko Lukašenką. Profesinės sąjungos daugelyje šalių, įskaitant Jungtines Valstijas, yra dažniausiai korumpuotos, susijusios su savo universitetiniais valdžios organais. Arba jos yra suinteresuotos lėšų kaupimu, o ne skaidrių jų naudojimu. Arba neatspindi pakankamo darbuotojų intereso. Todėl, kai mes kalbame apie profesines sąjungas, kartais jas labai idealizuojame. Pamatyti kovojančių profesinių sąjungų - daug mes tikrai neišvysime. Ir solidarumas Lenkijoje, žinoma, buvo labai geras pavyzdys. Lietuvoje yra solidarumo profesinės sąjungos, kurios anaiptol nėra nei vadovujančios, nei vedančiosios.

Baltarusijoje, kaip jau minėjau, tie streikai, apie kuriuos kalbu, juos organizuoja streikų komitetai, o ne profesinės sąjungos. O profesinės sąjungos visokeriopai griaua streikų judėjimą ir trukdo jiems, bandydami rasti sąlyčio taškus ir bendradarbiauti su dominuojančia administracija. Todėl profesinių sąjungų pasirengimas būti atviriems, bendradarbiauti ir rasti bendrą interesų lauką, su pavyzdžiui dėstytojais, jeigu kalbame apie aukštąsias mokyklas, yra pakankamai sudėtinga. Bet yra kitos veiksnios formos, pavyzdžiui, Lietuvos sociologų draugija, Etikų draugija, Etikos ir filosofijos draugija, Filosofų draugija, kurios yra daug veiksmingesnės, kurios taip pat kaupia lėšas ir kurios jas skaidriau naudoja. Tai tokios institucijos, kurios nepriklauso nuo nei vieno universiteto diktato. Ir pačios šitos institucijos atlieka arba vykdo pilietines akcijas, pavyzdžiui, Filosofų draugija, išgirdusi, kad dėl vienu ar kitu suimtu filosofų Baltarusijoje, mes rašėme peticijas, mes diskutavome

raštus, mes bent jau buvome įsitraukę į vienokį ar kitokį diskusijų ratą. Tuo tarpu universitetuose, filosofijos katedrose, fakultetuose ar bent jau administraciniu lygiu, tokie protesto žodžiai nebuvo net girdėti. Jeigu mes kalbame apie kokį nors neformalius kairės ar socialinius kitus judėjimus, tai jose gali būti išreikšti solidarumo akcijos su profesinėmis sąjungomis, streikuojančiais komitetais Baltarusijoje. Tuo tarpu, kai profesinės sąjungos tokio solidarumo nei mąsto, nei apie tai galvoja. Todėl čia ir susiduriame su ta problema, kad bendradarbiavimas su rigidiškomis ir itin konservatyviomis profesinėmis sąjungomis, veikiau gali būti laikoma tai, kad tu priešiniesi modernizacijai, arba priešiniesi emancipacijai, ir todėl tu stoji į profesines sąjungas, kad galėtum pakenkti šitiems solidarumo judėjimams. Tai profesinės sąjungos gali veikti prieš protesto solidarumą.

Ačiū.

13 PRIEDAS. Giluminio interviu su Justinu Žilinsku transkripcija

Interviu data: 2020 11 11

Interviu trukmė: 45 minutės

Nuotolinis interviu

Gal galit trumpai prisistatyti.

Esu Justinas Žilinskas, Mykolo Romerio universiteto profesorius ir taip rašytojas.

Kaip manote, kas įvyko, kad pastaraisiais metais Lietuvos švietimo problemos turėjo įvairias išraiškų formas viešojoje erdvėje?

Aš manau, kad viena iš tokių priežasčių, buvo. Pirmas dalykas, problemos kaupėsi seniai, anksčiau ar vėliau jos turėjo, kaip sakant, manifestuotis aštresniu būdu. Antras dalykas, aš manau, kad visi suprato, kad yra didelis ekonomikos pagyvėjimas ir būtent tame ekonomikos pagyvėjime šitam sektoriui eilinį kartą eina trupiniai. Tuo tarpu tarkim kiti sektoriai yra labai aiškiai žengę į priekį. Ir tas dalykas, manau, žmones pakankamai sujaudino. Juolab, kad tikrai, rezultatai, pavyzdžiui, mes gi tikrai rūpinamės, kad mūsų mokinių rezultatai prastėja, kad, žodžiu, atskirtis tam mokymo kokybės didžiuosiuose miestuose ir mažesniuose miesteliuose, jau nekalbant apie kaimo vietoves, didėja. Ir visi tie dalykai. Gal dar tam tikrą vaidmenį sužaidė ir tas prasidėjusios žiurkių lenktynės, kurios vadinasi "reitingavimas". Aš manau, kad ir tai prisidėjo prie to dalyko.

Ką turite omeny „Sektorius“?

Turiu omeny, pirmiausia, aišku švietimo sektorių. Apie visą viešąjį sektorių būtų galima daug atskirai kalbėti, bet tiesiog jau tai būtų kita kalba. Nes pas mus yra labai įdomus požiūris į viešąjį sektorių, tiesą sakant, ir. Tarkim taip - švietimas iš viešojo sektoriaus žmonėms yra artimiausia sritis. Nes visa kita, tarkim, ta pati savivalda ar viešasis valdymas, tai ten yra "Vat ten sėdi tinginiai ir vagys, iš esmės, o vat švietime yra daugiau mūsų šikių". Kiekviena šeima faktiškai kažkaip susiduria su švietimu. Tai aš manau, kad tas dalykas išskyrė aiškiai švietimą iš viešojo sektoriaus, artimesnis kontaktas žmogaus su problema ir su pačiu veiksmu.

Ką duoda tas artumas kalbant protestų kontekste?

Aš manyčiau taip, kad jeigu išeitų kokie nors valdininkai pasakyti, kad pareiginės algos koeficientas yra nekelas nuo 2008 krizės, tai buvo tokia situacija, dabar lyg ir truputėlį kilstelėjo. Tai jie nesulauktų jokios empatijos. Tuo tarpu švietimas kalba apie tai, kas žmogui yra labai svarbu: tai yra vaikai, tai yra ateitis, ir, kaip sakau, kiekvienas yra susidūręs. Dėl to švietimas lengviau randa, mano supratimu, atsaką žmonių viduje ir žmonių nuostatuose. Nes aš manau, daugiau mažiau kiekvienas turi savo nuomonę, kas yra ne taip su švietimu, arba kas taip su švietimu ir panašiai. Pagaliau visi yra praėję pro švietimą viena ar kita forma ir tada tiesiog lengviau tapatintis.

Ar empatija yra visos visuomenės, vyriausybės ar kitokių visuomenės grupių?

Matot, žiūrint, ką laikyti empatija. Ar empatija laikyti tą, taip sakant, teigiamą pusę, ar empatiją įvardinti kaip įsijautimą. Tai šiuo atveju, jeigu mes paprastai apie empatiją kalbame kaip apie tą užuojautos momentą: „Mes suprantame, kaip jums blogai ir t.t.“, tai čia, aišku, yra visuomenės toksai dalykas. Patsai valdymas švietimo sektorius - Švietimo ministerija ir t.t. - tai aš vėlgi į juos žiūriu kaip į tam tikrus įkaitus. Tam tikrus įkaitus politikos, tam tikrus įkaitus finansų, tam tikrus įkaitus pasenusios infrastruktūros, ir vat visų kitų dalykų. Ten ta empatija gali būti, bet ne tai yra svarbiausia, mano supratimu

O kas yra svarbiausia?

Aš tai manau, kad visame tame valdymo sektoriuje, tai aiškus dalykas, jie susiduria su konkrečiomis problemomis ir jie ieško vadybinių sprendimų, ir tų sprendimų ieškojimas ir yra svarbiausia. Ir tai yra labai sunkus ir labai nedėkingas darbas. Nes masė didelė, sektorius milžiniškas, nepatenkintų bus visada. Vat į tą viską ir atsiremia.

Kam reikalinga visuomenės empatija pilietinio judėjimo metu?

Matot, aš manau taip. Protesto metu ta empatija problema išviešina. Išviešinta problema įgyja visuomeninį spaudimą. Į visuomeninį spaudimą turi reaguoti politinės jėgos, nes politinės jėgos žino - pasibaigs kadencija, jų tarkim neperrinks - tas yra būdas, kaip visuomenė prisideda prie galimo pokyčio.

Kokia buvo jūsų pozicija dėl sukilusių dėstytojų, mokslo darbuotojų, studentų?

Mano pačio pozicija buvo labai aiški - aš esu protesto pusėje, kur galėjau - truputį sudalyvavau, ką galėjau - šiek tiek pasakiau. Aš, kaip sakant, laikosi Aurelijaus Katkevičiaus pozicijos, kad mokytojų atlyginimai turi būti pakelti ir nuo to reikia pradėti. Visas tas „Mokytojas - prestižinė profesija“ ir t.t. Reikia atgaivinti tą sektorių ir tada jau bu galima apie kažką kalbėti, nes visa tai yra labai labai glaudžiai susiję. Regis taip.

Jūs kalbat apie mokytojus. O kaip yra su universiteto bendruomene?

Aš manau, kad tai yra gana panašu ir gana analogiška, bet kuriuo atveju. Žinot, jau kai universitete prabūni ilgai, tu gali sau susikurti tokią pakankamai patogią situaciją. Ten aukso kalnų nevertysi, bet gali susitvarkyti gyvenime. O, tarkim, kai mes kalbam apie jaunų žmonių pritraukimą į universitetus, vat čia yra didžiausia problema. Čia yra didžiausia problema, kad jauniems žmonėms universitetų sektorius turi labai mažai, ką pasiūlyti. Vadinasi lieka arba labai dideli entuziastai, kokių visą laiką yra nedaug, arba net nežinau, tiesiog nesusiformuoja ta kritinė masė. Ir tada tenka mažinti apimtis, programas, o dabar mes turim konkuruoti ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu lygiu. Tai gerai, kad galim konkuruoti su ukrainom, kazachstanais ir visokiom kitom ir nereikia peštis dėl kokios Prancūzijos ar panašiai. Tai tas dalykas yra pakankamai akivaizdus, nes aš galiu labai akivaizdžiai pasakyti su doktorantūros pavyzdžiais, kaip yra. Jeigu žmogus ateina rašyti daktarinės, ar ne, rašydamas jisai gyventi iš to negali. Taip, dabar jau gauna stipendiją, bet jeigu tu neturi tėvų, neturi kažkokio papildomo pajamų šaltinio, tu rašyti disertacijos negali. Žmogus eina dirbti. Teisėj kur žmogus eina dirbti - į kokią nors kontorą. Kontoroje ten yra, švelniai tariant, pragaras. Žmogus aria kontoroj, bando rašyti disertaciją, laikas eina ir staiga žmogus pamato, kad disertacijos parašyti nebelabai spėja. Tada akademinės, tada atidėjimai ir t.t. Ir aš manau, kad šita problema yra daugelyje sričių. Tai, deja, viskas labai banaliai atsiremia į pinigus. Labai banaliai atsiremia į pinigus. Ir išsprendus pinigų problemą, aš manau, nemažai dalykų išsispresėtų. Ir lygiai taip pat su mokytojų rengimu - tai atsiremia į pinigus, nes mokytojo darbas yra sunkus, pragariškas ir už tokį darbą norisi, kad žmonės būtų tinkamai atlyginami. O turint omeny visą tą biurokratiją, kuri yra mokytojus užgriuvusi (kadangi aš turiu giminaičių pedagogų, tai puikiai žinau tuos dalykus). Tai faktiškai tu universitete be dešimties metų daugiau mažiau padoresnio gyvenimo nelabai susiformuosi. O ką daryti tada jaunimui? Jaunimas ieško tada kitų kelių, o mes liekame be žmonių, kurie galėtų gilintis, kurie galėtų perimti mokymą, kurie galėtų tą mokymą daryti modernesnį ir pagal naujos kartos supratimą. Bet vis tiek, laikai keičiasi. Kad ir koks tu gali būti ten modernus, šiuolaikiškas ir novatoriškas, vis tiek jaunimas mąsto kažkiek kitaip ir jų tą mąstymą perprasti ne visada įmanoma. Tai aš taip žiūriu.

Ar visos švietimo grupės ir jų reikalavimai buvo pakankamai girdimi protestų metu?

Ne, aš tikrai taip nemanau. Vien taip, kaip dar esamas, bet jau buvęs premjeras, šnekėjo apie jaunosius medikus. Nu nežinau, tai yra skandalas. Tai yra tiesiog žmogaus nesuvokimas tokios situacijos ir tada, akivaizdu, kad gali triukšmauti, gali kelti, bet jeigu nėra to supratimo, jeigu kiekvienas dalykas priimamas kaip asmenins puolimas (bet žinot, jei esi viešas žmogus, tu turi įprasti kritiką priimti ne tik kaip žmogaus, bet pirmiausia kaip sektoriaus kritiką), tai man šitoj vietoj, man tikrai labai labai nepatiko. Nes medikai tikrai, jie buvo drąsūs, jie buvo šaunūs ir labai gerai, kad jie ėjo į priekį.

Ar pasisakydamas, pasisakėte kaip viešas asmuo ar kaip MRU atstovas?

Aš matot, aš negaliu kalbėti universiteto vardu, nes aš neturiu tokių įgaliojimų. Tai aš esu tiesiog dirbantis universitete ir aš, kaip sakant, aš save afilijuojau, bet ką aš rašyčiau ar skaityčiau, tai žmonės supranta, kad tai nėra universiteto nuomonė. Tai aš pasisakinėjau. Aš nedaug pasisakinėjau. Aš turbūt keletą, kaip visada, Facebook įrašų parašiau, vat neseniai išmetė Facebook priminimą, kad prie M. Jastramskio akcijos „Dvi su puse minutės dėsto telefonas“ buvau prisijungęs. Žodžiu ir paskui kažkada 15 min studijoje kalbėjau. O vat universiteto vardu, na, aš negaliu kalbėti, kaip ir kiekvienas negali kalbėti, kas nėra įgaliotas. Aš nesu vadovybės narys, aš senate esu tiktai nuo šių metų ir net ir tokiu atveju, na tu neatstovauji savo institucijos, jeigu tu jos nesi įgaliotas atstovauti.

Koks buvo jūsų motyvas palaikyti tokiu būdu, pavyzdžiui, eiti M. Jastramskio keliu? Kas buvo auditorija?

Kas buvo mano auditorija - tai aš neįsivaizduoju, galime pavadinti, kad tai buvo plačioji visuomenė arba tas Facebook burbulas, kuris pas mane yra susikaupęs, kuris, matyt su Mažvydo yra persidengęs. Tikriausiai mažesnis, bet vis tiek. Žinot, čia kaip visada su viešuma yra tas pats dalykas, kad tu į viešumą paleidi šūvį ir tada lauki, koks bus aidas. Nu tas ypatingas motyvas yra tas, kad man rūpi šitie dalykai, aš manau, kad tai turi būti tvarkoma, aš manau, kad tą reikia daryti. Gaila, kad aš negaliu pasiūlyti kažkokių stebuklingų sprendimų. Tiesiog, na, manau, kad mano kompetencijos tam nepakanka. Tačiau su tais žmonėmis, kurie kalba apie reformas, kurie siekia situacijos pagerėjimo, na, aš tokiems žmonėms pritariu.

O kam nepritariat?

Tai aš nepritariu, kaip aš sakau, verbalinėms išraiškoms, kurių sulaukiam vertindami šias situacijas čia mes galim atsiminti ir, tarkim, buvusįjį premjerą Butkevičių, kuris ten apie mokytojus "Kad Rusija kursto neramumus", nu bet atleiskit, bet jau taip buvo peržengiamos bet kokios ribos. Taip pat ir Skvernelio vyriausybė nesugebėjo su tuo paprastai, žmoniškai ir aiškiai į tai pažiūrėti. Tai nežiūrint to, kad, tarkim, Švietimo, mokslo ir sporto ministras - nu labai taikus ir malonus žmogus, bet pati vyriausybės galva tai man labai nepatiko, kaip reagavo. O, aišku, man turbūt labiausiai nepatiko, kad per tą laiką mes taip ir neišgirdom, tai kur judėsime. Tai ką darysim? Ar orientuosimės į tuos 3 procentus švietimui nuo BVP, kas tikrai būtų ambicingas pakankamai tikslas. Ar dar kažką... Žodžiu, tuos atsimenu, kad kažkada, dar prieš keletą metų, buvo ten tos naujos iniciatyvos, kad siųsti mūsų geriausius žmones į užsienio universitetus, užjūrinės stipendijos vadinamos. Kažkur jos nugesos. Nieko nebegirdžiu, nieko nebematau. Nu, gal nepastebiu tiesiog.

O nepatiko dar kas. Hm. Na, man turbūt nepatiko tas nesikalbėjimas. Lyg tai Rokas Masiulis buvo tas asmuo, per tą mokytojų streiką, kuris nu, matyt, kažkaip sugebėjo susikalbėti su jais. Aš nebuvau tuose pokalbiuose, aš nežinau, kas ten buvo, bet iš esmės, matyt, turi tam talento. Vadinasi, reikia žmogaus, kuris geba visus tas dalykus aptarti ir kažkaip panašu, kad mes tokio žmogaus neturim. Laukia. Neįsivaizduoju, kas dabar bus.

Suprantu, kad jūs nesate MRU atstovas, tačiau tam tikras sąsajas sunku nekurti. Rektorė tuo metu pasisakė, kad ji pritarė reikalavimams, bet ne universiteto užsidarymui. Kokia yra jūsų pozicija, ar buvo diskusija universiteto viduje, kokiomis formomis galite prisidėti?

Universiteto viduje nedidelė diskusija buvo. Aš dabar neatsimenu, kaip ten jos rezultatas išsivystė, bet man atrodo tiesiog buvo nuspręsta, kad kiekvienas sprendžia individualiai, kiek prisideda ir kokia forma. Tokio vieningo.. Žodžiu, komandos nebuvo, ką daryti. Ir aš galvoju gal ir gerai, kad nebuvo komandos ką daryti, nes, nežinau, man tas komandinis valdymas taip pat neatrodo geras dalykas.

Kas ten dar buvo dėl to užsidarymo. Žinot, aš pats tikriausiai bent jau simbolinį užsidarymą būčiau padaręs. Jeigu mano sprendimas būtų. Bet matot, dar yra vienas dalykas. VU yra labai didelis ir jo pozicija yra saugi. Kiti Lietuvos universitetai, kad ir ką mes apie juo besakytume, yra gerokai sudėtingesnėse situacijose. Tai čia prasideda tam tikra diplomatija. Tam tikrais atvejais tenka žaisti.

O jeigu būtų daugiau universitetų būtų užsidarę, galbūt rezultatai būtų aiškesni?

Nežinau, žinokit. Su buvusią vyriausybę, man atrodo, kad nieko nebūtų pavykę. Palaukit, kiek čia. Prieš porą metų viskas vyko? 2019? Prieš metus. Bet kažkaip net keista, kad taip lengvai ir greitai pasimiršo tas dalykas. Žinot, kai susivienija institucijos, tai visada yra daugiau jėgos. Bet yra dar vienas dalykas su ta vienybė. Vienybė turi būti nuoširdi. O pas mus galios žaidimai universitetiniame sektoriuje taip pat yra labai smarkiai žaidžiami. Ir kartais tai yra priežastis, kodėl trūksta tos vienybės. Tai taip, galbūt, jeigu visi universitetai būtų susivieniję, ir nebandę iš to ieškoti kiekvienas sau reikalingo trupinio, galbūt būtų buvę geriau.

LAMPSS pasirašė kolektyvinę sutartį, po to pasirašymo VU užsidarė ir jūs tada buvot vienas iš tų, kuris pasirašė peticiją dėl aukštojo mokslo kokybės gerinimo. Kaip vertinate tos sutarties pasirašymą, jei po to prisidėjote prie peticijos pasirašymo?

Žinokit dabar aš tų detalių.. Ten kažkoks skylimas ėjo.. Aš dabar kažkaip. Žinokit, dabar aš tų detalių neatsimenu. Žinot, kadangi detalių neatsimenu, tai nekomentuosiu. Man tada reikia vėlgi pasiknaisioti, kas ir kaip ten buvo tiksliai. Kaip bebūtų keista, labai greitai viskas prabėga.

Per tuos metus prasidėjo ir Viešojo sektoriaus bendrai problemų kėlimas. Ar jūs kažkokiomis priemonėmis palaikėte mokytojus?

Na kaip, aš nelipau ant barikadų ir nenešiau vėliavos. Kažkuriam mokytojų mitinge buvau. Tas, kuris buvo Kudirkos aikštėj. Nu žinot, mano palaikymas yra labai paprastas. Kadangi aš esu rašantis žmogus ir daugiausia viešumoje išlendu su savo rašinėliais, tai, man atrodo, kad ne kiekviename rašinyje jis yra paminimas - kad mokytojų atlyginimai turi būti pakelti. Ir praėjo mėnesiu, kur LRT buvo komentaras, irgi lygiai taip pat pabaigiau ta teze. Tai šito klausimo aš tikrai niekur nepamenu, ir dėl to, kad taip manau, ir iš pagarbos Aurelijui Katkevičiui. Šitą klausimą vis tiek reikia spręsti. Neišsispręs jis kitaip. Ir dabar, pavyzdžiui, tas momentas dėl tų mažų mokyklų naikinimo provincijoje. Nu man atrodo su šituo klausimu reikia labai daug, labai subtiliai ir labai žmogiškai dirbti. Labai viską apgalvoti, labai viską strateguoti. Žodžiu, ir išspręsti tai taip, kad tai nebūtų atėjimas ir mojavimas kirviu. Nes irgi bus blogai. Aš čia kažkada, man atrodo pernai vasarą, buvau tokiam miestelyje, su keliaujančios architektūros dirbtuvėmis, kur tik ką buvo uždaryta mokykla. Tai kažkaip man gera buvo matyti, kad nors ta mokykla uždaryta, bet jinai yra pavirtusi į tokį miestelio kultūros centrą. Nu ten kaimelis galima sakyti. Bet vis tiek ten yra vieta, kur vaikai gali ateiti, gali bendrauti, gali užsiimti visokiausiais dalykais. Ten vat žmonės gali daryti ir edukacijas, ir visokius kitokius dalykus organizuoja. Tai, aš manau, tas yra labai svarbu. Ir vat kas man labai nepatiko kažkada Petrauskienės elgesyje, kad jinai buvo tas žmogus, kuris regis įsivaizdavo, kad jinai turi rankose kirvį, bet čia su kirviu nieko nepadarysi. Čia reikia kaltuko, reikia plaktuko ir labai subtilaus kultūros kalimo meno.

Sugrįšiu dar prie Peticijos. Koks peticijos motyvas, kam jinai gali būti vertinga ir kodėl jūs ją pasirašinėjote?

Klausiat kodėl aš ją pasirašiau? Tai pirmiausia dėl to, kad viskas joje yra teisinga. Čia viskas yra tai, kad vyriausybė turi laikytis savo pažadų, kad institucijų funkcionavimui reikalingas ne tik akademinis, bet ir neakademinis personalas, kurį reikia irgi kažkaip prisivilioti dirbti universitetuose. Tai va. Ir viskas čia tvarkoj su ta peticija. Jeigu aš neklystų, man rodos Viktoras labiausiai šitą peticiją organizavo. Ar aš tikiu peticijomis? Aš manau, kad peticija yra geriau negu nieko. Tai yra, vėlgi, yra tokia labai graži metafora - kai plaukia laivas ir jo vairą pasuki, tai jam reikia dar labai daug laiko, kad jis pradėtų daryti iš inercijos posūkį. Vat dėl to „Titanikas“, beje, nuskendo. Tai čia kažkas tokio. Reikia stuktelti per tą laivą - o gal? O gal pavyks, o gal tas momentas.

Ar manot, kad pavyko ir kokios patirtys?

Manau, kad nepavyko. Aš jau šitą sakiau, kad nepavyko. Kad manęs, tas požiūris, koks buvo ankstesniosios vyriausybės, manęs netenkina, tiesą sakant. Ir aš manau, kad tą ir toliau reikia spręsti.

Bet ar tai yra tik vyriausybės problema?

Be abejo, kad švietimo bendruomenėje yra labai daug problemų, čia to nepaneigsi. Dar neišrastas geresnis sprendimo būdas, kaip pokalbis. Aš manau, kad šitos bendruomenės turi kalbėtis tarpusavyje. Vyriausybė, švietimo sektorius, ir panašiai. Tik iš to gali gimti. Tik vienas dalykas yra labai svarbus - galio balansas. Vyriausybė tą galią turi. Švietimo sektoriaus galia vat tik tokia: vieši pareiškimai, dar kažkas, nes nu ką, pagrasinsi, kad nustos ruošti mokytojus? Tai ir taip jų niekas neruošia. Ir, kaip sakiau, man dar tas dalykas nepatinka, kad pačiame sektoriuje yra galios žaidimai, bet turbūt tai neišvengiama. Kaip yra tarp ligoninių galios žaidimai, tai, matyt, tiesiog reikia mokytis su tuo gyventi.

Galios žaidimai turit omeny tas universitetų lenktynes?

Ir lenktynes, ir konkurenciją, ir visus kitus dalykus.

Vis pasigirsta nuomonių, kad įstojus į profesines sąjungas ar kitus juridinius vienetus, gali pasiekti efektyvesnių rezultatų. Kaip jums atrodo?

Žinot, aš su profsąjungom labai mažai turiu patirties. Deja, esu iš tos kartos, kuriai profsąjungos vardas vis dar yra labai stipriai sugadintas sovietmečio. Ir labai dažnai net nežinau, kurios profsąjungos yra padorios, o kurios yra kažkokios kitokios. Na bet taip, asociacijų kūrimasis yra svarbus dalykas. Aišku, jeigu vienijasi, įveikti yra lengviau. Kalbant apie tas bendrąsias asociacijas, klausimas, kiek jos gali įgyti galių per išskaidytą sektorių. Nežinau. Nenoriu paistyti. Taip, remiantis užsienio valstybių patirtimi, taip, turbūt profsąjungos gali būti didelis ginklas ar postūmis tokiose klausimuose. Bet mano nuomonė labai stipriai yra suformuota Lietuvoje.

Ar jautė švietimo bendruomenė, politikų (jei galima sakyti - nuoširdų) palaikymą?

Žinot, čia yra problema, kad visi politikai tokiam formaliame lygmenyje labai palaiko. Labai palaiko, opozicija visą laiką labai palaiko. Manau ir dabar opozicija atsiras ta, kuri labai palaikys. Aš tikrai negaliu įvardinti politiko, kuris būtų nuoširdus šitų problemų sprendėjas. Negaliu iš savo vidaus tokio identifikuoti. Gal tai mano nežinojimas tiesiog.

Na atrodo, kad reikia to vieningumo švietimo sektoriuje. Ką manote?

Švietimo sektorius yra labai didelis daiktas, jūs turbūt tą pati matote ir suprantate. Jeigu galėtų vienytis bent jau atskiros švietimo sektoriaus dalys, jau būtų šitas tas. O visas švietimo sektorius - turbūt ne visai realu.

Ar jautėte studentų palaikymą?

Aš specialiai studentų požiūrio nelabai tyrinėjau ir man labai sunku pasakyti, ar buvo tas palaikymas, ar nebuvo. Aišku, kai dėsto dvi su pusę minutės telefonas, tai visiems yra labai juokinga ir faina. Bet ant kiek tai yra giluminis dalykas - nežinau.

Bet nebuvo pasisakymų, klausimų, noro padėti?

Matot, kadangi aš daugiau dirbu su užsieniečiais studentais, tai jiems tada labai reikia aiškinti visą situaciją, visą aplinką. Ir tiesiog nelabai skiri per paskaitas tam laiko, nes dalyką irgi reikia mokyti. Tai neturėjau tokios diskusijos.

Ačiū.

14 PRIEDAS. Giluminio interviu su Jonu Jasaičiu reziumė⁹⁷

Interviu data: 2020 11 04

Interviu trukmė: 1 valanda 40 minučių

Interviu vieta: Vilnius

Pristatant tyrimo temą, įsiterpia:

Tiesiog viena tezė, kad nepamirščiau. Yra atviras melas, ir yra žiniasklaidos melas. Ta žiniasklaida, kurią mes dabar turime, jinai netarnauja Lietuvai. Ji labai tapo tokiu liokajaus, tarno prie tų įsivaizduojamųjų jų galingųjų, kuriems jie dirba. Todėl ir tas pats, pavyzdžiui, nušvietimas mokytojų centro, akcentuojanti vieną epizodą.

Pirmiausia, kodėl grynas melas. Todėl, kad lipimas per langą tai nebuvo žmonių prasčiokiškumo ar nesupratimo, kas tai yra - ministerija, ir panašiai. Jiems paprasčiausiai uždarė duris. Jie buvo išėję pavalgyti, jų daiktai liko ten. Tada, kolegos buvę viduj, atidarė langą. Bet tai nereiškia, kad mokytojai ant tiek nusivažiavę. Tas išpūtimas tokios smulkmenos kažkokios tai, parodo visuomenės, kurią ta žiniasklaida bando atstovauti, jos primityvų požiūrį.

Pedagogus, nesvarbu kurios srities, vienija viena savybė – „Aš neisiu dirbti su žmonėmis, jeigu aš neturiu meilės žmonėms“. Neturi empatijos, neturi atjautos. Aš geriau dirbsiu su detalėmis, bet čia vis dėl to į šią profesiją eina tie žmonės, kurie jaučia poreikį bendrauti. Ugdyti tą asmenybę, kuri yra prieš tave. Ir jeigu tu ateini į paskaitą tam, kad tu pradžiugintum tuos, kas tavęs klausys, ir po paskaitos tu išeini su vidine nuojauta, kad "aš bandžiau. Gal ne visada pavyko, bet aš bandžiau būtent juos praturtinti, atskleisti jiems tai, ką žmonija sukūrė geriausio per savo egzistavimą. Tai pats tas profesijos idealas man neleidžia būti prasčioku. Ir aš nelaipiosiu per langus dėl malonumo laiptoti, ar kad ten mane kas filmuotų ir rodytų.

Kad į mokytoją pradėta žiūrėti ne kaip į intelektualą, kuris ugdo visuomenę pačią, o kaip paslaugos teikėją. Tas cinizmas ir yra pagrindas visko, dėl ko žmonės pasijuto, kad reikia protestuoti. Atlyginimas yra viena pusė. Taip, jis yra vargas. Bet kada jis, pasakykit, buvo geras. Aš gi pats daugybę metų išdirbęs tą pedagoginį darbą, prisimenu savo pirmąsias studentiškas patirtis. Aš pradėjau dirbti trečiam kurse.

Ir kaip pagalvoju, su savo net moksleiviška patirtimi, kaimo vaikas. Ir jau tada pradėjo formotis šiek tiek materialiai prakutusių sluoksnių, kuris sakė „Duok mano vaikui. Man dabar reikia“. Tas cinizmas pasireiškė visokiausiomis formomis. Ir kai reikėdavo jam pasakyti, kad aš esu asmenybė, esu aukščiau už tavo suprastą gerovės įsivaizdavimą. Sovietmečiu buvo pakeistas mokytojo, pedagogo statusas. Kai aš tapau mokytoju, tai buvo labai gerbiama profesija. Tai buvo tas laikas, kada sovietai suprato, kad reikia sunaikinti tuos šviesuolius. Ir nors aš buvau *pacanukas*, kai buvau paskirtas mokyklos direktoriumi, bet aš buvau gerbiamas.

O jeigu grįžtant į šiuos metus, tai jūs manote, kad kova buvo dėl orumo susigražinimo?

Pats pagrindinis dalykas buvo būtent pedagogo statuso, švietimo - nuo žodžio šviesti. Statuso atstatymas. Ne atlyginimas buvo pirmoje vietoje, ką dabar bando ta vadinamoji žiniasklaida akcentuoti. Tikras mokytojas yra permanentinėje edukacijoje. Jis nuolat ir nuolat mokosi. Sustojo mokytojas - jis nebe mokytojas, jis turi išeiti į pensiją. O jeigu jis mokosi, jeigu jis turi ką pasakyti ne tik savo mokiniams, bet ir visuomenei aplinkui, tada mokykla yra šviesos židiny. Dabar niekas tiek nepadarė žalos visuomenės kultūrai, kiek tas trisdešimtmetis. Niekas taip nesunaikino kultūros paveldo, kaip tai buvo padaryta per šitą dešimtmetį. Tai tas primityvus mąstymas ir privedė prie to, kad mokytojo, kaip to šviesos šaltinio matymas, visai visuomenei, ne tik vaikams. Nesupratimas ir privedė prie to, kad mes labai lengvai pasidavėm ir sovietinei propagandai. Todėl net iki pat Kovo 11 mokytojas, nors ir labai įskaudintas, nors ir labai apkarpytas, bet jo autoritetas dar buvo.

Ir tada, kada pradėjo ateiti tie, kurie save vadina liberalais, tai čia jau ir prasidėjo ta tikroji erozija, kada viskas pradedamas matuoti tokiu principu: va, yra mokinių skaičius, mokytojo

⁹⁷ Medžiaga, kuri nėra aktuali tyrimui, iškirpta.

išlaikymas mokykloje atsieina tiek ir tiek, tai vat čia tai klasei yra mokinio krepšelis - turėsi daugiau mokinių, daugiau finansavimo ir, vadinasi, mokykla gali tada egzistuoti. Tai primityvesnio modelio nesugalvosi.

Aš pats kūriau Lietuvos mokslininkų sąjūdį tam, kad būtų ugdoma kultūringa visuomenė. Kokią šiandien mes visuomenę išsiugdėme? Chamų. Nesakau apie visus taip.

Mokytojas yra tas asmuo, kuris yra gerovės valstybės kūrėjas. Štai ir Gitanas Nausėda pradėjo kalbėti apie Gerovės valstybę. Bet jis neartikuliuoja, kas ta gerovės valstybė. Mes jį vadindavome "Misteris BVP", bet pati puikiai supranti, kad BVP ne viską matuoja, tai yra tik vienas rodiklis, kuriuo galima net manipuluoti.

Yra šešios pagrindinės funkcijos, kurios sudaro žmogaus esmę: būstas, darbas, sveikata, permanentinė edukacija, dorovės sistema ir saugumas. Jeigu mes nesuvoksime esminių stulpų, mes visą laiką tarp jų klaidžiosim.

Žmonės, kurie mane atvedė į mokslą, buvo tie universiteto dėstytojai, kurie puikiai atstovavo inteligentią. Tai stulpai, ant kurių laikėsi sovietmečio metais nepalaužta ta, jie išlaikė visuomenę. Pedagogikos mokslinių tyrimų instituto sunaikinimas tai yra tas žingsnis, kurį darė Darius Kuolys, pirmasis nepriklausomos visuomenės švietimo ministras. Toliau antras žingsnis - LEU uždarymas. Gal LEU ir nebuvo stipriausias universitetas, bet tikrai nebuvo silpniausias. Mokytojas yra laisvės šauklys, o ne priespaudos..

LEU turėjo gana stiprią mokslininkų bazę. Dabar ta vadinamoji reforma, kurią darė statybininkai: „Jūsų nelaimė, jūs esate tokioje Žvėryno vietoje, kuri mums reikalinga statyboms“. Bet visai ne pedagogai darė tą universiteto organizacijos planą, vadinamą.

Taigi mūsų klausimas yra toks, kad svarbiausia, kad kuriant programas, kuriant vadovėlius, būtų konsultuojamasi su mokytoju. Jeigu tu nenusimanai, kad yra švietimo sistema, kas tas vaikas, kuris skaitys tavo vadovėlį, tu nelisk čia. Aš manau, kad į ministeriją gali ateiti žmogus, kuris mažiausiai penkis metus yra pradirbęs mokykloje.

Visuomenėje yra primityvus požiūris į mokytoją: tu paskaityk vadovėlį, tu pareikalauk, kad mokinys tą užduotį atliktų, parašyk jam pažymį ir viskas. Mokinių nelygybės, mokinių chamizmo - štai prieš ką maištavo mokytojai. Tai kai mokytojai pajuto, kad mokinys lipa jam ant galvos, tai buvo ta paskata, tas spyris, kad vis dėlto reikia kovoti už savo teises.

O kur yra dėstytojai ir mokslininkai?

Geras klausimas. Matai, pirmiausia, mokslininką išugdo mokykla. Ir tada, jeigu aš kažko siekiu, tai jau universitete tavo dėstytojai tave mato. Mūsų tikslas atgauti, kad visuomenė galų gale taptų inteligentiška. Jeigu daugiau dėmesio kreiptų į mokslininkus, tai mūsų valstybė būtų trigubai daugiau nuėjus, negu nuėjo dabar. S. Skvernelio mentalitetas yra policininko. Jeigu jis tesugeba suprasti, kad čia yra tokia taisyklė, čia toks punktas. Kada jis rėžė, kad „Kodėl mokslininkai iškėlė tą savo atlyginimo klausimą? Ar stovi eilė darbdavių, kad pasigautų jūsų absolventus, ar jūs juos gerai paruošėte?“. Tai visiškai nesuvokimas universiteto misijos. Universitetas neruošia konkrečiai darbo vietai. Tačiau suvokti, kad pirmiausia aš mąstau labai mąstančią asmenybę. Tos, kurios aš neišugdysiu, ją pakeis dirbtinis intelektas.

Mokslininkų uždavinys - dalyvauti valstybės strategijoje. Deja, net ir pas Nausėdą, jo komandoje mes nematome praktiškai mokslininkų. Mūsų, Mokslininkų Sąjungos misija, yra sutelkti mokslininkus valstybės pažangai. O tai - sunkus darbas. Deja, mes išsiugdėme daugybę mokslininkų, kurie žino savo sritį, bet jie nėra intelektualai. Jeigu dabar pasakyčiau apie dabartinę akademinę bendruomenę, tikrai joje yra nuostabių žmonių ir tą stuburą turinčių. Bet yra tokių, kurie toliau nei buhalteris, nepažengs. Nėra matymo. Jis gali ten išradimus daryti, bet kai jis pasitraukia nuo savo mikroskopo - jis tuščia vieta visuomenėje. Mums reikia išauginti tokį mokslininką, kuris pirmiausia atkreiptų dėmesį į visą švietimo sistemą. Pirmiausia į supratimą, kas yra bendrasis lavinimas. Kai aš pasiūliau, kad bendrojoje mokykloje reikia dėstyti medicinos pagrindus, aš buvau išjuoktas. Negali rašyti vadovėlio žmogus, kuris nėra dirbęs mokykloje.

Mokslininko vaidmuo - pirmiausia, nepakenkti savo darbu visuomenei. Suvokimas, kad yra tam tikra tavo atsakomybė - mokslininkas labai daug kainuoja visuomenei. Todėl, pavyzdžiu, reikia

suvokti ir tokį dalyką. Daugelis mano kolegų yra praradę universitetinę poziciją. Bet jie gali ugdyti tas kolegas, apibendrinti tą patirtį. Valstybė turi suvokti, kad mokslininkas yra ta aukščiausia pedagogų kūrėjų klasė. Bet tam reikia, kad į vadovaujančius postus ateitų su žmonės su labai aukštomis dorovinėmis vertybėmis.

Ministras turi būti strategas, jis turi matyti dvidešimt metų į priekį. Tai vat to strateginio mąstymo nebuvimas, jis ir pagimdo visus tuos protestus. Kurie nebūtinai protestų organizatoriai suvokia tą iki galo. Jie kartais sako, "pakelk algą ir aš nebestreikuosiu". Tai yra viena iš priemonių. Aš galiu už žymiai mažesnę algą dirbti darbą, kuris man bus prie širdies, suprasdamas, kada nėra galimybės mokėti daugiau.

Ir dabar, užsiminus pačiai apie mokslininkus, aš tau pasakysiu paprastą pavyzdį. Net jei dėstytojai turi laipsnį, dauguma jų širdy - chamai.

Kam reikalingi tie pasisakymai? Kam reikalingos streiko akcijos? Kokį vaidmenį jūsų organizacija atlieka šiuose streikuose?

Pirmas klausimas - taip. Jeigu man reikėtų labai trumpai įvertinti mokytojų užėmimą ministerijos, tai aš pasakyčiau - šaunuoliai. Jie padarė tai, ką ji jie turėjo padaryti, jie prabudino snaudžiančią, prisitaikiusią, sulinkusių kuprą, ir privertė ją išsitiesti. Dėl to, kad jiems nepavyko įgyvendinti - tai mūsų ta bendroji bėda. Trys lietuviai, penkios partijos. Tai turime daugybę profsąjungų - Milešino profsąjunga, ten kito profsąjunga, Navicko ir panašiai, ir panašiai. Tai palaukit, susėskit. Juk tikslai tie patys. Ko jūs čia dabar. Bet yra paprastas dalykas. Kiekvienas aktyvesnis nori „Aš būsiu“, „aš čia vadovausiu“, „kitų neimsiu, jūs nesuvokiat ir panašiai“. Tai vat kai mes išmoksime suprasti, kad pirmiausia yra tikslas, o ne tavo posčiukas, kuris, tarp kitko, apgailėtinais menkas.

Dabar dėl mokslininkų profsąjungų. Yra LAMPSS. Bet pasižiūrėk, kiek dar yra. Vien VU yra, berods, 4 ar 5 profsąjungos. Tai pasikalbėk su Žiliūkaite, su Gudžinsku ir išgirsi „čia tik mano“. Tai dabar mes su Mokslininkų sąjunga turime tą pačią bėdą. Mokslininkų sąjunga jungia mokslininkus, nepriklausomai nuo specialybės. Aš ne prieš, kad susikurtų Lietuvos sociologijos draugija, Ekonomistų draugija, istorikų ir panašiai. Bet jūs būkite kaip šakos LMS. O kada jūs išsiskirstot. Lygiai kaip man Juras Banys rėžė - man pilnai užtenka fizikų draugijos. Jeigu nesuvokia, ar tu fizikas, ar tu literatas, tavo funkcija žemėje yra ta pati. Tai čia yra atsakymas, kodėl mes turime tokią apgailėtiną padėtį. Tai mes neturime lyderio. Žmonės, kurie galėtų tais lyderiais būti, jie neina. Todėl lyderis, matydamas, kad jam tektų kovoti su chamais, jis paprasčiausiai neekvoja savo energijos. Mokslininko vaidmuo - išugdyti valstybės lyderius.

Jūs kaip LMS vadovas, ji pasirašė tokį viešą kreipimąsi, kuriame buvo pasipiktinimas, kad vėl nenumatyta pinigų mokslininkų algoms (tai buvo 2019 metų lapkričio mėnesio 9 d.). Kam reikėjo tokio kreipimosi? Kodėl pasirašo tiek daug organizacijų ir kokia to išdava?

Galbūt susodinti skirtingų organizacijų arba save tai vadinančių, svarbu, jas susodinti prie vieno stalo. O jeigu mes to, nebūtume darę, tai tada, kai mums pasakė, kad jau patvirtinta viešojo sektoriaus darbuotojų algų kėlimo ilgalaikė strategija ir mes pamatėm, kad apie mokslininkus ten visiškai nieko nėra, tai mes tuometiniam kancleriui Matulioniui, pakėlėme kaip reikalas triukšmą. „Kaip čia gali būti?“. O valdžia nemėgsta triukšmo. Tai vat toks viešas kelių ar keliolikos organizacijų kreipimasis, jis visada skatina pajusti, kad tu turi bendrus interesus. Tai yra labai svarbu. Mažiau būtų tokių organizacijų, susivienytų jos, galbūt efektas būtų ir didesnis. Bet ką padarysi. Žmonės yra įvairūs, jiems patinka būti tam tikroje mikro grupėje. Na būtumėm labai neteisingai suprasti, jei sakytume „nes, jūs čia neturite teisės egzistuoti“. Tegul. Bet jeigu jie prisideda, jeigu jie pasirašo, tai yra labai gerai.

Ar buvo kokių kitų veiklų, kuriomis prisidėjote (nutraukia)?

Oj, labai daug. Mes, matai, įsteigėm tokį dalyką, kokio neturėjo nei vienos kadencijos seimas. Tai buvo laikinoji seimo ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupė. Šitai grupei vadovavo Lauras Stasevičius. Prisirašė ten garbingų *seimūny*, kurių nei karto nebuvo. Bet šitą landą

mes išnaudojom tam, kad mes operatyviai seimui galėjom išdėstyti, kad šiuo metu yra štai tokia problema. Nes yra tos bėgančios, ne tik tos globalios, problemos ir štai tu gali komunikuoti su seimu, tu gali teikti apmatus, kuris gal vėliau įstatymu projektu pavirs ir panašiai. Tai mūsų galimybė diskutuoti toje grupėje. Manau, kad mūsų darbas seime, mes juo siekėme, kad daugelis žmonių bent jau žinotų, kad yra tokia mokslininkų sąjunga ir kokį mokslo potencialą mes turime Lietuvai.

Ačiū Jums už laiką.

15 PRIEDAS. Giluminio interviu su Klaudijumi Meliu transkripcija

Interviu data: 2020 10 29

Interviu trukmė: 1 valanda

Interviu vieta: Vilnius

Gal gali trumpai papasakoti apie save ir kaip pradėjai būtų toks aktyvus studentų bendruomenės narys?

Apskritai, jeigu skaičiuojant pagal šiandieną, beveik 11 metų esu skirtingose nevyriausybinėse organizacijose. Tą pradėjau gyvendamas Kaune ir įsitraukdamas į vietos įvairias bendruomenines veiklas skirtingose organizacijose. Buvau ir moksleivių sąjungose, ir apskrituosiuose staluose, ir taip pat yra tekę prisidėti prie neįgaliųjų įvairių organizuojamų renginių ir jų asociacijų. Priedo padedant prie įvairių pilietinių akcijų ir panašiai. Tai čia tas natūraliai gavosi, kad jau įstojus į VU, prisidėjau prie studentiško judėjimo, natūraliai likau įsitraukęs dar papildomai NVO veiklose ir 2018 kandidatavau į VU SA prezidentus ir buvau išrinktas. Ir šias pareigas ėjau beveik dvejus metus ir šiandien jau yra beveik pusmetis praėjęs, kada ši kadencija yra pasibaigusi - šios dvi kadencijos, kadangi VU SA kadencija trunka vienerius metus, išskirtinai negu kitose organizacijos. Ir taip pat, jeigu žvelgiant iš universiteto, tai teko dirbti tiek prieš tai buvusioje universiteto taryboje ir universiteto senate, prieš tai buvusiame ir dabar jau naujajame VU senate pagal savo sudėty, dvejose universiteto tarybose ir netgi su dvejais rektorais. Tai, manau, kad tas veiklų spektras, ir žinios, ir įvykiai, kuriuose teko dalyvauti privedė prie skirtingos patirties, kur ten ko vesti, tam tikra dalia formuoti ir susirinkti nuomonę iš skirtingų studentų grupių. Nesvarbu, ar tai bebūtų bakalauras, magistras ar doktorantas. Nes ypatingai per pastaruosius dvejus metus daug kalbėjome doktorantūros tematika. Ir tai yra tai, ką universitetas šiai dienai ir savo strateginiame naujajame plane išskiria, bet šiandien mes apie komunikaciją ir kalba yra susijusi su streikais.

Tu mokeisi tik tai VU, kituose universitetuose nesimokei?

Mokiausi. Aš iškart po mokyklos įstojau į LEU. Studijavau pusmetį. Aš nelabai vadinu to studijomis, bet tai buvo Istorijos pedagogikos studijos ir paprasčiausiai pamačius tuometinę situaciją tame universitete ir matant tendencijas, kas gali nutikti su šiuo universitetu, tai paprasčiausiai aš tų studijų atsisakiau. Ir VU įstojau, pirmiausia, į vadybos studijas, o šiai dienai magistro - kokybės vadybos.

Ar tu pameni savo veiksmus, kurie atsirado dėl to, kad trūko kantrybė dėl įsisenėjusių švietimo srities problemų? Jei tokių problemų yra.

Taip, tai turbūt vertėtų kalbėti apie 2018 ir 2019 metus, nes tai yra dvi skirtingos formos, kuriose teko sudalyvauti. 2018 metų, jeigu mes lyginsime, tai labiau buvo nukreipta į švietimo bendruomenės dalį - mokytojus, mažai kalbant apie mokinius, studentus, dėstytojus, mokslo bendruomenę. Todėl pagal savo tipą ir pagal tam tikras idėjas jos buvo labiau orientuotos tik atlygio dalį, kuri yra susijusi su mokytojais, bet nekalbėjo apie plačiąją prasme švietimo problemas, todėl tais metais mes atsisakėm dalyvauti, nors buvom kviečiami, tiek Tapino, tiek kitų organizacijų jungtis kartu ir daryti. Tačiau nematant ir matant, kad mūsų probleminiai klausimai, kurie taip pat yra, organizacijos vardu kalbant, tai yra studentų įvairios probleminės linijos - nebus įtrauktos. Todėl tuo metu kaip organizacija atsisakėm to ir toliau nebeįsitraukėm į protesto veiksmus. Nors, jeigu žiūrėsime, LSS tuo tarpu įsitraukė. Tai dvi organizacijos išsiskyrė savo požiūriu. Galima matyti, kad, jeigu nagrinėjantis socialinę mediją, tai tikrai pasimatytų daug nukreiptos komunikacijos prieš VU SA ir universitetą plačiąja prasme, nes tiek universitetas, tiek VU SA nepalaikė, nebuvo išreikšta tiesioginio palaikymo. Žiūrint į tai, kad tai buvo labiau profesinis streikas, negu idėjinis plačiąja prasme.

2019 metų protesto formos subrendo iš 2018 metų ir turbūt tai buvo gera pamoka ir matymas, kad protesto tiesiogine forma išreiškimo tik idėjomis, jos nepakanka. Taip pat nepakanka išėjimo į gatves. Ir trečia, pamatymo, kad niekas nesikeičia. Pasikeitė ministrai, tarsi turėjo pasikeisti ir požiūris į bendruomenę, tai buvo vienas iš 2018 metų tikslų tuometiniame proteste. Mes pamatėm,

kad to nėra. Priedo su bendruomenėmis, profesine sąjunga, universitetu ir mes tiesiogiai iškėlėme prioritetus, kurie buvo svarbūs valstybei ir kurie šiai dienai išlieka taip pat svarbūs. Ar mes kalbėsime apie mokslo skatinimo ir jo pritraukimą lėšų, ar mes kalbėsime apie dėstytojų, pedagogų atlyginimus, ar kalbėsime apie studentų skatinamąsias stipendijas, taip pat įvairias socialines gėrybes, kurias turėtų suteikti studijuojantiems. Ką mes matom ir turbūt bent jau iš VU SA perspektyvos, tai bręsta dėl to, kad tendencijos Europoje, jos galiausiai nusileis ir ant mūsų. Mes matom puikius pavyzdžius Airijoje, JK, kada buvo pakeistos tiek apgyvendinimo sąlygos, tiek įvairios pašalpų sistemos. Tai sprendimai, kurie buvo priiminėjami valstybėse, buvo panašūs į Lietuvos ir matydami šią tendenciją, mes irgi iškėlėme tuos klausimus, kurie buvo svarbūs. Nors pagrindinis akcentas iš tiesų, tai buvo skatinamosios stipendijos.

Čia kodėl taip yra? Todėl, kad mes matėme pokytį, kuris įvyko su doktorantais ir, kas turi efektą valstybėje, mes turime daugiau norinčių studijuoti doktorantūros studijose. Todėl kad tenais mes galim matyti keturis kartus padidėjusias doktorantūros stipendijas ir tai yra finansinė išnaša, kuri leidžia studijuoti ir pasiekti geresnius rezultatus, bent jau fokusuotis tuo metu į tai. Lygiai taip pat atsirado tas skatinamųjų stipendijų prioritetas, kuris iš tikrųjų studentams šiai dienai stipriai padėtų. Ypatingai, kai dabar kalbam apie minimalų atlyginimą ir norima priartinti tai prie amžiaus. Vėlgi taip būtų sunku užsidirbti studentams, kurie plačiaja prasme, 50 procentų pirmakursių yra šiai dienai studijuojantys ir dirbantys. Tai irgi ir parodo, kad finansinė paskata irgi yra reikalingas valstybei, ypatingai didžiuosiuose miestuose, atvykusiems iš kaimų regionų.

Tu minėjai profesinę sąjungą, su kuria iškėlėte reikalavimus. Tai kokia profesinė sąjunga?

Vadovaujama, Rūtos Žiliūkaitės, nepasakysiu. „Paskutinis prioritetas“. Kadangi tai yra susiję. Inicijatyvinė grupė „Paskutinis prioritetas“ ir taip pat profesinė sąjunga.

Kokiomis formoms, jūs, kaip studentų atstovybė, kėlėte tuos reikalavimus?

Tai buvo bendras susitikimas. Iš esmės, kas ėjo iš studentų pusės, jeigu kalbėti, kadangi per daug metų mes turim daug skirtingų pasiūlymų, tai nebuvo sunku juos sudėti ir nurodyti prioritetus, kurie šiai dienai yra svarbūs ir spręstini. Tą mes atlikom kaip visada, per padaliniuose veikiančius pirmininkus, vėliau jau parlamente, kur vėl mes turim atstovus iš skirtingų padalinių iš universiteto ta, kad turėti tą bendrinę įvairovę, ir taip pasitvirtinom iš esmės, kurie mums yra labai svarbūs akcentai. O kartu ir su, ir taip pat išreiškėm palaikymą bendrą. Mes buvom pirmieji, kurie viešai tą pasakė. Vėliau kitos studentiškos organizacijos ir jaunimo organizacijos taip pat išreiškė tą patį palaikymą tokiai protesto formai. O iš tiesų čia mes susitikome bendrai kaip iniciatyvinė grupė jau minėtos šalys ir iš esmės sudėjom tai, kas mums atrodo aktualu ir susitarėm. Tie veiksmai, jie nebuvo, ta prasme tai buvo labai aiškiai suformuluota, kad mums nepakanka tradicijos, reikia kažko įdomaus, galvojam įvairias alternatyvias formas.

Jūs kartu inicijavote formas? Ar buvo tokių komunikacinių veiksmų, tiek vidine, tiek išorine forma, kuriomis VU SA išreiškė palaikymą ne su „Paskutinis prioritetas“ iniciatyvine grupe?

Tiek vidine, tiek išorine. Išorinėje, galima matyti, tai, ką aš ir minėjau, tai parlamento patvirtintą. Tai buvo labai stiprus. Šiaip, bendrai, tai buvo labai stiprus žingsnis ir kitų vertinimu. Nes kiti irgi buvo labai įsprausti tam tikra prasme į kampa: „Ok, universitetas šiai dienai jau palaiko, reikia imtis kitų veiksmų“. Kadangi įvairios studentiškos profesinės, arba studentai, veikiantis įvairiose profesinėse organizacijose, taip pat irgi stengėsi paveikti organizacijas ir paskatinti dalyvauti arba tam tikra forma išreikšti palaikymą. Ir mes turėjom ir atskirų susitikimų, kad tiek LSS, tiek VU SA, tokios neformalios grupės buvo susitikę ir kalbėjosi, kodėl tai yra svarbu ir panašiai, ir kaip mes palaikom. Ar buvo imtasi kažkokių papildomų formų negu „Ačiū diplomai“ ir išreikštas - ne. Dėl to, kad mes, kaip iniciatyvinė grupė, susitarėm, kad per VU SA vyksta, kadangi palengvinti visas procedūras, įvairūs pirkimai, komunikacija ir panašiai. Nes mes tai galime daug greičiau ir efektyviau daryti. O tuo tarpu universitetas prisideda irgi tam tikra idėjine linija, ir tiek galvotos įvairios, toks

tralas su plakatus, su prioritetais. Tai buvo susitartas, kad mes darom. Mes buvom atsakingi už viso to nupirkimą ir, iš esmės, vizualizavimą kartu su universitetu. Ir bendras darbas toks ir vyko. Ir žingsnis po žingsnio mes galvojom įvairius aspektus, kaip mes einame link to. Ir kiekvieną kartą sakydavom, komunikacijoj tas matosi, kad kiekvieną kartą bus vis daugiau, jeigu mes negausim. Kas šiaip yra pakankamai natūralu vykstant tokio pobūdžio procesams. Ir viskas baigėsi „Ačiū diplomais“ , kur, na iš tiesų, manau, kad Lietuvai buvo labai stiprus parodymas. Ir ten dalyvavo, kadangi akademinėi bendruomenei tai yra pakankamai natūralu, kad tiek studentai, tiek dėstytojai, tiek administracija dalyvauja lygiomis teisėmis, taip visi kartu tuos diplomus dalinom. O po to sėdėjom derybose kartu su tuometiniu, ne kancleriu, nepasakysiu dabar pavardės, bet vyriausybės atstovu, kartu su rektoriumi Žukausku bei Žiliūkaite, dabartine universiteto tarybos nare

Dar buvo universiteto užsidarymas. Kaip SA reagavo, ar tai buvo jūsų bendras susitarimas, ar tai buvo kitų priimti sprendimai ir kokie atgarsiai iš jūsų vidaus?

Oj, visai pamiršau. Aš labai priešaringai vertinu apskritai universiteto užsidarymo. Kad ir kaip juokinga, po trijų mėnesių tai sušaržavo apskritai užsidarymą valstybės (juokiasi). Tai čia kodėl neprisimeni - nes du kartus uždarei universitetą iš esmės. Bandau tiksliai prisiminti, kad nesuklysti. Šiaip asmeniškai aš buvau labiau prieš, nes tokie veiksmai tuometinei valdžiai nebuvo tai, kas veikia. Ne tai suveikė. Ir tai tikrai nebuvo poveikis ir gali komunikacija sakyti, kad universiteto užsidarymas čia jau buvo fantastinis ir paskutinis, ir dėl to jau buvo nuspręsta. Ne, šiaip tai praktiškai viskas buvo aišku. Bet tai buvo tam tikras galutinis ženklas, kurį norėjosi parodyti tuometinei ir valdžiai, ir kartu. Bet kadangi mes buvome bendra grupė ir mes kaip ir kartu dalyvavome šitame, tai taip, mes palaikėme šitą oficialiai. Nors bendruomenėje studentų buvo labai skirtinga ir šiai dienai vertinant situaciją ir, manau, kad ilgalaiškiškai bus išvis įdomu vertinti šį užsidarymą. Tai, nežinau, manau, kad poveikis kuris buvo padarytas „Ačiū diplomais“ buvo didesnis negu užsidarymas, nes tai nebuvo iki galo išnaudota. Rezultatams pasiekti buvo galima pagalvoti... Kadangi.. O kodėl nesijungė kitos aukštosios mokyklos, nesudirbta šitoj vietoje? Manau, kad šiaip šis žingsnis, buvo, tuo tarpu „Ačiū diplomai“ veikė ir kitur, tai tą matėm ir KTU, ir matėm buvo atėjusių ir VGTU prisijungę į šį, ir kitos aukštosios mokyklos, tai čia ties uždarymo viskas ir strigo. Tai rodo ne tik susiskaldymą, bet ir žinojimą, ar ne, arba kartu iniciatyvinės grupės nesudirbimą. Man atrodo, kad tai buvo pagrindinis akcentas, aišku, studentiškos organizacijos bandė pasakyti visiems, kad darom uždarom ir protestuojam jau čia dabar iki galo, ir gaunam geriausius dabar rezultatus, kiek tik tas maksimaliai buvo galima.

Ar tikrai tas „Diplomas už Ačiū“ poveikis buvo efektyvus? Nes būtent po jo buvo pasirašyta kolektyvinė sutartis.

Taip, nes visi žinojo, koks bus galutinis rezultatas. Ta prasme ženklas buvo duotas tada, kada mes sėdėjom trise, na keturiose - vyriausybė plius mes trys. Buvo tada jau išartikuliuota tai, kad tikėkitės tokio veiksmo. Tai buvo žinoma. Šiaip švietimo bendruomenė, mes jau prieš įrašą kalbėjome, kad yra pakankamai didelis susiskaldymas. Tuo tarpu ir tai, kad nėra dirbama ties pasiūlymais. Ir daugiau yra kalbama, kad tai yra reikalinga, bet kaip tai konkrečiai valstybėje galėtų prasidėti, sukurti kokią naudą, kiek tai kainuotų ir padėtų priimti tam tikrus sprendimus. Iš tikrųjų tos švietimo bendruomenės įsitraukimo, jo trūksta. Kad pasiūlyti, iš esmės, kodėl, net ne tai, kad atsakyti į klausimą „Kodėl tai yra reikalinga?“, visumoje tai yra suprantama. Bet ir iš tiesų kokia yra ta kryptis. Ir dabartinės, naujosios, besitariančios valdžios ir kartu, ir prezidento išsakytas vakar apie „Nacionalinį švietimo susitarimą“. Poreikį, kuris iš tiesų labai stipriai buksuoja. Ir visa tai yra bendra sisteminė problema. Nors šiaip aš labai nemėgstu, kai politikai „Sisteminė problema“. Bet tai iš tiesų yra tam tikri fragmentai, kurie neleidžia sudėlioti visumos. Ir šitoje vietoj ir čia buvo klaida - iki tol nebuvo kalbama. Niekas nesiūlė - nei tos pačios profesinės sąjungos, nei universitetai, nei kolegijos, nei, tuo tarpu, *ok* studentų savivaldos jos visada kalba apie tai, kad didinkit skatinamąsias, apskritai stipendijas, prisidėkit prie bendrabučių valstybėje kūrimo arba tam tikrų specifinių klausimų, kurie tampa svarbūs tam tikru etapu. Bet šiaip jų trūksta, jų nerasim, ir galima klausti. Ypatingai tai būtų pakalbinti ir šitam tyrime, ar ne, tuometinės valdžios būtent dalyvius ir tie, kurie priiminėjo

sprendimus. Jie turbūt ir pasakytų ta, kad derybų apskritai nebuvo. Buvo iškart pastatymas prieš faktą, ar ne. Taip, galima analizuoti per tuos pjūvius, susiję, kad vis tiek politikai turėtų klausti, domėtis ir panašiai. Nu, bet taip pat turi būti pasiūlyta ir kažkokia vizija. Nu nėra visi pasaulio sričių ekspertai susirinkę, ar ne. Ir ypatingai švietimo, kuri yra ir šiaip specifiška, ir tos bendruomenės, jos reikia. Ypatingai jos pasiūlymų, jos matymo. Tai, kai to nebuvo, buvo susikoncentruota į kitus ir skirtingus įvykius, vykusius tuo metu, ne tik protestą, kuris atsirado, bet ir į kitas problemas. Tai universitete tuo metu jau buvo rinkiminis etapas. Kaip ir buvo išrinkta universiteto taryba, jau beprasideda rektoriaus rinkimai. Ir mes spaudoje taip pat rasime ir matysime, kad tai buvo vienas iš rektoriaus ženklų, kad pasirodyti kaip kandidatui ir gauti atitinkamą balsą. Galima analizuoti, ar dabar, matant rezultata, ar tai labiau prisidėjo, ar labiau pakenkė. Dabar ta visuma leidžia skirtingų perspektyvų vertinti man bent jau asmeniškai. Tikrai buvo daug klaidų, kurios susijusios su ypatingai organizavimu. Jeigu tai būtų daryta iš anksčiau ir misija universiteto aš, iš tiesų, kaip vadovas studentiško judėjimo VU, tam tikra dalimi jaučiau ir spaudimą, atsirandantį iš vidaus bendruomenės, kad mes turime tiesiog palaikyti ir eiti negu, iš tiesų, klausti, o kodėl mes ten einame. Kai, iki tol, kol nebuvo aišku, kad šitie prioritetai gali čia atsirasti, ir tai skiriasi nuo 2018 metų, ir tai leido prisidėti. Kitu atveju turbūt aš ir vėl būčiau pasakęs ne, jeigu to nebūtų buvę, nes tada reiškia, kad švietimo bendruomenė nėra apjungianti visų ir skirtingų veikiančių organizacijų, judėjimų ir panašiai.

Minėjai, kad jūs įvairiomis formomis bandėt visuomet kalbėtis. Ar tai yra sistemiškas jūsų kartu bendradarbiavimas?

Turbūt reikėtų pradėti nuo to, kad komunikaciškai tiesiogiai aš siekiau su organizacijų vadovais, kad toks sprendimas bus priimtas iš mūsų pusės ir mes kviečiam jungtis. Buvo liečiamos atskirai studentų savivaldos ir informuojama. Ir taip pat nacionalinė organizacija, jungianti visas kitas, iš skyrus mus, kad irgi būtų galima turėti tam tikrą kontaktą ir palaikymą, kuris potencialiai, nes mes buvome atsakingi būtent iš studentiško organizacijų pajungimą, supažindinimą ir prioritetų iškėlimą, kad tai šiek tiek visiems būtų aktualu. Nes mano ir klausimo forma buvo susijusi su tuo kitiems, ar jūs turite kažką pasiūlyti be to, kas jau mūsų yra suformuluota, kad tai galėtų atsirasti tarp tų prioritetų. Taip pat mano komanda dėliojo visą komunikaciją, kaip skirtingiems tiek studentams, tiek judėjimuose veikiantiems žmonėms, kaip tą būtų galima sistemiskai perduoti ir visus pakviesti, kad atitinkami lygmenys turėtų atitinkamą informaciją. Šiaip šita patirtis buvo po to labai naudinga, kada mes turėjome Covid situaciją, kadangi tie patys metai ir ta pati komanda, tai iššūkių tiesiog laikotarpis. Tai tas tikrai buvo prasminga. Dabar galvoju tai čia apie komunikaciją. Kas dar buvo iš klausimų?

Ar SA jungėsi, norėjo prisidėti, išsakė savo poziciją, inicijavo?

Žiūrėjo skeptiškai. Tai buvo pakankamai skeptiška. Apskritai, tai yra tiesiog santykių, kad VU SA iš savęs dažniausiai, tiesiog, tai yra viena organizacija, nuo kitų judėjimų šiek tiek atsiskyrusi dėl istorinio įvairovės konteksto. Natūralu, kad į mūsų siūlymą buvo reaguojama taip šiek tiek atsainiau. Tačiau supratus ir suvokus, nes visa tai buvo argumentai, buvo aišku, faktai, kaip, kas, kurioj vietoj. Netgi veiksmų kelias, jis buvo pakankamai aiškus, ką mes darysim. Tuomet visi prisidėjo. Tam tikras paspaudimas, jisai buvo, ir jisai suveikė. Bet tai natūralu, kad kiekvienoj eigoj tu kalbiesi ir aiškiniesi. Ir kalbiesi iki tol, kol ateina rezultatai. Gi nesimuši, ar ten, nedarai prievartos kažkokios ar panašiai (kas būtų įdomu). (Juokiasi). Bet, deja, to neteko išbandyti. Tai pakankamai per argumentus ir per ieškojimą mes iš tiesų atradome, kad tie yra tie kampai, čia mes prisijungiamo, čia ateina kitos organizacijos.

Kam yra reikalinga kviešti kuo daugiau bendruomenės narių jungtis į viešas akcijas? Koks yra to tikslas ir auditorija?

Tai yra sprendimų priėmėjui labai aiškus ženklas, kad specifinė grupė nesupranta sprendimų, kurie yra priimti, tai daro žalą ir tai tiesiogine prasme informuoja, kad tavo tam tikras priimtas sprendimas, arba nepriimti sprendimai, kurių tų nesiryžti priimti, kurie ir matėsi nuo 2018 metų (aš to tikrai nevengiu sakyti ir manau, kad 2018 metų streikas apskritai klaida buvo padarytas, nes

sustabdė pokyčius, kurie buvo reikalingi. Ir tas buvo aiškiai išsakyta „Sustoki, palaukit, nes tik prasidėjo pokyčiai, kurie turbūt būtų atlikti“. Sustabarėjimas, kuriuos matėme pastaruosius kelerius metus, jis iš tikrųjų buvo įtakotas to mitingo, ir to protesto. Ne veltui ir formos buvo pasirinktos pakankamai įdomios - pasėdėkim ministro kabinete ir apsigyvenkim tenais. Kas tai yra?! (Juokiasi). Tai, nu, bet tai yra mano asmeninis vertinimas, kurį aš išsakau. Jeigu prisilietus prie švietimo tuo metu, tai, man atrodo, kad tai buvo klaida. O šiaip apskritai jungimasis, jisai formuoja ir kalbėjimą. Kuo daugiau žmonių, tai reiškia, kad didesnė dalis galinčių daryti įtaką. Nes mes visi esam, mes sociumo dalis, mes turim daug pažinčių, mes esam skirtingų aplinkų dalyviai, tai reiškia, kad mes galim įtraukti daug skirtingų bendruomenės narių, apskritai Lietuvos piliečių. Ir suprasti, ir suvokti tą pačią problemą, kuri valstybėje yra ryški ir aktuali. Ir kai tu pradedi pasakoti apie tai, kada parodai pačią problemą ir ją aktualizuoji, man atrodo, kad čia aktualizavimas irgi yra svarbus akcentas - sprendimų priėmėjams, aktualizavimas - tada tai tampa labai visų problema. Ir visi stengiasi suvokti, iš ko tai kyla, ieškoti, braižyti schemą kodėl, kodėl, kodėl ir prieiti prie tos esminės priežasties. Tai leidžia ir permąstyti ir tiems, kurie organizuoja, tiems, kurie dalyvauja, ar prisideda, palaiko plačiaja prasme, tokias formas, suprasti, kokia to yra galutinė problema.

2019 metais pirmi aktyviau pradėjo reikštis LŠMPS. Ar universiteto bei jūsų veiksmai buvo to išdava ar labiau autonominiai?

Iš tiesų, autonomiškas, aš labiau sakyčiau, tačiau sąlygotas išėjimo ir kalbėjimo, kad nėra gerai. Tai buvo sukurtos palankios sąlygos lyderystei šiuo klausimu. Ta prasme, lyderystei, kad visai švietimo bendruomenei tai yra aktualu. Ne tik mokytojams, kad jie nebūtų palikti, kad mes kalbėtume plačiaja prasme. Tai man atrodo, kad tai įspėjamasis streikas, jisai buvo sąlyga, o toliau atsirado lyderystė, ta prasme, labai palanki terpė rodyti save ir įgalinti plačiaja prasme žmones, skatinti įsitraukimą.

O ką jūs tiksliai palaikėte protesto metu ir už ką jūs kovotoj?

Tai buvo pakankamai aišku - kad skatinamosios stipendijos didėtų bent jau iki minimalaus vartotojų poreikio. Tai buvo taip.

Tai studentus?

Taip. Mūsų dalis buvo tokia, toliau buvo kartu palaikymas. Tą buvo galima ir viešose pamatyti tenais, kad ir, tai, kad ir pedagogus, ir profesinius atlyginimus, mokslininkų, dėstytojų. Aš bent jau stengiausi kuo labiau nueiti nuo mokytojo profesinio atlygio, nes, man atrodo, kad ne studentams reikia spręsti šituos klausimus, nors taip, studentai vėliau tampa, kurie studijuoja pedagogiką, arba turi gretutines studijas, arba šiaip gyvenime užsiima edukologija kažkuriam etape. Taip. Tačiau tai jau turi spręsti profesinės sąjungos, nebe laukas studentų savivaldos, nes ne savivaldos sprendžia ir ne savivaldoje esančias ir išskylančias problemas, o tai, kas atsiranda už jos ribų. Tai todėl buvo pasirinkti kiti aspektai ir ypatingai mokslo skatinimas, nes tai labai svarbu, ypatingai tiems, kurie nori valstybėje siekti kokybiško išsilavinimo.

Ar nemanai, kad mokslininkų ir dėstytojų problemas turėtų spręsti būtent tavo minimos profesinės sąjungos?

Per daug mes jų turim. Čia tikrai. Man yra nesuvokiama, kam reikia turėti tiek. Gal tai yra tikrai ir mažiausia dalis, su kuria aš šiaip esu susipažinęs, kas liečia profesines sąjungas. Bet man atrodo, kad problema yra tame, kad per daug, tada atsiranda labai daug interesų ir tada labai sunku suderinti tuos interesus. Kuo yra platesnis ratas po viena interesų grupė, tuo greičiau mes galim susitarti. Man atrodo, kad to susitarimo prasme ir yra sunkiausia. O kad universitetas, studentai, profesinės sąjungos kartu parodė, tai tapo bendrystės įrodymas. Šiaip tai čia būtų galima nusimesti ir į 2012, 2010 metus, kas buvo tylieji mitingai, taip pat dar studentų bendruomenės ir kada vyko prie seimo. Du, man atrodo, 2010 ir 2012 tie tokie esmingi. Tai jie tada jungė ne tik studentiškas organizacijas, jie jungė visus universitetus, o profesinės rodė lyderystę. Vienas kažkas tampa tuo lyderiu, kuris suformuoja tą grupę, kuri vėliau atitinkamai ir padeda.

Ar jūs kaip studentai buvote pakankamai girdimi?

Man iškart kyla klausimas - o ką reiškia „girdimi“?

Matomi viešojoje erdvėje.

Oi, tikrai taip. Ta prasme. Jeigu tau skambina tavo giminaičiai, kurie visiškai tuo nesidomi, gyvena ne Vilniuje, man atrodo, kad tai turi kažkokį tai ženklą, kad tai pasiekia tai, ką jūs darot. Kada klausimas yra „Tai ką jūs ten darot tame Vilniuje?“. Tai, man atrodo, kad tai yra ženklas. Ar likom išgirsti? Šiaip - ne. Skatinamosios vis dar išlikusios tokios pačios. Tačiau labai ryškiai pasikeitė socialinės stipendijos. Todėl man atrodo, kad mes pasiekėme, kad ir mažesnei grupei, tačiau labai ryškų ir labai svarbų aspektą. Bet tai buvo kova. Vieni labiau pasidavinėjo, mes tuo metu sakėm, kad ne. Ir tai leido padaryti tam tikrų dalykų, prisidėti. Man atrodo, kad šiaip, girdimumas jįsai buvo, tikrai studentų bendruomenę labai apjungė. Man ko labiausiai nesinorėjo, kad būtų tiesiog ėjimas dėl ėjimo. Dalinimas diplomo, dėl dalinimo diplomo. Tai man čia buvo svarbu, kad būtų kažkokie akcentai, kurie, iš tiesų, leistų pakilti studentus.

Ar buvo veiksmy, kuriems nepritarėt? Oficialiai išreiškėte nepritarimą?

Visiems ten kaifas buvo (juokiasi). „Jėga, čia galiu daryti“ - su tokiu užsivedimu, tai tas tai tikrai faina visiems buvo. Tas bendrumas šiaip labai išryškėjo smarkiai, visiems tai buvo aišku, visiems buvo aišku, kas yra ašiniai žmonės (tas tikrai labai gerai buvo, nes buvo aišku, į ką kreiptis). Jeigu taip iš auditorijos, vis tiek mes gyvename tam tikruose burbuluose, bent jau mano burbului buvo aišku - taip, mingas reiškia, šiuo atveju, *cloud'as* - kalbam, imam ir žinom, kaip kas yra, kokia situacija šiandien.

Kam mes nepritarėm (ilgai mąsto). Turbūt kad daugiau niekam, apart uždarymo. Jeigu, na, aš man Covid šiek tie pratrėne prisiminimus. Tam tikrų dalykų nebeiškė, bet, jo, smarkiausias buvo universiteto uždarymas. Dėl to, kad šiaip tai yra labai prasminga. To nėra buvę nuo labai seniai, neveltui ir spaudoj tas buvo labai afišuojama. Iš tiesų tu turi, ar tai jau buvo galutinis žingsnis, kada to reikėjo. Vat čia man vis dar išlieka klausimas. Aš turbūt labiau sakyčiau, kad ne. Galėjom šitą progą dar pasitaupyti. Jinai turbūt būtų buvusi ryškesnė ir šiek tiek labiau... Nes trūko ir komunikacijos viduje. Ne visi padaliniai irgi suprato, kodėl. Tai vat ir sukūrė tokį požiūrį, kuris, man atrodo, turi šiek tiek neigiamo atgarsio. Šiaip būtų viskas, tarsi, akcija „Diplomas“ buvo *super*, fantastika. Iš skyrus irgi tam tikrus aspektus, kurie buvo. Kadangi šiaip aš pakankamai universiteto tradicijomis giliųjų, ar ne, jeigu mes kalbėsime apie Sorboną, arba kalbėsime apie Bolonijos universitetą, tai yra heraldika, kuri yra, tam tikra prasme, ypatingai turinčių gilią tradiciją universitetų, tai yra skeptras, rektorius kepurė, tam tikri kiti heraldiniai ženklai, tai šiuo atveju, skeptro nešimas jis man ir išėjimas su tuo į gatvę, man irgi tai buvo ne tai, kas turėtų būti. Bet turim, ką turim. Ir buvo panaudota ir imtasi tai, kas tuo metu atrodė reikalinga. Dabar mes galim sakyti ir vertinti, ir turbūt ta patirtimi dalintis, kad kitą kartą reikėtų pagalvoti apie tai. Nes ypatingai branginančių ženklus valstybė ar panašiai žmonių tarpe, tai turėjo labai neigiamą atgarsį.

Kodėl reikia tokių teatrališkų formų? Ar, pavyzdžiui, įvairių medialių formų, kaip kad „Popierinis ministras“?

Jo, dar buvo „Popierinis ministras“. Pašiept ir parodyti problemą iš kitos pusės. Kai nebesuveikia diskusija, argumentai - kas belieka - tai humoras?

O kam reikia parodyti?

Visuomenei. Taip, iš esmės tas ir pasimatė, kad stipriai pasijungia visuomenė, kada atsiranda tas teatralinis sprendimas, kuris leido parodyti, per, kai duodi tautai duonos ir žaidimų, tai visaip kitaip suvokiama. Tai, matyt, kartais ir tokios formos, nebūtinai argumentai, veikia mus visus.

Ar buvo kokie efektai po viso to?

Nu vat šioje vietoje (nu mane labai erzina, kai visi sako, kad Covid viską paveikė), bet čia turbūt yra tas. Jeigu valstybėj nebūtų iškilę šito iššūkio, pasauliui apskritai, turbūt mes turėtume kitokią situaciją. Kai mes vėl ieškotume argumentų. Šiai dienai mokslas parodė jo svarbą. Teisingiau situacija privertė parodyti, kodėl, ir kaip, ir kam yra reikalinga mokslas, mokslo bendruomenė, jos keliamos problemos, siūlomi sprendimai, situacijos analizė, be ko politikas negali priimti sprendimų, nes jis neturi duomenų. Tas susitelkimas - jisai atsirado. Ir ypatingai, jeigu pažiūrėsime į universiteto lyderystės prasme, jos buvo labai daug. Ar tai būtų studentų įvairūs pasiūlymai, ar tai bebūtų mūsų medikų, matematikų, gyvybės mokslų centro išitraukimas, jis buvo fantastinis. Ir taip buvo paskatintas veikimas, kulminacija, kuri kilo iš to, kad kažkada vykęs, net ir tas pats protestas, jis vis kalbėjo apie mokslo svarbą. Dabar atsirado galimybė tą parodyti, Ir tie patys reikalavimai, kurie buvo atsiradę, ir kurie tada radosi, šiai dienai tą mes galime matyti, ir prezidento išsakytoje kalboje prieš porą dienų, kurią jau prieš tai minėjau. Pasakyta, kad viena, tai yra tai, kad reikalingas nacionalinis švietimo susitarimas, kurio nebuvo įmanoma pasiekti, nes pradėtas neaišku kodėl taip vėlai. Antra, tai sukviesti neaišku kodėl tam tikri asmenys į tą patį švietimo susitarimą sudaryti. Čia vėlgi galima išžvelgti. Antras aspektas - mokslo finansavimo svarbos klausimo iškėlimas ir DNR planuose esantis, tiek minkštosiomis, tiek kietosiomis priemonės. Ką mes matom - kad atsiradęs finansavimas, jisai prisidės prie mokslo plačiaja prasme, suteikiant ypatingai infrastruktūrinės galimybes, ko, parodė situacija, kad trūksta tam tikrose srityse ir jinais be galo reikalingas, kad mes galėtume pasiekti didelę pažangą, turėdami šiek tiek daugiau galimybių. Tai man atrodo, kad ir kaip žiūrėtume, ir gali vertinti, kad neigiamų aspektų daug, bet teigiamos situacijos atsirado.

Klausimas tik, kuris iš veiksnių tai labiau sąlygojo. Forma, jinais liks turbūt vertinama skirtingai ir jinais interpretuojama gali būti skirtingai. Bet studentų, jeigu kalbėti, bendruomenėje tai tas išėjimas ir parodymas buvo labai svarbus aspektas ir visi tą labai ir vertina, ir tikrai pamatysim, kad, aš ypatingai tą jaučiau kaip vadovas. Ypatingai, kada prasidėjo karantininė situacija, visi tai ėmė kaip pavyzdį, kad sprendimai, kurie tuo metu buvo reikalingi, jie buvo priimti greitai. Todėl esant šiai situacijai mes galim pasitikėti, duoti tą kortą, mes jau matėm, ir sakyk, ką daryti. Aš išitrauksiu, dalyvausiu ir stengsiuosi, kad visi būtų kuo labiau *on the go*. Kartu tai tikrai labai prisidėjo. Man atrodo, kad šiuo aspektu vertinant ir studentų savivaldai tai davė tokio naujo postūmio. Tikrai ko turbūt ir norisi palinkėti ir ypatingai aš ir savo baigiamosiose kalbose, ko linkėjau, tai yra tai, kad visada būtų aišku, dėl ko tu eini. Neiti tik tai su mase, o turėti savo reikalavimus. Todėl čia tie du išskirtinimai 2018 ir 2019, kur vienur mes neturėjom, kitur atsirado jie. Nesvarbu, ar tu jų pasiekei ar nepasiekei, tačiau tu suaštrinau tam tikrą temą, kuri davė postūmio apskritai. Tai to tikrai norisi turbūt, ypatingai studentų bendruomenei, kad nebūtų užkalbinti tą padaryti, bet tiesiog kad žinotų kas ir kaip ir kokie tie argumentai egzistuoja, nes iš jų ir kyla vėliau, ką mes šiandien dienai matom, tam tikri pasiūlymai iš tavo atliktos analizės ar priimtų sprendimų.

Ar buvo refleksijų apie įvykius su kitomis studentų atstovybėmis?

Mm, buvo su KTU ir VGTU. Kadangi mes šiaip geriau sutariam, tai dėl to su jais ir buvo aptarta. Šiaip bendrai - ne, bet tai sąlygoja daug kitų dalykų, kurie tą studentų savivaldą, ją vis dar verčia būti atskirai. Ir tie vat ir mano minėti faktai, argumentai, jų nebuvo girdima ilgą laiką ir niekas per daug nesistengė į juos įsiklausyti, tai mes toliau dirbam, o jau tie, kas girdi ir nori tą girdėti, jie prisijungia. Tai čia studentų savivaldos prasme yra tikrai ta tokia liūdnesnė dalis, kad mes turim organizaciją, kuri atstovauja nacionaliniu mastu, jos yra dvi. Deja, bet, tai yra ir studentų sąjunga ir VU SA. Tai vat tas vaidmuo jisai kartais išsiskiria. Čia ir valdžių pasikeitimu laikotarpiu, analizuojant irgi *komunikaciškai* tas matysis, kad pasiūlymai kartais skiriasi, nors galėtų būti kartu. To šiai dienai nėra, bet tikiuosi, kad atsiras.

Ar teko skatinti tą bendrą viziją?

Taip. Tačiau nesurandame kol kas bendrų sąlyčio taškų. Bet tai čia žinai, toksai aspektas, kuris kartu ir duoda impulso mąstyti iš skirtingų kampų, kas Lietuvai, manau, yra ir naudinga. Nes neleidžia nei vieniems, nei kitiems užmigti ant laurų. Nes dažnai organizacijos, susijungdamos į vieną darinį, šiek tiek užmiršta, savo tą tokį „Kas mes iš tikrųjų“. Ir labai susitapatina, ir nebeieško nei už,

nei prieš. Tai šis veikimas yra, šiai dienai turbūt buvo geras, ateityje turbūt reikalingas labiau ieškojimo už ir to tokio susitelkimo ir čia. Nes ypatingai, ką ir dabar mes matom, reikia daug pasiūlymų švietime ir čia, šitas laikotarpis, kuris laukia prieš, ateinantys 2021 metai, jeigu situacija leis, bus švietimo bendruomenėms turbūt, arba žydėkim, arba nebežydėkim metai. Tai čia tikrai.

Ar jums buvo išreikštas oficialus nepritarimas iš kažkurios studentų atstovybės?

Aš tą ir minėjau mūsų pokalbio metu, kad LSS stengėsi išlikti neutrali iš pat pradžių. Po maždaug keleto dienų (reikėtų pasižiūrėti), kada atsiranda tas pritarimas, bet man atrodo, buvo trys dienos, tik po trijų dienų tas įvyko jau viešas ir oficialus pritarimas. Nes veiksmai nenorėta buvo prisidėti. Tai reiškia, aš negaliu atsakyti kokiam konkrečiai studentų savivalda jų viduje tam galėjo nepritarti, nes, ką ir minėjau, mes nesam. Bet oficialiai buvo sąstingio, mes tikrai turėjom pokalbį. Aš tą ir sakiau, kadangi iš mūsų pusės buvo ir tavo paminėta lyderystė, jina buvo stipri šiuo klausimu. Ta prasme, mes aiškiai žinojome, kodėl mes einame, ką mes darom, kaip mes darom. Todėl pokalbis visada ir ėjo, tai ko trūksta. Ko reikia? Natūralios derybinės pozicijos ieškojimas. Ir čia vat yra įdomu, kodėl nebuvo, iš pat pradžių tarsi prieita. Bet tikėtina, kad atsakymas šitoje vietoje bus „Mes nebuvom gavę visų Studentų savivaldų pritarimo arba daugumos, todėl buvo delsiama“ (aš spėju). Nors turbūt žinant, kad galėjo būti ir dėl politinių tam tikrų dalykų, kad tai buvo nenaudinga.

Ačiū.

16 PRIEDAS. Giluminio interviu su Liutauru Gudžinsku transkripcija

Interviu data: 2020 11 07

Interviu trukmė: 1 valanda

Nuotolinis interviu

Gal galite trumpai prisistatyti.

Esu VU TSPMI docentas. Teko šiek tiek padalyvauti protestuose, iniciatyvose dėl aukštojo mokslo, tai yra mokslininkų, dėstytojų atlyginimo „Paskutinio prioriteto“ formate.

Kaip ir kodėl prasidėjo nepasitenkinimai švietimo sistema matomi viešojoje erdvėje?

Na, jo. Šiaip tai aš sakyčiau, kad čia nėra vien tikrai aukštojo mokslo, tikrai ne ir net ne švietimo, iš tikrųjų čia buvo viso viešojo sektoriaus įvairūs protestai. Tikrai negalima sakyti, kad čia buvo pirmoji banga ir t.t. Čia, man atrodo, kad jeigu žiūrėtume 20 metų atgal ar dar anksčiau, tikrai būtų galima surasti įvairių iniciatyvų. Galų gale, tie patys tai yra vos ne vieninteliai kurie organizuoja įvairiausius streikus. Jeigu ne jie, tai mūsų statistika streikų būtų labai liūdna. Tai viešasis sektorius, šiaip taip, matyt, ir turėjo daugiau tos drąsos ir derybinės galios, kad keltų savo reikalavimus, lyginant, tarkim, su privačiu sektoriumi. Tai čia, matyt, galbūt būtų vienas niuansas. Antras dalykas yra tai, kad nėra labai gera situacija tame viešajame sektoriuje, kalbant apie finansavimą ir ilgą laiką viešajame diskurse buvo kalbama apie tai, kad „Nu tai čia jūs susioptimizuokite, pasireformuokite ir t.t. ir tada mes svarstysim, kelsim atlyginimus ir panašiai“. Tai, kai mes pradėjom šiek tiek bendrauti tarpusavy su vat įvairiais žmonėmis ir panašiai, tai ėmėme galvoti, galbūt būtų galima šiek tiek pakeisti tą diskursą ir visgi formuoti jį taip, kad na akcentas būtų „nepakankamas finansavimas“, o ne įsivaizduojamas kažkoks ten optimizavimas, būtinybė kažkaip tai viską taupyti, karpyti ir t.t. Juolab, jeigu kalbėtume konkrečiai apie aukštąjį mokslą, tai nuo 2010 reformos, kuri buvo įgyvendinta, jeigu pažiūrėtume, koks buvo skiriamas finansavimas, tai jau kurį laiką, iš tikrųjų, tas finansavimas absoliučiais skaičiais, tai yra kiek milijonų yra skiriama, jisai mažėja. Nepaisant to, kad ekonomikos augimas buvo ir šiaip galimybės buvo, matyt, gal ir didesnės. Bet savaime lėšų aukštasis mokslas gaudavo vis mažiau ir mažiau. Nu ten tiek jau labiau mažiau, bet nu vis nekildavo, o mažėdavo. Tuo tarpu ekonomikos augimas vyksta, yra infliacija, ir taip toliau ir panašiai, ir daugelio darbuotojai, kurie dirba aukštajame moksle, jie tampa tiesiog, kaip sakant, "balsuoja kojomis" - arba išeina iš to paties sektoriaus, arba išvažiuoja ir panašiai. Tai aišku, kad aukštasis mokslas ir visi dėstytojai yra labai seniai organizuoti, akademikai, matyt, yra tokie labai mėgstantys mąstyti, galvoti, analizuoti. Bet kai prisieina prie kažkokio tai veiksmo, tai jo būna ne tiek jau ir daug.

Nu aš pasakysiu iš savo perspektyvos, kaip aš įsijungiau, nes, matyt, čia aš tikrai negaliu aprėpti to viso naratyvo, gal jūs save darbe kaip tik tą pabandykite ir padaryti. Tai aš buvau 2013 išrinktas Politologų asociacijos prezidentu ir ėjau dvi kadencijas. Na, per tas kadencijas mažiau, svarsčiau, kokia yra asociacijos prasmė, nu apskritai. Ir nu mes ten organizuojam metines konferencijas, būna visokie tarptautiniai tinklai ir panašiai, bet man atrodė, kad nesame iki galo tai išgryninę. Ir viena kryptis, kurią aš pabandžiau daryti, galbūt tai yra profesinio interesų gynimas, būtent politologų, mokslininkų. Tai čia buvo toksai pirmas pamąstymas. Tada aš pradėjau bendrauti su giminingomis asociacijomis, tai būtų, tarkim sociologai, po to buvo filologai ir nu ir panašiai. Tarp kitko, siūlyčiau susiekti Lietuvos tautosakos instituto profesine sąjunga, nes jie gana anksti pradėjo kelti įvairius klausimus, įvairias problemas kaip profesinė sąjunga būtent šio instituto. Tai va. Tai mes pradėjom šiek tiek bendrauti, rašėm įvairius raštus ministerijai dėl nu įvairių tenai galbūt, vienas iš tokių rimtesnių reikalų buvo kažkokius naujus sugalvojo normatyvus mokslo taryba mokslininkų laipsniams, pareigoms užimti ir visa kita. Tai mes turėjom labai daug pastabų, vienas jų buvo būtent iš mūsų toks pabrėžimas, kad viskas ten yra tvarkoj, galbūt reikėtų to siekti ir daugiau, bet reikia atsižvelgti į tai, kad finansavimas tai neauga mokslininkams ir dėstytojams. O būtent atseit tas konkurencijos skatinimas ir kažkokių reikalavimų griežtinimas ir didinimas, tai viskas į tą pusę ir eina. Tai čia vat tas, ką aš minėjau anksčiau - mes jaučiam tarsi tokį nuolatinį spaudimą, o palaikymo ir finansavimo tai to lyg ir nėra.

Man dabar taip sunku būtų atsekti, kokia kada buvo iniciatyva. Iš pat pradžių buvo ten toksai ir maršas už mokslą, atsimenu. Ir čia buvo balandžio mėnesį, kokiais, nežinau 2018 ar 2017 metais, dabar nežinau. Ir tada kažkaip tai, čia galbūt daugiau galėtų papasakoti Rūta Žiliūkaitė ir Antanas Kairys. Nu jie įkūrė savo fakultete profesinę sąjungą, kaip jie man patys sakė, todėl kad realiai naujasis rektorius Artūras Žukauskas (nu aš nežinau, ar jis naujasis, kada jis ten tapo, kada jis ten pradėjo), nu maždaug jis buvo užsimojęs viską reorganizuoti, pertvarkyti ir panašiai per daug nesikonsultuodamas su pačiais žmonėmis. Tai tam, kad to nebūtų, kaip reakciją jie suorganizavo tą filosofijos fakulteto profesinę sąjungą. Ir jos kaip tam tikras komunikacinis sparnas, komunikacinis projektas tapo, aš taip jį interpretuočiau, „Paskutinis prioritetas“. Tai kurį laiką čia iš tikro, viena vertus, buvo kaip ir platforma gremėzdišku pavadinimu Socialinių ir humanitarinių mokslų asociacijų sąjūdis ir mes rengėme įvairius raštus. Ir, tiesą sakant, 2017 metų balandžio mėnesį prieš tą "Maršą už mokslą" mes parengėme tokią deklaraciją, ją net internete gal būtų galima kažkur tai surasti, ir aš kaip tik tą deklaraciją pristaciau per tą maršą už mokslą. Ir tada ten buvo susitikimai su tuometiniu viceministru Giedriumi Viliūnu ir Rita Petrauskaite, kaip atstove LMT ar ten humanitarinių ir socialinių mokslų komiteto pirmininke, berods. Nu ir *a la* buvo tokios diskusijos, bet iš esmės tokio buvo pasibendravimo, pasikomunikavimo, realiai mes taip formulavom tas pozicijas, bet nebūtinai ten į jas labai atsižvelginėjo, nes mes nesame nei profesinė sąjunga nei kas, esam tiesiog tokia vat kaip ir asociacijos mokslininkų, neturinčios tokio vat darbo santykių derybų subjekto statuso kažkokio tai. Tai vat. Bet galų gale tas kaip ir *mutavosi*, tas „Paskutinis prioritetas“, Antanas Kairys labai gerai buvo užkūręs Facebook puslapį ir panašiai ir visą kitą.

Žodžiu, kažkaip dabar, aš atsiprašau neatsimenu konkrečiais mėnesiais ar ten ta eiga buvo. Buvo iš tikrųjų 2017 metų pabaiga, čia Rūtos Žiliūkaitės iniciatyva, mes pradėjom kelti dalyką, o kaip ten su tuo biudžetu ir mokslininkų bei dėstytojų atlyginimo kelimu. Mes suorganizavom tokią akciją „Aukštojo mokslo laidotuvės“, tai buvo VU Filosofijos universiteto kiemelyje. Ten ir pats rektorius dalyvavo, kai kurie seimo nariai, buvo nemažai žurnalistų. Nu ir taip Skvernelis buvo jautriai sureagavęs ir toks piktas, ką čia mes darom ir t.t. Bet mes ir tą akciją sugalvojom, ir taip pat ėjom per seimo frakcijas. Buvom pas LVŽS, ėjome pas *socdemus*, pas konservatorius (nu būtent opozicijas), bet mums taip pat svarbiausia buvo valdantieji. Tai „Aukštojo mokslo laidotuvės“ galbūt iš komunikacijos pusės buvo įdomus toksai sprendimas, nes mes supratom, kad vien tokiais raštais, peticijomis nieko čia nepadarysi. Reikia diskursą viešojoje erdvėje geriau formuoti, būtent kažkokiais tai partizaniniais veiksmais, kažkuriais kūrybiniais, nes mūsų stiprybė - toks neprognozuojamumas ir vat tokių kažkokių teatrališkų akcijų organizavimas. Tai vat tokią mes suorganizavom, atrodytų, kad visai neblogai jinau pavyko.

Tada, ko mes ėmėmės toliau, tai pradėjom ieškoti sąjungininkų. Tai yra, šiuo atveju, bendravimas su kitomis giminingomis viešojo sektoriaus grupėmis. Tai susitikome su Andriumi Navicku ir Švietimo darbuotojų profesinės sąjungos, taip pat nuvykome į Medikų sąjūdžio į vieną iš visuotinių susirinkimų, jie gal jau antrąjį tokį turėjo. Ir kažkaip pradėjom kalbėti, kad būtų gerai čia mums bendradarbiauti, koordinuoti veiksmus, palaikyti vienas kitą ir panašiai. Ir to pasekoje, manau, kad čia bus jau 2018 metų gegužė, aš buvau kaip Humanitarinių ir socialinių mokslų asociacijos kaip atstovas, buvo Medikų sąjūdžio tuometinė Živilė Gudlevičienė, Socialinių darbuotojų asociacijos pirmininkė Jūratė Tamašauskienė, ir tada ŠDP sąjungos vadovas Andrius Navickas, mes BNS suorganizavom tokią konferenciją, raudonu rašalu, tarsi tai būtų mūsų kraujas, pasirašėme tokią deklaraciją dėl valstybę ištikusios mažakraujystės, tai na viešųjų finansų trūkumo. Ir čia buvo mūsų pagrindinis punktas, kad taip, mes esame labai skirtingi, tiek savo pajėgumais, tiek savo specifika, tiek savo problemomis, tiek savo galbūt galimybės kažką tai padaryti. Mes visiems šitiems partneriams sakėm, kad taip, mes esame galbūt mažiukai, tokie nelabai čia mobilizuoti ir visa kita, bet mes turime intelekto, mes turime tam tikros kūrybinės jėgos, tai vat labai norėtume bendradarbiauti. Nu ir mūsų tas pagrindinis deklaracijos punktas buvo nu tai, kad su viešaisiais finansais yra labai blogai, mums reikia daryti esminę mokesčių reformą tam, kad pajudėtume iš šitos aklavietės. Ir mes taip sakė, kad mums reikia mokesčių reformos, kad jinau būtų ir orientuota į biudžeto didinimą, ir kartu į tai, kad jinau būtų visų apsvastyta, apmąstyta, kad tai nebūtų kažkokių kelių valdžios pareigūnų vaizduotės vaisius ir t.t. Bet kaip tik va, mes paskelbėm, man atrodo tai buvo

balandžio pabaiga-gegužės pradžia, ir iš karto finansų ministerija (aišku, jie savo eiga veikia, bet labai sutapo), jie paskelbė mokesčių reformos projektą, kuris viešojoje erdvėje yra įgyjęs tą vardą – „Milijardas milijonų“. Iš esmės tai mokesčių mažinimas, mano subjektyvia politologo nuomone, tai yra susiję su tuo metu artėjusiais jau prezidento rinkimais, ir čia buvo Skvernelio tam tikras veiksmas, kad sumažinam mokesčius praktiškai milijardu ir padalinam milijonui rinkėjų. Tai galbūt jisai žiūrėjo, kaip sakant, sau politinės naudos. Nu mes matom, kad ir prieš seimo rinkimus jie dalino pinigų laisvai, tai jų toks būdas, kaip jie čia bando konkuruoti su kitais. Bet mums tai, aišku, žiauriai labai nuvylė visas šitas reikalas ir mes visiškai kitko tikėjomės. Nu tai buvo tada ir tų susitikimų su opozicija. Atsimenu, kad ir Ingrida Šimonytė mus priėmė visus, bet nelabai ką tada padarė (nu nelabai ir galėjo ką padaryti, iš tikrųjų, nes tuo metu buvo opozicijoje). Bet kartu prasidėjo ir tie veiksmai.

Aš nežinau, kaip dabar chronologiškai viskas susidėliojo, gal medikai jau buvo suorganizavę savo akciją, nes aš atsimenu, kad mes ėjom jų ten palaikyti. Ten buvo jaunųjų gydytojų išvykimo, jie važiavo į oro uostą tarsi simboliškai migruoti. Tada, čia bus, matyt, 2018 metų pabaiga, įvyksta mokytojų tas streikas, kuris pasibaigia tokia savotiška ministerijos okupacija. Tai mes ėjom palaikyti juos ir tada Andrius buvo, kaip tik mes buvom pasirašę tą deklaraciją. Tai buvo vienas toksai net, kaip tik jie ten tose patalpose užsibarikadavę, ir ministerija ištempė visus fotelius iš koridorių, kad jie neturėtų niekur nei ten pamiegoti ir t.t., užrakino tualetus ir t.t. Atsimenu, tai buvo savaitgalis, šeštadienis ir Andrius man skambino, sako čia reikia kaip ir pagalbos. Tada aš paskambinau Medikų sąjūdžiui, Socialinių darbuotojų, Aktorių gildija prisidėjo ir t.t. Sekmadienį atvykom jų palaikyti, prieš tai spaudos pranešimą buvom išplatinę. Ir tada buvo daug žurnalistų ir visą kitą. Ir tada buvo kaip irgi labai svarbus dalykas, nes mes buvom patyrę visi - tiek mes kai kalbėdavomės, tiek medikai, tiek mokytojai, tiek socialiniai darbuotojai - kad politikai atsako: „Nu tai iš kurių jūs paimsite. Nu gerai, mes pakelsime jums atlyginimą, tai jūs norit tada norit paimti iš medikų, ar ne? Ar iš mokytojų?“ Tai mūsų ir ta bendra deklaracija tarsi ir vat vienas kito palaikymas buvo priešnuodis prieš tokius kalbėjimus. Ir čia kaip tik buvo tas atvejis, kas yra labai išsamiai aprašyta, „Be 5 minučių prestižinė“, čia Lilijos Bučkienės knyga. Tai ten labai išsamiai daugiau mažiau aprašoma, ten kaip tik Tomas Tomilinas pradėjo aiškinti, „tai gerai, tai iš kieno pinigų mes čia paimsime, gal iš ugniagesių, gal iš pensininkų, gal iš ko. Mes jums mokytojams negalim to“. Bet vat toksai bendras veikimas labai nugesino ir baigėsi tos šnekos, pats Tomilinas paskui atsiprašinėjo, kad jis čia labai netaktiškai pasielgė. Bet neatsitiktinai jis čia darė, toks bendras politikų veikimas.

Nu tai kartas nuo karto mes susitikdavome, tikrai netankiai ir galbūt čia ir buvo ta problema, kad tokio, nors tarsi ir žadėjom, galvojom, kad tokį suorganizuosim viešojo sektoriaus tokį koordinavimo centrą, bet realiai to ir neįvyko. Ir tas, šiuo atveju, didysis pasiekimas buvo tas, kad po mokytojų streiko atsistatydino trys ministrai ir dar buvo „Paskutinis skambutis“, kuris buvo Tapino suorganizuotas, kuris čia irgi taip tarsi iššoko į trasą, matyt, savų turėdamas tikslų. Bet mums gerai buvo, mes juo kaip ir pasinaudojom. Ir tada Skvernelis sudarė darbo grupę viešojo sektoriaus atlyginimų didinimo grupei ir jie parengė tokią strategiją, kuri, deja, nusėdo kabinetuose ir po prezidento rinkimų jinau buvo visiškai pamiršta. Toks kaip ir liko projektas.

Iš tokių paskutiniųjų, mes suorganizavom vėlgi filosofijos fakultete diskusiją prieš prezidento rinkimus. Ten buvo atėjęs ir Gitanas Nausėda, tiesa tik pirmam pusvalandžiui, Ingrida Šimonytė, Vytenis Adriukaitis, Naglis Puteikis, gal Mindaugas Puidokas (dabar neatsimenu). Ir irgi toks buvo kaip ir tam tikra spaudimo priemonė, kad norim ir pažadų ir tada iš tų pažadų bandom kažką tai išlaužti. Aišku, man būtų labai sudėtinga pasakyti, kad mes čia kažkaip suveikėm ir visa kita, bet, man atrodo, ilgai netrukus Nausėda skelbė apie 35 procentų mokesčių persikirstymą (dabar Lietuva iš mokesčių gauna 30,5 procento, kai ES vidurkis yra 40). Tai Nausėdos buvo kaip ir iškeltas tikslas, nes pačioj pradžioj jis kalbėjo labai abstrakčiai apie Gerovės valstybę, o vat po tokių diskusijų jis ėmėsi tokių.

Paskutinis tai čia buvo „Paskutinio prioriteto“ vardu uždarytas VU. Bet mes vėl, yra negražus terminas - parazitų rūšis komensalai (man atrodo, kad taip vadinami). Tai kai prie kokios nors, na tarkim yra plėšrūnas vilkas ar arba koks ten tigras, o šalia jo vis velkasi šakalas ar hiena, ar panašiai. Ar vat erelis sugauna kokią stirną, o šalia jo karkliai prisistato. Nu silpnėsi, bet vis darantis kažką aplinkui. Nu tai mes irgi kažkaip tai bandėm ieškoti simbiotinių veiksmų, arba su kitomis, arba, nu

vat tokiais atvejais, Žukauskui, rektoriui, irgi buvo tuo metu svarbu kažką padaryti, jam tai buvo rinkiminė kampanija, jisai kandidatavo antrai kadencijai į rektoriaus postą, ir taip sutapom, kad mes pasiūlėm „Paskutinio prioriteto“ vardą, o jis uždarė simboliškai universitetą. Paprastai tokių akcijų suaktyvėjimai tai būdavo visą laiką biudžeto svarstymui seime.

Minėjot, kad viešasis sektorius turi daugiau galios nei privatusis sektorius kelti savo problemas viešojoje erdvėje. Gal praplėstumėte.

Aš turėjau minty privataus sektoriaus darbuotojai lyginant su viešojo sektoriaus darbuotojais. Todėl kad viešojo sektoriaus valdininkai galbūt yra labiau varžomi tam tikrų taisyklių. Nes jeigu žiūrėtume šiaip darbo santykius pas mus, nu gal dabar tie darbo santykiai apskritai tapo lankstesni, anksčiau gal buvo ir griežtesni. Bet pas mus privačiajame sektoriuje dominuoja smulkus ir vidutinis verslas ir jie dažniausiai, jiems gal net ir per sudėtinga laikytis kažkokių imperatyvų ar galbūt nenori, tai dažnai per neformalų spaudimą, kabutėse, tie jie su darbuotojais susitaria, arba paskatina išeiti. Tai viešajame sektoriuje daugiau to reglamentavimo, daugiau to civilizuoto veikimo, tada atitinkamai profesinės sąjungos, na tarkim tarp mokytojų, jos gana plačiai vykdo savo veiklą. Aišku, jų ten yra daug, jie - susiskaldę. Aš čia tikrai minėjau, galbūt daugiau streikų kontekste. Mes matom, kad streikai kaip ir būtų tokia įprasta priemonė vakaruose ir panašiai, pas mus labai retai taikoma, dėl to, kad labai sudėtinga tą padaryti, daugiausia tai daro tik tai mokytojai. Bet, aišku, kalbėti tik apie viešojo sektoriaus poveikį valstybės raidai santykiyje su stambiais verslininkais, čia priešingai aš tvirtinčiau, yra Pramonininkų konfederacija, ar investuotojų forumas, ar Dano Arlausko vadovaujama organizacija, tai jie turi labai geros tos lobistinės jėgos ir daug ką pasiekia tuo. O profesinės sąjungos apskritai, jos yra ir pakankamai silpnos, ir pasiskaidžiusios, ir ne tokios kompetetingos tose dalykuose.

Šiaip mes vis svarstom ir svarstėm tai, ką čia daryti toliau, ar galbūt reikia organizuoti kokią profesinę sąjungą, ar įstoti į esamą profesinę sąjungą Vilniaus universiteto ar tą vadinamą LAMPSS. Tai toks nei šen, nei ten. Viena vertus, atrodytų svarbu apiforminti savo veiklą kaip profesinę sąjungą, bet kita vertus, tada gali prarasti dalį lankstumo. Kita vertus, jeigu tu darysi naują profesinę sąjungą, tai tarsi dar labiau prisidėsi prie tam tikro skaldymo, nes ir taip daug tų tokių mažų profesinių sąjungų yra. O jeigu tu nori, pavyzdžiui, eiti per VU profesinę sąjungą, tai yra labai daug tų pakopų, tai tu vėl, matyt, viešojoje erdvėje nesužaisi taip, kaip tu tarkime galėtum sužaisi, jeigu yra toks labiau partizaninis veikimas (aš taip tai įvardinčiau).

Kodėl manote, kad jūsų minėtosios teatrališkos (ar partizaninės) akcijos yra veiksmingesnės nei tai, ką galėtumėte daryti profesinėje sąjungoje? Juk, pavyzdžiui, LAMPSS gali pasirašinėti kolektyvines sutartis, turėti legitimų dialogą su valdžia.

Aš pateiksiu gal tokią teorinį argumentą. Čia yra tokia Vivien Schmidt, ji yra diskursyvinio institucionalizmo atstovė, kuri daugiau kalba apie Vakarų Europą, bet sako, kad vienoje šalyje yra labiau išvystytas koordinacinis diskursas, o kitose - labiau komunikacinis diskursas. Koordinacinis diskursas yra labiau Šiaurės šalyse, Vokietijoje ir panašiai, kur yra tam tikras korporatyvinis atstovavimas įvairių sluoksnių, tos profesinės sąjungos yra gausios, skaitlingos, pilnai funkcionuojanti trišalė taryba ir ten yra už uždarų durų įvyksta įvairūs tie posėdžiai, debatai ir galų gale ten kažkas susitariama, ir visa kita, ir panašiai. Ir tada yra komunikacinis tas diskursas, tai čia Jungtinės Karalystės daugiausiai tai, kur daugiau sprendimai yra priimami ir idėjos diskutuojamos ne per tokius korporacinius susitikimus, bet labiau per viešus debatus viešojoje erdvėje. Kalbant apie Lietuvą arba kitas Vidurio Rytų Europos šalis, jų viešojoje erdvėje daugiau yra tokia paprasta, ir menkai struktūruota. Tai tokiomis sąlygomis geriau pabūti kažkokiu tai *influenceriu*, formuoti opinią, nei ten sėdėti prie tų, pavadinkime, dokumentų ir kažkaip tai gilintis į tai ir eiti į tuos susitikimus su švietimo ministerijos valdininkais ir t.t., nes, galų gale atsakymas yra ne švietimo ministerijoje, atsakymas yra finansų ministerija, atsakymas yra vyriausybė. Tai kažkaip tai atrodytų, kad labiau esam išgirstami tai vat kai einam per visokius protestus, akcijas ir t.t.. Tada vyriausybė reaguoja, kažkokius tai veiksmus imasi. Tai aš bent jau matau, kaip ir sakot, čia labai viskas buvo suaktyvėję,

tai tam tikri rezultatai buvo - politikai kažkokius įsipareigojimus priėmė, buvo ir ta strategija parengta viešojo sektoriaus. Nu tai čia toks pagrindimas.

Dabar, aišku, galima būtų sakyti, kad reikėtų steigti profesinę sąjungą. Problema ta, kad, bent jau mes, čia aš miniu „Paskutinį prioritetą“ - Rūta Žiliūkaitė, Antanas Kairys, kažkas dar, Milda Ališauskienė, nu neturim mes to laiko realiai tokiems dalykams, Tiesiog reikėtų paaukoti savo akademinę karjerą ir tapti tokiu profesionaliu profsąjungiečiu, ir bandyti kažkaip nu tuos dalykus kurti, būti profesionaliu lobistu, ir visa kita. Gal ir taip. Kaip ir minėjau, gal reikėtų bendro viešojo sektoriaus koordinavimo centro. Problema tame, kad neatsirado kol kas žmonių, kurie būtų tinkami tokiam dalykui dirbti. Tai mūsų tas sprendimas, vieni galvoja apie VU profesinę sąjungą, aš pats įstojau į Navicko profesinę sąjungą, kurie čia praeitų metų pabaigoj net tam tikrą akciją organizavo, kai buvo uždaromas universitetas. Kvietė dėstytojus įstoti į šitą ŠDPS. Tai čia toks ir planas būtų. Jeigu pakankamai nemažai akademikų įstoja, tada tu įgauni teisę dalyvauti tose derybose dėl dėstytojų ir mokslininkų atlyginimų, ir kitų darbo sąlygų. Tai reikėtų man pabendrauti su tuo pačiu Navicku - kaip ten einasi. Nes realiai tai leistų pasinaudoti jau sukurta platforma ir turėti tam tikrą įtaką šiuo kanalu.

2019 metais LAMPSS pasirašė kolektyvinę sutartį, taip tarsi vainikuodama protestus. Tačiau po to VU užsidarė, parodydami nepritarimą šiai sutarčiai. Ar skirtingų profesinių sąjungų nesivienijimas nekliudo siekti tikslų?

Jo, nu čia, aišku, kad idealiam pasaulyje būtų gerai turėti vieningą profesinę sąjungą ir tai tiktai sustiprintų tą veikimą. Man labai sudėtinga komentuoti tas peripetijas tarp Milešino ir Navicko, tuose dalykuose aš nelabai gaudausi. Realiai, tai jei kalbant apie tą konkretų susitarimą, kurį ten Milešinas pasirašė, tai nu jis buvo visiškai neatsakingas veiksmas. Jeigu kovo mėnesį Monkevičius žadėjo, kad nuo tų 2020 metų sausio 1 dienos būtų pakelti mokslininkų ir dėstytojų atlyginimai 10 procentų, ko reikalavo, kad tų pažadų būtų laikomasi ir VU (kai jis buvo simboliškai uždarytas). Tai Milešinas ir taip pat ta VU profesinės sąjungos vadovė ar kažkas dar, nu negaliu aš tų pavardžių pasakyti, tai jų tas pasirašymas, tai tiesiog buvo, viena vertus, jie veikė patys sau, realiai nebuvo tokios komunikacijos prieš tai, ką jie daro. Ir bakst, jie pasirašo ir tas pasirašymas yra visiškai patsidavimas ministerijai. Aš neturiu kito žodžio. Ką jie pasiekė, tai jie pasiekė, kad tie 10 procentų būtų padidinti ne nuo sausio mėnesio, o nuo rugsejo. Tai realiai, jeigu taip žiūrint per visus metus, tai tik 3 procentais padidinti. Infliacija tiek yra, tai gal ir didesnė. Nei čia koks pažadų vykdymas, o tiesiog dar blogiau.

Tai kiek aš matau, tai tokio labai didelio pasitikėjimo tomis įvairiomis profesinėmis sąjungomis, tai jo tikrai nėra. Čia būtų galima svarstyti, kaip čia būtų galima keisti. Aš daugiau galbūt siūlyčiau ne tiek galvoti apie kažkokią vieningą visus apjungiančią švietimo profsąjungą, kiek galbūt siūlyčiau įvesti daugiau skaidrumo, nes klausimas, kiek tos 6 profesinės sąjungos turi iš tikrųjų tų narių. Nes panašu, kad kai kurios tikrai skelbiasi, kad turi tūkstančiais, o iš tikrųjų jos yra labai nedidelės, labai sumažėjusios. Ir tai yra paranku valdžiai, nes pateikiamas toksai vaizdas – „Tai čia jūs fragmentuoti, tai jūs čia neturite bendros nuomonės“, o realiai tai neaišku, kokio dydžio yra profesinės sąjungos, kiek jos turi to svorio realaus, o ne fiktyvaus. Nes kitaip tą pasitikėjimą būtų labai sunku sukurti. Be skaidrumo to pasitikėjimo nebus, o be pasitikėjimo tai ir tų bendrų veiksmų nelabai gali tikėtis.

Kalbant apie 2020 metus būtų galbūt planų, kaip čia kažką daryti. Mano, tiesą sakant, buvo šiek tiek kitas statusas. Kai buvo prezidento rinkimai, aš iškart pasakiau, nes manęs prašė Vytenis Andriukaitis prisidėti rengiant jo prezidentinę rinkimų programą, tai aš tada atsitraukiau. Mano paskutinis veiksmas buvo tarpininkavimas, paskambinimas keliems kandidatų į prezidentus atstovams, kad būtų suorganizuoti tie debatai filosofijos fakultete. Ir po to aš jaučiau, kad aš nelabai galiu, kaip sakant, labai aktyviai į visą tą įsitraukti, nes nenoriu būti neteisingai suprastas, kad aš čia bandau politiniams tikslams išnaudoti vieną ar kitą profesinę organizaciją. O šiemet aš dalyvavau kartu su socialdemokratais seimo rinkimuose, tai 2020 metų bėgyje aš vėl rengiau programą. Aš tuos visus viešojo sektoriaus keliamus tikslus, kadangi buvau programos koordinatorius, aš juos ten

sėkmingai įrašiau ir jeigu būtų sėkmingai susiklostę rinkimai, tai, kaip sakau, per tokius kanalus vat žaidi ir bandai kažką tai įkišti, kad taip būtų paveikiama vyriausybės darbotvarkė.

Bet aš įsivaizduoju, kad čia būtų buvę smarkių veiksmų ir susiejimų, ir kalbėjimosi, ir galvojimo apie akcijas. Bet šitas Covid viską sumaišė. Gydytojams ne tas galvoj dabar, iš tikrųjų. Jie turi savų problemų. Tas pats su mokytojais ir su dėstytojais - tas Covid visą viešąjį sektorių yra apėmęs ir tą koordinavimą realiai tai apsunkina. Tai sakyčiau tai, kad dabar mes supasyvėjom, tai ne dėl to, kad yra daug veikėjų, nes jų ir tada daug buvo. Nes tokia ekstraordinari situacija, kuri visą pilietinę visuomenę kitaip pakreipė. Pilietinė visuomenė gana efektyviai suveikė kovoje prieš patį Covid, bet tokio organizavimosi dėl visų kitų dalykų - tai dabar šioks toks štilis yra. Ir klausimas, kiek visa tai tęsis.

Kam reikia palaikyti kitos organizacijos interesus (o ne iškelti savus)?

Kam reikia dalyvauti pilietiniame veikime. Čia yra sudėtinga atsakyti. Aš pats galbūt tokį sau. Mano asmeninė motyvacija pradėti šiek tiek aktyviau dalyvauti tokiaime visame veikime buvo susijusi su 2016 metais gegužės įvykusi korupcijos skandalu, kai liberalų sąjūdžio pirmininkas buvo pagautas su įtarimais, kad paėmė 100 tūkstantinį kyšį. Mane tai asmeniškai sukrėtė, nes aš dažniausiai už juos ir balsuodavau iki tol, nors buvau labiau kairiųjų pažiūrų, bet nemačiau reikalo balsuoti už tuometinius socialdemokratus. O už liberalus balsuodavau, kad bent jau ne korumpuoti, ar pasisako prieš korupciją. Ir atsitinka, kaip atsitinka. Tai mano, kaip politologo, tada buvo toksai egzistencinis klausimas „Tai ką aš darau?“ Atsiprašau už išsireiškimą, bet ar aš tiesiog komentuojau kokia šios dienos šūdo spalva - bus tokia, tokia ar kitokia ir tiesiog nematyti jokio santykio: „Nu, šitas yra blogai, šitas irgi. O šiandien dar blogiau. Rytoj gal bus geriau, bet už savaitės bus apskritai blogai“. Tai toks vat buvo, apie ką aš esu apskritai. Tai buvo toks pastūmėjimas įsijungti aktyviau į įvairią pilietinę veiklą ir tokį norą pakeisti tuos pačius socialdemokratus, prisidėti prie jų atnaujinimo (savomis jėgomis, kiek galiu prisidėti). Dėl viešojo sektoriaus, tai čia prasidėjo nuo politologų profesinio gynimo, bet realiai čia būtų pernelyg smulku, iš esmės toks labiau socialus dalykas yra kalbėti apie mokslininkus ir dėstytojus, o dar plačiau - apie viešąjį sektorių. Tai toks egzistencinis nerimas buvo pakilęs, kurį aš galėjau įveikti tiktai per veiksmą. Tai tą aš ėmiau ir dariau. Ir mačiau daug bendraminčių, kurie taip pat turėjo egzistencinio nerimo ar matė atsakomybę, kad kaip išsilavinę, turintys platų akiratį, jie negali nusišalinti nuo šalyje vykstančių procesų. Bet čia kiekvienas asmeniškai galėtų atsakyti.

Ar jautėte palaikymą iš Medikų sąjūdžio, Aktorių gildijos savo organizuojamų akcijų metu? Ir kokiomis formomis?

Realiai, tai mes irgi labai mažiukai esam, tai ten labai aš nežinau, ar jie mus ten labai aktyviai jautė ir taip toliau. Visas tas veikimas dažniausiai vyksta per kokį *Facebook*, per pasidalinimą postu, per *like'us*, per pareiškimus. Va, iš medikų sąjūdžio Vytautas Kasiulevičius labai aktyvus. Galų gale tas solidarumas buvo iš tų pačių medikų. Tai yra, kad ir mokytojai svarbūs, ne tik medikai. Man atrodo, kad mums pasisekė tą, viešojo sektoriaus solidarumo idėją tam tikrą.

Aktorių gildija gal mažiau prisidėjo, mes galvojom, gal juos. Bet čia gal bus dar tų galimybių. Kažkokių jie galėtų kokių kūrybinių akcijų sugalvoti ir taip toliau, bet to mažiau matėsi. Bet ten yra ir Denisas Kolomyckis, ir Algirdas Gradauskas, ir kiti, kurie tarsi solidarizuojasi. Šiaip sakyčiau, kad daugiau priekaištų reikėtų sakyti tam, kad reikėtų daugiau koordinuotis tarp savęs. Net net kažkam kažkas palaikymo nedavė, bet nu tiesiog vat dažniau susitikti ir išrutulioti bendrus veiksmus, bendrą veiksmų planą. Galų gale, taip gaunasi, kad visi užsisukę savo darbuose ir tokie vat susijungimai, susivienijimai, tokie būna proginiai. Kažkas imasi, inicijuoja arba kažkoks būna veiksmas, į kurį kažkas tai reaguoja, tarkim politikų kažkoks sprendimas ar atsakymas, o tada jau kiti žiūri, kiek gali, tiek prisijungia. Tai vat tokio bendro koordinacinio veiksmo, nu aš minėjau ir anksčiau, jo nėra. Bet tam, kad jis būtų, matyt, reikia kažkokių finansų ir atsidavusio žmogaus tam. Kol kas kažko tai to nebuvo. Man atrodo, tie medikai turi tas įvairias savo priemones, jie eina per tuos pačius politikus. Viena medikų sąjūdžio atstovė Sejonienė Jūratė dabar išrinkta su Tėvynės sąjunga, galbūt būsimoji sveikatos ministrė. Tokia labai guvi, labai gerai suvokianti viso viešojo sektoriaus reikalus. Tai, aišku,

čia reikėtų dabar susiskaičiuoti viščiukus ir pažiūrėti, kiek ten mums tų palankių seimo narių buvo išrinkta ir bandyti toliau per juos žaisti. Tai, man atrodo, vis tiek per ketverius metus nemažai pajudėta yra. O kažkokio tai, kad būtų susipriešinimas taip šitų mūsų visų, tai kažkaip ir nebuvo.

Kam tiksliai reikalingas pasidalinimas ar *palike'inimas* socialiniuose tinkluose?

Nu tai aš čia grįšiu prie to, kad Lietuva yra *simple polity*, tokia plokščia vieša erdvė, be kažkokių ilgamečių žiniasklaidos tradicijų, be kažkokių tai labai gerai įsitvirtinusių profesinių sąjungų, mūsų partijos gana silpnos ir institucionalizuotos. Tai socialiniai tinklai tada yra labai svarbūs. Per juos tikrai tas komunikacinis diskursas, ir jame reikia dalyvauti. Nu labai sudėtinga pasakyti, kiek čia tie *like'ai* padeda. Nu čia daugiau jauti, kad spaudi *like'a*, jauti, kad moraliai kažkiek palaikai. Ar parašai komentarą kažkokį tai. Inicijuoji diskusiją. Matai, kad kiti ten iš Medikų sąjūdžio irgi kažką daro. Navicko profesinė sąjunga inicijavo savo tinklalapyje ir savo socialiniame tinkle, irgi mąsto, kaip ten sujudinti, subudinti. „Paskutinis prioritetas“, man atrodo, šiek tiek apmiręs buvo. Bet galbūt reikės kažkaip tai atsinaujinti, atsigaivinti. Bet man tai atrodo, o kas, jeigu ne tai. Tada darai kažkokias tai akcijas, bet kasdieniam veikimui socialiniai tinklai yra labai svarbūs.

Ar manote, kad visos švietimo srities grupės buvo pakankamai girdimos?

Labai silpnai yra girdimi, pavyzdžiui, akademinį institucijų neakademinių darbuotojai. Man atrodo, gana silpnai girdisi socialiniai pedagogai, pedagogų darbuotojai. Tai čia, matyt, nemažai problemų. Aš sakyčiau, kad net tie patys mokslininkai ar dėstytojai, tai nu, čia pasikartosiu, lyginant su Navicko profesine sąjunga, gal mes juos ir papildysime, mes neturime to. Medikų sąjūdis lygiai taip pat - jie nėra profesinė sąjunga, bet jų struktūra yra tikrai išplėtota. Tai mes mokslininkų sąjūdžio neturim. Tai sakyčiau, kad mūsų tas balsas irgi nėra pats stipriausias. Iš kitos pusės, nu kartais medikai, įsivaizduoju, jie labiau eina kaip komanda, ir yra ryški kariuomenės struktūra, kolektyvai, kaip sakant. O mokslininkai ir dėstytojai tai dažnai, iš tikrųjų, nu individualistai yra. Labai juokinga, kartais tu bandai sakyti: „Va, čia darom kažkokią akciją“, tai visą laiką atsiras 10 tokių, kurie sakys: „Ne, čia nesąmonė. Nėra prasmės“ ir taip toliau ir panašiai. Ir sugalvos tam labai rimtą ir gilią teoriją, kodėl nereikia veikti. Tai čia mokslininkai ir dėstytojai Lietuvoje tam yra labai gabūs, tokiems pasiteisinimams sukurti. Tai man atrodo, kad jų balso trūksta, ir mes irgi esam labai susiskaldę, nes yra socialiniai humanitariniai mokslininkai, yra fiziniai, gamtos. Tai tarpusavio požiūris yra kaip ir konfliktuojantis. Kita vertus, aišku, dalykas dar yra tas, kad universitetas turi autonomiją ir nemažai šiaip reikėtų veikti jau paties universiteto viduje. Tai čia daug namų darbų yra nepadaryta.

Per akciją „Diplomas už Ačiū“ jūs kreipėtės į studentus. Kodėl kreipėtės į studentus?

Nes studentai yra taip pat aukštojo mokslo sistemos dalyviai, jie akademinės bendruomenės dalis. Jų palaikymo lygiai taip pat reikia, jeigu mes kalbame apie kokybišką aukštąjį mokslą, jeigu mes norime pareikalauti iš valdžios, kad ji tinkamai finansuotų aukštąjį mokslą, kad mokėtų tokius atlyginimus, kokius moka, pavyzdžiui, estai ar kitos kaimyninės šalys. Tai studentų palaikymas yra labai svarbus ir reikalingas. Mes esame bendravę ir kalbėję su SA, bet SA yra tokia organizacija, kuri nelabai yra linkusi į tokio pobūdžio veiksmus. Tai šiuo atveju mano tas kreipimasis buvo labiau į studentus ir vat tą supratimą ir palaikymą. Tai aš, kaip suprantu, SA, bet aš manau, kad čia ne dėl mūsų kreipimūsi, o dėl to, kad Žukauskas organizavo, tai jie irgi galų gale pasakė, kad „Palaikom, solidarizuojamės“. Kaip komunikacinis veiksmas, manau, jis yra svarbus, o kokį jis poveikį duoda - tai čia kitas klausimas.

Ar jūsų reikalavimai buvo pasiekti?

Ne, tai mes dabar matome, kad į koalicijos sutartį įrašyta, kad mokytojų vidutinis atlyginimas turi siekti 130 VDU, o dėstytojų 150 VDU. Tai iš esmės mes tokius kėlėm reikalavimus, nors aš dabar pasižiūrėjau, kad mes dar ir daugiau prašom, bet čia yra minimumas. Tai jeigu tą įgyvendins dabar naujoji vyriausybė, tai bus jau visai neblogai. Juolab, kad čia jau su A. Žukausko pagalba, per Laisvės partiją, yra tas siekis, kad investicijos į mokslinius tyrimus padidintos 1,5 iki 2024 metų. Tai irgi yra toks reikšmingas dalykas. Tai aš tikiu, kad medikai lygiai taip pat savo daro. Nežinau vat dėl

socialinių darbuotojų ir t.t. Tai nu šioks toks veikimas yra ir, tiesa sakant, tie atlyginimai ir per LVŽS kadenciją jie kilo. Nuo rugsėjo mėnesio jie iš tikrųjų pakilo šiek tiek, bet labai reikės būti budriems, nes politikai pasižada, bet realiai jie daug ko ir kitko daro, o po to pasako "Žinokit, nėra tų galimybių". Tai gal vertėtų grįžti prie tos ilgalaikės strategijos viešojo sektoriaus ir taip pat kelti klausimą dėl tų mokesčių, dėl finansų politikos. Nes kol kas Lietuva yra surankanti vieną mažiausių procentų nuo bendrojo vidaus produkto. Nors Tėvynės sąjungos programoj buvo įrašyta, kad pakelti bent 3-4 procentais, bet koalicinėj sutarty tai išnyko, dėl to kad liberalai yra, kurie pasisako už tą minimalią valstybę. Nu bus matyti. Tikrai veikimo yra dar pakankamai daug, bet tokie tam tikri valdžios įsipareigojimai duoda tam tikrą pagrindą santūriam optimizmui.

Ačiū.

17 PRIEDAS. Giluminio interviu su Lina Leparskiene transkribcija

Interviu data: 2020 10 21

Interviu trukmė: 1 valanda 10 minučių

Interviu vieta: Vilnius

Gal galite trumpai papasakoti apie save.

Lina Leparskienė. Šiuo metu esu mokslo darbuotoja lietuvių literatūros tautosakos institute ir profsąjungos pirmininkės pareigas einu. Taip pat dirbu kultūros srity, čia vat žurnale „Būdas“ redaktore ir visokios visuomeninės projektinės veiklos papildomai. Tenka ieškoti visokių prisidūrimo galimybių, nes mokslininko alga išties yra viena mažiausių Lietuvoje.

Kadangi jau užsiminėte apie mokslininko atlyginimą, tai galbūt galite papasakoti, ar buvo lūžinis taškas, kada „kantrybės taurė buvo perpildyta“ ir pradėjote garsiau kalbėti apie problemas?

Šiaip reikėtų ten dar nuo gilesnės senovės pradėti, nes šešioliktais metais, aš tada dar net nedirbau institute, tik pradėjau dirbti ir vat mūsų profsąjunga, lietuvių literatūros tautosakos instituto profsąjunga, vienintelė institutų profsąjunga tuo metu buvusi, dabar dar socialinių mokslų institutas yra įsikūręs. Tai išplatino peticiją, rezoliuciją dėl mokslininkų algų kėlimo. Tada dar buvo vienas pirmųjų, o gal net pirmasis, reikėtų pasitikslinti, nepriklausomos Lietuvos istorijoje, kai mokslininkai išėjo protestuoti, piketas prie vyriausybės. Tai yra šešiolikti metai. Tai metu kažkaip tai visi atkreipė dėmesį staiga kas čia tokie išdygsta ir šiek tiek jaunesniesiems mokslo darbuotojams, kuriems ten apskritai tragiška situacija buvo, kilstelėjo tos algos. Nu ir kažkaip tai jau kitais metais aš atsiradau institute ir tuo metu trūko, kas norės būti pirmininku ir įsipainiojau, nes man vyro šeimos istorijoje yra profsąjungų veikėjų. Ir tada kažkaip su kolegomis tada vyko nuolatinis stebėjimas situacijų. Tos situacijos stebėjimas ir aiškinimasis. Nes nėra labai aišku, kaip tiek atlyginimai kartais ateina iki mokslininkų, nes yra komplikauta sistema. Yra mokslo ir studijų įstatymas pagal kurį yra mokama mokslo darbuotojų atlyginimai. Meno ir kultūros darbuotojams yra mokama pagal kitas tvarkas. Ir visa tai aiškinantis galiausiai tampa akivaizdu, kad apskritai mokslininkų institucijos yra viena labiausiai iš valstybės pusės ignoruojamų institucijų, nes mes patys turim suktis vos ne laisvos rinkos kontekste, nepaisant to, kad mūsų specializacija yra viena trapiusių. Nu mes, tarkim, pas mus yra kadencijos. Penkis metus baigėsi kadencija ir tu toliau dalyvauk konkurse. Bet jei tu nepraeini, tai kur tu tada reikalingas su savo folkloristika ir t.t. ir tu esi visiškai neapsaugotas. Nu ir sužiūrėti šituos visus dalykus kartais trunka laiko ir tada keliais frontais tekdavo spręsti reikalus, aiškinantis ir su kultūros ir meno darbuotojais, kuriems vėl nepakėlė atlyginimų, kai kitiems kultūrininkams kelia, mūsiškiams vėl nepakėlė. Švietimo ir mokslo ministerijai nerūpi, nors ir kaip eini. Tas pats kaip ir su mokslininkais. Švietimo ministerijai rūpi optimizuoti, nes jai vyriausybė kasmet irgi liepia optimizuoti. Optimizuotis, reiškia savo lėšas karpyti, tada ministerija ieško, kaip karpyti, ir tada vėl atsigręžia į institutus. Norėdama išspręsti tas problemas, tada dažniausiai iškelia klausimą „Uždarom“, „Suvienijam“, „Sujungiam“ ir tada visa tai išsispręs (juokiasi). Neva. Nu ir mokslininkai, tokiais momentais, kai jau kritiniai, tai sugeba mokslininkai susivienyti. Bet tam nuolatiniam darbui tai mes nesame vieningi. Ir užsikasę tuose tyrimuose. Nes kai panyri, tai panyri, jau dingsta pasaulis iš tavo akiračio (juokiasi). Tiesiog turi kurti produkciją. Nekuri produkcijos, vat kaip šiomet atsitiko mūsų institute. Per mažai produkcijos – kerta per mūsų algas, nes ta produkcija kitų metų mūsų biudžetą planuoja. Mes įsukti į tokį keistą ratą, kur kartais labai sunku surasti, kas kaltas. Ar per mažai rašantis mokslininkas, neva, ar iš tikrųjų valstybės institucijos, kurios visiškai nesupranta, ką mes darom. Va čia toks. Tiesiog daug susideda, kad tau vat tiek vat būtų. Galima sakyti kad instituto mokslininkas, tau trūksta prie tavo atlyginimo, tai tu eik į universitetą, ten dar kitokios situacijos ir universitetų darbuotojai, skirtingų universitetų susiduria vėl su savomis problemomis. Niekaip neišbrendi iš to ubagiško rato. Tu kaip mokslininkas, atrodo, štai skiri savo didžiąją dalį gyvenimo tam, kad pabaigtum mokslus, o po to kuri mokslą. Bet susiklostė per mūsų valstybės nepriklausomybės laikotarpį, iš dalies dėl to, kad mes patys nekėlėme to statuso ir nemaža dalimi dėl to, kad valstybė to statuso nematė ir poreikio. Mes esame iš tikrųjų marginalai. Ypač humanitarai.

Tai yra nereikalingi žmonės valstybei. Užtat, kai vyksta kokios reformos, manoma, kad mes nei šnekėsime, nei mes kovosime, nei mes ko norėsime, nei apskritai mes reikalingi. Tiesiog galim sudėlioti savo lenteles biudžetines ir jūsų neįtraukti. Užtat labai visada nustemba, jeigu mes įsitraukiam. Kas nutiko vat aštuonioliktais, devynioliktais metais. Mes labai aktyviai įsitraukėm, kai vyriausybė paskelbė, kad optimizuoti...kaip ten vadinosi toksai, grubiai tariant, optimizavimo planas. Aš jau net pamiršau, kaip ten jis vadinosi, reikia ten visą tą pavadinimą sudėlioti. Vienu žodžiu, vyriausybė norėdama tarsi gero, parodyti, kad jinai rūpinasi mokslininkais, sugalvojo, kaip sukurti planą, kad viskas vyktų kuo geryn. Tame plane paaškęjo, kad mokslininkai, viešojo sektoriaus darbuotojų gerinimo, kad mokslininkams yra numatytas visiškasis nulis. Ir atlyginimo kėlimo prasme ir ateities vizijose. Ir tada mūsų institutas kartu su Vilniaus universiteto grupe „Paskutinis prioritetas“, kurį ten sudaro tiek TSPMI mokslininkai, tiek Filosofijos fakulteto profesinė sąjunga. Tai mes jau tada sutarėm suremti pečius ir eiti į vyriausybę aiškintis. Pirmas dalykas buvo, kad pavyko suburti akademinę bendruomenę, kad pareiškė atvirą laišką, kad paskelbė atvirą laišką, kad mes nesutinkame su tuo ir labai supykėm ministrą pirmininką tokiu pareiškimu. Ir tada labai veržėmės ir išsireikalavom, kad būtų papildomi posėdžiai dėl to viešojo sektoriaus, kad mokslininkų reikalai būtų svarstomi, nes iki tol, su kitais viešojo sektoriaus atstovais, tai dažniausiai su profsąjungomis, konfederacijomis tartasi. Konfederacijos ten irgi pareiškė nepasitenkinimą, kad čia vyksta politizavimas, o nieko rimto. Ir tarsi jau pasibaigė visi posėdžiai, nes tikslas buvo pasirašyti dokumentą, o ne realiai išspręsti situaciją. Mes vis tiek išprašėme savo papildomų posėdžių, ten balandį, berods, buvo. Buvo pora posėdžių, kur mes labai aiškius reikalavimus su skaičiais, kaip turėtų atrodyti ta vizija iki 25-ųjų metų tų mokslininkų atlyginimų ir net mokslininkų atlyginimų, bet apskritai mokslo finansavimo ten tų trijų procentų, kai apskritai mes ten net vieno nesiekiam. Tuose posėdžiuose priimtas sprendimas, kad taip „atsižvelgsime ir keisime“. Ir taip tarsi viltis sužiba, bet tu vat nežinai, kaip iš tikrųjų vyks. Tu jau pavargęs esi, bet toliau budi. Ir galiausiai tam mūsų mokslininkų nesugebėjimas pilnai susivienyti ar vienas kito suprasti vėl mums kiša koją. Nes yra pasirodo veikianti Aukštųjų mokyklų profesinė sąjunga, kuri yra sudėty konfederacijos. Na ir ta profesinė sąjunga, su kuria mums kažkaip tai niekaip nepavykdavo bendro taško atrasti susirašinėjimo metu, staigi jinai pasirašo kolektyvinę sutartį. Atsiranda toje kolektyvinėje sutartyje, dėl viso to, ką mes derėjome, 10 %, pavyzdžiui, nuo 20-ųjų metų ar net ir daugiau ir suderinti su vidutiniu atlyginimu ir siekti to santykio su vidutinio atlyginimo 150 procentų, staiga pasirašomas susitarimas, kad tik nuo šių metų rugsėjo dešimt procentų kils atlyginimas. Na didžiulis pralaimėjimas, nes lyginant su infliacija, kas per metus viskas keičiasi, nuo rugsėjo, per visus metus, na tai maksimum du/trys procentai tas kylimas, jeigu metus žiūri. Tai vat toks vat pralaimėjimas vat lygioj vietoj. Žinoma ten gali pykti nepykęs, gali viešinti neviešinęs, bet yra kaip yra. Tada vėl bandėme eiti susitikti su konfederacija tą situaciją spręsti, kad vis tik mus įtrauktų į tas įvairias mokslininkų diskusijas. Na ir po to tie dvidešimtieji, su tomis visom *koronomis* vėl jau ne iki mūsų niekam. Nors toliau viešojo sektoriaus profsąjungos ir medikų, ir akademinės bendruomenės vis bandė susitikinėti iniciatyva, ah, kaip jo vardas, ekonomistas, palaukit, pasitikrinsiu. Kaip jis ten. Mundeikis. Justas Mundeikis. Jis labai rimtai bandė suvienyti mus visus ir pateikti valstybei planą, kaip turėtų veikti su viešuoju sektoriumi, nes jeigu ir toliau mes atskirai kovosime kiekvienas viešasis sektorius, tai yra kitas pralaimėjimas ir mes tą puikiai žinom. Nes ateina tas biudžetinis laikas ir jeigu ne rinkimai, tai kiekvienas būtų tampymasis paklodės kiekvienas į savo pusę, nors tai nėra teisinga, kai užduoda klausimą nuo ko nukirpti ir iš ko atimti. Klausimas turi būti, kaip persikirstyti biudžetą, kad gyvybiškai svarbioms sritims užtektų pinigų. Mes manome, jog mokslas ir švietimas yra gyvybiškai svarbi sritis valstybei ir kas mūsų tikrai nėra tiek daug, kad tų pinigų pritrūkti galėtų. Tai nepaisant visų tų praeitų metų kovų, na, ateina tas nusivylimas, kad pergalių nėra. Na vat nuo rugsėjo pakilo atlyginimai. Bet jie pakyla tiek, kad.. Turėjo dešimt procentų būti skiriama mūsų institutui. Tai tas dešimt procentų, kai nugula ant kitos sistemos, kad mums skiriami pinigai pagal mūsų produkciją ir metai metams nelygu, niekada nežinai, kaip bus. Tai dešimt procentų nepavyksta skirti, nes praeitais metais mūsų nebuvo pakankama produkcija, kad mes pasiektume tam tikrą šimtą procentų. Ir užtat kylimas yra septyni su biški. Iš esmės tai, na, laimėjimai su pralaimėjimais ir tų laimėjimų mes toliau nepasieksime, jeigu mes iš tikrųjų neaukosime savo mokslinio darbo vardan kovos. O mes

aukoti nelabai galim. Nes vis tik ir pašaukimas yra ir galiausiai tai kur ta produkcija, mes esam tos produkcijos vergai. Gali rašyti tekstus, ir ne tik tekstus, o geriausia, kad tu monografijas kasmet keptum, nes ten balais skaičiuojasi. Taip, straipsniai turi vieną savo skaičiavimą, pavyzdžiui, penki balai, monografija, nu, sakykim, šimtas dvidešimt, nu tai yra skirtumas. Nu bet tai monografijai parašyti, tu turi, oho, kiek dirbti.

Truputėlį aš dar sugrįšiu. Jūs ten paminėjote, jog susivienyti mokslininkams pavyksta tik tai tam tikru kritiniu momentu. Kas tiksliai ten buvo tas kritinis momentas? Ar tai buvo tas optimizavimo planas? Ar tai buvo kažkokie kitokie veiksniai?

Nu tai, kai vat įgrįsta, kai vat yra koks nors akibrokštas, pavyzdžiui, iš valdžios pusės ir tu su tuo akibrokštu nesusitaikai, jis taip tave pykdo, kad ten per tuos socialinius tinklus pavyksta per tą pyktį susiburti. Tai čia vat būna tas kritinis momentas, reiškia, taip susijęs su tuo moraliniu įžeidimu. Kitas žingsnis, kad jau pavargsti nuo to ubagavimo ir kai matai, kad visiems kyla atlyginimai, o tu esi nulyje eilinių syki, nes tave laiko nuli ir galbūt tu pats jautiesi nuli. Tai tas atlyginimo momentas. Arba, kai pavyzdžiui nori optimizuoti, mūsų atveju, humanitarinius institutus sujungiant be jokio aiškaus plano, kas buvo vėlgi praeitais metais. Tu žinai, kad bus optimizavimas, o su tavim nesidera, nesišneka, nežinai, kas iš to bus. Tai vat tokiais kritiniais momentais tai vat staiga mes ir galim susivienyti. Bet susivienyti visais lygmenimis, kad reiškia institutai, universitetai, mokslo taryba, kuri turėtų būti mūsų savivalda ir mes iš tikrųjų turėtume per ją spręsti savo klausimus. Mes nesprendžiam per ją savo klausimus, jinai yra tapusi dar viena biurokratine įstaiga, kurią mes pradedam traktuoti panašiai kaip švietimo ministeriją. Tai nėra gerai. Mes savo bendruomenėje nesusirikiuojame. Tai tarsi reikia postūmio iš šono, kad mes susimobilizuotume, bet tuomet mes pavargstame nuo tos kovos ir per tą štilį vėl yra žengimas atgal.

O kaip jūs manote, kodėl jūsų viduje yra tam tikras susiskaldymas? Kokios to priežastys?

Net nesusiskaldymas, bet sakyčiau individualizmas, kuris yra būdingas šios srities atstovams. Tas neturėjimas tradicijų kovoti už savo teises, tai čia apskritai bendra mūsų pilietinio ugdymo spragos. Ir tai, kad mokslininkai visą laiką jautė, kad jiems gėda dėl savo teisių, kad tarsi kova tarsi primintų komunizmą. Nu tokie šleifai beprasmiškai, o ne demokratinį judėjimą. Tai čia tokių keletą sluoksnių susideda, kas iš vidaus trukdo ir morališkai, ir pilietiškai iškrutėti. Ir yra, galima sakyti, tam tikras susiskaldymas, gal ne visai toksai kryptingas, susiklostęs tarp humanitarų ir tikslųjų mokslų. Nes jeigu tikslieji mokslai dar yra šiek tiek vertinami, nes tarsi juos lengviau susieti su verslu, o humanitariniai mokslai, kadangi su verslu nesusisieja, tai sunkiau paaiškinti savo egzistavimo prasmę ir atrodo tarsi neaišku, ką jūs darot. Na tokio savęs pristatymo tokio tinkamo trūksta. Tai skiriant vat apdovanojimus ar dar kažką vat kartais paaiškėja, kad socialiniai humanitariniai mokslai yra tarsi tokio trečiojo brolio vaidmeny. Tokie kvailėliai, galbūt mes apeisime ar kažkaip. Tai tai tai to statuso trūkumas, tai čia. Na tai tas individualizmas tai, visada yra, kaip ir laisvoj rinkoj, kas gudresnis, tas gali garsiau kovoti, ką nors pasakyti ir išreikšti savo nuomonę ir ką nors gauti, o kas tylesnis, tas tylesnis. Ir paprastai tą tylumą lemia tas... Balsą prarandi, kai prarandi statusą. Tu nebejauti teisės kalbėti. Dauguma mokslinių institutų kolegų, sakyčiau, yra išgąsdinti savo santykio su valdžia. Čia yra kitas lygmuo. Koks yra tavo, kaip darbuotojo santykis, su vadovybe. Ar jis yra lygiavertis, kolegiškas? Ar jis vis tik yra žeminantis? Tu dirbk dirbk dirbk, mes tau mokam žemą algą, ir dar pasijuoksime, jei tu nesusitvarkysi su juo darbu. Tai kiti institutai ir mūsų instituto profsąjungos pastangomis, kurkite profsąjungas, nes tai ugdo tokį pasididžiavimą savo darbu. Bet ir šiek tiek stiprina tavo savimonę. Kaip mokslininko ir kaip piliečio, reikalingo šitai valstybei. Bet pas juos nesusikuria, nes yra turbūt ir baimės prieš vadovybę, savo pačių vadovybę, ir, kita vertus, negebama susitarti. Ir eidama tas visuomenines pareigas, kiek čia dabar, nuo septynioliktų metų, ketvirti meti, LLTI profesinėje sąjungoje, mes kuriame tam tikrą etosą. Ir vadovybė žino, kad yra profsąjunga, ir vadovybė mokosi, kad reikia ją visur įtraukti ir tartis, ir vadovybė didžiuojasi profsąjunga. Tas yra įdomu. Tai yra labai sveikintina. Kuo bent jau galėtume pasididžiuoti, kad mes tai laikome savo

tapatybės dalimi, institutas tą vat pilietinį sąmoningumą. Kad mes nesame tikrai juodadarbiai rašantieji, bet ir mokam pakovoti už savo teises. Žinoma tokiuose rėmuose, nes ne tiek ir daug galim.

Supratau. Už ką jūs labiausiai *sirgote* ir kas buvo didžiausias jūsų interesas?

Mano asmeninis? Buvo mokslininkai, pirmiausia. Bet buvo taip, kad mes vienijomės ir su mokytojais. Tai kai buvo ten akcija Tapino organizuojama, nors tada mokslininkų bendruomenė irgi skaldėsi, nes mokslininkų taip labai nesuviliosi ten *influenceriais*. Dalis tikrai turi savo nuomonę apie tuos nuomonių formuotojus ir dažnai žiauria. Tai vat, jeigu aš asmeniškai, ten prie Tapino organizuojamų dalykų neprisijungiu, nes tuo momentu, jauti, kad reikia, nes esi švietimo bendruomenės dalis. Tapinai ne tapinai, ačiū už organizavimą ir dalyvauji. Jauti solidarumą, kad vat to reikia. Jau per savo orumą galima kai kur peržengti. Bet žinau, kad kai kurie iš mokslininkų bendruomenės jau to neperžengė. Bet čia tiesiog vienas iš pavyzdžių. Toliau kai buvo mokytojų streikas organizuojamas, praeitų metų rudenį, kad kolektyvinėje sutartyje sutarti dalykai nebuvo įrašyti į biudžeto projektą ir buvo organizuojamas streikas švietimo ir mokslo profesinės sąjungos, kurios dalimi esame ir mes, mūsų instituto profsąjunga, ir mes jungėmės prie to streiko. Buvo streiko dalyvių sąrašas ir visus tuos komplikuotus biurokratijos dalykus įgyvendinom, kad oficialiai streikavom. Ir kiti kolegos ten iš VU kitais būdais ten, plakatais ir kitaip palaikė tą mokytojų streiką, bet kartu ir savo streiką, nes ten toje kolektyvinėje sutartyje ir mokslininkų reikalai buvo įrašyti. Tai vat tas vienijimasis, jis yra labai reikalingas. Bet, kita vertus, mes kaip mokslininkai dažnai pasigendame iš tų pačių mokytojų palaikymo mums (juokiasi). Nes jie taip užsiėmę savimi, tai mes rūpim tik tiek, kiek patys įmerkiame uodegą ir patys veržiamės. Tai buvo gražus bendradarbiavimas, berods, rengiantis devynioliktų metų gegužės gal pirmajai. Konfederacija, vienijanti visas profesines sąjungas, dabar vadovaujama Ruginienės, darė ten tokius įrašus video ir leido per *Facebook*. Ir įvairių sričių profesinių sąjungų atstovams leido pasakyti ir mokslininkai tame tarpe irgi pasisakė. Nu tai yra tarsi tokių momentų, kai mes sugebame būti visai vieningi ir visai yra malonu. Ir ką galėčiau pasakyti, ko trūksta, kad mes dažniau būtume vieningi. Iš tikrųjų organizuotumo. Kad veiktų normaliai organizacija. Mūsų profsąjunga yra tiesiog įstaigos profsąjunga. Mes staiga susivienijame grynai tokiais nejuridiniais pagrindais, o žmogiškais pagrindais, su filosofais VU. Tiesiog mums kaip žmonėms pavyksta kartu tas idėjas generuoti ir įgyvendinti, tas „Paskutinio prioriteto“ judėjimas. Bet organizacijos tai kaip po ir nėra, kur dirbtų, kur žmonės galėtų gauti atlyginimą ir galėtų padėti judėti nuolat kryptingai. Mes judam tik tai vat tokiais pliūpsniais, kitaip mums nesigauna, nes mes nuolat turim savo darbus nudirbti. Tai vat to, kai organizacija, kaip konfederacija ar didelė šakinė profsąjunga švietimo mokslo, nesvarbu, Milešinas ar Navickas, tą daro, tai lengviau įsijungti. Lengviau pasiekti savo tikslų, kai mes esam vieningi. Ir sukaupe paskutines jėgas mes tą vieningumą, vat nejuridiniu pagrindu, bet būtent žmogišku pagrindu, bendruomeniniu, su „Paskutiniu prioritetu“ pavyko pajungti ir VU rektorių (juokiasi), kuris į seimą praėjo ir gavosi tokia didesnė akcija. Bet vat tas universiteto. Bet tą pakurstyti vat reikėjo mūsų dviejų mažučiu profsąjungų, filosofų ir LLTI profsąjungos. Iki tol vat tokio ilgo ir gana alinančio darbo, susirašinėjimo su ministerija, augimo, šnekėjimo, plėtimo vat tos temos. Kol galiausiai vat to biudžeto svarstymo laikotarpyje praeitų metų lapkritį, gruodį išaugo į tas dideles akcijas, kurioms jau reikėjo tokių banginių kaip VU. Tiesiog reikėjo, nes mus, kaip tuo žirnius pakelėje, vis tiek nustumtų. O VU, išdrįšęs oficialiai protestuoti, skelbti tas savo protesto akcijas, tas tokias kitokias negu galbūt įprasta valstybės įstaigoms su tokiomis susidurti. Ten buvo tokia grandinė įvairiausių tu akcijų. Ten tokis streiko, protesto trys dienos organizuojamos universiteto, paskui Kauno universitetui jungėsi. Mūsų „Paskutinio prioriteto“ akcija „Popierinis ministras“. Jis atsirado „paskutiniam prioritetui“ skatinant, vat ką galima tokiais *flashmobais*, ar kažkokiomis netipinėmis akcijomis, kad nebūtų tikrai tradicinis protestavimo būdas streikas arba eisenos. Bet kažkaip kitaip atkreipti. Ir iš tų visų variantų siūlomų mūsų profsąjungos kelios merginos, moterys užsikrėtė ta idėja „Popierinis ministras“. Kad vat galima daryti, tiesiog gimė moterų galvose ta idėja, kaip tą padaryti ir tada mes jau už savo profsąjungines lėšas ir laiką tą ministrą sukūrėm. Būtent mūsų instituto čia toksai kūrinys. Bet vis tiek visos kaltinimo strėlės vis tiek lėkė pagrindiniam kovos oponentui universitetui. Jau toliau ministerija ir vyriausybė su universitetu kovojo. Žiauriai skamba, kad mes valstybėje čia vieni prieš kitus kovojame, nu bet tai

yra, nu nieko nepadarysi. Tai yra socialinė kova. Socialinės kovos frontas. Prancūzijoje tai yra normalu, Graikijoje tai yra normalu, tradicijos. Pas mus vis dar žiūrime, taip pat jeigu mokytojai eina „ir vėl jie, šitie niekšai“, taip mąsto mūsų pilietinė visuomenė. O dėl mokslininkų mūsų kol kas kažkokiais niekšais nepavadina, bet nustemba. Tarsi vis dar žiūri draugiškai, nes labiau trūksta mūsų kovos negu netrūksta.

Išvardinote labai daug priemonių. Kaip manote reikia kitokių protestų formų, beveik mėnesį trunkančių akcijų?

Todėl kad biurokratinės priemonės būna prieš tai išbandomos paprastai jau. Ir jos jau.. Tu eini į susitikimus su ministerijos atstovais, tu rašai jiems laiškus. Tu eini į susitikimus su vyriausybės atstovais ir matai, kad tai niekur neveda. Tu atlieki šitą savo pareigą, pasidarai, kad tikrai aš tai darau ir man to neprikišite, tą susirašinėjimo momentą. Pasivaikščiojimas per gatves, nu jis kasmet įvyksta. Kasmet įvyksta, tik tai pastebėti tą, ne visi ir pastebi, ištirpsta ten kur nors bendruose renginiuose. Na, mokslininkai išėjo. Pasižiūri per žinias ir kas iš to. Bet kai tu... tada ieškai iš tikrųjų kaip išprovokuoti reakcijas ne tik savo tikslinės auditorijos, tai yra sakykim politikų, specialistų, atsakingų asmenų, bet kaip išprovokuoti reakciją piliečių, kurių palaikymo tikiesi. Kaip išprovokuoti viešumą, kas labiausiai veikia politikus. Tada jau reikia to kūrybiškumo. Čia tenka apgaildestauti, nes kažkaip per mažai jaunimo įsijungia. Studentai galėtų to kūrybiškumo pasiūlyti, jie galėtų iš tikrųjų įsijungę dalyvauti, to reikėtų. Bent jau Europos valstybėse studentai, jų judėjimai, jų apsigyvenimas ten universiteto teritorijoje labai suveikia. Kai mes kaip institutas apskritai neturime tokių pajėgumų, mes tiktai mokslininkai, tai mes galime tiktai jungtis su kažkuo, per kažkokį spragtelėjimą. Netgi ir šiuo atveju, „Paskutinis prioritetas“, kuris yra daugiau universiteto bendruomenę vienijanti, tai ten yra tikrai tokių nuosirdžiai supykusių žmonių, mokerių pykti, ko irgi labai reikia. Tiesiog ieškai galimybių, supranti, kad paprasti būdai neveiks. Tiesiog supranti tą. Tu matai, tu iš patirties žinai, kad tavęs negirdi negirdi, pripranti, kad tavęs negirdi. Iš pradžių tu buvai pripratęs, kad neturi balso, kai supratai, kai turi balsą ir bandai šnekėti, tai tavęs negirdi. Ir turi ieškoti būdų, kaip kalbėti. Čia yra kalbėjimo būdas. Tai nebuvo noras ką nors įžeisti, pavyzdžiui, su popieriniu ministru. Bet ministras turbūt rado panašumo į save (juokiasi). Bet tiesiog pavargsti nuo to, kad nėra su kuo šnekėti. Čia yra kalbėjimo būdas, protestas yra kalbėjimo būdas. Nu, jeigu gaunasi, pavyksta ką nors išvystyti, tai džiugu. Bet tam irgi reikia kompetencijų. Pavyzdžiui, sukurti ten *instagramas* kažkokiais tai, *suphotoshopinti* ten įvairiausių įvykius ir t.t. Arba. Visur reikia galvos ir tam tikro talento, tarp tų mokslininkų ne kiekvienas sukurtų visą tą charakterį. Vakaraus sėdi ten ir dirbi su tais momentais. Tai gerai, kad yra ir jaunų kolegių, kurios irgi moka. Bet vat grįžtant. Tai yra bandymas atrasti kalbėjimo būdą.

Jūsų nuomone, kam yra reikalingas tas piliečių palaikymas? Nes jūs išskiriate dvi auditorijas: viena – valdžia, kita – piliečiai.

Be to neįmanoma demokratinės valstybės raida. Jeigu nėra visuomenės palaikymo, tai irgi nieko nebus. Mes tada nesame valstybė, jeigu neturime. Jeigu visuomenė nesupranta, kad mokslas yra reikalingas, Jei Lietuvos visuomenė nesupranta, kad Lietuvos mokslininkai prisideda prie Lietuvos įvaizdžio ir savo asmeninio orumo. Pavyzdžiui esu koks nors stalius, besidomintis istorija. Arba... ir man rūpi, ką istorikai pasakys. Tai aš palaikysiu išėjusius protestuoti istorikus. Jeigu aš esu savivaldybės politikas ir draugauju ten su koku nors miestu Turkijoje, tai man svarbu, ką mano šalis yra nuveikusi turkologijos srityje. Aš čia žiūriu idealizuotai, bet aš norėčiau, kad taip būtų. Nes turime ar ten karaimų, ar ten kitokių tyrinėjimų, kur galiu pasiremti mokslu. Nes kitaip mes matysime tik gidų knygeles. Mes neturime jokio gilumo. Mes slenkame paviršiumi. Jeigu mes tikrai tik to norime. Ir staiga supranti, kad yra žmonės pasišventę ir tau sugeba atrasti, iškelti naujas idėjas, sugeba tų idėjų pagrindu paskatinti mus judėti pirmyn, mūsų tapatybę judėti pirmyn, jei kalbame apie humanitarinius mokslus. Suprasti, kas vyksta visuomenėje be socialinių mokslų, tai neįmanoma. Mes nežinome, kas mes tokie. Galim pasikliauti tik tai nuomonių formuotojais. Bet vis tik moksliniai metodais tuos darbus gali realiai sudėlioti kažkokiais išvadas, kas mes esame ir kur einame. Tai jeigu šitų dalykų nesuprantam, tai mes kaip visuomenė judam atgal. O jeigu suprantame, tai mes kaip visuomenė

judame pirmyn. Mokslininkų protestas šiuo atveju tai atkreipimas visuomenės dėmesio, kad mes visi esame vienas kitam reikalingi. Jeigu išeina į protestus kokia nors furgonų, šitų sunkvežimių vairuotojai, mokslininkų susivienijimai ar profsąjungos ir gali išreikšti „mes palaikom“, nes ten neteisybė. Lygiai taip pat gali ten išreikšti kokia tai miškininkų ten pramonė, profsąjunga palaikymą mokslininkams. Taip turi vykti brandžioje visuomenėje procesai. Taip tiesiog turi vykti. Ir jeigu mes neturim palaikymo, na, tada keliam klausimą, ar čia su ta mūsų Lietuva viskas tvarkoj. Ar mes turime teisę taip stipriai deklaruoti savo demokratiškumą ir Baltarusijos atžvilgiu. Ar vis tik daugiau... tai čia tie etiniai momentai.

Jūsų inicijuoti protestai ir akcijos persikėlė į tokią virtualią erdvę. Ar realiai jūs galite pajusti tą piliečio palaikymą ir koku tada matu jį galima išmatuoti?

Gali stebėti, kiek ten tų pasidalinimų, ten tų *like'ų*. Kiek tie patys nuomonių formuotojai įsijungia. Ir čia vat irgi įdomu, nes labai gali taip pajusti tą netikrumą mūsų visuomenės. O ką už mane gudresnis pasakys? Pavyzdžiui, jei nuomonę formuojantis žmogus mane palaiko, nes čia kažkaip *kietai* atrodo, tai ir aš palaikysiu. Tiesiog daug veidmainystės tame. Daugiausiai mes galime stebėti ir džiaugtis, jeigu rezultatas bent jau mūsų bendruomenę suvienija. Jeigu mūsų bendruomenė užsideda ten ant profilio savo nuotraukos tuos dalykus, žiūri, kad palaikymo ir... Daugiausiai man, asmeniškai, malonumo kėlė tai, kaip pati bendruomenė vienijasi ir supranta, kad štai šie išsikelti penki tikslai, nu yra minimumas, ką mes galime. Ir tuo momentu tiki, kad mes galime būti vieningi ir kad galim pasiekti daug. Daugiausiai tai peno suteikia, kai matai, kaip tavo pačioje bendruomenėje yra narių, kurie tomis pačiomis idėjomis, vat tuo laiku serga. O ar tai išsiplėtė kiek plačiau. Šiek tiek iš žiniasklaidos pusės gali žiūrėti, bet nepasakyčiau, kad buvo per daug platu. Iš dalies dėka to, kad universitetas buvo drąsus tuo metu. Galbūt didesnio populiarumo ir palaikymo iš visuomenės sulaukė ta diplomų dalinimo akcija. Buvo tikrai galingas dalykas. Bet todėl, kad yra banginis, ir dėl to, kad tas banginis netradiciškai pradėjo veikti, kažkaip gyvai, jaunatviškai, nustebinti. Nes ko dar – mūsų sugadintai visuomenei reikia nustebinimo. Negana pasakyti, kad blogai. Taigi turi dar tapti *showmanu*.

Ar buvo kažkokių veiksmų, kuriuos vykdėte viešai ne nuo organizacijos?

Dažniausiai, jeigu kalbina žurnalistai, tai ir sakai, kad aš esu profsąjungos, vienintelės instituto profsąjungos (vat dar pabrėži tą naratyvą) pirmininkė, atstovė. Visada kaip nuo organizacijos, tiesiog nėra kaip ištrūkti iš to rėmo. Ir natūralu, kad tu nori viešinti tą idėją, kad yra tokios organizacijos, kad yra profsąjungų ir kad čia profsąjunga yra garbės reikalas, o ne atvirkščiai. Tai visose, praeitais metais tai tikrai, tais devynioliktais, ir radijui ten kelis kartus, ir televizija ir, kaip tik per Vėlines, vakaro žinios, čia buvo pirmasis toks žingsnis pakalbinti, bet čia buvo žurnalistų iniciatyva pakalbinti. Būtent prisiminė, kad šešioliktais metais buvo pirmasis mokytojų streikas. Šitas mokslininkų, ne streikas, o piketas arba akcija dėl atlyginimų (nusijuokia). Ir norėjo paklausti, o kaip dabar sekasi. Bet visais atvejais, man asmeniškai, kur ėjau, tai kaip profsąjungos atstovė.

Kokie kitų asmenų veiksmai, nebūtinai prisidėjusių prie jūsų organizuojamų akcijų, buvo įsimintini ir kodėl?

Sunku dabar pasakyti, kas su mumis nesusiję. Mes buvom tokie kurstytojai, bet toliau jai veiksmas vyko be mūsų. Sakykim VU ar Ainaus Lašo KTU akcija, tai čia jau be jokių mūsų, bent jau mano profsąjungos kažkokio tai dalyvavimo. Tiesiog buvo duota pradžia. Buvo kažkas, kas pradėjo. Tai džiaugiausi, kad tai įsivažiavo. Būtent universitetų įsijungimas man buvo įsimintiniausias ir didžiausias džiaugsmas, nes supranti, kur galia yra. Universitetai turi galią ir ta galia gėda nepasinaudoti. Tai džiauguosi, kad jie pasinaudojo, Vilniaus universitetas, ir rizikavo.

Grįžkime prie kolektyvinės švietimo sutarties, kuri buvo pasirašyta 2019 metų gruodį. Keista, jog, ir jūs minėjote, jog tokie veiksmai nebuvo aptarti jūsų viduje ir demokratiškai nutarta, ką daryti. Kaip jums atrodo?

Tai yra sisteminė ir nesisteminė veikla. Nors mes tą sisteminių įveikliname, va tas susirašinėjimas, lobizmas, ten dar kažką, šituos darom. Bet yra labiau sisteminių profsąjungų, kurios veikia pagal įprastas taisykles, kurios ten bijo prarasti savo narius ar dar kažką. Vat ir nuo seno, aukštųjų mokyklų profesinė sąjunga, vadovaujama tokios Lapinskienės, prie kurios mes kažkada sąmoningai nesijungėm, nes jie taip per prievartą mus tiesiog bandė įtraukti, kai mes susikūrėme kaip profsąjunga, nes nu visiškai nesuprantam tos moteriškės. Nesuprantam nei kaip jinai veikia, ir matom, kad tiesiog uzurpuotų tave į tokį senovinį sisteminių veikimą, kur staiga nėra dialogo, bet kažkoks paklusimas vienam pirmininkui, kuris kartais reiškiasi, kartais nesireiškia. Tu nesupranti kada. Ir vat mes bandėme megzti su ja ryšį ir suprasti, kodėl įvyko vienaip arba kitaip, ir paaiškėjo, kad reiškia mes savo tą sisteminių veikimo lauką bandėm savais keliais. Jinai irgi dalyvavo vyriausybės posėdžiuose dėl viešojo sektoriaus tų klausimų buvo. Bet toliau jinai irgi ėjo savais keliais. Ir kodėl. Kolektyvinė sutartis yra pasirašoma tuo senuoju kolektyviniu veikimo būdu. Ir apskritai džiaugiamasi, kai jinai yra pasirašoma. Vat dabar vėl sugrįžta konservatoriai ir profsąjungos bijo, kad vėl bus nutraukta šita tradicija kolektyvines apskritai pasirašinėti. Nes vat prie išeinančios valdžios vat kažkaip jie tai darė. Tai taip ilgai siekiama tos kolektyvinės sutarties, atrodo, kad čia darbų darbas, žygdarbių žygdarbis padarytas. Ir kai jinai pasirašoma, tai vat tie, kurie to siekia, labai tuo džiaugiasi, kad pagaliau įvyko ir ir ir nepasižiūri, kokias nuolaidas padaro kartais. Nes pernelyg džiaugiasi dokumentu pačiu, kad kažkas tai sutarta. O sutarta mažiau nei kad tu galėjai sutarti. Ir šiuo atveju tas mūsų susiskaldymas akademinėj bendruomenėj mums patiems pakišo koją. Mes nesugebam surasti vis tik tai bendro vardiklio kartais. Ir toliau jau čia gaudų lygmenį, kad galbūt kai kuriems žmonėms čia jaučia savo didesnę galią, kad aš dedu parašą, kad aš galiu kada noriu nueiti ten pas ministrą ir tarsi su juo surandu bendrą kalbą, o jūs nesurandat. Aš suradau, aš pasirašiau. Tai čia na jau kiti dalykai – galbūt, valdžios norėjimo. Na mums tokiems, linkusiems derinti sisteminių ir nesisteminių veikimą, tai iš tikrųjų tie niuansai, kad profesinė sąjunga turi kažkokią tai galią, tai čia iš seno ateinantis, dar iš tarybinių laikų. Kad yra na ranka rankon su valdžia eina, mums tai yra visiškai nepriimtina. Ir iš dalies dėl to mums nepavyksta rasti bendros kalbos su ta iš seno egzistuojančia profsąjunga, kuri egzistuoja, bet iš jos realios naudos, iš skyrus tai, kad sutaria mažiau nei tu gali, mes neesamę matę. O valdžia gali tuo ciniškai pasinaudoti. Ir šiuo atveju tai įvyko.

Tai kokios refleksijos dėl visų tų įvykių, bandymų pasisakyti? Ar yra naudos ar efekto?

Nes toliau kolektyvinė sutartis švietimo ir dabar buvo pasirašyta ir vat šiems metams. Mūsų nei kas klausė nei atsiklausė. Ir vat tiesiog šito *koronos* metais tai ypač jaučiasi, kad jau niekam nebesvarbu ir jau tas mūsų balsas kaip šuns dar labiau neitų į dangų. Bet nepaisant to, kad mūsų neįtraukė į tuos pasirašymo ar derybinius procesus, tiesiog tikslas buvo vėl pasirašyti tą kolektyvinį susitarimą, matai, kad ten atsiranda punktai, kuriuos mes vis tik esame prastūmę. Pirmiausia, kad turi būti santykis su vidutiniu darbo atlyginimu 150 proc, tik mes to norėjome iki 21 metų, o ten nustumta iki 25 metų. Tebūnie. Bet ten tikrai tos formulės, tos tezės, kurias mes tiesiog įkalėm, kad taip turi būti. Atsikėlus naktį vat taip turi būti, tai jie pradeda savaime cirkuliuoti kaip atomai, kurie jau nugula į dokumentus. Ir tai yra laimėjimas. Kad tu, kad kažkuriuo tai būdu įtikinimas kažkuriuose membranų lygmenyse, sąmonėje įvyko. Tai čia yra tam tikras pasiekimas, tikrai. Kas nemažai stengtasi, tai išgryninti kelis punktus, vat ko reikia. Nes yra daug konteksto, ten gali kalbėti, teisės neteisės, bet vat ko konkrečiai, ką mes galim pasiekti, 150 procentų, atlyginimas, tie 3 procentai tas tas tas, tai šitie dalykai pradeda eiti. Nu ir dabar politinės partijos, ne paslaptis, ta Laisvės eina kartu su buvusiu rektoriumi, kuris irgi yra sukramtęs tas formuluotes, nes jam buvo ant lėkštutės padėta. Jis eina su ta žinia, bet žiūrėsime. Dabar jau jis bus dialogo partneris ir jau mes kitoje pusėje. Kiek jiems vis tik pavyks būnant seime toliau apie tai kalbėti. Nes žinutė – jinai toliau keliauja pati, net gi pamiršus, kas pirmi ją sugalvojo. Kad ten kažkokia tai *profsąjungytės*, kažkokia tai mergaitė, čia visiškai nesvarbu. Svarbu, kad žinia jau eina. Tai vat šia prasme yra laimėjimas. Pralaimėjimas, žingsnis atgal, tai vat yra to mūsų bendruomeniškumo telkimo. Nes išskaidė. Tie *koronos* metai, nuovargis.

Kaip tik norėjau klausti, tai ar liko kažkoks bendrumas, ar liko kažkokios idėjos?

Idėjos liko, aš manau, kad jei vėl kils ūpas ir ugnis, tai visa tai tarsi sugrįš. Dabar sakau po tų dvidešimtų, labai keistų metų, jaučiasi, kad mes vis pakampėse, išsivaikščiojom. Dar tarsi visai kiti prioritetai valstybei, bet mokslo irgi negalima apleisti, nes mes prarasime patys save.

O jei nebūtų *koronos*, kaip manote, būtumėte tęsę savo veiklas kartu?

Būtų tiesiog lengviau apie tai kalbėti. Ir tikrai būtų, man atrodo, dar to kalbėjo, ypač vat ten artėjant biudžetui, einant per partijas. Vat vėlgi kalbant apie partijas. Vienas iš tikslų buvo su įvairiomis partijom tas idėjas išgeneruoti, laiškų siuntėm daug.

Čia 2019 metais?

Taip, 2019. Buvo galima pažiūrėti, kaip skirtingos partijos priima tą informaciją arba nepriima. Na ir žinoma didžiausias malonumas, kaip nepriima arba nori tik savais tikslais. Tą jautėm iš konservatorių partijos, kad staiga mus nori pasitelkti, bet daugiau savo politiniais tikslais. Iš socialdemokratų buvo konstruktyvesni pokalbiai, ir jie įtraukė ir į savo politinę programą, bet iš dalies dėl to, kad vienas iš mūsų bendražygių į tos partijos sąrašus įsitraukė, tai Liutauras Gudžinskas, ir jis formavo. Tai nemaža dalimi, aš manau, kad dėl to. Bet dabar aš pamečiau mintį. Ką aš norėjau pasakyti apie tas partijas... Kad kai kurios jų perėmė tas idėjas ir pradėjo skleisti, kaip savo politines, kas yra pliusas. Bet į klausimą sugražinkite.

Ar pandemija darė įtakos jūsų susiskaldymui?

Taip taip, būtume kryptingiau galbūt ėję per partijas, galbūt bandę dalintis kažkokiomis tai pareigomis tomis lobistinėmis, nes vienas iš tikslų vat tą lobizmą įgyvendinti. O per tą koroną tai gal nutrūko gana intensyvus susirašinėjimas ir su ta mokslininkų sąjunga, dar kažką, kad mes iš tikrųjų galėtume tame seime veikti, parlamente, vyriausybėje. Ir vat tas tarsi.. Visi į save susikoncentravo, po to, kai tarsi tikrai buvo priežasčių vėl kelti tas savo idėjas iš naujo, ten vasaros metu. Tai ten buvo pradedama švaistytis tie pinigai į visas puses. Ir savo balsą galėjom ten ir mes pasakyti, bet jau iš dalies pasakė tik Justas Mundeikis mūsų vardu per viešą sektorių, bet jau mes tokie patirpę. Kodėl aš buvau patirpusi, nes kažkaip jaučiausi perdegusi jau po tų devynioliktų, tikrai žiauriai perdegusi. Supratau, kad niekas čia *koronos* metasi ir nebegirdės. Kad aš galiu dabar skirti savo energiją, bet ji tiesiog išsiskaidys į nieką. Tiesiog aš sau asmeniškai tokios logiškos versijos priėjau. Jeigu būtų paskata iš mano bendruomenės, aš turiu omeny iš mano profsąjungos, tai turbūt kažkas būtų daroma. Bet kartais pripranta, vat pirmininkas daro ir gerai (juokiasi).. Tai kai niekas nebedaro, tai irgi apsilpsti, kai nebeturi to stūmimo iš apačios. Tas tylos laikotarpis, sakykim, dabar vyravo paskutini pusmetį.

Tai taip dabar bandant susumuoti, ką pasakėte, tai galbūt reikia ir susivienijimo, bet reikia ir lyderio?

Reikia ir lyderio. Ir turbūt gal ir kalbinsit Žiliūkaitę, mes čia ją įsivaizduotume lyderio, čia kalbant aukštojo mokslo, būtent universitetų ir institutų, šakinę stiprią profsąjungą, ko reikėtų, kad būtų atsvara vat tos Lapinskienės. Kad būtų veikianti profsąjunga, atstovaujanti vat tose derybose ir kolektyvinių sutarčių pasirašymo procese. Tai reikėtų, kas iš tikro, norėtų į tą sisteminį veikimą įsijungti. Jis reikalautų, na, tokio jau visiško atsidavimo tai savo veiklos kryptims. Ir to labai reikėtų. Mes tą puikai suprantam (juokiasi). Bet to vat, kalbant apie mūsų aktyvistus, vat LLTI profsąjungą, filosofų profsąjungą, dabar ten institutų socialinių mokslų atsiradusią, tai mes neišsikristalizuojame, kas galėtų imtis tos lyderystės, nes tai, iš tikrųjų, yra sunkus ir nedėkingas darbas. Tai darbas be atlygio ir to atlygio kažkaip ir morališkai nekiltų, visuomeninė veikla turi būti visuomeninė, kitaip varikliukas veikia, bet kad galėtum mokėti, nežinau, kitiems įtrauktiems. Žmonėms, ten teisininkams ar buhalteriams. Bet kitas momentas – reikia daug narių. Reikia vykdyti platų veikimo būdą, įtraukti narius, kad jie mokėtų nario mokesčių. Ir kad iš to galėtų kurti. Ir vat to pasiaukojančio žmogaus ir žmonių grupės geriausia, jo neatsiranda. Ir čia yra irgi mūsų pralaimėjimas. Mums siūlė Ruginienė, konfederacijos pirmininkė, sukurti tokius bent jau tarpusavy susivienijimus, nebūtinai šaka, bet tie susivienijimai kažkaip suteiktų teisę kažkaip plačiau, intensyviau, kokybiškiau įtraukti mus į tuos

vyriausybinius susitarimus ir dialogą. Bet mes to irgi nepadarėm. Gal bent jau institutų lygmenį gal pavyks padaryti. Vat kitais metais turbūt įsivažiuosime, kai jau atsiras aiškesnis dialogo partneris iš valstybės pusės, nauja vyriausybė. Manau, tai vėl paskatins mus priimti aiškesnius sprendimus, nes šitie metai tikrai truputėlį išbalansavo. Daugybė dalykų. Tas nuovargis po tų visų protesto akcijų. Tada ta *korona*, kai jau nebežinai, ką daryti, nes ką bedarysi vis tiek ištirps kituose rūpesčiuose. Ir pažiūrėsime kokie mes patys po šitų metų esam.

Ar su nauja valdžia tikėtis kažkokio proveržio? Ir ar normalu kovoti su valdžia, o ne eiti su ja į konstruktyvų dialogą?

Ne, su valdžia yra taip. Drakonas mirė, tegyvuoja drakonas. Jokių proveržių prie dešiniųjų valdymo institutams ir mokslininkams visą laiką būdavo dar sunkiau (juokiasi). Tiesą sakant, bet čia jau kiti momentai. Tiesiog turi būti aišku su kuo. Rinkiminiu laikotarpiu nelabai aišku, su kuo šnekėti. O *koronos* momentu iš vis nebe aišku su kuo. Reikia žinoti, kad vat keturiems metams yra suformuotos vyriausybės, komandos ir į ką gali investuoti savo energiją. Nes kai tu investuoji ir supranti, kad vat dabar keičiasi valdžios, ir kad iš esmės tas pats kaip į sieną. Nes išsivaikšto žmonės, politinio pasitikėjimo, ypač viceministrai, kurie ten būna kažką perkandant plius minus, o po to vėl viskas iš naujo. Mes turim suvokti, kad kiekvienais metais vėl viskas prasideda iš naujo. Ką mes turime, vat nebent pagrindinį laimėjimą, tai savo paties bendruomenę ir tą cirkuliuojančią informaciją paleistą iš praeitų metų ir gyvenančią savo gyvenimą. Ir mūsų tikslas ją priminti ir vėl iškelti vėl iš naujo, kaip tai turi būti įpinama į kiekvienų metų biudžetą, į strategijas ir taip toliau. Tai vėl darbas iš naujo. Tas morališkai žiauriai slegia. Kai tu supranti, kad vat pavyzdžiui jau dirbai keturis metus ir vėl nukirsta. Nėra mūsų jaunoj demokratijoje tęstinumo. Didysis didysis liūdnumas. O kai atsiranda dokumentai, kurie turi tęstinumo potencialą, vat kaip ta strategija dėl viešo sektoriaus, o jie yra tik politiniai. Nu tai yra liūdnumas. Mūsų tikslas vis tik, kad valstybė vystytųsi kažkaip tai. Ir jeigu kada, pavyzdžiui, kalbintumėte Justą Mundeikį, tai jis tikrai su pagrindu galės sakyti bet kuriai mūsų profsajungų, kad mes tikrai nepakankamai darėm, nenorėjom vienyti. Jis tikrai norėjo kažką vieningo sukurti kaip vienas asmuo ir aš kažkada į vieną tą posėdį buvau pas jį nuėjus. Ir sustojo tie procesai. Galbūt vėl iš naujo reikės pradėti mūsų vienijimosi procesą ir juolab iš naujo priminti nuo Adomo ir Ievos, kas yra tiek mokslininkai, kokia jų prasmė valstybei ir kad natūralu, kad jiems reikia mokėti atlyginimus ir suteikti sąlygas dirbti savo darbą. Ir normaliai finansuoti apskritai mokslą. Tai jeigu dabar yra keletas žmonių, kurie morališkai įsipareigoja to siek dabar seime, Targamazdė, pavyzdžiui, ar tas pats buvęs VU rektorius, ir žiūrėsime. Tai čia ne tai, kad viltis dedi, tu suvoki politinę situaciją. Na neviltis dedam, suprantam, kad ką dirbsi, tą turėsi, ko nedirbsi, ten bus žingsniai iškart atgal atgal atgal. Deja taip. Nes mokslininkai, mano galva, statuso savo Lietuvos visuomenėje dar neturi. Tikrai dar neturi. Kad mus palaikytų. Tai vat, ką patys kol kas padarysime (šypsosi).

Supratau, ačiū Jums.

18 PRIEDAS. Giluminio interviu su Rūta Žiliūkaite transkripcija

Interviu data: 2020 10 29

Interviu trukmė: 30 minučių

Interviu vieta: Vilnius

Gal galit trumpai papasakoti apie save.

Tai kad nėra, ką pasakoti. Dirbu dėstytoja, dirbu dėstytoja nuo 2001 metų VU. Baigiau VU visas pakopas: bakalaurą sociologijos, sociologijos magistrą, tada dirbau iš tiesų keletą metų ministerijose, susisiekimo ministerijoje vyriausia specialiste, o paskui įstojau į doktorantūrą. Ir praktiškai, kaip pradėjau dirbti universitete, pirmaisiais doktorantūros metais, beje, TSPMI gana ilgai dėščiau kiekybinius metodus studentams, taip ir likau šitoj institucijos. Tai vat toks ir mano pasakojimas.

Galbūt galite papasakoti, ar buvo lūžinis taškas, kada „kantrybės taurė buvo perpildyta“ ir pradėjote garsiau kalbėti apie problemas? Suprantama, kad buvo pavienių pasisakymų anksčiau iš jūsų, kaip „Paskutinio prioriteto“ atstovės, bet buvo labai girdima būtent praeitais metais.

Aš tikriausiai pasakyčiau, kad tų klausimų ir tokių pasisakymų būta gana seniai. Mes turėtume žiūrėti į tai laiko perspektyva. Viena vertus, dėl infliacijos ir dėl labai ilgą laiką neindeksuotų ir nekeistų mokslininkų ir dėstytojų, ne tik dėstytojų, bet ir mokslininkų atlyginimo, ta situacija jinai palaipsniui vis blogėjo. Ji blogėjo palaipsniui, o valdžios komunikavimas buvo maždaug toks: jūs nedori tinginiai, vis tiek jūs čia nieko nedirbat, jūs čia dirbat prastai, ir nesate verti atlyginimo. Tuo tarpu kituose sektoriuose tas atlyginimų klausimas, jisai buvo sprendžiamas. Ir būdavo nu visiškai nebe aiškūs kriterijai, kaip, imant viešąjį sektorių, jeigu mes turime švietimą, sveikatos apsaugą, teisėsaugos visas tas sritis, koku principu vat vieniems yra sukuriamos palankesnės darbo sąlygos, o kitiems – ne. Kitas dalykas, aš manau, kad buvo labai svarbu jauni mokslininkai. Ir būtent jų nuoširdus pyktis, kad žmonės, kurie šitiek mokosi, mokosi doktorantūroj, rašo disertacijas, tai yra jiems yra keliami labai aukšti kvalifikaciniai reikalavimai, uždirba daug mažiau už vidutinį atlyginimą šalyje, jau nekalbant apie tai, kad tie atlyginimai tiesiog žeminančiai. Būdavo net gėda kam nors pasakyti, kiek žmogus, kuris ateina ir pradeda dirbti dėstytoju turėdamas daktaro laipsnį, turi paruošti du, tris ar net keturis kursus nuo nulio, tai yra autoriniai darbai, faktiškai reikalaujantys jo, kaip mokslininko kompetencijų, gebėjimų atsirinkti visą tą informaciją, gauna mažą atlyginimą. Tai aš sakyčiau, kad tai buvo, kad ta situacija, jinai blogėjo palaipsniui ir taip, tikriausiai palaipsniui tas trūkimas jis ir įvyko, kada skirtingose mokslo institucijose žmonės susitelkė. Tarkime mes filosofijos fakultete po vieno, gal ir nelabai konstruktyvus pokalbio su rektoriumi, įkūrėme savo profesinę sąjungą. Ir taip, iš tiesų, paskui turėjome labai daug susitikimų su rektoriumi, su rektoriaus komandos žmonėmis, kuriuose na kalbėjome apie universiteto viziją, vat tas problemas ir kokios problemos turėtų būti sprendžiamos. Ir dalis tų sprendimų, jie buvo padaryti, kurie buvo svarbūs jauniems žmonėms ir apskritai dėstytojams, skaidrinant atlyginimų sistemas ir struktūrą, reguliuojant krūvius ir kitus dalykus, kur to tokio, galimybių išnaudoti -žmogų buvo labai daug. Tarsi to neturėtų būti akademinėj bendruomenėje, bet vis tiek tie galios santykiai jie veikia. Ir tuose hierarchiniuose santykiuose labai įvairia būna tų žmonių, kurie atsiduria išnaudojamųjų padėtyse, tikrai atrasite ir ne vieną. Ir to buvo nemažai universitete. Kad atlyginimai buvo labai diferencijuoti, o kriterijai, kodėl atlyginimai tokie, buvo neaišku. Tai tikriausiai vat tie klausimai ir susitelkimas buvo, kaip jau sakiau, suvokiant, kad anksčiau, kai pradėdavai.. Aš tarkim, mano kartos žmonės, kai pradėjo karjerą, buvo labai daug Europos struktūrinių fondų lėšų atėjo ir tikrai mokslininkų reikalavimus buvo, be kita ko, vat įtraukti mokslininkus. Ir mūsų karjera galbūt dėl to ir nukentėjo, kad realiai mes galėjom pasinaudoti labai didelėmis galimybėmis, bet tai reiškė, kad mes negalėjome taip gerai ir nuosekliai susitelkti į mokslinį darbą. Atvirkščiai, 2017 metais, kai mes jau pradėjome tą profesinę veiklą, jaunų mokslininkų perspektyvos užsidirbti iš šalies, jos jau buvo visiškai kitokios. Tai yra mes kalbėjome visiškai jau ne apie tokias pajamas, kokios yra reikalingos, o kvalifikaciniai reikalavimai buvo daug aukštesni nei jie buvo prieš dešimt metų. Tai ta situacija kokybės aspektu tikrai buvo mėginama

spresti, bet finansavimo tam nebuvo skirta, kas na motyvuotų tuos jaunus žmones. Ir tikriausiai na ta problema ir dabar yra, jeigu mes žiūrime į atlyginimus rinkoje, tai mes suprantame, kad universitetas labai sunkiai gali konkuruoti su privačiu sektoriumi, pritraukdamas ne tik tai aukšto lygio mokslininkus, kurie gali, na rinktis, viena vertus, pelningesnę karjerą (ir tikrai nemažai jaunų mokslininkų renkasi) daug pelningesnę karjerą privačiam sektoriuje. Kita vertus netgi imant tuos neakademinius darbuotojus, nes tam, kad organizuotume ir mokslinę ir studijų veiklą, reikalinga labai daug pagalbos ir yra reikalinga kvalifikuoti darbuotojai, kurie dirbtų ir padėtų čia. Na aš nežinau, ar atsakiau į jūsų klausimą, bet maždaug taip suprantu.

O kodėl praeitais metais įvyko toks ryškus ir artikuliuotas veiksmų maratonas?

Aa, kaip ir visą laiką, čia yra svarbu keletas dalykų. Pirma, dar kartą pakartosiu, mes turime matyti bendrai tą viešąjį sektorių kaip visumą. Matyti ne tiktai vieną sektorių, mokslininkus ir dėstytojus, bet turime matyti jį kaip visumą. Ir mes tikrai daugelį, mes tris metus veikėme. Mes tris metus vis skaičiavome, vis rašėme, vis buvo mėginama išgryninti, tai kaip turėtų keistis tas mokslininkų atlyginimas, bendradarbiaujant kartu su mokslinių institutų tomis profesinėmis bendrijomis, sąjungomis ir atskirais mokslininkais, kad galėtume na iš ties sukurti tas normalesnes prielaidas apskritai mokslo sistemai gerai veikti ir duoti normalią gražą tai pačiai šalies raidai. Tai buvo rašoma, skaičiuojama, pagal galimybes vis tiek sureaguoja. Ir kiekvienais metais vis tiek yra biudžeto klausimai, ir mūsų reikalavimai būdavo daug didesni. Mes vis eidavome ir susitikimai vyriausybėje buvo, bet žinokit, nu tai suvoki, kad tai yra visiškas laiko švaistymas, nes šitos vyriausybės požiūris buvo: „Padidinom mes jums atlyginimus ir dėjuokitės, ko dar lendat į akis. Bet pačios profesinės grupės, universitetai, jos yra silpnos ir viena vertus, ir aš manyčiau tos vertybinės nuostatos, kad kažkaip tai profesinės sąjungos dar vis tiek yra siejamas kažkaip tai su komunizmu, komunistine praeitimi. O profesinių sąjungų pirmininkai tai jie kažkokie apkerpėję, kažkuo nepatenkinti. Ir save gerbiantis liberalus mokslininkas taip neturėtų daryti. Tai vat tai, kad jų teisės yra pažeidžiamos, tai, kad jie yra išnaudojami, tai yra nesvarbu. Jiems tas nepatinka, bet patys nenori realiai dalyvauti ir veikti. Taigi profesinės sąjungos jos yra mažos ir jos neturi išteklių, o čia yra labai svarbus dalykas. Mokslininkų profesinės sąjungos jos irgi yra mažutės mažutės, jos neturi išteklių.

Na ir suvokdami vat tas bendras kultūrinės nuostatas, mes dėl to pradėjome veikti per daug platesnę platformą „Paskutinio prioriteto“. Nes ta „Paskutinio prioriteto“ platforma, jinai atsirado visiškai spontaniškai, kai vat irgi lapkričio mėnesį mes sėdėjome susirinkę su kolegomis, su kuriais na ir įsteigėme tą profesinę sąjungą ir galvojome na kokį galima rasti veikimo būdą, kad tu neturi laiko ir tu neturi išteklių, bet tau reikia iškomunikuoti problemą. Žiūrėkit, SOS, su mokslo finansavimu yra problema, yra rimta problema. Ir na tiesiog, žinot, kai sėdi ir galvoji, ir buvo galvojama „parašome raštą ir tada siunčiame, surenkame parašus mokslininkų, daug daug daug parašų“. Kažkaip supratau, kad tai yra per trumpa, ir mes neturime tiek laiko, tai yra laiko aspektu tai užims daug ir tai, ką mes galim padaryti, mes galim užbombarduoti seimo narius laiškais. Mes galime įtraukti, kiek įmanoma daugiau žmonių, kad jie parašytų ir nusiųstų tuos laiškus. Ir na mes apsitarėme kažkiek tai fakultete tarp mūsų tinklo žmonių, nes fakultete buvo daug jaunų žmonių, kurie norėjo prisidėti ir įsitraukti prie tų dalykų. Ir mes patapome būtent su tuo ir nuo tada na tas „Paskutinis prioritetas“ jisai ir tapo ta veikimo platforma, kuri, viena vertus, skirtingomis bendruomenėmis priklausantis VU ar kitiems, dalinamės mokslo problemomis, susijusiomis su mokslo finansavimu problemomis ar mokslo reguliavimo veiklos problemomis. Kita vertus, tai yra ir mobilizacijos platforma, kai reikia tokioms smūginėms, nors kiek matomoms akcijoms. Nes tas lėtasis derybų kelias, jisai viena vertus sunkiai mums pasiekiamas, mes neturim išteklių. Realiai, niekas nedirba pas mus profesinėje sąjungoje ir jokio atlyginimo mes negalime mokėti profesinės sąjungos vadovui, mes neturime jokių pinigų. Mes net teisininko negalim pasisamdyti. Ir ir kiek visa tai yra išplėtota. Tai vat dėl to tas veikimas ir yra: bandyti per viešumą, mėginti... Aišku, visada pirma rašai laišką, mandagiai pirma kreipiesi, tada kreipiesi kitaip. Ir gruodį, kadangi, aišku, vėl artėja nauji finansiniai metai ir žinoma, kad biudžete yra arba numatyta, arba nenumatyta, vėl vyksta diskusijos, žodžiu, dėl mokslininkų atlyginimų. Ir pačioje ministerijoje dėl kolektyvinės sutarties derasi mokytojai ir mokytojų profesinėse sąjungose yra porą sekcijų, kurios yra susijusios su aukštuoju mokslu. Lietuvos

aukštųjų mokyklų profesinė sąjunga, jina vadovaujama Lapinskienės ir čia yra irgi kita specifika. Būti profesinės sąjungos pirmininku Lietuvoje yra tikrai sunku, nes tu turi turėti autoritetą. Nu jeigu tu esi ne autoritetas, jeigu žmonės nepalaiko, tai ką tu kalbi, nu viskas, tu jokios... (pertraukia telefono skambutis).

Ta profesinė sąjunga ji visiškai neturi jokio autoriteto Vilniaus universitete, visiškai. Ir jina vienija na tokius labiau nuskriaustus universitetus, kuriuose padėtis ir finansavimas buvo dar sudėtingesnis negu Vilniaus universitete. Ir, bet problema buvo tada, kad na vis dėl to taip buvo palaikoma vadovybė, tai ką jina darė, tai ką kalbėdavo, visa ta raiška, na buvo nepriimtina bendruomenei. Tai reiškia na tu žinių ar informacijos nelabai buvo. Bet tam, kad tu galėtum derėtis dėl kolektyvinės sutarties, na turi, pirmiausia būti profesinė sąjunga ir turi būti šakinė profesinė sąjunga, o ji yra šakinė profesinė sąjunga. Taigi kai buvo deramasi dėl kolektyvinės švietimiečių sutarties, būtent jie dalyvavo joje. Mūsų mažosios profesinės sąjungos ir ir visos tos neformalios platformos, jų tiesiog nebuvo. Ir buvo iš tiesų mūsų nesutarimas ir labai skirtingas požiūris, kad jų reikalavimai irgi buvo neadekvatūs, jie buvo tiesiog per maži. Tai, ko jie prašė, buvo per mažai. Bet jie, netgi prašydami per mažai, sugebėjo susimauti. Tiesiog realiai, jie turėjo užtikrinti, turėjo būti susitarime pasiekta, kad būtų atlyginimas didinamas nuo sausio mėnesio 10 procentų, ir apie tai buvo kalba. Ir mes rėkėme, kad, žiūrėkit, negana 10 procentų, reikia bent jau kas dvidešimt procentų didinti kasmet. Maža to, kaip spręsimė mokslinių tyrimų finansavimo klausimą, iš kur paimsime pinigų. Į šituos klausimus – jokių atsakymų. Ir tada, išeina žinutė, kad jie pasirašė kolektyvinę sutartį, kad didinti tik tai nuo rugsėjo. Ir nu tai buvo tiesiog... Maža to ir taip tas 10 procentų yra nepakankamas, jie sutiko. Švietimiečiai sutiko su tuo, kas realiai kenkia mokslo bendruomenei. Ir buvo labai didelis pyktis ir aš, iš tiesų, kažkaip turėjau tokią glaustą diskusiją su švietimo komiteto seime pirmininko pavaduotoja, Papirtiene. Na ji labai jaudinosi, aš kaip suprantu, jos gal daugiau buvo ta bendrojo lavinimo kuriojama sritis ir tikrai ne aukštasis mokslas. Ir ji visa laiką, na, kai diskusijose yra jų naudojamas toks mėgstamas argumentas – tai jūs autonomiškai, tai jūs patys galite rasti lėšų. Jūs autonomiškai, čia tai, kad atlyginimai yra nekeliami, tai pasikelkite, jūs autonomiškai galite gi padidinti atlyginimus. O kad nėra visiškai biudžete numatyta tų atlyginimų didinimui, tai tu gali pasididinti pusei metų ir bankrutuoti po metų. Tai yra finansiniu atsakomybės požiūriu, tai yra toks sprendimas yra galimas. Tai vat... tai. Būtent šitas įvykis, kai vyriausybė na netgi sumanipuliavo, kad dar mažiau. Ta prasme jau ir taip yra blogai, visa tiek na padaryti viską, kad jau nebebūtų didinama ir kertama, kad ir taip jūs jau gavote labai gerai, ko jūs dabar skundžiatės ir jūs esate autonomiškai. Tai sakau na jeigu mes esame tokie autonomiškai, tai tada pažiūrėkime į statuto mums teikiamas galimybes. Jeigu jūs sakote, kad mes autonomiškai, tai gal mes autonomiškai galime užsidaryti. Tiesiog. Jeigu jūsų manymu tai yra normalu vat toks elgesys, visos vyriausybės politika mokslo srityje. Dėl mokslininkų atlyginimų taip pat. Na ir tada pasiūlėme rektoratui šią idėją. Na, ir kadangi rektorius, lygiai taip pat rektoratas rašė laiškus ministerijai, buvo kreiptasi ne kartą tiek dėl poreikio lėšų, kurį reikia didinti tiek neakademiniam personalui, tiek akademiniam. Rektoratas ir konkrečiai rektorius sutiko. Sutiko, kad tokia protesto akcija galėtų būti komunikaciniu požiūriu svarbi ir reikalinga. Palaikymo, na, kai esame 20 tūkstančių bendruomenė, tai aš sakyčiau, kad palaikymas, jisai, buvo. Nes na besipriešinančių viešai irgi nebuvo. Nepatenkintų žmonių, kurie, aišku, rašė ir piktinosi, kad stringa ten ir atsiskaitymai, ir paskaitos, jų buvo, bet tai yra normalu ir neišvengiama, kad tokių bus. Kad tai buvo efektyvu – Skvernelis mirtinai įsižeidė. Ta prasme jis labai įsižeidė. Tai yra mūsų premjero poveikis yra toks ir jam atrodo, kad kiekviena protesto akcija yra jam asmeninis įžeidimas. Jisai nemano apskritai, kad protesto akcijos, protestavimas ir viešas kalbėjimas apie problemas ir apie netinkamus vyriausybės sprendimus, kad tai yra normali demokratinė praktika, jo manymu, tai yra visiškai bevertis dalykas. Ir vienintelis būdas, kaip tu gali kalbėti – už uždary durų. Eiti, susitikinėti ir derėtis dėl to, dėl ko net negali išsiderėti. Nes, nu sakau, tų skandalų su tais mokslo finansavimais – pastoviai būdavo. Ruošia programas – mokslą praleidžia. Ten pastoviai. Kai buvo ruošiama viešojo sektoriaus darbuotojų tvaraus atlyginimo strategija, vadinama, tai pamiršo mokslininkus. Elementariai – pamiršo. Tai nu, sakau, žodžiu, ten buvo pastoviai pastoviai ir vat taip mes kaip ir surengėme va tokią akciją, susimobilizavome, kas yra gerai, kad na lygiagrečiai vis tiek tomis dienomis ir iš kitų universitetų atėjo palaikymas. Ir pamėginome tą per „Peticijas.lt“ paleisti

peticiją. Tai galbūt visuomenei bent jau kažkiek tai to žinomumo buvo. Bet realiai, jeigu mes mąstome apie rezultata, tai yra labai sunku įvertinti. Viena vertus, galbūt rezultatas ir yra žinojimas, kad mokslininkai gali protestuoti gana agresyviai, sakyčiau, formomis, kurios yra netipinės, nenumatomos, bet kurių tikslas vis tiek yra pritraukti kuo daugiau matomumo ir padaryti kuo didesnę poveikį. Nes aišku vistiek, tikslas būtų buvęs turėti na bent jau susėdimą prie derybų stalo ir norą kalbėti, tai šito tikrai neįvyko. Ir tas aspektas, aišku, vat vat irgi, galima sakyti, kad tai yra nesėkmė, iš skyrus tą patį matomumą.

Politikams mokslininkai nerūpi, nebent jie generuotų labai aiškią naudą, vat gyvybės mokslai dabar yra susiję su ekonomikos tam tikra šaka ir dabar yra labai aišku, ką generuoja ir kokią naudą duoda. Ir visaip galima pažiūrėti. Galima pasakyti, kad galbūt taip, mūsų kaip mokslininkų bendruomenė netinkamai, nesugeba pasiekti savo pakankamo darbų viešinimo. Kad na visuomenė irgi suprastų dėl naudos, arba vat kaip irgi sako dabar ta *korona* galbūt padeda šiek tiek parodyti mokslininkų svarbą suvaldant. To dalyko, žinoma, šiek tiek yra, bet tas dalykas vis tiek nesikeičia. Mūsų mokslininkai yra tie žmonės, kurie nemoka susitelkti beveik ir dirbti ties viena tema. Jie veikia labai labai atskirose srityse. Ji yra išsitaškę. Ir tai yra nuovargis, ir kiti dalykai. Na tai va, nežinau, ką pasakiau, ko nepasakiau dar.

Ar jautėte kokį politikų palaikymą? Ir kaip jis pasireiškė, jeigu jautėte?

Aaa... Tada, tomis dienomis, aš tai galvoju. Prieš tris metus mes taip pat pamėginome suburti sąjūdį, nes, nu mes supratome, jeigu mes norime spręsti viešojo sektoriaus problemas, taip pat ir dėstytojų atlyginimo ar mokslininkų atlyginimo problemas, mes turime pabandyti įtikinti ir kitus viešojo sektoriaus darbuotojus, kad mes visi išloštume, jeigu mes turėtume tvarkingą sistemą. Tiesiog – tvarkingą. Ir, kita vertus, mes išloštume, jei galėtume vieni kitus palaikyti. Ir tada mes užmezgėme kontaktus su Lietuvos medikų sąjūdžiu, užmezgėme kontaktus Lietuvos švietimo darbuotojų profesine sąjunga. Ir iš tiesų per tuos metus mes vieni kitus palaikydavome. Medikai protestavo, mes išreiškėdavome palaikymą jiems. Mokytojai protestavo, mes išreiškėdavome palaikymą jiems. Tai lygiai taip pat, na, jie išreiškė mums palaikymą. Pavieniai politikai – taip, bet, nu žinot, su tais politikais irgi yra labai įvairiai. Tai yra, viena vertus, na mes TS-LKD pakvietė mus į seimą, kad mes galėtume pristatyti. Valstiečiai demonstratyviai ignoravo, tiesiog. Svarstant tą įstatymą, jų nebuvo salėje. Taip, mes galėjome pakalbėti seimo salėje, ir medikai, ir vat mokslininkai, ten ir policininkai buvo, buvo ir švietimiečiai, bet kas iš to, atrodo, tas kalbėjimas. Nu lyg ir yra parama, lyg ir yra noras įsiklausyti, bet jisai toks. Ir na susitikimas iš prezidentūros, na prezidentas, tiesą sakant, niekada neišreiškė palaikymo mokslo bendruomenei, nors vat dabar, kai rektorius su juos susitikinėja, galbūt situacija kažkiek tai keičiasi. Bet mes buvom susitikę su jo patarėjais na ir tai yra geri žmonės, bet žinių ar apskritai išmanymo, kokia yra specifika mokslo vat tos situacijos, neturėjo, jie tiesiog neturėjo. Na, ir... ta prasme... irgi vat, vienas tas susitikimas buvo, nežinau, kokia buvo jo nauda. Tai didelio politikų palaikymo mes tikrai neturim, o atsakymas yra labai paprastas – mūsų yra mažai. Mes nesame politinė jėga. Jeigu medikai, jų yra 60 tūkstančių, jeigu mokytojai, ten yra 60 tūkstančių žmonių, mokslininkų – keli tūkstančiai. Nu tai yra ne rinkėjai. Bet tai yra Brangus sektorius. Tai ta situacija yra paaiškinama grynai grynai tokiu politikų racionalumu ir yra nedaug politikų, kurie būtų sugebėję atpažinti, kodėl mokslo finansavimas turėtų būti prioritetas ir kokią jis gali duoti grąžą ir naudą šitos visuomenės raidai. Grąžą per tai, na, kad išsimokslinę žmonės, gerai išsimokslinę žmonės, jie eina, grįžta ir kuria ir darbo vietas. Ir šiaip jau jų pati ekonominė veikla yra aukštos pridėtinės vertės. Tai nėra kelių asfaltavimas, tai yra kitkas.

Ar mokytojų išpėjamasis streikas dare įtaką jūsų prisijungimui prie protestų? Ar tai buvo jūsų autonomiškos akcijos?

Autonomiškai. Ne ne ne. Įkvėpimo ir visos idėjos, spontaniški tie tokie protesto akcijos, ar ten būtų mokslo laidotuvės, ar tas pirmasis „Paskutinio prioriteto“ laiškų siuntimas seimo nariams, viskas sbuvo tikrai autonomiška ir nu tiesiog mes supratome, kad tie būdai, kuriais yra komunikuojama ar priežastys, yra reikalinga galvoti, kaip atkreipti dėmesį į problemas, nes politikams, net gi kai jie kalba politikai, jie jums pasakys mokytojas, bet jie to mokslininko –

nepaminės. Savo viešose kalbose, vat, per prezidento rinkimų kampaniją, mes vat kartu su kitais viešojo sektoriaus partneriais pamėginom surengti tą atskirą diskusiją filosofijos fakultete su kandidatais. Tai, nu pačiam kalbėjime, taip ir yra. Nu nei vienas nepaminėjo spontaniškai mokslininkų. Kalbėjo apie mokytojus, kalbėjo apie dėstytojus, o vat mokslininkus...

Kas tokių protesto akcijų yra tikslinė auditorija?

Politikai. Visuomenė ir politikai, kartu. Ir visuomenė, ir politikai. Visuomenė, na vis tiek. Yra dvi, politika jau seniai nebėra orientuota tik į valdžios institucijas. Bet problemos, kurias mes keliamo, jos yra sprendžiamos valdžios ir gali būti išspręstos. Tai nėra tiktai universiteto sutvarkymo. Ta prasme, daug namų darbų yra padaryta, yra problemų universitete, bet jos yra sprendžiamos, ir gana efektyviai sprendžiamos. Per pastaruosius, vat, per visa tą laikotarpį. Bet yra reikalingi politiniai sprendimai ir jų nėra. Taigi taip, taikins protestų akcijų ir viso to komunikavimo, yra valdžios institucijos, bet lygiagrečiai yra norima atkreipti ir visuomenės dėmesį, nes, ypač, kai jos yra fiziškai vizualiai ir mieste matomos, tai nėra tik tai tai, ką tu konkrečiai komunikuoji valdžios institucijų atstovams.

Tai pagrindinis tikslas yra, kad politikai išgirstų ir su jumis imtų kalbėtis?

Na tai yra komunikavimas ir visuomenei, kad mes suprastume, kokios čia yra problemos patiems politikams, nes, nu, su švietimo ir mokslo ministrais yra tragedija. Tai yra, na, aš sakyčiau, faktiškai tokie likutiniai ministrai.

Ar buvo nauda iš to?

Aš manau, kad problemos artikuliacijos lygmenyje, yra nauda ta, kad mes esame įsivardijome, ko mums trūksta ir ko mums reikia. Mes vis tiek turime tą platformą ir, man regis, mes esame vienas kitą identifikuoję, ir žinome, kad vat, jeigu reikės kažkaip spontaniškai reaguoti, susiburti ir žinoti, kas čia ir kaip galėtų veikti. Vat čia yra tokia nauda. O pasiekimų – nu ką, vis tiek tu turi vertinti pagal konkrečius pasiekimus, o jų nėra. Su šita valdžia jų nebuvo nu ir patikėkite, aš tikrai už Valstiečius ir žaliuosius nebalsavau. Ir nebalsavau būtent į jų požiūrio į mokslo politiką.

Ačiū.

19 PRIEDAS. Giluminio interviu su Živile Gudlevičiene transkripcija

Interviu data: 2020 11 06

Interviu trukmė: 1 valanda 30 minučių

Nuotolinis interviu

Gal galite trumpai papasakoti apie save?

Tai esu Živilė Gudlevičienė, esu medikė, baigusi mediciną. Bet mano tokia sritis, iš tiesų, sakykim nėra tiesiogiai gydyti pacientą. Praktiškai perėjau labiau į tokią laboratorinę vadinamą mediciną. Ir dar vėliau, na, sakykim su mokslu kažkiek tai susijusi sritis. Tai vat taip ir dirbau praktiškai jau daugiau nei 20 metų. Taip lygiagrečiai, kiek ir mokslą vystydama Lietuvos, tiek ir, sakykim, laboratorinės medicinos vieną iš sričių, tai yra pagalbinis apvaisinimas. Na ir ko gero, kaip vat jau ir darbas, kaip aš sakau, kažkaip vienoje vietoje negaliu nustygti, sėdėjusi vienoje vietoje galvojau, nu ką čia dar nuveikti, nu ką čia dar nuveikti,. Tai turbūt, kad vat taip tiesiog, kai esi aktyvus žmogus, kaip aš sakau, visą laiką darbai tave susiranda, na ir va tas Lietuvos medikų sąjūdis, judėjimas toks, kuris prasidėjo prieš, tik tik neseniai, praėjusią savaitę šventėm trijų metų asociacijos sukūrimo sukaktį. Bet pats judėjimas, ko gero, prieš kokius keturis metus atsirado, pradėjo, sakykim, medikai bruzdėti. Nes, na, kaip ir kodėl atsirado. Oj, palaukit, teisingai, čia jau ne apie mane (juokiasi).

Na, kaip tik norėjau klausti, koks tokio sąjūdžio tikslas ir motyvas?

Tai iš pradžių, tai tikrai buvo kažkiek tai *Facebook'inis*, sakykim, judėjimas. Pradėjo dauguma medikų reikšti nepasitenkinimą, nes vienas po kito buvo priimami įstatymai, kaip pagerinti pacientams paslaugos gavimo kokybę, bet kažkaip visiškai nebuvo atsižvelgiama, kad tas paslaugas teikia ir šiaip jau, sakykim pervargę medikai, kurie, vat, na, kad ir sakykim mano atveju - aš visą laiką skaičiuodavau, tai vienu metu net buvo, kad dirbau penkiose gydymo įstaigose. Va. Tai tikrai dauguma medikų dirba dvejose, keturiose, penkiose, net buvo ten rekordas nežinau, kiek ten tų įstaigų. Tai, sakykim, iš tiesų, jie dirba daug, pacientų tikrai tik daugėja, paslaugų norinčių asmenų, sakykim, ne tiktai sunkiai sergančių, bet ir visokių kitokių paslaugų norinčių žmonių tikrai daugėja. O medikų pačių jų nedaugėja. Tikrai dėl to, kad yra nedidelis atlyginimas. Tikrai nedidelis. Nes kai mes pradėjome lyginti ir tuos skaičius, ir visą kitą, nu tikrai Lietuva, irgi turbūt girdėjot, prieš tuos 3 ar 4 metus, pagal medikų atlyginimus buvo paskutinėje vietoje. Kaip visą laiką mus lenkė tiktai bulgarai ir, man atrodo, rumunai. Tai vat. Tai iš tiesų tas mediko oficialus atlyginimas, tiek popieriuje, tiek į rankas yra vienas mažiausių ES, ir jeigu tu nori, na, sakykim, būti tokiu mediku, kaip išsivysčiusiose, gal taip sakykim, senosiose ES šalyse, tai taip ir yra: arba turi dirbti per kelias vietas, na, arba, ką padarė jaunimas (tai sakykim mes, aš jau skaitau save prie to vyresnio amžiaus medikų, tai mes iš tiesų, jau kaip aš sakau, tie įsitvirtinę Lietuvoje ir turime kelias darbo vietas, kur esam vertinami, gerbiami, tai ir ariam šitaip). Jaunimas, tikrai matydamas tą tokią situaciją, kaip aš sakau, kad yra sunku, tikrai, na iš pat pradžių gerai įsidarbinti, tai jie tikrai pasuko visiškai kita kryptimi. Tikrai dauguma jaunimo net ir po tų pirmųjų medicinos studijų, jau ir rezidentūroje, tiesiog ėmė ir emigravo. Labai aš, iš tiesų iš kitos pusės, tai labai džiaugiuosi, kad tikrai yra tos tokios galimybės, kad galima baigti tą vadinamąją rezidentūrą užsienyje. Tikrai kita kokybę pamatyti - tiek dėstymo, tiek mokymosi, tiek, sakykim, tų technologijų visai kitų. Iš tiesų, tikrai, dėl to džiaugiuosi. Bet tai yra, vėlgi iš kitos pusės, antras lazdos galas. Ir tai yra blogai, nes pamatė visiškai kitą kokybę mokymo, dėstymo, darbo kultūros, na ir aišku, ne paskutinėje vietoje to gaunamo atlyginimo. Taip, iš tiesų, jaunimas tiesiog nebesugrįždavo iš tų savo tiek rezidentūros studijų, tiek stažuočių. Ir ta situacija tuomet vėl išsivystė į tokią, kad, iš tiesų, ėmė ilgti pacientų eilės tikrai visose gydymo įstaigose. Na ir, kada sąjūdis įsikūrė, kai tuo metu buvusi prezidentė Grybauskaitė Dalia, su savo patarėju, toksai buvo Šarūnas Narbutas, kur buvo irgi už POLA organizaciją atsakingas, ėmė, kaip mes sakom, ir išleido vadinamąjį „eilių“ įstatymą. Ten buvo „eilių“ įstatymas, kaip mes vadinam. Tai vadinasi tame įstatyme buvo tiesiog nurodyta, kad kiekvienas pacientas pas šeimos gydytoją turi patekti per 7 dienas, pas gydytoją specialistą jis turi patekti per 30 dienų. Viskas. Taškas. Tiesiog

tokiu vat paprastu būdu, kad „nu vat jūs privalot. Jeigu kreipiasi, į jus žmogus, jeigu esi šeimos gydytojas, privalai priimti per 7 dienas, jei esi specialistas - priimti per 30 dienų“.

Na ir tikrai toksai didžiulis pasipiktinimas kažkaip tai kilo visa ta situacija. Kaip mes ir sakom, ne tai, kad pagalvoti, kodėl gi tos eilės (todėl, kad trūksta specialistų, todėl kad paslaugų kainos yra labai mažos, ir gydymo įstaigos tam, kad užsidirbtų tų lėšų, jos žinoma, kad kuo daugiau prasukti tų konsultacijų ir viso kito). Kaip aš sakau - padaryti 10 pigių konsultacijų, kad sumokėtų gydytojui atlyginimą, vietoj to, kad jisai galėtų už vieną konsultaciją gauti padorų atlyginimą.

Tai vat tokia situacija nuleista iš viršaus, visiškai neįvertinus ir taip jau perkrautos sveikatos sistemos ir tų medikų darbo krūvių. Na tai ėmė ir, iš tiesų, tiesiog spontaniškai atsirado tiek aktyvistai, kurie ir reikėsi toje Facebook erdvėje ir tiesiog ėmė ir įsikūrė, lygiai prieš tris metus, 2017 metų lapkričio 3 dieną, vat ir buvo sukurtas Lietuvos medikų sąjūdis. Buvo steigiamasis susirinkimas. Dauguma tikrai tuo metu dalyvavusių medikų, tikrai pasisakė už, kad reikalingas tokia organizacija, nes profesinės sąjungos visiškai nebuvo nei vienos tokios aktyvios veiklios, kurios vėlgi, sakykim, kovotų už medikų teises. Tikrai tuo metu veikusi viena didžiausių Lietuvos gydytojų sąjunga, na jinai tokia buvo, kaip mes sakom, visiškai mirusi, nieko neveikianti, jos vadovas visiškai yra lojalus, kaip ir sakykim, mokytojų švietimiečių, jos vadovas yra visiškai lojalus SAM. Įvairūs įstatymai derinami su ta profesine sąjunga. Dažniausiai, net ir va ta šakinė sutartis, kuri buvo pradėta irgi tais pačiais 2017 metais, sakykim, derybos dėl jos pasirašymo, vėl gi ji visiškai negerino medikų darbo sąlygų. Buvo nuolaidos padarytos vadovams įstaigos, buvo nuolaidos ten įvairios kitos, medikų sąlygų nepagerino nei truputėlio. Tai vat, susirinkę tuo metu steigiamojo susirinkimo metu medikai, nutarė, kad reikalingas kažkoks organas, kažkokia organizacija, kuri tikrai tiek ir kalbėtų, tiek išreikštų medikų interesus. Tai vat tokia trumpa priešistorė.

Kaip matote savo vaidmenį tiek 2019 metų protestų metu, tiek bendrai protestų kultūroje Lietuvoje?

Na tai vėl, tuo metu kai susikūrė Lietuvos medikų sąjūdis, aš taip pat tuo metu buvau lyg tai, man atrodo, ir girdėjusi apie mokytojų bandymus pastreikuoti, pareikšti kažkokį vieną ar kitą nepasitenkinimą. Jau irgi, man atrodo, buvo pradėtas (teisingai, jau į valdžią buvę atėję valstiečiai) ir jau buvo pradėtas tas vienas ar kitas mokytojų etatinio darbo, vėlgi, tie tokie pasvarstymai. Kad reikėtų pereiti mokytojams į etatinį darbą ir, na, tuomet irgi išsispęstų jų darbo laiko, kaip suprantu, irgi klausimas. Ir lygiai tas pats apmokėjimo klausimas, nes mokytojas turėtų etatą, o ne ten kažkokias pamokas skaičiuotų. Na ir, sakykim, viskas būtų išspręsta. Ir jau vat irgi, kaip sakykim, iš pradžių, teisingai, visai tu tuom nesidomėjai, tiktai girdėjai, kad kažkas tai tokio vyksta. Ir tikrai vat tuo metu, labai labai lygiagrečiai, tikrai, pasirodė ir Andrius Navickas, kažkaip tai pradėjo šmėžuoti, na, sakykim tai spaudoje, tai televizijoje, tai kažkur tai. Vienu žodžiu, vat tuomet, kaip aš maniau, tai man atrodė, kad mokytojai yra viena koja priekyje, nes jie jau buvo organizavę, sakykim tam tikrus tai mitingus, tai streikus kažkokius tai, ane? Tikrai tokius labai trumpalaikius, bet, iš tiesų, jau mokytojai buvo pradėję reikšti savo nepasitenkinimą. Ir aš manau garsiau nei mes medikai tuo metu. Mes nebuvom dar susijungę.

Tai po to vat tokio susijungimo Lietuvos medikų sąjūdžio. Iš pradžių aš nebuvo, sakykim, pirmoji ta vadovė. Mūsų tikrai tas iniciatorius ir tėvas, ir idėjos autorius tai tikrai buvo profesorius Vytautas Kasiulevičius. Ir jie ta iniciatyvinė grupė, kuri susikūrė ten 8 ar 9 žmonės, jie tikrai paruošė ir tą mūsų deklaraciją medikų, ir peticiją tada rengė, ir parengė tą memorandumą vadinamą, ane. Kokie tikslai yra Lietuvos medikų sąjūdžio ir ką jisai norėtų pasiekti per artimiausius, sakykim, na ar ten metus, ar kelis. Ir tuomet ta iniciatyvinė grupė.. Vat, teisingai, dar pamiršau vat tokį paminėjimą: per tą įkūrimo laikotarpį sąjūdžio, iš tiesų, ta peticija buvo paleista Lietuvos medikų sąjūdžio su tam tikrai reikalavimais darbo krūvio. Tuomet dar veikė tas toksai, sakykim, žalos pacientui, įstatymas už pacientui padarytą žalą, kur dažniausiai, sakykim, nukentėjęs būdavo medikas. Nesvarbu, ar įstaigoj dirbo gydytojas, ar, sakykim, kažkokią savarankišką praktiką darė, bet, jeigu pacientas patirdavo žalą, jisai kreipdavosi į žalos nustatymo komisiją. Ta komisija priskaičiuodavo žalą gydymo įstaigai. Kaip ir su pacientų būdavo atsiskaitoma, bet tikrai tuomet ta administracija gydymo įstaigos labai dažnu atveju būdavo, kad išskaičiuoja iš mediko tą žalą jam sumokėtą. Tai vėlgi, o vat

užsienio šalių patirtis yra visiškai kita, ta draudiminė medicina, kai arba draudimo kompanija sumoka tą žalą, arba vėlgi sakykim, kad nėra išskaičiuojama iš mediko. Nes vis tiek jis dirbo įstaigoj ir, kaip sakoma, nebūna vieno mediko klaidos, kad dėl jos kažkas tai, vat kaip ir dabar girdėjot neseniai tas atvejis dėl vienos operacijos metu mirusios pacientės. Iš tiesų dažniausiai tai būna sisteminės klaidos: kažkas tai buvo negerai operacinėj, kažko tai trūko, kažkoks tyrimas neatliktas, dar kažko nepadaryta. Na, ir kaip sakoma, tos sisteminės klaidos tai nereiškia, kad reikia bausti tą vieną daktarą. Ne viens jis operavo, buvo ir slaugytojų, ir anesteziologų komanda, ir taip ir panašiai. Tai vat, sakykim, tas žalos be kaltės modelis buvo netobulas, ir irgi buvo vienas iš peticijos reikalavimų, kad jį keisti. Kad nebūtų galutinis nukentėjęs gydytojas.

Tai tada galim grįžti ir atgal. Tai vat ta mūsų peticija, kurią per porą dienų pasirašė, na, apie 30 000, man atrodo, iš vis visos Lietuvos gyventojų. Kadangi ji buvo platinama ne tik tarp medikų, bet jinau buvo vieša. Taip pat ir televizija vat labai gražiai irgi išreklamavo, spauda visą šitą akcija. Na ir tikrai labai labai greitu laiku pasirašė tą peticiją apie 30 tūkstančių gyventojų. Po to mes tą peticiją laikėm gan ilgokai, tai vat galutiniame variante jau buvo pasirašę 42 tūkstančiai visų Lietuvos gyventojų. Bet vat toksai aktyvumas, mūsų suaktyvėjimas, kaip aš irgi vat sakau, nebuvau pirmoji vadovė. Bet po to, su tais reikalavimais, su tos peticijos vėlgi, sakykim kas buvo parašyta, su tuo memorandumu iš tiesų pradėjo ta pirmoji iniciatyvinė grupė vaikščioti į seimą. Tai, kaip jie ir sakė, susitikinėjo su įvairiausiomis frakcijomis: ir su socialdemokratais, ir konservatoriais, su tais pačiais valstiečiais, su aktyviais seimo nariais. Na ir vat tuo savo reikalavimus rodyti jiems, derėtis su jais. Bet aišku, iš pat pradžių, kaip aš sakau, tai buvo daugmaž galbūt chaotiška, kas kur sugalvojo, ten nuvažiavo, bet tas judesys tikrai prasidėjo.

Na tuomet įvyko toksai, kaip aš sakau, galbūt, net nežinau. Mes visi vertinam ir visuomenė vertina, kad, kai nuėjom pas vyriausybės vadovą ministrą pirmininką Saulių Skvernelį vėlgi su visai šitais reikalavimais, tai pasirodė, kad tas mūsų iniciatorius Lietuvos medikų sąjūdžio profesorius Vytautas Kasiulevičius, pasirodo, yra ir premjero šeimos gydytojas. Nežinau, girdėjot visą tą istoriją ar negirdėjot. Ir vat tas faktas čia pat viešai pasakytas. Tai susirinko žurnalistai, reikėjo atsakinėti į klausimus, ko mes norim ir kokie tie mūsų reikalavimai. Tai iš tiesų Saulius Skvernelis ir sako: „Cha, čia maždaug mano šeimos gydytojas atėjo man spaudimo pamatuoti“ (juokiasi). Ir kažkaip visa ta situacija, aš manau, kad labai pribloškė tą mūsų profesorių, kuris tikrai nesitikėjo tokio, kaip čia pasakyti, familiarumo ar kažko tai tokio. Na ir kažkoks tai įvyko atsitraukimas. Ar spaudimas iš, kaip sakau, niekas paskui neaiškino nei priežasčių bei viso kito, bet jisai pats sakydavo, kad prasidėjo spaudimas tiek iš klinikų administracijos, tiek iš universiteto, fakulteto administracijos. Na ir prasidėjo tas toks spaudimas, kad arba palieki sąjūdį, arba palieki įstaigos arba fakulteto, na, duris uždurai. Ir tuomet, aišku, reikėjo labai labai greitai kitų sprendimų ieškoti. Na, vėlgi, kaip aš manau, teisingai, galim būti visi principingi, uždaryti fakulteto duris, uždaryti Santarų klinikų duris ir toliau, na, imtis tam sąjūdžiui vadovauti. Bet, vėlgi, kas, sakykim, yra vėlgi girdimas profesorius šiandien, taip. Vis tiek, kai jisai yra, tai ir medicinos universiteto prodekanas mokslui, mokymui, vis tiek jį girdi garsiau. Nebus, sakykim, kai kalba kažkoks tai paprastas gydytojas, taip. Jis būdamas Santaros klinikų šeimos medicinos centro vadovas vėlgi, jį girdi garsiau. Jis gali eiti pas premjerą (taip, ir kiti gali, tikrai niekam nėra uždrausta nei pas premjerą nueiti, nei į seimą užsiregistravus pas kažkokį tai seimo narį). Bet vis tiek žinomą žmogų girdi garsiau ir, sakykim, tuos keliamus reikalavimus irgi išklauso atidžiau. Bet, iš tiesų, profesorius turbūt pagalvojęs, kad turbūt jis gali nuveikti daugiau kaip medicinos fakulteto profesorius, kaip šeimos centro vadovas, vis tiktai pasiliko prie savo anųjų pareigų. Na ir iškilo ta tokia dilema, tikrai didžiulė. Vos tik įsikūrė sąjūdis, tą lapkričio 3 dieną, turbūt jau ten apie to lapkričio kažkelintą (dabar jau mintinai neprisiminsiu, kurią dieną) jau gavo tą tokį pirmąjį smūgį. Bet, aišku, vėlgi, jeigu mes žiūrėsime ir valdžios atstovų, tas smūgis tikrai ko gero buvo suplanuotas, kad užtildyti, užčiaupti iš karto. Kol jie nepradėjo, jie, medikai nepradėjo kelti riausių, kol jie. Nes sakau, jau buvo mokytojai suorganizavę porą streikų, tada prabunda medikai, pradeda reikalavimus kelti, pasirašo peticija, pradeda vaikščioti į seimą. Ir vat kol neišsivystė visa tai į kažkokią didelę riaušę, tai, iš tiesų, na tas toksai užčiaupimo momentas ir buvo ko gero pagautas, Tai vėl iškilo tokia grėsmė, ką daryti su tuo sąjūdžiu? Vadovas atėjo ir sako: „Taip, aš nebebūsiu, nes ten taip ir taip, ten. Ką darom?“.

Na ir tuomet aš ten dalyvaudama tame jau antrame galbūt sakykim valdybos narių, taryba, tada buvo išrinkta taryba iš dvidešimt vieno žmogaus, ir toje taryboje, sėdėdami susirinkime tikrai turėjome išspręsti labai greitai klausimą, kas pakeis Vytautą. Siūlymų buvo, aš kaip sakau, aš buvau tikrai niekam nežinomas žmogus, atėjęs dėl va to, kad tiesiog esu aktyvus žmogus, tiesiog esu, na man tikrai įdomu, žingeidus esu žmogus ir sakau,ėjau tikrai vat tokio smalsumo vedina, kas gi iš viso to gausis, išeis ir panašiai. Bet vat tos tarybos susitarimo metu, iš tiesų, buvo daug kandidatų svarstoma, nes ten buvo ir įstaigų vadovai (net ir dabar vat vienas iš aktyvių Molėtų ligoninės vadovų, tuomet Aukštadvario šeimos centro vadovė, tikrai jie buvo ir valdyboj pirmojoje ir jų pirmiausia kandidatūros buvo siūlomos į sąjūdžio vadovus). Bet, kai visi pamatė, kaip aš sakau, pirminį tokį turbūt vat tą susidorojimą su Vytautu, iš tiesų, visi tada pradėjo galvoti apie grėsmes. Ir kiekvienas iš tų vadovų ir sako: „Taip, aš tik pradėdau kalbėti per televiziją, pas mane iškart atvažiuoja tai auditas, tai akreditavimo tarnyba, tai ten vėl kažkas tai ir pradeda tikrinti visą įstaigą“. Ir sako: „Aš tuomet rizikuoju ne tiktai savo atleidimu galbūt iš darbo, aš rizikuoju viso personalo gerove“. Juo tikrina, juos ten gali bausti, vėlgi tas įstatymas netobulas, ar ne, žalos atlyginimo. Na, ir taip išėjo, kad iš tų dalyvavusių tada tame susirinkime, tikrai tie kurie buvo iniciatyvinės grupės nariai, tie, kurie sukūrė pirminę sąjūdį, na vat nei vienas tiesiog nepanoro būti vadovu. Ir kažkodėl, kaip aš sakau, kažkaip tie žvilgsniai vis dėl to nukrypo į mane. Aš, kaip sakau, nebuvau tai kažkoks garsus ir žinomas žmogus, iš tiesų buvau tiktai nedidelių padalinių vadovė, ir dar vat per kelias klinikas dirbdama, iš tiesų, daug dirbau privačioj klinikoj. Na ir buvo tada nuspręsta, kad, sakykim, tie žmonės, kurie dirba privačioje klinikose, jie kaip ir turi tokį didesnę saugumą. Tai jie nepriklauso nuo valstybinės įstaigos administracijos, kuri dažniausiai tikrai elgiasi taip, kaip jiems yra patogiu ir nepatogų žmogų, bruzdantį, kalbantį tikrai bet kada gali atleisti, nežiūrint to, kad tas žmogus tikrai yra labai geras specialistas. Tiesiog jisai yra nepatogus. Jeigu jis bruzda įstaigoje, jeigu jisai garsiai reiškia savo nuomonę, kuri nėra palanki ministerijai, ministerija pradeda grūmoti įstaigos administracijai: „Žiūrėkit, jūs ten tvarkykitės su tais savo sąjūdiečiais, na, nes kitaip galbūt jūs negausit finansavimo, jūs negausit ten kažko“. Na ir natūralu, kad tuomet klinikų administracija galvoja, ką mums daryti. Arba atleidžiam tą sąjūdietį, arba, kaip sakoma, baramės su ministru. Tai žinoma, su ministru bartis niekas nenori, todėl nukrypsta veiksmas į tai, kad reikėtų atleisti tuos nepatogius žmones. Tai vat vėl grįžtu prie to, kad vis dėl to buvo rasti du žmonės, tai yra aš ir tuomet tas antrasis Sąjūdžio vadovas buvo pasirinktas irgi aneochirurgas, kraujagyslių, plastinės rekonstrukcijos medicinos chirurgas Darius Jauniškis. Tai vat jisai buvo išrinktas sąjūdžio vadovu, aš buvau tuomet buvau ir pasiūlyta ir nubalsuota jau ten visiškai vienbalsiai, kad būsiu tarybos pirmininkė. Tai vat.

Na, o toliau, kadangi Vytautas vis tiek, jis tą įdirbį turėjo, žmogus buvo žinomas, jie jau buvo vaikščioję po seimo koridorius, po vyriausybės koridorius, na ir tikrai turbūt ne vieną kartą buvo susitikę tiek su mokytojų sąjūdžių, tiek su mokslininkų ir mokslo darbuotojų, universiteto darbuotojų, tuo vadinamuoju, irgi sąjūdžiu „Paskutinis prioritetas“. Ir jau jų tie bendri pokalbiai tikrai buvo vykę iki tol. Na ir tuomet, aišku, Vytautas keisdamas, sakykim, save į mane, tai vat tikrai įtraukė į tą visą susitikimų darbotvarkę. Na ir pradėjom, iš tiesų, derinti bendrus veiksmus ir tai kodėl. Todėl, kad pavieniai. Vat taip ir įvyko, žiūrėkit. Buvo mokytojų bruzdėjimai, na kažkaip tai nuslopinti irgi buvo, nieko ten iš jų neišsivystė. Toliau buvo „Paskutinio prioriteto“ irgi buvo, kaip jie sako, ten mūsų mokslo laidotuvės buvo įvykusios, nešė juodą karstą, laidojo mokslą ir visa kita. Vėlgi, na gerai, parodyta akcija, kad kažkas įvyko, kažkas ten buvo ir viskas tuo pasibaigė. Mes, medikai, vėlgi sakykim, kažką ten pabruzdėjom, pakalbėjom, čia staiga Skvernelis sako: „u nu nu“ ir irgi nutilom. Na ir iš tiesų tuomet vat buvo turbūt pagalvota, kad reikia ne kiekvienam atskirai bruzdėti, taip, aha, mokytojai pabruzdėjo - atrėšim jiems biudžeto gabalą, gydytojai pabruzdėjo - gerai, atplėšim jiems kitą biudžeto gabalą, na, sakykim, mokslininkai pabruzdėjo, hmm, jiems nebeliko to pyrago. Viskas. Tai tuomet tas mūsų toks pasitarimas, sprendimas buvo priimtas, kad vis dėlto, eikime visi kartu ir visi kartu tada kovokime tiesiog už viešąjį sektorių. Kad visas viešasis sektorius būtų finansuojamas didesne biudžeto procento dalimi, negu, kad sakykim, yra finansuojamas, buvo finansuojamas tai 2017 metais. Tai vat tokie, iš tiesų, buvo tie susijungimai, susibūrimai ir vat ta mintis tikrai apjungė, kad reikia kovoti visiems kartu.

Ir kas tada vyko?

O toliau, tai vat vienas iš tokių garsiausių mūsų, du buvo tokie mitingai. Nu vat 2017 kai įsikūrėm, tuomet 2018 metų sausio mėnesį iš karto, tikrai labai labai aktyviai įsijungė jaunųjų gydytojų asociacija, rezidentų, sakykim taryba. Vėlgi, kadangi Vytautas buvo, kaip aš sakau, fakultete prodekanas atsakingas už podiplomines studijas, tai sakykim, kaip ir už tuos rezidentus, na ir tikrai labai gražiai bendradarbiaudamas su rezidentų tarybos tuometine pirmininke, prezidente Urte Builyte, tikrai jie ėmė organizuoti tą vat pirmąją garsiausią medikų akciją, tai yra „Paskutinis medikų žygis į oro uostą“. Ir tikrai labai greitai, aš pamenu, kad mes ją turbūt organizuoti pradėjom, na, man atrodo tarpušventyje, po Kalėdų ir tarp Naujųjų metų. Pradėjom organizuoti, gal dar truputėlį prieš Kalėdas. Bet tikrai vat tas toks labai labai trumpas laikas žinau, kad buvo, ir buvom jau tiesiog nusprendę, kad ta data bus sausio 4-oji, iš karto po švenčių. Na ir ta tokia didžiulė akcija, kad vat medikai, kad „Jei jūs mūsų nemylite“. Tuo metu gi dar kai ėjome pas Skvernelį, tai buvo ta auksinė frazė Skvernelio pasakyta: „Tai važiuokite. Jeigu jums čia nepatinka, tie medikai, ane, nu tai susikraukite savo lagaminus ir važiuokite“. Ir teisingai, vat tas ir inspiravo, tai ir gerai, ir padarykim šitą akciją. Viskas, jeigu mes jums nereikalingi, tai mes ir išvažiuojame. Tai aš vat, nu man tai ten sakau tikrai.. Kadangi pirmą kartą dalyvavau tokiam, na, visam organizaciniam, sakykim, procese. Iš tiesų, kaip aš sakau, medikai tikrai yra na tie, kurie tikrai labai *kretyvūs*, tikrai jie visuomet turi tų idėjų, minčių. Jūs turbūt neraset mediko, kuris nebūtų lankęs kažkokio šokių būrelio, choro, muzikos mokyklos, dailės, sporto, dar ko nors. Tikrai tai yra tie aktyvūs žmonės, na, kuriems vienos veiklos dažniausiai neužtenka. Ir vat tą, būti viduje, tą jausti, tą matyti, kaip buvo organizuojama ta akcija „Paskutinis medikų žygis į oro uostą“. Mūsų tam *chate*, tada greitai greitai, Vytautas turbūt vat su Urte pradėjo organizuoti, jie tiesiog labai greitai į tą grupę jungdavo. „Aha, šitas turi gerą idėją, gerai - jungiam, jungiam, jungiam“. Ir ten toje grupėje, nu vėl, gal kokių dvidešimt žmonių buvo, vat jeigu aš pasižiūrėčiau tą *chat'q*, tiesiog pasižiūrėčiau, kiek ten tų žmonių buvo, gal dvidešimt. Ir per vat tą tokį trumpą dviejų savaitių maždaug laikotarpį, dar su visom Kalėdom, Naujaisiais metais ir visa kita, kai tu nieko negalėjai daryti, nes reikėjo ir leidimus greitai gi gauti, ir iš policijos, iš savivaldybės, ir iš visur visur visur. Ir tikrai tada greitai, kaip aš sakau, ten kas minutę kiekvienam kildavo idėjos: „plakatus daryti, gerai, plakatus. Kokius? Vat tokius! Greitai, tokius“. Kažkas tai: „gerai, aha, aš galiu tuos plakatus daryti“, - „Gerai, valio!“ Tada kažkas tai vėl, „Aha, kokia akcija, koks pavadinimas, greit perbėgam“. Vienas tokį, kitas kitokį, kitas vėl kitą ten pavadinimą pasiūlo. Ir vat kažkaip tai mane įjungė į tą grupę ir, o buvo tik ką po to Skvernelio susitikimo ir man tas nu tikrai labai gerai įstrigo. Jeigu mums liepė išvažiuoti, tai mes taip ir padarykime. Tiesiog. Tas „Paskutinis medikų žygis į oro uostą“. Tikrai pasiūliau tą pavadinimą, visi pasigavo. Tikrai labai greitai mes tą akciją padarėm ir jinai, nu, buvo labai, sakykim, iš tiesų veiksminga. Ėjo tuomet ten tuo prospektu tikrai didžiulė medikų minia, daug kas tikrai labai noriai, aktyviai įsijungė, atvažiavo ir Kauniečiai, ir tikrai iš visos Lietuvos. Tikrai organizavosi autobusais. Mes gi irgi tą *Facebook* grupę tokią turim, uždara jinai yra. Bet tikrai toje *Facebook* grupėje pradėta buvo organizuoti autobusai, kas važiuos iš Klaipėdos, kas važiuos ten iš Šiaulių, kas važiuos iš ten, „Aš turiu vietą autobuse, aš turiu vietą mašinoje, aš turiu dar ir to, ir to, ir to“. Ir dabar vėlgi, biški, kadangi senokai jau buvo, aš nepasakysiu kiek ten dalyvavo žmonių, bet man atrodo ten buvo skaičiuojama, kad virš kelių tūkstančių. Tikrai susirinko tų medikų, nes tikrai buvo tas prospektas užtvindytas su lagaminais, nes būtinas atributas ir buvo, kad kiekvienas medikas, atėjęs į tą mitingą, vežtųsi lagaminą. Tai, nu sakau, man tai ten buvo taip įspūdinga ir taip, kaip aš sakau, kai per trumpą laiką šitaip suorganizuota šita akcija, ir nuskambėjo tikrai visoj žiniasklaidoj, visur visur, kur tiktai galima buvo ją išviešinti. Na ir vėlgi, sakykim tada stoji kalbėti ta pati Urtė Builytė, tuomet Jaunųjų gydytojų asociacijos prezidentas, tuomet buvo Martynas Gedminas. Kiekvienas reiškė savo nepasitenkinimą ir dėl studijų kokybės, ir tada medikai dėl darbo krūvių, ir dėstytojai lygiai taip pačiai, sakykim, dėl dėstytojų kokybės. Na buvo tada tokia vienybės viršūnė, kai visi visi apsijungė medikai, dėstytojai, studentai, rezidentai ir tikrai pasakė, kad „Atleiskit, pūliuoja. Sveikatos visa sistema pūliuoja, jinai priėjo liepto galą na ir šitaip tikrai daugiau negalima. Kažką reikia daryti“. Tai vat tikrai ta akcija buvo labai sėkminga.

Ir toliau, kai mes pradėjom susitikinėti su mokytojų sąjūdžiu, su politologų, vat iš kur jūs esat, man atrodo, gi ten irgi Liutauras yra atsakingas, buvo bent jau tada atsakingas už tą dėstytojų sąjūdį, už politologų. Kažkaip vat jie visą laiką sakė: „Bet jūs pažiūrėkit, jūs gi tokį padarėt streiką“. Nors tai buvo ne streikas, kaip aš sakau, tai buvo tik taikus mitingas, eisena per prospektą. Bet visiems visiems labai įstrigo ir jie sako: „Jūs pažiūrėkit, kiek jūs pasiekėt. Per tokį trumpą laiką jūs, sakyki, iš tiesų“. Ir teisingai. Vienintelis toks pagrindinis reikalavimas tuo metu buvo, kadangi jau buvo pradėti didinti medikų atlyginimai, na ir buvo numatoma vyriausybės planuose ir tuose biudžetuose, kad tas atlyginimas turi didėti po 10 procentų kasmet. Tuomet medikų sąjūdžio buvo parašyta, kad tais 2018 metais medikų atlyginimas turi didėti ne 10 procentų, o kad nors kažkiek tai priartėti prie ES vidurkio, jis turi didėti 30 procentų, tais metais. Ir vat tas toksai pagrindinis reikalavimas to mitingo metu vėlgi buvo nuneštas vyriausybei ir ištransliuotas ir vėlgi įrašytas tą tokį bendrą susitarimą tų organizacijų: sąjūdis, jaunųjų gydytojų asociacija, rezidentų taryba. Jis buvo ištransliuotas. Tada buvo nueita vėlgi pas Skvernelį ir kaip ir gautas toksai pažadas-ne pažadas, kad taip, gerai. Mes prašėme tada 30 procentų, vyriausybės pradinis nutarimas buvo, kad didės 10 procentu. Ir toliau vat tų derybų, sakykim, kažkokių metu, tas biudžetas buvo koreguotas tiek, kad vietoj 10 procentų, medikams atlyginimas tais metais padidėjo 20 procentu. Tai vat čia, iš tiesų, tas pirmasis didžiulis pasiekimas. Ir toliau, kai bendraudavom su kitais sąjūdžiais, jie visą laiką tą sakydavo: „Jūs per tokį trumpą laiką šitaip susiorganizavot ir šitokį didžiulį pasiekimą padarėt. Kad vis dėlto jūs išsimušėt tuos atlyginimų didesnių, greitesnį padidėjimą. Didesniu procentu“.

Ir tuomet, kaip aš sakau, vėlgi, kaip aš, kaip žiūrėti iš tos retrospektyvos, kadangi tas mitingas buvo labai gausus, tą reikalavimą kaip ir pavyko įgyvendinti, paspausti šiek tiek vyriausybę, tai ko gero tuomet, vat tais 18 metais, na lyg tai buvo truputėlį iš Vyriausybės, ir ministerijos buvo pagalvota, kad „Aha, čia vis dėl to yra jėga, vadinasi tą spaudimas reikia arba daryti didesnį, arba patiems medikams, arba tikrai vat labai patogus dalykas yra per įstaigų vadovus, arba vėl kažkokį kitokį daryti spaudimą, nes jeigu jie šitaip reikalauja ir išsireikalauja, tai nėra gerai“. Netinka vyriausybei, nes kaip sako, kad pinigų taigi nėra. Jeigu mes didinsim medikams, teisingai, nu tai vat lieka kitos sritys: mokytojai, dėstytojai ten sakykim ir panašiai. Tai vat. Socialiniai darbuotojai, irgi prie mūsų ta grupė, sakykim, prisijungė socialiniai darbuotojai.

Ir toliau vėlgi, sakykim, vėlgi tas mūsų bendradarbiavimas vyko. Tuomet visi vat šitie medikai, dėstytojai, mokytojai ir socialiniai darbuotojai, vėlgi darėm tokią, kaip sakykim, antrąją akciją, ten, man atrodo į pavasarį ėjo, į balandžio mėnesį. Na ir toksai. Jau nedarėm masinio tokio renginio, ane, nes vis tiktai buvo tik ką įvykusi ta medikų eisena, buvo įvykusi ta dėstytojų „Paskutinės mokslo laidotuvės“ „Paskutinio prioriteto“, „Aukštojo mokslo laidotuvės“. Ir jau irgi tuomet visi galvojo, kad kažkaip reikia kitaip. Nu jau atsibosta tos eisenos, kažkokių tikslų trumpajame periode, taip, jos pasiekia, bet ilgajame periode, na iš tiesų, jau reikia kažkokių kitos taktikos ir tuomet vat tas, kaip aš sakau, buvo mūsų tų keturių sąjūdžių pasirašytas, na, kaip ir sakykime, tokia bendra deklaracija, bendras pareiškimas, kad taip, mes vis dėlto kovosime visi kartu už bendrą viešojo sektoriaus gerinimą: tiek finansine prasme, tiek kitomis prasmėmis. Tai vat tas toksai bendradarbiavimas, atrodo, aš visada galvojau, kad mokytojai buvo priekyje pirmieji tokie, vat daug pasiekę, o visiems kitiems atrodė, kad vis dėlto medikų sąjūdis yra tas, kuris garsiausiai kalbėjo, pasiekė vat tokį per trumpą laiką reikšmingų, sakykim, kažkokių tai rezultatų. Nu ir vat tas mūsų vat taip apsijungimas taip ir įvyko. Tiesiog vieni kitais žavėjomės, galbūt taip galėčiau apibendrinti (juokiasi). Ir visiems atrodė, oho, kokia vat čia jėga: mokytojai, dėstytojai, na ir tikrai visi kažkaip kartu susijungėm į tą palaikymą tokį vieni kitų.

Na ir vyko tuomet, toliau, tu visą laiką jauti. Teisingai, paskui kitais metais - irgi prieisiu. Bet vat tas toksai palaikymas, tu visą laiką jauti, irgi, vat sakykim, tą grupę susikūrėm. Dar vėliau prisijungė prie mūsų aktoriai. Taip, aktorių gildija, vėlgi kažkas panašaus kaip ir, sakykim, mokytojų ar medikų sąjūdis. Kultūros darbuotojai prie mūsų irgi prisijungė, kultūrininkų sąjūdis. Ir vėlgi tuomet tas VU tapo kaip ir būstine, kur mes rinkdavomės, galvojame, ką čia vėlgi bendro, sakykim, padaryti, akciją ar kažką tai tokį.

Na ir vėl tuomet atėjo 2019 metai ir 2019 metų pavasaris tas atėjo ir balandžio mėnesį visą laiką būna mediko diena ir vėlgi mes tuomet, na ką, kitą akciją darėm medikai. Vėl reikėjo reikalautis

tu atlyginimų didinimo, nes mes prašėm 30 procentų - buvo padidinta dvidešimt, tada kitais metais vėl jau tikrai 15 procentų buvo įtrauktas į planus, kad didės tas atlyginimas. Na ir vėl tada sakėm, kad taip, darykim tuomet dar vieną vat tokią akciją, ėjimą ar mitingą, ar kažką tokio, nes jei mes tylime, tai tada matome kaip karmo po truputėlį. Kuomet tuos mūsų reikalavimus jau pamiršta, ko gi čia tas sąjūdis, sakykim, reikalavo. Tai 2019 metais darėm kitą mitingą, medikų dienos išvakarėse. Būtent medikų dienos išvakarėse mitingas buvo prie seimo ir jis vadinosi „Ką pasiūlysite medikui rytoj?“. Tokį klausimą iškelėm ir vėl kvietėm ir ekonomistus žinomus pasisakyti, ir vat tuomet labai labai gražiai, kadangi tikrai labai norėjome to didžiulio masinio renginio, tikrai kvietėm tuos vat kitus sąjūdžius. Taip gražiai jie visi mus palaikė. Atėjo ir mokytojų sąjūdis su Andriumi Navicku ir mokytojais, atėjo kultūrininkų sąjūdis, atėjo socialinių darbuotojų sąjūdis su Jūrate Tamašauskiene, atėjo šitų jūsų politikos mokslų irgi vat „Paskutinis prioritetas“ su Liutauru Gudžinsku, su Rūta Žiliūkaite. Na ir tikrai, vėlgi tas mūsų mitingas organizacine prasme, kaip aš sakau, tikrai mums atrodo pavyko. Kaip ir koncertą kartu dar darėm, kad jis neatrodytų labai atgrasus, kažkoks tai. Bet, kuomet mes irgi sugalvojom, tą peticiją, kurią aš buvau minėjusi anksčiau, kur medikų sąjūdis paleido su 42 tūkstančiai parašų, jinai vis gulėjo, gulėjo, gulėjo ir tuomet mes jau žiūrėm, kad nebesipildo. Ne, jau visi pamiršo, tie sąrašai nebesipildo, tuomet mes ją uždarėm, tuos 42 tūkstančius parašų išėmėm, kaip mes sakom. Taip, iš tiesų, išėmėm visą tą peticiją, susegėm į didžiulį segtuvą ir tuomet tą peticiją taip ir planavom. Mitingas prie seimo rūmų ir mes einam tada į seimą ir įteikiame seimo pirmininkui visą tą papkę su medikų, su kitų žmonių parašais ir su medikų reikalavimais.

Bet, kaip aš sakau, to pirmojo mitingo valdžia turbūt buvo šiek tiek išsigandusi ir prieš šitą antrąjį mitingą tikrai labai aktyviai matėsi tie tokie trukdomieji veiksmai. Tikrai, na sakykim. Tą dieną, ten buvo 26 balandžio 26 dieną mes, kai pasiskelbėm, kad bus vat šitoks mitingas prie seimo rūmų, tai staiga, ten prieš kokių porą savaitių pasiskelbė ten kokia šeimos gydytojų draugija, kad organizuoja didelę didelę konferenciją, kurioje dalyvavimas būtinas būtinas būtinas. Visi įstaigų vadovai primigtinai liepia visiems savo darbuotojams dalyvauti toje konferencijoje, kurios valanda sutampa, visiškai sutampa su mitingo valanda. Tuomet, sakykim, Santaros klinikos greitai greitai kažkodėl pasiskelbia, kad rengia rezidentams mokymus. Vėlgi, diena sutampa, valanda sutampa ir tu taip galvoji: „Kas čia vyksta? Mes gi paskelbėm, kad renginys mūsų bus. Kaip čia taip vyksta? Kodėl tą pačią dieną, tą pačią valandą tokie rimti renginiai“. Ir kaip sako, vat ir studentai, ir medikai prasidėjo tokie: „Mums liepė. Mums liepė būtinai eiti į tuos mokymus. Mums liepė būtinai dalyvauti toje konferencijoje, nes tenais bus dalinamos valandos, ir, jeigu mes nedalyvausim, tada mūsų neišleidžia iš darbo“. Nors ir taip mes tą mitingą darėm 16:00, po pietų, kai jau tikrai visų darbai praktiškai baigiasi. Tai vat jeigu, kaip aš minėjau, kurį aš mačiau, ta eisena, nu mane taip sužavėjo tuo savo masiškumu, organizuotumu, dalyvavimu tokiu, entuziazmu tuo, sakykim, tikrai visų jaunų daktarų. Tai čia, na sakykim, aš irgi jau buvau atsakinga vis tiek už tą visą sąjūdį, aišku, Vytautas padėjo, tai buvo tas planas toks, kad visą tą mitingą aš vesiu, su visais pristatymais, reikalavimais ir panašiai. Ir čia vat tas toksai, kaip aš sakau, aš užlipu ant tos scenos ir aš matau - grupelė. Nu, du šimtai žmonių. Man pakerta kojas. Žinokit - tikrai. Kaip aš sakau - kai aš įsivaizdavau, kad čia bus pilna ta mūsų aikštė, pilna medikų, kaip pirmojo mitingo metu, tu matai grupelę anarchistų.

Paskui matom ateina ten toliau ministras, ministerijos porą atstovų, seimo sveikatos reikalų komiteto pirmininkė, ir jie toliau stovi ir stebi, kas gi čia vyksta. „Aha, žmonių nedaug. Vėliavos mosuoja, plakatai mosuoja, bet nieko baisaus nevyksta, taip? Nu kažkas kažką pakalba, kažkas kažką pasako“. Ir viskas daugiau niekuo ir nepasibaigė, bet vis tiek tą savo peticiją, iš tiesų, buvo susiderinę, kad mes eisim į seimo rūmus. Bet paskui vat Vytautas gavo skambutį, kad vis dėlto mūsų neįleis į seimo rūmus, bet ateis pats seimo pirmininkas tikrai ir tą peticiją pasiims, mes jam ją įteiksime. Na tai tas įteikimas toksai simbolinis, iš tiesų, įvyko. Mes tą peticiją su visais 42 tūkstančiais parašų įteikėm. Bet, kaip aš sakau, to efekto nebebuvo. Ir na vat aš nusivyliau tą pirmą kartą, bet aš, kai pamačiau Vytautą, nu vat tą mūsų profesorių. Nu, man tiesiog kažkaip. Nežinau. Jūs kaip sakot, jūs įrašinėjat ir jūs kažkur tai skelbsit ir rašysit, aš pasakau tiesiai šviesiai ir labai labai drąsiai - tai buvo išdavystė. Tai buvo visų medikų išdavystė, visi susigalvojo visokiausių pateisinamų, nepateisinamų priežasčių: tai vat konferencija, tai tie mokymai, tai kažkokie sodas, darbas, budėjimas, daržas, miškas, darželis, mokykla. Visi visi rado pasiteisinimą, kodėl neateiti į tą mitingą. Tai vat čia buvo

pati didžiausia išdavystė. Viso to sąjūdžio, visų tų žmonių, kurie, kaip aš sakau, už jus kovojo, pirmais metais, teisingai, išmušė jums, kaip aš sakau, be sąjūdžio nebūtų įvykę tų net ir 20 procentų pakėlimo darbo užmokesčio. Kai mes prašėm 30, taip, davė 20, bet to nebūtų įvykę. Nebūtų paspartinti tie procesai ir žalos be kaltės įstatymo priėmimo, kuri, kaip jums minėjau, jeigu žala būdavo nukreipiama į mediką, tai iš tiesų tas „Žalos be kaltės įstatymas“ - ta žala nebe į mediką, sakykim, nukreipiama, o į žalų atlyginimo tą komisiją, kur jeigu pacientas kreipiasi, žala jam nustatyta, viskas jam išmoka ir medikui regreso metu, netgi reikalavom ir to sakinio įrašymo, niekaip negali būti ta žala išskaičiuojama. Nei iš jo atlyginimo, nei iš kažko kito, nei, sakykim, kažkokių tų finansinių nuobaudų medikas neturėjo patirti.

Tai vat kažkaip tai įvyko toks persilaužymas nuo to didžiulio palaikymo, nuo didžiulio entuziazmo. Ko gero buvo imtasi įvairiausių tų represinių priemonių. Aš vėlgi, kadangi kalbu tiesiai šviesiai drąsiai ir atvirai, tikrai galiu pasakyti, kad (dabar galvoju, taip 2019) na turbūt 2019 metų pabaigoj aš tokį spaudimą buvau patyrusi paskui vėlgi iš Santaros klinikų administracijų. Nu tiesiog. Siaubingas spaudimas ėjo. Kaip aš sakau, ką tu bedarai, viskas yra padaryta blogai. Kur tu beeini, tu visur eini blogai. Kaip aš sakau, neduok dieve tavęs neranda darbo vietoj, tu esi kitam. Mano darbas, kaip aš sakau, laboratorija, ane. Tai yra, sakykim, kabinetai kur sėdi ir yra laboratorija. Kiekvieną dieną užaina direktorė medicinai ir taip tarp kitko maždaug: „O tai Živilė yra darbe“. Nu, žinot tenai, vienį sako, kad yra, kiti - kad nematė. Ir vat tas, kaip aš sakau, aš tokį spaudimą jutau. Tris mėnesius diena iš dienos, diena iš dienos. Na tada aš irgi nevisiškai apsikenčiau, nu kažkaip pradėjau aiškinti, ką aš darau blogai. Mano rezultatai geriausi, mano padarytų pacientų skaičius yra didžiausias. Ką aš blogai darau? Kas jums nepatinka? Tai žinot, kaip visada administracija: „Ne, tai čia viskas gerai. Taip taip, tu čia būk tam sąjūdį, čia viskas gerai, bet nu Veryga manęs klausia, kada jūs susitvarkysit su savo Gudlevičiene?“. Tai vat. Tai čia aš, kaip aš sakau, būdamas nedideliu žmogumi, visiškai, kaip aš sakau, ne kažkokio centro vadovas, ne podiplominių studijų vadovas, ne fakulteto profesorius, ne kažkas tai. Aš patyriau tokį spaudimą. Tai kaip ir sakau, aš galiu įsivaizduoti, kokį spaudimą patyrė Vytautas. Va. Tai, na po to Santaros klinikose keitėsi valdžia, vyko konkursas, konkursą laimėjo kitas vadovas. Ir kaip aš sakau, ačiū dievui, kad tas įvyko, ir po to vadovo atėjimu, nu tiesiog kaip brūkšnys buvo. Tiesiog buvo nubrauktas, nes tai buvo vadovas, kuris mane pažinojo visus tuos dvidešimt metų. Ir tikrai žinojo, kad Gudlevičienė dirba gerai, kad jinai yra atsakingas žmogus, ir kad jos net ir visa šita kova už medikų gerovę, tai iš tikrųjų yra kova už sistemos gerovę. Jeigu gerai medikui - gerai medikui. Jeigu gerai pacientui - gerai medikui. Gerai gydymo įstaigai. Iš tokios gydymo įstaigos nebėgs medikai, jie neieškos, kur yra geriau. Įstaiga veiks stabiliai. Iš tiesų, kuo daugiau patenkintų pacientų, tuo daugiau jų sugrįžta į gydymo įstaigą, tuo didesnes pajamas generuoja įstaiga. Vėlgi, nuo to visiems yra geriau. Tai, tikrai represija, ne tai, kad represiją - spaudimą. Tikrai tą spaudimą *mobinga* žiaurų, juodą. Ir tikrai, jei jis dar būtų toliau besitęsęs, aš būčiau tiesiog išėjęs iš tų Santaros klinikų. Tikrai. Tik sakau, laimingo atsitiktinumo dėka, direktoriaus generalinio postą laimėjo žmogus, kuris mane pažinojo, na, kaip aš sakau, atsakingą darbštų žmogų, na, kaip sakau, sąžiningą. Tai va tokia tos baisios istorijos pabaiga (juokiasi).

Bet ta istorija toliau. Na taip, kaip ji baigiasi, galbūt taip, mes subrendome kaip organizacija. Mes išsigryninom savo toj organizacijoje, kas ką veikia, kas yra lyderiai. Pakeitėm tarybą - iš dvidešimt vieno asmens, kurie buvo surinkti iš vienos Lietuvos, ir tiesiog buvo neįmanoma organizuoti tų susirinkimų, kad dalyvautų bent pusę tarybos narių. Tai tuomet iš tikrųjų ir įstatus keitėm, ir susimažinom tą savo valdybą (jau tada pervadinom, kad tai yra valdyba), 9 ar 11 narių, surinkome tikrai aktyviai veikiančią valdybą. Nu ir toliau ta mūsų veikla, kaip aš sakiau, labiau pavirto į vat tokią derybinę, į tokią, na, ministerijos kritiką, bet taip pat mes siūlome ir ką gerinti, ne tiktai, kad nuolat kritikuojam. Tai vat į tą tokią veiklą išsivystė galbūt organizacinį, kaip organizacijos, o ne į tokį, kaip aš sakau, pirmieji tie chaotiniai mitingai, kažkokie pasivaikščiojimai, patriukšmavimai. Nes, iš tiesų, vėlgi su tos peticijos įteikimu ir pateikimu, iš tikrųjų, ką mes pamatėme, kad paskui mums buvo atsakyta į peticiją. Aišku, tas atsakymas užtruko vos ne porą mėnesių, bet iš tikrųjų į kiekvieną punktą buvo atsakyta taip labai, sakykim, argumentuotai atsakyta ir visa kita. Ir tuomet mes perėjom vis dėlto į tą tokį darbą, tai yra, na, kažkokio įstatymo kritika, bet su ta kritika ir pasiūlymas, ką mes siūlome keisti. Tuomet vėlgi gaunam iš ministerijos kažkokį tai

atsakymą ar vyriausybės. Na ir vat tas toksai, sakykim, ką dar noriu tuo pasakyti. Vis tiktai mes tapome girdimi, kaip, na, vis dėlto, kaip konstruktivūs turbūt partneriai, su kuriais galima kalbėtis, kuriais turi tikrai rimtų idėjų ir pasiūlymų. Ir iš tiesų ta kritika ne visą laiką yra tiktai kritika dėl kritikos, kad vat valdžia bloga, bet iš tikrųjų su savo konstruktyviais pasiūlymais. Na ir tuomet kažkaip tikrai ir ministerija pradėjo kviesti tikrai į tam tikrus susitarimus, pasitarimus. Kad mes siūlytume darbo grupių tam tikrus atstovus. Ir iš tiesų į daugelį darbo grupių mes pasiūlėme savo atstovus. Tie patys šeimos gydytojai, kaip sakoma, iš tikrųjų vat tą didžiulį perversmą tų trijų metų periode tikrai jie pasidarė šeimos gydytojai. Ir vėlgi, sakyki, tie iš mūsų medikų sąjūdžio, ir tuomet jie toliau dar susikūrė ir savo „Šeimos gydytojų profesinę sąjungą“ ir labai labai daug teisės aktų jie tikrai pasitvirtino, pasikeitė tam, kad jų darbas būtų efektyvesnis. Tai vat čia tikrai vienas iš didžiulių laimėjimų, ką pasiekė medikų sąjūdžio įkūrimas ir pagerintas tas šeimos gydytojų darbo kokybė, tikrai pagerėjusi.

Toliau kitas, tas mano jau minėtas, žalos be kaltės įstatymas, tikrai ministerija kvietė ir mes tikrai ir svarstymuose visuose dalyvavom ir tobulinom. Nes iš pradžių irgi jie norėjo priimti tą įstatymą, bet jame pakeitimų nelabai buvo, vis tiek žala medikui buvo išlikusi. Tai vat tikrai tik tai Lietuvos medikų sąjūdžio ir dar vienos naujos Santaros gydytojų profesinės sąjungos, irgi naujai įsikūrusios dėka, iš tiesų, tas žalos be kaltės įstatymas vis dėlto įgavo bent jau tokį pavidalą, kokio ir reikėjo medikams - kad medikui žala tiesiogiai nebus išskaičiuojama. Tai vat toksai tikrai labai labai reikšmingas mūsų indėlis ir bendradarbiavimas su kita profesine sąjunga.

O toliau užėjo pandemija, vis dėlto. Va, bet ir čia noriu tikrai pasakyti, kad ko gero vienintelis labai labai garsiai kalbantis organas, kaip aš sakau, medikų atstovai, tikrai buvo Lietuvos medikų sąjūdis. Mes tikrai siūlėm daug pasiūlymų. Nu beveik į visus tikrai buvo atsižvelgta. Tikrai. Bet čia, vėlgi, ėjom jau kartu ir su mano jau minėta Santaros gydytojų sąjunga, Šeimos gydytojų profesine sąjunga. Kitos profesinės sąjungos tiesiog prisijungdavo. Jeigu mes rašydavome kažkokį tai bendrą raštą, pasiūlymą, tai tiesiog vėl dėl to, kaip aš sakau, masiškumo, tiesiog kviesdavom, kad visi pasirašytų jį kartu. Na ir, kaip aš sakau, vat tuos pasiūlymus tikrai teikėm ministerijai, operacijų tam vadovui. Nu tikrai labai rimtai pavyko pasiekti ir tuos priedus medikams, dirbantiems *covid* židiniuose, ir apmokėjimus už prastovas ir išėjimą į saviizoliaciją. Kaip mes sakom, juk ne šiaip sau tie medikai išeina į saviizoliaciją, todėl, kad jie darbo metu susitiko su pavojinga infekcija. Tai vat na tokį brandumą, vat norėčiau pasakyti, įgavom per šituos tris metus. Na ir šiemet visą tą mūsų veiklą tikrai vainikavo tai, kad mano pavaduotoja Jurgita Sejonienė, nu tiesiog, triuškinančia pergale, iš pirmosios savo 104 vietos su Tėvynės sąjunga ji kandidatavo į seimą. Jinai praėjo 30 turiu. Iš 104 vietos, su mūsų ta tokia parama, visą laiką tuo mūsų raginimu visų, kad tikrai - turėkim savo atstovą seime, išrinkime Jurgitą, reitinguokite ją, tikrai padarykit, na, pakelkim ją aukšty. Tai aš vėlgi, čia dabar sakau sąžiningai pasakysiu, aš nesitikėjau, kad mums pavyks. Visi gi žinom, kokie tie partiniai sąrašai. Na, labiau nusipelnę pračina, ten laimi tuos seimo rinkimus. Tie, kurie naujieji, visiškai nenusipelnę.. Aišku, galbūt irgi yra tame racijos. Bet tuomet mes ir matom seime visą laiką vis tuo vyresnio amžiaus žmones, o jaunimo ir naujų idėjų tikrai labai labai trūksta. Aš tikrai nesitikėjau. Aš maniau ten jinai ir liks tam 104 numerį, paskui, sakykim, dar į 67 pakilo. Bet nu vat tokios mūsų sėkmės, kad po šita Lietuvos medikų sąjūdžio vėliava jinai taip aukštai iškops - nesitikėjau ir labai labai tuo džiaugiuosi tikrai (juokiasi).

Jūs paminėjote, kad jūs bendradarbiaudavote su kitomis organizacijomis. Kokių pobūdžiu vyksta tas bendradarbiavimas ir kaip jūs įvardintume tokio bendradarbiavimo motyvą?

Taip, motyvą aš jums jau sakiau, kad iš tikrųjų buvom nusprendę, kad vat, jeigu eisim visi kartu viešasis sektorius, tai tikrai pasieksime daugiau negu kad kiekvienas atskirai. Bet vat teisingai, aš jums paskui paminėjau, kad mes rinkdavomės universitete, prie mūsų prisijungė kultūrininkai, aktoriai. Ir tikrai jau atrodė, kad ta mūsų grupė yra didžiulė susijungs ir kad tikrai labai, kuo daugiau narių, tuomet mes didesnių reikalavimų galim kelti ir rezultatų pasiekti. Bet iš tiesų atsitiko taip, kaip tiktai dar įvyko mokesčių reforma. Ir tuomet prasidėjo, pasirodo, kad labai labai išsiskyrė tie tokie tikslai, kai yra mūsų, ir na tų aktorių ir menininkų. Tikrai. Kadangi mes esam tie, kaip aš sakau,

etatiniai darbuotojai ir nuo mūsų mokesčių grįžtantieji į biudžetą, vėl yra išlaikomas visas viešasis sektorius. Tai žinoma, mes buvome suinteresuoti, kad visi kiti dirbantieji, tie laisvai samdomi, dirbantys pagal kūrybines darbo sutartis, dirbantys pagal patentus, dirbantys, na, visi kiti, kurie ne su darbo sutartimis dirba, kad jie irgi mokėtų lygiai taip pačiai mokesčius, tokio paties dydžio į biudžetą. Nes mūsų, aišku, tas matymas buvo, kad kuo daugiau sugrįš mokesčiais į biudžetą tuo gi tu, vadinasi, viešojo sektoriaus finansavimą gali tada gauti. Ir vat čia, kaip aš sakau, labai išsiskyrė vis dėlto. Tuo nebuvo visiškai suinteresuoti nei aktoriai, nei, sakykim, kultūros darbuotojai, nes jų yra visiškai kitoks darbo apmokėjimas. Ir tuomet jie, vėlgi, rašėm tokį bendrą raštą ir reikalavimą apie tų mokesčių suvienodinimą, bet vat tuomet ir atsiskyrė tie kultūrininkai, tiek aktoriai. Ir vėl likome tik tos pagrindinės viešojo sektoriaus atstovai: mokytojai, dėstytojai, socialiniai darbuotojai, ir mes, medikai. Tai vat tas bendradarbiavimas pradėjo po truputėlį skaidyti. Iš pradžių susijungėm, norėdami pasiekti bendro tikslo - didesnio finansavimo, bet kaip paskui parodė, kad kiekvieno finansavimas ir vat na tie mokesčiai yra skirtingi, ir jau tu čia nebegali rasti to sąlyčio taško.

Ir tuomet dar kitas vyko irgi, ten, na, tas Justas Mundeikis sukūrė tokią grupę, vėl, teisingai, įtraukdamas viešojo sektoriaus visus ir sąjūdžius, ir profesines sąjungas, deryboms dėl, sakykim, vieningos viešojo sektoriaus apmokėjimo sistemos. Viešojo sektoriaus darbuotojų pamokėjimų sistemos. Na ir čia tuomet, žinoki, kad jau mes, tie medikai buvom tie, kurie, na, dalyvaudami visose tose diskusijose, iš tiesų, irgi supratom, kad tas toksai, nu kaip, mes jį vis tiek pavadinom, tas toksai socialistinis darbo principas - kai iš visų pagal, kaip sako, sugebėjimus, o kiekvienam pagal poreikis. Mums tai irgi pasirodė, kad tai yra nesąžininga. Nes, na va, kaip aš sakau, medikai yra ir su budėjimu, ir su naktiniais, ir su visokiais. Ir vat tada tokie, kaip aš sakau, disonansai, kad nu tai negali būti vis dėlto atsakomybė chirurgo būti lyginama su, na nežinau, galbūt su atsakomybe dėstytojo, ar su atsakomybe socialinio darbuotojo. Na ir va, kaip aš sakau, tikrai atsirado truputėlį toksai disonansas tarp to, kad vis dėlto negali būti vienodas apmokėjimas visiems viešojo sektoriaus darbuotojams. Vis dėlto turi būti gradacija pagal kvalifikacijas, pagal specialybes, pagal kažką. Na ir, iš tiesų, vėlgi tas, sakykim, visas tas mūsų susibūrimas nepasiekė nieko. Prasidėjo išsivaikščiėjimai, tikrai. Tikrai prasidėjo vėl tada kiekvienas už save.

Gal čia, aišku, aš praleidau tokį svarbų momentą, kai mus palaikė prie mitingo mokytojai, dėstytojai, socialiniai darbuotojai, tai toliau, iš tiesų, tas mokytojų garsiausias streikas ir lipimas į ministeriją per langus, vėlgi, mes labai gražiai visi susivienijom ir tikrai ėjom ir palaikėm mokytojus. Ir reiškėm jiems didelį palaikymą. Kažkaip tai tas tuo, tas toksai, kaip sakau, epogėjus, ta tokia, na, sąjūdžio iškylimas, aktyvumas vis dėlto pradėjo mažėti. Tikrai. Paskui kažkaip tai atsiskirdavo vieni, kiti, todėl kad jau toliau bendrų sąlyčio taškų.. Išsiskirdavo tiesiog tie sąlyčio taškai. Jeigu buvo bendrai, kad turim kovoti už bendrą viešąjį sektorių, tai skirstant jau pagal atskiras specialybes, jau to konsensuso pasiekti nebegali. Ir šiuo metu tai, tiesiog, esam geri draugai visi, aš manau. Dar gal vienas momentas vat tokio bendravimo, bendrystės gal sakyčiau. Ne bendradarbiavimo, o bendrystės. Tai iš tikrųjų labai stiprus momentas yra vat irgi tie biudžeto svarstymai, kai opozicinės partijos tuomet visą laiką kviesdavosi mus, vat tų sąjūdžių atstovus, į seimą, kad kiekvieną kartą, ar tai prieš biudžetą, ar prieš kažkokį kitą seimo posėdį, kur svarstomos viešojo sektoriaus problemos. Tikrai visą laiką kviesdavo vat mus, šitų keturių organizacijų vadovus, atstovus tiesiog išsakyti savo problemas seime, pateikti reikalavimus tam tikrus. Ir mūsų pateiktų reikalavimų, baimių, nuogastavimų pagrindu, iš tiesų, opozicija formuodavo toliau kažkokius reikalavimus, sakykim, valdantiejiems. Tai vat tas toksai iš tokio bendravimo, bendradarbiavimo liko tiesiog labai graži bendrystė.

Aš tikrai, va, vienais metais sakiau, kad šitiek nuostabių žmonių aš turbūt per visą savo gyvenimą nebuvo sutikusi. Tiek per šituos tris metus. Išsilavinę, kultūringi, empatiški, atjaučiantys. Žmonės, suprantantys tave, tavo problemą. Ir vat netgi, kaip aš sakau, tasai išsiskyrimas, kai jau neberadome bendrų sąlyčio taškų, jis irgi tiesiog labai natūralus, be jokių pykčių, be jokių kažkokių nuoskaudų. Tiesiog, jeigu ta asociacija nebemato savo prasmės toliau ten buvimo, jinai labai gražiai pasitraukia ir viskas. Tai vat aš manau, kad visi mes, tie bendravę su savo ta bendryste tokia, lūkesčiai išsakytais per visus šiuos keturis metus, manau, kad dauguma mūsų tikrai dabar labai labai džiaugiasi vis dėlto pasikeitusia valdžia. Tai vat iš to bendravimo, iš tos bendrystės toks vat na kažkoks labai

labai susidarė bendras noras ir bendras džiaugsmas, kad na, dabar atėjo į valdžią tie, kurie su mumis visada kalbėjosi, mus girdėjo, mus išklausė ir visada mus paremdavo.

2019 metų gruodžio 9 d. jūs, kartu su kitais viešojo sektoriaus atstovais, pasirašėte kreipimąsi (kuris buvo pakartotas nuo 2018 metų). Jame rašote, kad esate „Vieningi, vienodai svarbūs ir tikimės vienodai atsakingų sprendimų, taip pat ir tvirtinant ateinančių metų valstybės biudžetų projektus“. Ir ar šitas kreipimasis parodo jūsų bendrystę, o ne bendradarbiavimą?

Tai vat iš tiesų tie 2018 metai, kaip aš sakiau, buvo pirmasis mūsų irgi tas krauju pasirašymas, per tą irgi visą bendrąją akciją. Tai buvo aplamai, kaip jūs ir sakote, dėl viešojo sektoriaus problemos, iš vis aplamai. O vat šitas jau 2019 metų, tai iš tiesų, dėl biudžeto svarstymo. Bet visą laiką tas biudžeto svarstymas sulaukia, na kaip aš sakau, pareiškimų, pasisakymų, kad na taip. Kiekvienas sako, kad trūksta, trūksta finansavimo švietimui, trūksta finansavimo mokslui, trūksta finansavimo tiems patiems kultūros darbuotojams. Bet šitas vat toksai bendras, kaip aš sakau, parašymas gal buvo, išimtos, tie, vėlgi sakykim, klausimai. Nes jeigu jūs sakot, kad ir aktorių gildija pasirašė, vadinasi, dar čia nebuvo to tokio bendro, to tokio didesnio išsiskirstymo. Nes, kai rašėm dėl tos mokesčių reformos ir dėl tų mokesčių suvienodinimo visiems, tai vat jau tuomet aktorių gildija pasitraukė ir pasakė, kad jie tokio dokumento negali pasirašyti, nes visiškai prieštarauja jų vat tiems esamai situacijai ir norams. Ir siekiams. Tai taip. Čia buvo tie du pasirašymai. Bet sakau, svarstant biudžetą, vat ir dabar artėja, vat tuoj prasidės tie biudžeto svarstymai, aš tikrai manau, kad mes vėl visi apsiungsime susijungsime ir vėl kažkokį tokį bendrą pareiškimą ar pavieniai, sakykim, sritis: medikai, mokytojai, socialiniai darbuotojai, tikrai jų prasidės tų pareiškimų, nes tiesiog artėja biudžeto svarstymas. Ir visi žinom, kad šiemet tų pinigų bus dar mažiau negu jų buvo praėjusiais metais.

Tai jūs prisidedate ir palaikote vieni kitus dėl to, kad artėja biudžetas, o ne dėl to, kad na tikrai labai tikite, kad būtent kažkuriai sričiai reikia didesnio finansavimo?

Aš manau, kad mūsų tos bendros akcijos eina į tai, kad bendrai. Bendrai visas viešasis sektorius turi būti finansuojamas daugiau. Ne į atskiras sritis kreipiant, kad šitiems daviau, šitiems nedaviau, bet bendrai visiems. Vat tikrai toks mūsų jungimosi tikslas, toksai iš tiesų ir buvo. Vat dar ką pamiršau. Kai mes organizavom tikrai tuos prezidentinius debatus, vėlgi visi tie sąjūdžiai, tai, na, kaip sakoma iš tiesų tas toksai vėlgi buvo, kaip ir reikalavimas, sakykim, keliamas, kaip ir klausimai kandidatams į prezidentus. Kad sakykim tą biudžetą formuoti pridedant bent jau po procentą kiekvienai sričiai nuo bendrojo BVP ir tuomet įskaitymus į biudžetą, būtent didinti ten trims ar keliais procentais, kad būtent po procentą tektų kiekvienai sričiai. Tai vat kaip sakau, ta bendrystė. Kad ne aš atėjau ir sakau, man duokit, o vat mes visi sakom, kad jūs pažiūrėkit. Mums trūksta visiems, tai būkite gerai, kad tą perskirstymą į biudžetą padidinkit taip, kad visiems. Kad kiekvienam iš mūsų, sakykim, po tą kąsnelį gautume.

Ar jūs palaikė 2019 metais kitų organizacijų atstovai ir kam reikia gausaus mitingo?

Tai iš tiesų tas mūsų 2019 metų mitingas, tai vis tiek buvo apie medikus, kaip aš sakau, „Ką pasiūlysit medikam rytoj?“. Tai jisai taip ir vadinosi. Bet tikrai tada kvietėm tas visas organizacijas tiesiog palaikyti. Jeigu mes veikiame visi kartu, bendrai, dėl viešojo sektoriaus, tai tiesiog kvietėme juos mus palaikyti. Ir jie iš tiesų, kaip ir sakiau, labai gražiai atvyko ir pasisakė visi to mitingo metu. Tikrai tikrai. Visos tos asociacijos atskirai pasisakė, aišku, kiekvienas atkreipdamas dar plius ir į savo problemą, ne tik tai, kad aš čia palaikau medikus. O gausumas, tiesiog, kaip aš ir sakau, vat kas ir įvyko, kai valdžios atstovai pamatė, kad mm, grupelė čia kažkokių žmonių susirinko, tai ko gi, nepalaiko jūsų medikai. Va, kaip buvo ištransliuota: „Ko jūs prašote? Ko jūs reikalaujate? Jūsų taigi nepalaiko medikai“. Va. Tai sakau, tas toksai lūžis, tas skylimas, aš tikrai nebuvau pasakyti, kad jisai buvo išdavikiškas tas mitingas. Kai visiems yra labai gerai, kai kažkas tai eina ir už tave kovoja. Jeigu pakėlė visiems atlyginimus, tai taip, pakėlė ir man. Bet kad nueiti, kaip mes sakom, pakelti savo sėdimąją nuo sofos ir ateiti bent jau. Gerai, tu bijau, kad pamatys tave tavo įstaigos vadovas. Nu, kaip mes sakom, nu su šuniuku atėik pasivaikščioti, nu. Ir taip netyčia, eidamas pro šalį, priėjai prie

mitingo, pasižiūrėjai, kas jame vyksta. Be tikrai tais metais visus sukaustė baimė, visi gavo nurodymus iš valdžios tiesiog nedalyvauti. O tada valdžia, teisingai, jau davusi tuos nurodymus nedalyvauti, atėjusi ir pamačiusi, kiek mažai mitinguotojų ir sako: „Taigi jūsų niekas nepalaiko“. Ir paskui dar blogiau. Kaip ir pernai metais nu tikrai mes tiesiog jau buvo toks momentas, kai jau labai negražiai, sakykim, ir su ta ministerija bendravom. Ir jie tuomet, kaip aš sakau, perėjo į tą puolimo taktiką ir vat net ir ministro kai kurie *Facebook* pasisakymai tokie ir yra „Nu čia ta organizacija, kurią atstovauja trys medikai“. Tai nu, vat tas ir buvo daroma - sumenkinti, sustabdyti, supresuoti, ir paskui parodyti, kad niekam neįdomūs jūsų šitie reikalavimai. Nors aš sakau - visiems įdomūs. Dabar prieš rinkimus ir po rinkimų tikrai vėlgi ta mūsų grupė ypatingai buvo suaktyvėjusi. Čia *Facebook* grupė, kuri, beje, turi apie 18 tūkstančių sekėjų, tai tikrai didžiulė grupė „Lietuvos medikai“. Ten buvo labai suaktyvėję ir vėl. Ir vėl kiekvienas kėlė tas pačias problemas, ką mes išskėlėme prieš tris metus. Ir vėl buvo lygiai tas pats: krūviai, eilės, mažas darbo užmokestis. Aš tikrai kažkaip bandžiau irgi dabar laikytis nuošaly, bet taip vat ir stebėjau. Galvoju: „Mes visa tai sakėm prieš tris metus. Mes darėm viską, kad šitą, kaip sakant, pakeisti. Jūs išdavikiškai visi pasitraukėte. Liko, kaip sako, ministras trys medikai kovoti. Tai kodėl jūs šiandien, po trijų metų, vėl keliate lygiai tuos pačius klausimus, kuriais neatėjote mūsų palaikyti“. Tai vat tas ir yra. Masiškumas vis dėlto rodo, kad ne tu vienas esi kovotas, o tave palaiko daug kas, vadinasi tai yra aktuali problema. O jeigu tavęs nepalaiko, tai vadinasi problemos nėra. Visiems yra gerai, tai ko jūs čia purkštaujate.

Ar išreiškėte kažkokiais veiksmais ar pasisakymais 2019 metų švietimo protestų virtinėje? Pradedant moliūgais prie švietimo ministerijos, „Paskutinio prioriteto“ akcijos, kiti universitetai jungėsi. Ar buvo kokių veiksmų?

Buvo. Tikrai vat mes turbūt vieni iš tų, vieni iš pirmųjų. Bet irgi tas taip momentiška ir taip žaibiškai įvyko. Tiesiog buvo vėlgi į tą grupę mesta žinutė, medikai streikuoja, ten yra mūsų Navickas, mes turim eiti visi prie ministerijos palaikyti. Ir iš karto, sakau, per porą valandų susiorganizavom, gi ten buvo karštos sriubos ar ten kažkaip ta akcija. Va kaip aš sakau, tikrai buvom joje kartu, tikrai kaip medikų sąjūdis, vėl su savo tomis pačiomis vėliavoms atėjom, išreiškėm palaikymą. Andrius Navickas tikrai labai šiltai dėkojo ir suprato, kad čia ne tai, kad atėjo kažkokie tai medikai, bet medikų sąjūdis atėjo palaikyti. Ir paskui, už poros dienų, dar grįžtant ir tas mitingas vėlgi prie vyriausybės buvo. Ir vėlgi, mūsų atstovai ėjo pasisakyti. Mūsų atstovai irgi ėjo kalbėti, kaip aš sakau, ant scenos, palaikydami būtent mokytojų reikalavimus.

Supratau. Tai ačiū, Živile.

20 PRIEDAS. Giluminio interviu su anonimiškumą norėjusiu išlaikyti informantu

reziumė

Interviu data: 2020 10 30

Interviu raštu

Jūsų nuomone, dėl ko prasidėjo praeitų metų protestų ir streikų akcijos?

Bendros šalies ekonominės situacijos padarinys. Dažnai žmonės nesuvokia, kad visa ekonomika yra persipynusi ir šiuo metu viešasis sektorius kenčia nuo grobuoniškos verslo politikos. Būtent verslas šiandien yra orientuotas į tai, kad išnaudoti vergiškomis sąlygomis savo darbuotojus. Būtent jame šiuo metu darbo užmokestis (toliau DU) tris kartus mažesnis nei Europos sąjungos (toliau ES) vidutinis DU. Tokiu būdu, mažiau pinigų atiduodama į apyvartą, sumokama mažiau mokesčių iš kurių mokama atitinkamai mažiau ir socialiniam, sveikatos, švietimo, kultūros, aplinkos apsaugos ir kitiems sektoriams. Tad simptomiška, kad švietimo sektoriuje dėl tokios politikos taip pat DU yra tris kartus mažesnis nei ES.

Kaip manote, kodėl būtent 2019 metais vyko tiek akcijų?

Iškalbingomis jų nepavadinčiau. Be to, visi puikiai žino, kad Vilniaus universitetas (toliau VU) gauna apie 60 proc. Lietuvos aukštojo mokslo (toliau AM) finansavimo, o algos jame augo mažiau, nei kituose universitetuose. Tad, manau VU pirmiausia turėtų išsprendži vidines problemas, o tik po to kaltinti valdžią ir mėtytis akcijomis, kuriomis menkina AM prestižą. Diplomas nėra kaltas dėl to, kad AM darbuotojai mažai uždirba, bet visame pasaulyje jis yra AM lygmens ir prestižo etalonas.

Kokiais veiksmais jūsų organizacija prisidėjo prie 2019 metų švietimo srities nepasitenkinimo susidariusia padėtimi? Kas tai skatino?

Šiuo metu mes protesto priemones naudojame tik tuomet, kai Vyriausybė nevykdo savo įsipareigojimų ar juos vykdo neproporcingai maža apimtimi.

Norint, kad DU kiltų daugiau, kaip jau minėjau, verslas turi pakelti DU savo darbuotojams, nes šiuo susitarimu yra pasiekta Lietuvos galimybių riba.

Kodėl pasirenkamos būtent tokios formos? Kodėl nepasirenkamos kitokios?

Formos pasirenkamos pagal proto lygį. Kai jo nėra, iš protestų gaunasi cirkas.

Kurias švietimo srities grupes palaikėte kaip organizacija? Kokiomis formomis?

Remiame ne tik mokytojus, bet drauge dalyvauja ginant ir kitų Lietuvos darbuotojų teises.

Kodėl išreiškėte būtent taip palaikymą?

Todėl, kad tai yra teisinga. Protesto akcijos nėra „žaidimas“. Tai yra labai atsakingas derybinis instrumentas, todėl jos turi būti naudojamos tik tada, kad visos kitos priemonės susitarti yra išseiktos. Mes palaikome tik tuos protestus, kurie yra racionalūs ir griežtai derybiniai, o ne priemonė pigiam *piarui* pasiekti.

Kurie 2019 metų nepasitenkinimo išraiškų veiksmai sulaukė jūsų prisidėjimo?

2019 metų nepasitenkinimo išraiškos buvo silpnos kaip beje ir iki šio momento 2020 metų protestai. Va 2018 metų organizuotas ŠMSM „okupacija“, prie kurios žaibiškai prisijungė LPSK, Solidarumas ir kitos profesinės sąjungos, tėvų forumas ir net politinės partijos. Va čia buvo įtrauki akcija. Ji buvo įtrauki, nes nemenkino mokytojo profesijos, nesiekė pažeminti pedagogo darbo ir visi žmonės (ne tik mokytojai) suprato, kad DU privalo kilti. Tai buvo teisinga akcija nepriklausomai nuo to, kad jau irgi buvo susitarta dėl DU augimo, bet jam vėluojant visi suprato, kad žmonių pyktis augs. Tai paskatino algas pakelti ne nuo rugsėjo mėnesio, o nuo sausio.

Kaip manote, kokia viso to garsaus problemų kėlimo nauda/efektas?

Protingai organizuojant nauda didelė, bet „šaukštas deguto visą statinę medaus sugadina“. Destruktyvūs veiksmai priimtini tik tuomet, kuomet esama struktūra trukdo pažangesnės iškilimui. Visais kitais atvejais tai laikytina „chuliganizmu“.

Ar manote, kad pasiekėte to, ko reikalavote?

Visada derybose reikalaujama daugiau. Tokia derybinė praktika. Kodėl jie tiek nepakilo? Todėl, kad Seimui pakėlus DU, Vyriausybė su Rektoriais ir direktoriais už Seimo ir darbuotojų nugaros susitarė, kad AM būdamos autonomiškos pačios gali nuspręsti kaip šiuos pinigus naudoti. Taip pat, tų pačių buvo susitarta, kad nevalstybinio studento studijų krepšelio kaina nebus didinama ta pačia apimtimi kokia didėjo valstybinio studento studijų kaina.

Praėjus metams – kokie visų įvykių efektai?

2019 eiliniai metai ir tiek su geru pavyzdžiu kaip Rektorius organizuoja viešą protestą, kad užmaskuotų šį gėdingą faktą tuo pavesdamas tiek savo darbuotojus bei sumenkindamas ir AM prestižą.